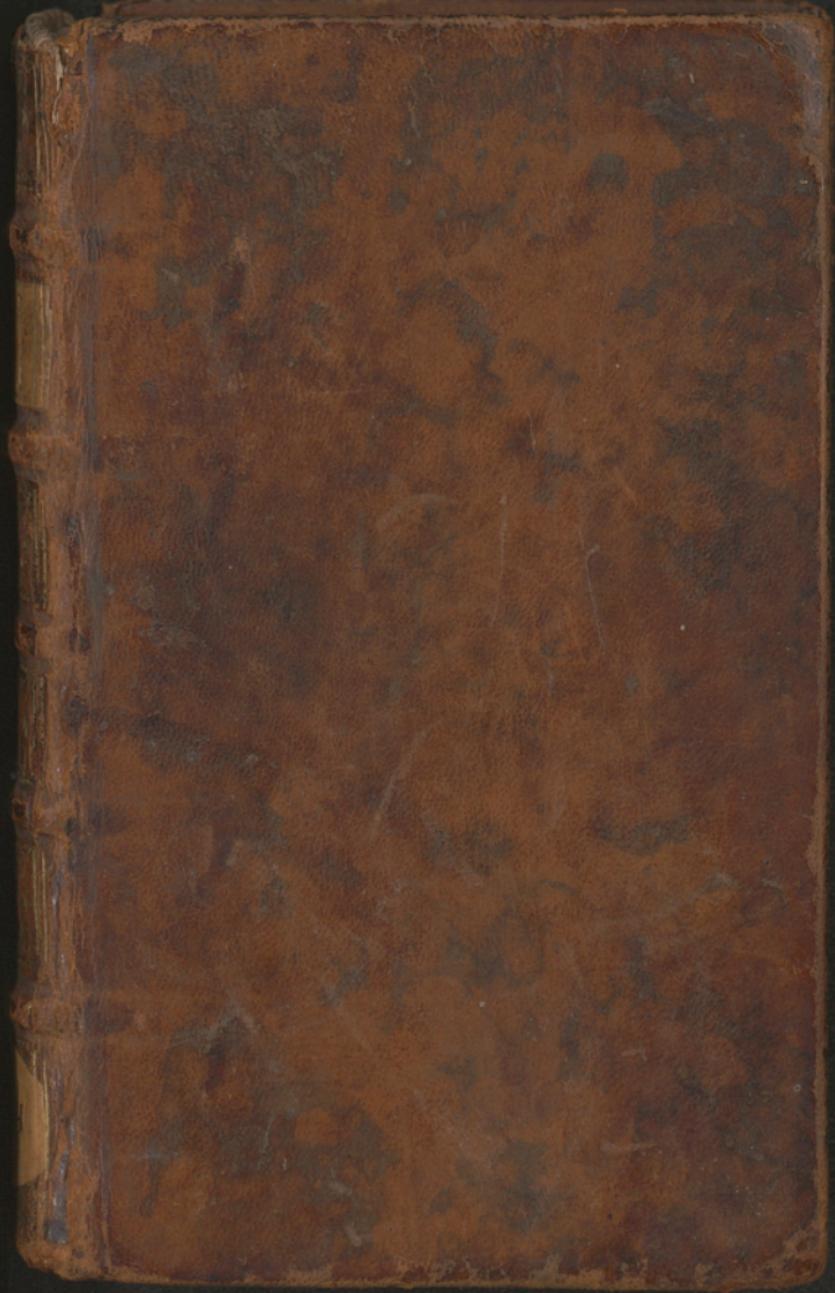

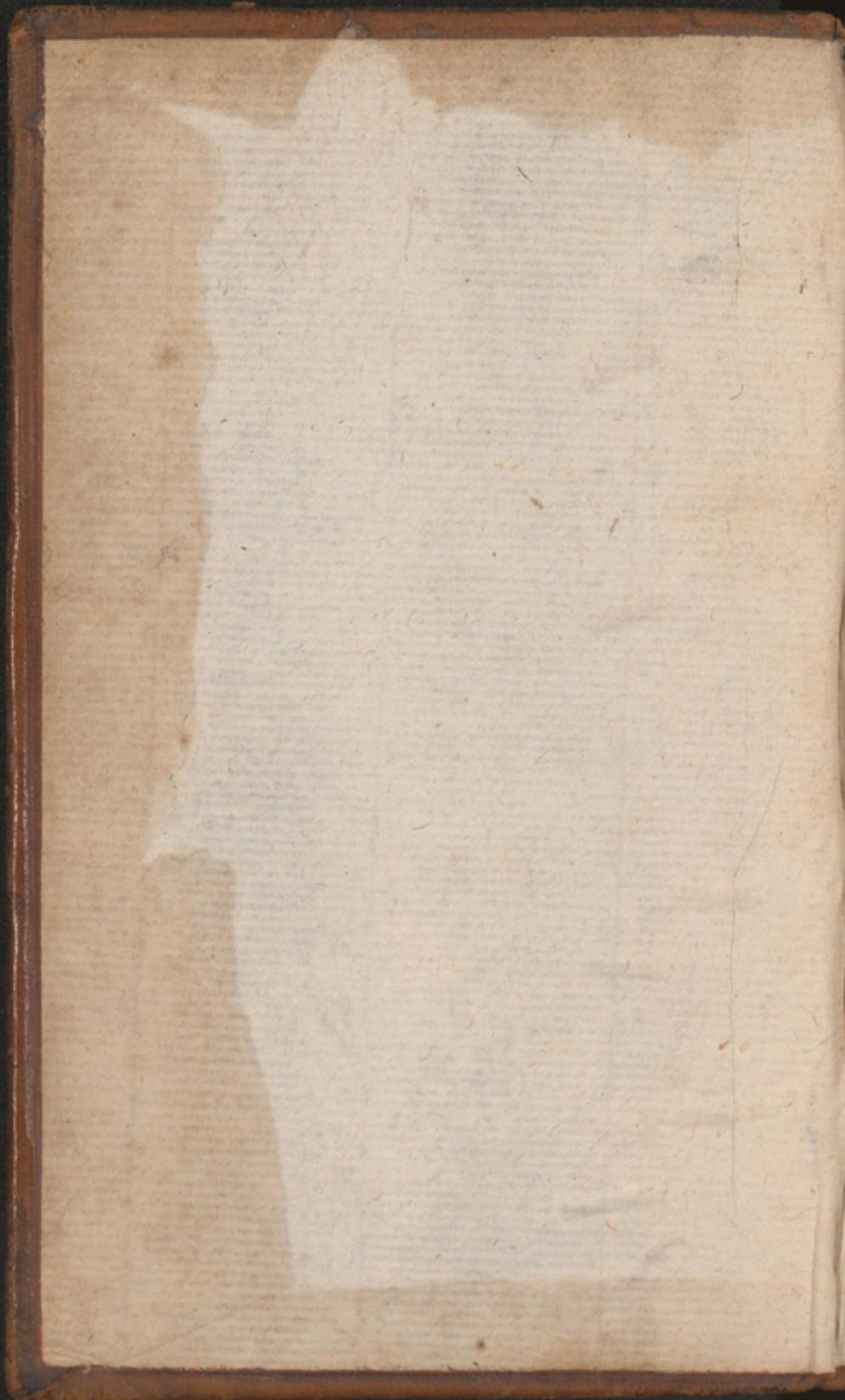
0cm
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

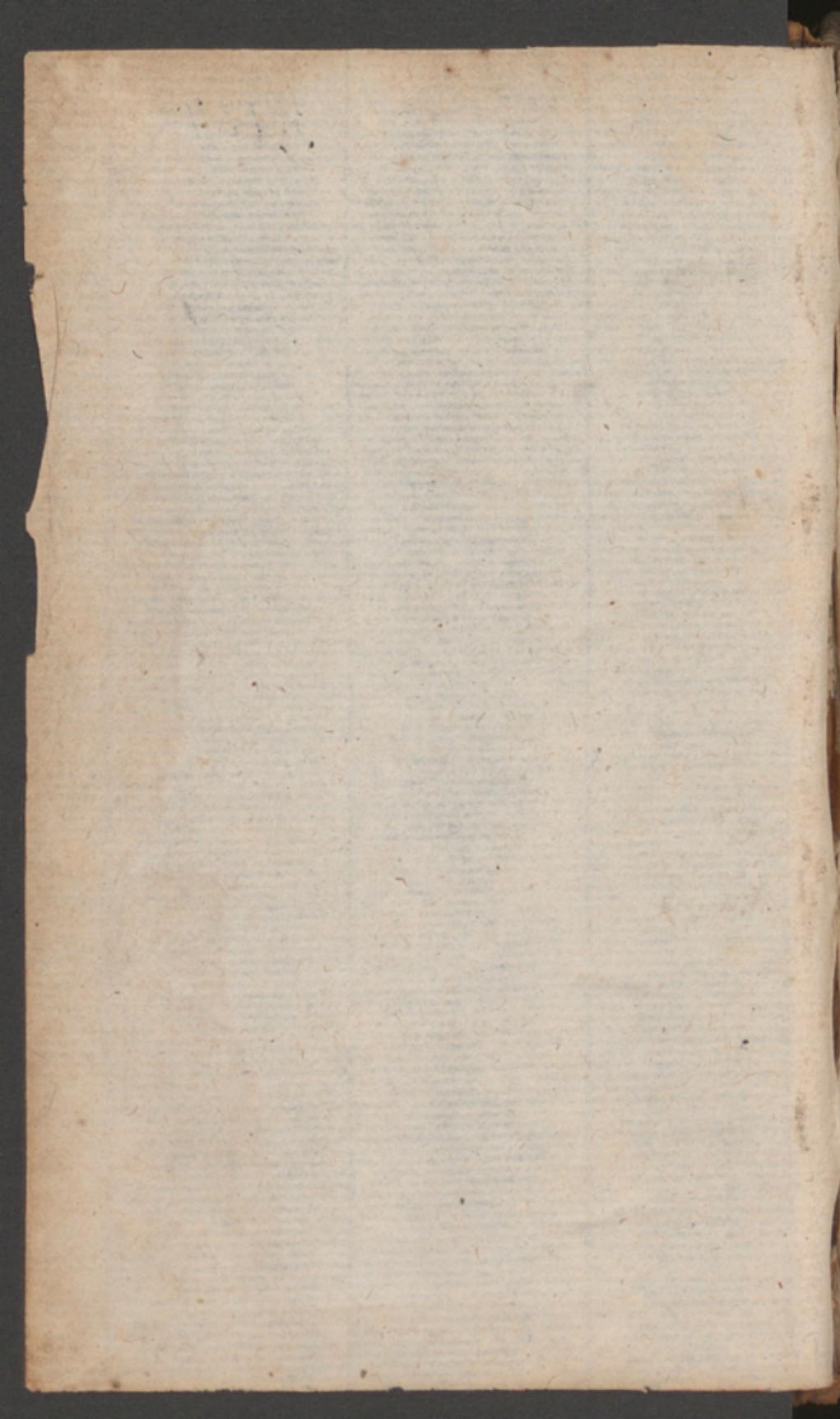
PREDI
KVSTI

36124

381.2A

ANNEE 1789
TOME 1

Jacobus Vanierius SocJesu
obit in Lotosa anno 1759 etat 76

F.Baour Sculp.

Res 38124

JACOBI
VANIERII
E SOCIETATE JESU
PRÆDIUM RUSTICUM.
NOVA EDITIO, AUCTA
ECLOGUÆ R. P. BADON

AMSTELODAMI,
Apud PETRUM JUSTICE, Bibliopolam.

M. DCC, XLIX.

150
TACOBI
HISTORIARUM
SOCIETATIS
ACADEMIAE
ARTIVITATIS
ANNO 1610
AMSTERDAMI
PER IACOBUM
VAN DER HORST
EX LIBRIS
JACOBUS
VAN
DER
HORST
1610

ILLUSTRISSIMO VIRO
NICOLAO LAMONIO
BAVILLÆO.

NIDES quām obsequentem me habeas, Vir Illustrissime, quā Musas, atque intermissam agrorum culturam non resumam modō, quod suaseras; sed opus aggrediar, quod universam ferē ruris disciplinam complectitur: id enim oneris imposui mibi, ut Prædium Rusticum conficerem sexdecim libris, quorum argumenta subjicio, ut fide tibi semel obligatā, nulla me negotia, nullus scribendi labor à suscepto consilio detergere deinceps possint. Primò quidem libro docebo quomodò fundum enī, ac reparari oporteat. Deinde servorum delectum, & varia singulorum in excolendis agris ministeria persequar. Tertio laboriosissimum hominis in agricultura socium Rovem aliasque informabo pecudes, que vel in consortium operum vel redditus & custodie causā

E P I S T O L A.

muriuntur. Et quoniam empto prædio, compa-
ratisque ad illius culturam servis, & pecoribus,
statim, conserendum censem Rusticarum rerum
periti, calendarum arborism rationem tradam in
quinto & sexto libro. In septimo & octavo an-
nus agrorum operas summatim sequar, ut quid
quaque tempestate ruri peragendum sit, uno ve-
luti intuitu conspiciatur. Tum plenius tractandas
aggregari delicatores rusticationis partes, horios
scilicet, vites, optimamque vini conficiendi ra-
tionem. Adjiciam denique Aves Chortales, Co-
lumbas, Apes, & Piscinam; quæ ad rem fami-
liarem non minus quam ad villæ splendorem per-
tinent. Ultimum doméstico Lepori librum des-
tinaveram, ut rusticis conviviis eas quoque adde-
rem epulas non pecuniâ, non venantium sudore
partas: sed intellexi placere tibi ut venationis
voluptati magis indulgerem, neque Leporem
unum, sed sylvestrem quoque Capream, Aprum,
Damam, aliasque fulvas (ut vocant) Feras meo
vivario includerem. Cujus argumenti ameñita-
tem eò libentius sequar, quod me à proposito non
recessurum puto; si traditâ rotâ agricultura arte,
id demum apposuero quod magnopere invitet,
rurique quam diutissimè teneat dominos, quo-
rum præsentia in operibus rusticis tantum pollet,
ut nullo terra læzamine pinguior fiat quam si fre-
quentibus domini vestigiis proculceretur.

Habes, Vir Illustrissime, seriem torins
operis, quod confidentius exequar, si tuo ju-
dicio comprobatum intelligam. Is enim es quem
artium omnium ac scientiarum non patronum
modò; sed & magistrum veneramur. Namque
apud oratores constat, non habere illos unde me-

E P I S T O L A.

Nora eloquentiae documenta sumant, quam si te dicentem in publicis Provinciæ Comitiis audierint. Quantum in pertractandis negotiis, rebusque publicis administrandis proficiunt qui te proprius intuentur, declaravit equeissimus rerum restimator Ludovicus Magnus, qui Cursonium plium tuum præfectura donavit amplissimam, non tam perpendens ejus annos, quam exemplorum tuorum vim, præclaramque illius indolem faustissimis penetralibus enutritam. Et quanquam usus togæ tranquillior, te à gerendis bellis amoverit, ubi tamen Provinciæ salus te ad arma capessenda compulit, perspectâ animi tui magnitudine, reique bellicæ peritiâ, non longis experimentis, sed mirâ ingenii sagacitate partâ, exercitatissimi bellatores te, non consiliorum modò, sed & armorum Ducem sequebantur. At ne cetera intempestivè commemorem, quanto mihi ad rem poetamic adjumento futurus es, jam probè novi ex frequentibus tuis litteris, iisque uberioribus, quam ab occupatissimo viro sperare debueram: nec possum quin gratuler ipse mihi, qui in Provinciâ repererim præsidium, quale Parisiis habuere maximum Rapinus, Comirius, Rueus, aliisque celeberrimi Vates, quorum acuebat industriam LAMONIUS pater tuus, Senatus Parisini Princeps Illustrissimus, nec fortuna um magis, quam famæ arbiter. Tu apud illum in Musarum quasi domicilio educatus, & paternarum virtutum emulator, studia mea non adhortando tantum, sed eruditendo quoque promoves; cavesque consiliis tuis, ne quidè manibus in publicam lucem elabi sinam, quod tuo nomine indignum videri possit. Perge

E P I S T O L A

Et depositâ bonitate quâ soles ad te adeuntes
excipere, duram nunc primum severitatem ad-
hibe; versusque quos ad te mitto liberè redar-
gue. Quantum enim alii tuâ apud Regem gra-
tiâ ad honores & dignitates erituntur, tantum
ego in scribendo præsidium spero ab acutissimâ
illa ingenii vi, quæ tibi non minus apud littor-
atos quam apud politicos commendationis affert.

Deditissimus
J. VANIERIUS,
& Societate JESU.

I N O B I T U M
R. P. J A C O B I
V A N I E R I I ,
E S O C I E T A T E J E S U .

E C L O G A .

D A P H N I S , T I T Y R U S , T H I R S I S .
D A P H N I S .

U R I S amor patrii quid , Tityre ,
mollis in umbrâ

Argutos hilari meditaris arundine
versus ?

Thyrsi , quid ore modos recinis ? dum ripa Ga-
rumnae

Ingemit , alterno festiva tripudia saltu
Ducitis ! ah ! ... plectrum lacrymis aptate :
coronas

Demite temporibus ; submittite tristia latis :

E C L O G A.

Fata tulere... premunt fractam suspiria vocem:
Est sua vox lacrymis; lacrymæ sine voce dolorem
Promite.

T I T Y R U S.

~~N~~ Quid gemitus? nūm sparsa mapalia ruris
Vastat flamma furens? timidas ad ovile capellas
An lupus eripuit? nūm fulminis igne bidentes
Ablatas quereris? nūm sœviit horrida grando
Maturam in Cererem? messes inopina Ga-
rumnæ

Obruit eluvies? tantos da noscere luctus.

D A P H N I S.

~~N~~ Non sibi Daphnis, oves pueri, lacrymatu-
ademptas:

Sospes ab igne domus; segetum spes certa co-
lonos

Exilitat: Mopsus, heu! Pastores, fata tulerunt.

T Y R S I S.

Proh dolor! occubuit Mopsus, tutela coloni,
Gentis honos, pagi columen! spes, gloria ruris
Ergo jacent tumulo.

T I T Y R U S.

Potuit mors atra sub umbris
Præcipitare dies Mopsi? nec Apollinis iram
Atropos extimuit? divini, Mops, Maronis
Æmule, tu nostræ summum decus urbis, alumne
Pieridum, Phœbi comes inclite, fata fuerunt
Ut caderes! ergo superest nox omnibus una,

E C L O G A . iii

D A P H N I S .

Qui pleno libatis aquas Parnassidis ore ,
Dicite funereos , Mopſi præconia ; versus.

T H Y R S I S .

Sylva gemat : nostro doleant hic cuncta dolorc
Ipsaque saxa pias referant super astra querelas.

T I T Y R U S .

Aonidum sociata cohors , si tristia tangunt
Fata deas , si carmen amant , è pectore incestos
Effundent gemitus : flebunt sacra culmina
Mopſum.

D A P H N I S .

Incipe , Thyrſi ; prior Mopſum lacrymabere
versu ;

Bucolico docuit Mopſus te ludere plectro :
Tu , nostros modulis forsan solabere luctus ,
Carmina si tantas possint depellere curas.

T H Y R S I S .

Sum numeris impar , niſi Delius annuat ausis.

D A P H N I S .

Annuet ; hic vatum Deus est ; dabit apta dolori
Carmina ; dum canimus Mopſum , celebratur
Apollo.

T H Y R S I S .

Quantum Romuleo ſe Mantua jaſtat olore ,
Gallia ſe tantum Mopſo jaſtabat alumno ,
Et tamen interiit ! crudelia numina tantum
Quæ ſunt auſa ſcelus ! Lachefin feralia nentem

E C L O G A.

Stamina non potuit Phœbo vincere cantu,
Carmine qui potuit tenebrosum Acheronta
movere.

T I T Y R U S.

Proh Superi ! Mopsus periit ! neque Numinis
iram

Avertit pietas ; puræ neque candida mentis
Simplicitas , neque recta fides , & castus avitæ
Relligionis amor , neque virtus inscia fuci ;
Aurea nec morum species , & blanda senectus ;
Nec potuit probitas , culti neque gratia versus
Invisas retinere colos , & flectere Parcas ?

D A P H N I S.

Heu ! memori redeunt animo prænuncia luctus
Omnia funereo crocitarunt gutture corvi :
Non solitis turtur fidos deflevit amores
Planctibus ; agricolæ medio sub vespere nostras
Dixerunt ululasse canes ; in culmine bubo
Ineubuit ferale dolens.

T H Y R S I S.

Quid Laurea vati

Profuit ? ecce , uno qui tactus ruris amore ,
Pindi Sceptra tenens , velatus tempora lauro ,
Ruricolis præcepta dedit malè cognita priscais
Vatibus , ecce perit ! compto sed carmine
vivet ,
Vivet , & ad Seros venient mellita nepotes

E C L O G A.

V

Carmista quæ cecinit ; vivet ; post funera sacris
Musarum fastis inscribet fama poëtam.

T I T Y R U S.

Ante Pyrenæum caput ipse Garumna reviset ;
Tectosagumve suis urbem non alluet undis :
Ante suo Zephyrus nodosas flamine quercus
Diruet , aut Boreas spirabit amabile frigus ;
Ante leves pīcis torquebit in æthere pīnas ,
Aut volucres rapidis sulcabunt æquora pīnnis ,
Quam teneros Mopsi versus obliteret ætas .

D A P H N I S.

Umbra minus pecori , minus agnis lœta place-
bant

Pratula : melliferis apībus neque florea tantum
Serta placent : fessis neque dulcior iuncta ju-
vencis ,

Quam Mopsi versus avido placuere colono .

T H Y R S I S.

Idalias volucres quantâ dulcedine canūs
Edidit ! alituum mores quâ voce locutus !
Quàm blando versu ! priuæ prolusio musæ
Eximiæ fuit artis opus ; palmamque tulisset
Judice Virgilio , nostris si prisca redirent
Sæcula temporibus , vel Apollinis aurea Mopsus
Tempora vixisset .

T I T Y R U S.

Permessidos ebrius unda
Ingenii nova deproperat miracula : Pindi
a ij

vj

ECLOGA.

Regia miratur, decernit præmia ; Mopsi
*D.TI- Laudibus urbs omnis resonat : vivum ære *Me-
TON DU nalcas
TILLETT

Et vatuum cultor, decus & Parnassidis aulæ,
Vatibus adscribit quos Gallia parturit, ævo
Judicii monumenta sui miranda relinquens.

DAPHNIS.

Tollite, Francigenæ vates, super astra Menal-
cam,

Pieridum si tangit honor, si gloria vatuum.

THYRIS.

Ruris amatores, vestrum super astra poëtam
Tollite : quæ cecinit, vos quantum Prædia-
ditant !

TITYRUS.

Germina nunc olerum vates concludit in horto,
Et pigras sensim limphâ juvat ubere plantas.
Inde securus agros nascentem graminis herbam
Luxuriare jubet.

DAPHNIS.

Nunc stagna virentia pisci
Rure parat : socias nunc jungit vitibus ulmos ;
Edocet & nimiae resecare tenellula vitis
Brachia falciculo, succumque fovere Lyæi.

THYRIS.

Singula commemorat, nihil inscius : explicat
artem

E C L O G A .

vij

Quà possis curare greges , terramque sativis
Arboribus decorare ; boves submittere ; ramos
Falciferâ resecare manu ; pecoriisque cavere
Arboribusque luem , Cereremque reposcere
terris.

T I T Y R U S .

Chortalem pingit volucrem ; nec mellea versu
Dona filet ; describit apum primordia , mores ;
Adinonet & timidos claustris recludere cervos .

D A P H N I S .

Mellifluo vatis canitu natura movetur :
Olli bruta farent ; solitam truculentior iram
Ponit aper , rabiemque leo : lepus ipse timorem
Exuit , & modulos arrectâ combibit aure .

T H Y R S I S .

Alter & Amphion commutat arundine saxa ,
Et dociles sylvas fidibus trahit Orpheus alter :
Thebanam citius struxisset versibus urbem ;
Indomitas melius lehisset carmine tygres .

T I T Y R U S .

Vidimus ah ! quoties tenui dum pectine molles
Tentabat citharae nervos sub tegmine figi ,
Tellurem pulsare leves faunosque , ferasque ,
Naïadas in flaviis , Musas Hélicone , Napæas
Saltibus , alterno doctos pede fingere motus .

D A P H N I S .

Vidimus æquoream sensim colludere gentem ;
Nunc caudis agitare lacum , nunc alite saltu

vij

E C L O G A.

E mediis præceps tentare emergere lymphis.

T H Y R S I S.

Ludere subsultim pratis, eitharæque choream
Lene pecus miscere juvat; balatibus agni
Luxuriant, plauduntque levi per gramina saltu.
Pavus inexpertis inflatus laudibus, alas
In varios, fastu revolubilis, explicat orbes:
Altior incedit gallus; gallina tumescit:
Terram scalpit anas, tremulo quin stridulus
anser

Obstrepit alarum motu: cessantque volucres
Alterno vernare modo; pastoris avenæ
Lenior arridet Zephyrus, garrisibus ægrè
Dum volvit querulis illimes rivulus undas.

D A P H N I S.

Nec tantum lauro Mopsus Parnasside cingi
Carminibus meruit: Phœbæ industrius arti
Erudit ætatem teneram, indigitatque recessus
Aonii montis: si quis per devia rup's
Culmina tentat iter, dextram protendit amicè
Castali dumque sacros latices dè fonte propinat.

T H Y R S I S.

Uberiora tui monumenta laboris adessent
Si non, Mopse, tuos Erebi rapuisset ad umbras
Invida Parca dies, majoris & ipse dedisses
Molis opus, latiæ modulamina singula linguae.

E C L O G A.

ix

T I T Y R U S.

Impia mors ! ah ! Parca ferox ! crudelia fata !
 Sic latiæ præruptus honos & gloria linguae !

D A P H N I S.

Lustrorum quatuor Iux abstulit una labores,
 Verborumque perit doctis pretiosa supellex.

T H Y R S I S.

Falleris ; immemori * Corydon è mente re-
 cessit ?

* R. P.
THEO-
DORUS
LOM-
BARD.

Flos vatum Corydon noster , qui prima Mi-
 nervæ

Dona tulit totiès ? quo nunc sedet ipse * Ly-
 ceo.

* Tolæ-
fano.

T I T Y R U S.

Coll'ge reliquias Mopsi ; citus ede volumen;
 Haec , Corydon , te cura manet ; tot scripta
 tenebris

Erue splendidiùs ; majori Gallia plausu
 Excipiet : nomenque tuum cum nomine
 Mopsi

Ibit ad extremos , summâ cum laude , ne-
 potes.

D A P H N I S.

Vatis adorandi celebres ignoscite Manes ?
 Parcite , si tenui præconia diximus ore :
 Quos flens Virgilius fundebat Daphnide rapto ,
 Hos simili in luctu modulos heu ! Musa ne-
 gavit ;

Attamen hoc licet tumulo superaddere carmen.

E P I T A P H I U M.

*Hic Mopsus jacet Ausoniā celeberrimus arte,
Quem peperisse, tibi, Blittera, multus bonus.
Artis Apollineæ solers arcana reteexit,*

*Et pleno cecinit carmine ruris opes :
Scripsit amicitiae leges & opuscula ; versus
Esse, Maro, velles, esse, Tibulle, tuos.*

F I N I S.

Cecinit ISAAC-JOANNES BADON,
Societatis JESU.

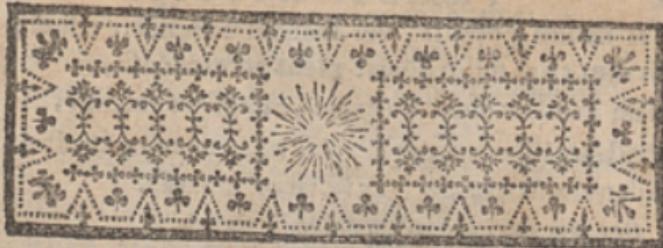

I. Lib.

L. M. Duvivier d.

1660

PRÆDII RUSTICI LIBER PRIMUS.

Quómodo fundum emi ac reparari oporteat.

E quoque Parnassi per lubrica culmina
raptat
Laudis amor : studium sequar insanabile
Vates ,

Ausus non operam non formidare Poëtæ
Nomen , adoratum quondam , nunc penè procaci
Monstratum digito , seram vel déniue famam
Non audituro cineri post fata relinquens.

Haud tamen arma meis malè congrua moribus ausim
Imbelli tractare manu : dat maximus amplam
Materiem Lodoix , vieto clarissimus orbe
Sed jam trita nimis laudum seges ; atque Poëtis
[Ausint cuncta licet] vix tantum fingere , quantum
Efficere huic promtum est : Heroum fabula veris
Vincitur historiis ; stupefactaque fama triumphis
Jam filets , & longo plausus propè concidit usu.
Nec tenui vacat in Socco , grandive Cothurno

A

Vel fletum populis, vel inanem extundere risum;
 Et mea cùm nullo doleat mens percita casu,
 Non gemitus ultrò quæram, causasque dolendi,
 Tristibus illacrymans Elegis; non quemque canino
 Allatrans studio Satyras sectabor amaras.

Secreti tacitâ capior dulcedine ruris:
 Quod spectare juvat, placuit deducere versu:
 Dulcis enim vetat ingratum sentire laborem
 Materies; & me, solers si forte negabit
 Ingenium, facient amor & natura Poëtam.

I N V O- Vana Deûm simulacra Ceres cum patre Lyæo
S A T I O. Cédite : fecundat vero qui Numine terras,
 Christiadis colitur toto Deus unicus orbe.
 Humanæ pater & Rector sanctissime gentis,
 Tu morbo procul & lethi formidine, rariss
 Inter opes, hominem quandam melioribus ortum
 Auspiciis, blandos dederas sine crimine Soles
 Ducere, dum veteres ultrò deponeret artus;
 Et vitæ pertæsus, humum mutaret olympo.
 Uniusen! culpâ excidimus; pomumque nefastis
 Morsibus absumtum cunctis decussit honorem
 Arboribus: non jam segetes injussa merumque,
 Sed steriles Tribulos, & Gramen inutile tellus
 Parturit; & læsi juvât ultrix Numinis iras.
 Paremus taciti; luimusque paterna volentes
 Crimina; nec petimus natas sine semine messes
 Educet ut tellus, hominemque in primareponas
 Fœdera; sed jusso victum sudore paranti
 Ut faveas clemens; & quos felicior olim
 Nescierat Natura, juves nunc arte labores.

A R G U- Aggrediar, duce te, mores habitusque locorum
M E N- Explorare; suos partis accersere fundis
T U M
T O T I U S Agricolas; curare greges, sociosque laborum
O P E R I S. Informare Boves; & agrestibus, atque sativis

Arboribus vestire solum : tum prata secutus.
 Et segetes , operásque omnes quas annua ruri
 Cura refert ; Olus , & vites , Vinúmque resumam ;
 Et constabit honos cultis ubi debitus agris ,
 Chortales addam volucres , mollémque Columbam .
 Melliferas nec Apum cellas & regna filebo :
 Æquoreo dein Stagna gregi , Leporique fugaci ,
 Et Capreæ , & timido ponam vivaria Cervo .

Lamonidum decus & columen , quem publica rerum DEDICATIO.
 Cura tenet , tibi ne qua forent infecta , Colonis
 Hanc quoquè me dare cogis opem : tibi cætera debent
 Agricolæ , duro tutas à milite fruges ,
 Et quæ vel medio regnarunt otia bello :
 Te prohibente , suos usu pejore ligones
 Lethiferum nunquam conflavit Arator in ensem ;
 Disjunxitque Boves , & lamentabile flenti
 Uxori , & pueris opera imperfæta reliquit .
 Hæresis antiquos quanquam meditata furores
 Vicino de monte viros in bella vocaret ;
 Oppidaque armorum fremerent excita tumultu ;
 Pax aluit segetes ; nec agrestes illa Colonos
 Sollicitos habuit festi , quam eura triumphi .

Hinc Regem juvat uisque novis Provincia donis
 Prodigia : namque tibi quid deneget illa petenti ?
 Si non obsequio , si non cedamus amori ,
 Vincimur eloquio ; téque hortatore volentes
 Quidquid opum est bello dudum impertimur ; & urbes
 Pro Patria , pro Rege , viris spoliamus & auro .
 Quare agite agricolæ , duris & ut excita rebus
 Adsit humus , mécum proprios expedite cultus .

Immensos alii tractus , & vasta requirant
 Prædia , centenis qua vix subigantur aratris :
 Cui placet utilitas & ameni gratia ruris ,
 Quo potiatur emat , non unde gravetur ; agrorum

A ij

QUE IN
 EMENDO
 FUNDO
 CONS I-
 DERAN-
 DASINT .

PRÆDII RUSTICI

Non faciem tantum, sed aquas observet & auram;
Explorans non multiplici quām ludicra jactu
Lympha fluat, sed quām facilis. quām largior hortum
Irriget, ac dites latè fundatur in agros.

Aer. Sit clemens cælum, mollēsque frequentiùs auras
Quām ventos habeat: pluviales pinguis ad Austros
Situs. Bendeat exiguè tellus, depressior imâ
Non convalle latens, non montibus aspera nudis,
Nectorpentis aquæ diris infesta venenis.

Arduus ad Boream mons tempestibus horret,
Et Cererem planis imber suffocat in agris;
Villaque demissis in vallibus abdita, cali
Prospectu caret, obruitur stagnantibus undis;
Atque frequens vapor in nubem concretus aquosam
Spicata segeti nocet, & florentibus uvis.

Non cupidè visumque semel mercabere fundum.
Sæpè soli facies quoquè fallit: amicus agerque,
Fertili. Quos vis esse tuos, longo noscantur ab usu.
Quæ bona sunt, propriâque valent virtute, placebunt
Usquè magis. Raræ fruges, Virgultaque passim
Nec procera satis, neque succo plena, docebunt
Si quod inest terræ vitium; sed tabida cæli

Salubritas. Si fuerit plaga, signa dabunt manifesta senectus
Rarior, informi macies pallorque colentum
Ore sedens, oculorum acies offensa, laborans
Pectus, & infirmo segnes in corpore mentes.

Aqua. Lenè fluens cælo consentiat unda salubri:
Optima quæ faxis præceps aqua volvit, illi
Proxima quæ puteis faciliter deducitur haustu;
Tertia cisternæ; pigro teterima lapsu
Quæ tacitis irrepit agris: immota palustres
Si Jaceat caninas inter, det pocula tantum
Quæs præfens suprema deest in fata venenum.

Non odor inlymphis, ut in aëre, non sapor ullus

Quæritur : Anguillis si quæ scatet , atque bibentur
 Pallida liventi non inficit ora colore ,
 Vasa nec obducit crustis , neque lenta legumen
 Excoquit , & facilis subjectos concipit ignes ;
 Nec longum post dein tempus nativa resumit
 Frigora ; qualis erit vulgo quæ montibus altis
 Dejicitur , levis & cursus tenuata per ipsos ;
 Corporis hæc recreat vires , acutique salubri
 Ingenium potu , ductis arenaria rivis
 Temperat , & lætis fecundat messibus arva .

Ne placeant procul accitis quæ splendida lymphis Orna-
 Sæpè gravant Dominos operoso prædia cultu. menta.
 Naturæ , non artis ama decus : elige villam
 Quam nemora & fontes , longoque virentia tractu
 Prata , situsque loci , non quam labor improbus ornet ;
 Quæque suos luxu fructus absumat inani :
 Ne qui debuerat te pascere fundus , alatur
 Ipse tuis opibus : paleas , olearia vasa , Reditus.
 Illic eosque cados spectans & torcula , villæ
 Conjiciat reditus ; neque prædia finibus emtor
 Censeat , agrorum sed fertilitate ; morisque
 Et Cereris modios numeret , non jugera campi .

Nec modò ruris opes , sed vestigalia norit ;
 Et sciatis expensis supererit quæ copia factis .
 Cuncta minutatim querens , interroget ipsos mancatores
 Agricolas ; videat saturis anæta Juvencis
 Prata virent ; domibusne trabes , urendaque ligna .
 Fumosis dat silva focis ; è fonte pereanni
 Num riguas bibit hortus aquas , vel hiantibus haustos
 E puteis fistulæ fundunt aut antlia rivos :
 An facilis via , quâ fruges vectentur in urbem ; Via.
 Quæ Dominum ad villam si non invitet , acerbis
 Nec salebris saltem neque cœno absterreat alto .

Ne levia attendas , ut matutinus euntem

P R A E D I T R U S T I C I

An radiis oenlos Sol obliquare jubebit
Ædi-
ficiæ. Vel reducem labente die; num simplice ritu
 Structa domus, crassis dum mœnibus arceat æstum;
 Frigoraque, & tenui non irreparabilis ære,
 Laxior, ac veteri quoquè majestate superba,
 Belligeram similet fossis & turribus arcem.

Si domus est fundo major, potièr prioris
 Stultitiam Domini; modò non gravioribus ades
 Impensis tueare: frequens rus namque revises;
 Nobilis excipiat caros si villa sodales.

Nec refert quod terra situ sordeſcit inertis,
 Horrida neglecto squalet quod Vinea cultu,
 Lymphaque silvestres fluit infecunda pér hortos;
 Omnia quæ facili reparat labor annuis arte.

Hunc eme, quem modicis meliorem sumtibus agrum
Agri
feracis in-
dica. Efficias; ubi cuncta vigent, ubi grandia felix
 Progenerat virgulta solum; foliisque tenaci
 Luxurians hiemi vix arbor cedit, & altâ
 Sub nive servat adhuc rami frondentis honorem.
 Pinguis ubi se terra brevi reparata quiete
 Restituit, passimque sinus fecunda virentes
 Graminibus tegit injussis, facilisque moveri
 Nec pluvium tenet humorem, neque sinitur æstu.

Sed ne prima soli facies imponat, ab alto
 Erue: nam veluti, quibus est obnoxia, morbos
 Ægra parens cum lacte suis transmittit alumnis;
 Sic humus ingratis non nunquam expirat odores,
 Quem referunt tristi fruges & poma sapore.

Prædia
inter se
distantia. Prædia nec ventis, nec tempestatibus iisdem
 Subdere plura velim: fundos si jungere pulchrum,
 Rustica damnosè casu res omnis ab uno
 Pendet; & interdum Domini variare, novoque
 Diffita sub cælo gaudent loca visere, tritas
 Itæ nec usque vias, & eosdem cernere colles.

Elige vicinos magnis aut urbibus agros
 Aut grandi pago, vel (quod ratis ambulet) amni :
 Ditat enim villam facilis vescitura ; colendo
 Nec desunt operæ ruri, nec agrestibus armis.
 Artifices, nec promta tuis obsōnia mensis,
 Nec Medicus, tibi qui subitis in casibus ægro
 Præsentem nisi præstet opem, solantia saltēm
 Verba ferat : sic urbe tamen distabit ab alta
 Fundus, ut hospitio non infestere perenni.

VICINI-
TAS
URBIS.
Fluminis.

In primis fugienda tibi via lata, Cohortes
 Quæ solet armigeras aliò deducere : nubes
 Ignibus horrificis & grandine feta minorem
 Quàm Peditum globus aut acies frenata Colonis
 Pulvereâ fert nube metum : non Villica, Milvo
 Circumeunte, suos revocat magis anxia pullos,
 Nec Pastor, veniente Lupo, gregibúsque fibique
 Plura timet, quàm cùm tremulos procūl audit Equorum
 Hinnitus ; longāmque videt fulgere micanti
 Ære viam : prædator enim per devia Miles
 Obliquans iter, occultis vel fraudibus aufert
 Obvia quæque rapax, aut vi grassatur apertâ.
 Villicus arva colens, ab aratro avulsus, acerbis
 Cogitur imperiis lafiae comes ire Cohorti,
 Auxiliūmque viæ, curru subjungere Tauros.
 Amissum flent sponsa virum, natique parentem,
 Quem credunt in bella rapi, quem tela gerentem
 Pro stimulo, singunt animis trepidantibus ire,
 Rura revisurum nunquam dulcésque penates.

Via
militaris.

Te quoquè vicini juvat explorare Coloni
 Et studia & mores : neque enim est sapientis iniquam
 Sponte parare sibi fortē, litesque perennes
 Vicino cum fure suis transmittere natis :
 Nam rivos modò subductos sitionibus herbis,
 Aggere nunc contrà facto demersa videbis.

De bons
malosque
vicio.

Fluctibus arva , novo nunc pervia tramite , fructa
 Vel spoliata suo , vel decrescentia rosis
 Finibus , & saxo quod dividit arva i revulso.
 Nunc impunè terunt alieni prata Juvenci ;
 Et tuus incertæ si quid Grex attigit herbae ;
 Ambiguo si tollis agri de marginे Quercum ;
 Lis oritur , sua quam Judex in commoda ducit ,
 Atque tuos habet ante greges , quam pascua disto
 Jure tibi cedant ; inimicaque messibus ilex
 Utilius staret ! tanto victoria constat.

Prætero raptos fuitim de Vite racemos ,
 Avulsas cum fronde nuces , & poma , vagisque
 Abductos clam fraude malâ cum matribus Agnos ,
 Atque Bovem ; qui si pereat , vicinia furti
 Sit suspecta tibi . neque enim solet ille remotos
 Errabunda procùl vestigia ferre per agros.

Quam miseros condes soles hæc inter ubique
 Dulcis amicitia est ; sed fidus rure sodalis
 Utilis in primis ; ut tædia gratus amico
 Diluat alloquio , convivia mutua curet ,
 Auxiliūmque ferat bonus accipiatque vicissim .
 Quæ tibi si ruri deerint ; animūmque vacantem
 Et volucres tantum pascant , tacitique recessus ;
 Nec nisi cùm stupidis tibi sint commercia servis ,
 Urbanos repetes neglecto rure penates .

Atqui non alio tantum lætamine tellus
 Quantum oculo Domini gaudet ; modò rure laborum
 Utilitas placeat , non desidiosa voluptas ,
 Otiisque ad gelidos fontes , & ad arboris umbram .

R E P A - Idcirco quantum præfens fortuna vel agri
R A T I O Nobilitas patitur , tibi commodiora domorum
E M T I Extrue membra : dabis tamen otia prima serendis
P R A E D II . Arboribus , postrema domo stabulisque parandis .
 Incipe , & Agricolæ quod inertia longa prioris .

LIBER I.

9

Perdidit, in melius felici corrigē curā.
 Namque patens hominum, æternam fortita juventam,
 Non senio tellus, non deficit ubere partu;
 Sed facili vires, & fertilitatis honorem
 Restituit cultu: nos contrā cum semel annis
 Invasit nullā reparabilis arte senectus,
 In pejus ruimus, nec habet natura regressum.
 Expediendus erit saxis & Gramine campus. Elapi-
dandi
agri.
 Et Filice & Junco: Filicem satione Fabarum
 Interimes; Juncos vinces & Gramen aratro:
 Sed lapides manibus remove, mediisque per agros
 Altius accumula, vel grandibus obrue fossis.
 Sæpè tamen cupidos humus exoffara Colonos
 Decipit; amotis seu jam durata lapillis
 Parcius enatam succos immittat in herbam;
 Sive repercutiens Solem, radicibus imis
 Calculus auxilio est, & iniquos temperat æstus.

Horrida si Musco vel inertī obducta senectas. Reno-
vanda
prata.
 Prata sitū, fenum pariunt ignobile; sterlus
 Ingere vel cineres: quæ si cui pigra videntur
 Auxilia; effossum frumentis exaret agrum.
 Atque novis ne fortè soli prior impetus obsit
 Messibus; herbosā nimias farragine vires
 Pubentique Fabā, Napoqué absumat edaci.
 Prædia si fuerint nimiū m̄ nemorosa, revulsis
 Arboribus, glandem pingui mutabis aristā:
 Namque habile est segeti quod frumentaria, cæsis
 Ilicibus, silvestre solum redigetur in arva.

Ast ubi deficiunt silvæ; Quercū m̄que virentem
 Et Platanum pones, serisque nepotibus Ulmos.
 Restitues Oleas, si quas dejecerit Auster;
 Nec steriles vel qui pariunt ignobile pomum
 Degeneres patiere solo confistere truncos;
 Vindice sed ferro tolles; aut brachia cædens,

Resti-
tuenda
arbores.

PRÆDII RUSTICI

Insitione feros cōges mitescere fructus.

Sic unda paludes. Sicubi stagnanti seges emoriatur ab imbre; Absorbere solum neque possit quidquid aquarum. Accipiet, neque vicinos effundere in amnes; Affer opem, & medio largas duc æquore fossas. Occultos, ubi terra fluit sabulosa, canales Obcæcabis agris; neu præcludatur aquarum. Exitus illapsusque, sub os utrumque refixis, Pilarum vice, ponticulos imitabere faxis.

O! tibi torpentes si deficcare paludes
Fata darent, caelique novas ostendere terras!
Semina restituet quanto proh! fenore campus
Et limo satur, & longo requietus ab ævo.
En Bliteram propter quam pinguia findit Arator
Æquora vomeribus quæ navibus antè fecabat.

1. Namque suâ totum quondam gens Romula mundum
Sub ditione tenens, ne quid deperderet agri,
Quo nullus toto melior sibi paruit orbe;
Fecit iter pigræ longo sub monte paludi:
Grande opus, emensis exhibe nec inutile seclis.

Ubi de Regio. Altius ignoto manabant tramite lymphæ;
Alveo Oceanum sed utrumque novo qui fœdere jungit
Alveus, excisi per faxea viscera montis
Dum foditur, patuit ductus; priscosque labores
Opposuit nostris Romana potentia cœptis,
Francigenas certans hac saltem vincere laude:
Artificum superata manu sed Roma, palustres
Ad mare vicinum duxit cum flumine Ranas;
Gallia dum gemino faciens commercia ponto,

2. Romani non procul à Blitera juxta vicum, cui à Dei
monte nomen est, paludem exsiccarunt, etundemque aquis
traducendis perforarunt montem, quem denuo Rionetus,
immortalis memoria vir, Regii Alvei auctor, effodi jussit,
navibus sub ipsa humo iter facturus.

2. Ignotos ratibus calles tellure sub ima
Effodit; & longo suspensis fornice lymphis
Quæ medium pon inde procùl per inane volabant,
Icariam visæ naves timuisse ruinam,
Nunc sub humo mersæ stygii nigra verrere Ditis
Stagna putant: sed mox cùm subterranea remis
Æquora fulcarunt, altas ubi Blittera turres
Atquesuos oculis aperit mirantibus agros;
Elysium, loca quæ fortunatissima vestit
Purpureâ Sol luce, sibi spectare videntur.

At neque vel cæli facies, vel gratia ruris
Dulcè movent mirâ captas formidine puppes:
Terribili sam cum sonitu sublimis ab alto
Labitur unda jugo, celsas quo more per Alpes
Auctior imbre ruit saxa inter inhospita torrens.
Stant in præcipiti naves, quas lapsus aquarum
Multisonus subito quassas horrore moratur.
Abruptis tamen unde locis vix ante Capellæ
Desiliere leves, operum molimine grandi,
Pérquæ vices varias stratis æqualiter undis,
Descensus habet hinc faciles oneraria navis.

Hæc tua laus, Riquete; suo tibi Blittera civi
Divitias urbiske decus, tibi Gallia debet
Quo nihil ad Regni splendorem grandius, usu
Quo nihil iverius. Mutato flumina cursu
Jussa novas intrare vias, diruptaque faxa
Alcidem vetuere mori. Vicere labores
Hærculeos quæ tu, per prodigiosa locorum
Intervalla, mari gemino commercia præbes.

*Et de
Riquete
ejus
& uictore.*

2. Inter alia Regii Alvei miracula, tria in primis stupenda
qua ibi memorantur non longis occurserunt intervallis. Primo
quidem transversum fluvium impositis pontibus transmittunt
Alvei lymphæ. Montem deinde perforatum penetrant. Mo-
ibus denique laboris eximis retinentur aquæ precipites, n
facilem à monte descensum habeant oneraria naves.

PRÆDII RUSTICI

Mag næ mentis opus ! quod, si mortalia cures,
Tu quoquè nunc cælo videoas miratus ab alto ,
Ni foret in terris oculos quo pascere mavis
Lamonia de matre Nepos , cui magna parantur
Virtutum documenta domi ; seu clara Parentis
Aut Patrui insitiat vestigia ; Martia quondam
Seu galea aut Themidis sacros premat infusa crines.

Aqua. Arida nunc riguis ubi fontibus arva carebunt ,
Signaque deprendes lymphæ manifesta latentis ,
Gaudentes cælo latices erumpere , terris
Erue ; at indiciis ne decipiare dolosif ,
Manè plagam cæli Phœbo nascente rubentem
Pronus humi speculare : levem consurgere nubem
Si videoas , tenuisque solo se tollere fumos ,
Lympha latet : nova signa dabunt & Muscus aquosi
Ruris amans , Culicūmque globus revolutus in orbem
Desuper , & madidâ gaudens tellure Conyfa ,
Et Junci , & Salices , & arundiferæ Calaminthæ .
Et dulci quotquot frutices humore creantur .

(Ubi de
[aquarum
scrutato-
ribus .) Talibus indiciis , & non interprete virgâ
Flexibili , rimatur aquas , qui judice fontes
Quos oculo novit , mirâ feliciter arte
Prædicat inventos ; quasi fons occultus in agro
Curvatum valeat Corylî defletere ramum ,
Altus aquis nec possit idem torrentibus amnis .

Sic curvis olim baculis emensus Olympum
Augur aves Romæ spectans , quæ mente sagaci
Viderat , ex volucrum monitu ventura canebat ,
Plus avibus , quam consiliis credente popello .

Me præsente suam nuper jaſtantior artem
In cælum cum ferret aquæ scrutator & auri ;
Ac rudibus rem penè viris suaderet , avara
Spe lucri faciente fidem ; fruticante sub herba
Quem reperit nummum , sub eodem gramine rursus
Miranti

Miranti similis coram depono; manuque
Inlectente volens, non per se vergere ramum;
Errantes oculos aliò dum conjicit, aurum
Clam tollo: Corylum rursus movet ille, manuque
Continet immotas; & virgam cuncta trahentis
Demonstrat fleti deorsum vi folius auri.
Atqui aurum nullum est, aio: risere repertos
Fraude dojos; quos ille fugâ tacitoque pudore
Confessus, tamen auriferam non abdicat artem.

Indiciis quæ multa dedi, nisi credat aquarum
Indagator, humum fodiat; puteoque cavato
Ardentes oleo lychnos, aut vellera lanæ
Vel crudos lateres, inversaque vasa reponat
Intus; & angustum multo tegat astre fossam.
Si videt extinctas consumtæ nocte lucernas,
Æraque concepto sudore madentia, lanam
Humidulam, & lateres putri tellure solutos;
Quærat aquas, & si quid adhuc dubitaverit, ignes
Admoveat: nam si nebulosos humida fumos
Eructabit humus, suberit fons largus aquarum;
Si tamen hiberno non insidet humor ab imbre.

Jam terræ genus inspiciat: cretosa liquore,
Ingratos dabit & tenues, nigriorque saporis.
Egregii lympham venâ stillabit egenâ.
Exiles, sed præcipuos dulcedine fontes
Glarea promittit: rubra inter faxa repertis
Nulla fides; occulta per intervenia rursus
Dilapsi fugiunt, & spem frustrantur inanem.
Humor ab illimi qui defæcatur arena
Utilior stomacho fluet, uberiorque: salubres
E collis radice, graves de pinguibus arvis
Prosilient latices: sed copia major aquarum
Præcipitescque cadunt altis de montibus amnes. *De origine*
Seu vacuis intus spatiis, vincteque repenti *fontium.*

Sole nives, pluviique imbræ cogantur : aquarum
Quo velut hospitio fontes & flumina manant.

Seu pelagi terras ambit quæ lymphæ jacentes,
Occlusis fluat usque viis mare subter & agros ;
Atque undam premat unda gravis, fluëtumque propellat
Fluctus, & occulto juga trudat in ardua ductu :
Humor ut in pannos sursum defertur ; ut alto
Fons è monte cadens plumboque receptus, in auras
Emicat ; & quantum primo caput extulit ortu
Monte super, tantum attollens se valle sub ima
Profluit, & rapido vacuum petit aëra jactu.

Seu posito velut igne, meri florumque calentum
Spiritus ad costas hæret frigentis aheni,
In tenuisque fluit guttas ; sic abditus imis
Visceribus terræ residet calor igneus undam
(Quam cavus immensi mons continet instar aheni)
Calfacit, & sursum fumos emittit aquosos ;
Qui simul ac gelidi tetigerunt concava montis,
Densatus vapor in tenuem se colligit imbre.
Saxa madent ; circumque vagis flent omnia guttis :
Unde oritur rivus, qui montis acerba volutus
Per latera, hinc illinc venas rimatur apertas,
Atque humiles juga per declivia fertur in agros.

(Ubi de
subterra-
neis igni-
bus.) Ima vaporiferos intra penetralia terræ
Fornaces ardere docet qui frigora plantis
Sub nive defendit tacitus calor, atque rubentes
Æthnae qui monte furens erumpit in auras
Flammarum globus, ignivomo telluris hiatu
Horrida per Siculos spargens incendia campos.

Adde salutiferos fontes, & balnea passim
Terrenis calefacta focis, ærisque metalla,
Quodque sagax Natura cavis sub montibus aurum
Excoquit, humanis opus haud imitabile curis.
Tantus inest terris calor, ut Plutonia norint

Regna, metalliferis qui demerguntur in antris;
Tantaque sulphurei est vis ignis, ut impete vasto
Fundamenta soli quatiat, montesque revellat.

Aenea quas tormenta vomunt, imitamine flammam
Haufimus è terris; nec eas novus intulit orbi,
Impia subducens cælo per furta Prometheus.

Ignis humi gremio latitans, se prodit ab ipsis
Oceani ferventis aquis; & nuper ad Indos
Insula nata mari est, partu quam terra fragosum
Protulit, ex imo jaculatis æquore saxis.
Incaluit latè pontus fumantibus undis;
Atque novum pelago dorsum, cæcásque latentis
Prodigii causas avidi cognoscere, flammarum
Terrestrem ratibus nimis heu! sensere solutis.

Plurima jam sub monte cavo quæ cogitur unda,
Fervet ab æterno, tellus quem subjicit, igne.
Ad juga summa vapor levis evolat, unde relabens
Confuit in rivos, qui prona per arva voluti,
Oceano lymphas quas accepere redonant.
Hinc aqua monte fluens levis est, eadē inque salubris.
Scilicet è tenui levis est concreta vapore;
Et per arenarum manans quasi cola, repurgat
Quod vitii, quod fordis inest pluvialibus undis;
Quæ sursum licet in tenues à sole vapores
Educantur humo, terrenæ semina labis
Insincera tamen retinent; feræque venenis
Destituunt medio fitientes æquore Nautas,
Cisternas ubi posthabitatis adiere fluentis:

Interea meditare diu quâ parte domorum
Fundamenta loces; ut laxa, salubris, & ipso
Pulchra situ sit villa; suum nec debeat arti
Impensisque decus, nemorum sed dulcibus umbris,
Et rivo, qui prata vagus per amena, penatum
Æternos modico sumtu tueatur honores.

VILLÆ
REDIFI-
CATIO.

Vicinos fuge torrentes, & strata viarum
 Publica; planitem ne depopuletur apertam.
 Prædonum vel avara manus, vel tristis aquarum
 Eluvies. Juvat & tacitas procul esse paludes:
 Virus enim, morbosque palus eruat inertes;
 Servatas hiemi fruges & agrestia longo
 Inquinat arma situ: nebulas exspirat, & almas
 Interimit segetes; cœnoque creata repenti
 Armat in humanos stimulis animalia vultus;
 Ranarumque greges limosa educt ab ulva,
 Prisca coaxantes patulo convicia rictu
 Quæ recinunt, placidis gens infestissima somnis.

Nec lateat cæcas intra domus abdita valles:
 Maluerim Patrum ritu, super ardua montis
 Culmina, suspensos Aquilarum more penates
 Institui, validisque dari ludibria ventis;
 Quam curvo sub colle gravi torpere pruinâ;
 Aëstivoque, feros cum Sirius evomit ignes,
 Sole coqui; nullis aëstum solantibus auris.

Ergo locum capies, qui nec depressior unda
 Stagnet ab hiberna; nec tristibus horreat Austris
 Editior, neque præruptus fluat imbre; sed imâ
 Vel sic valle latens subsidet, ut aëra laxum
 Accipiat; vel sic montem confurget in altum,
 Montis ut alterius defensus culmine, ventis
 Non rigeat; sic planicie diffusus, ut imbres
 Hibernos fallente queat deducere clivo.

Pinguis ubi molli sensim tumet edita dorso,
 Et tepidos tellus modicè deflectit ad Austros,
 Nec tremulis rivus saliens procul obstrebit undis;
 Optimus ille domi situs est: hic atria, cellasque,
 Et stabula, & totos fulco describe penates;
 Et ne præcipiti quid inemendabile pecces
 Consilio; prostant operis primordia, toto

Quæ rigidus tēcum censor dijudicet anno.

Ne fundus villam , neque fundum urbana vicissim

Villa requirat : agro sit par domus : ardua non tam

Suscepisse juvat , quām sustinuisse decorum est ;

Turpius & cessat quō cœpta superbius , urbe

Indignante , domus : tu laxos rure penates

Ut facili statuas operā , nec prodigus aurum

Effundas , vilæ felicibus utere donis .

Dat lapides muris tellus ; dat lucus inemptam

Materiem tectis , operisque fabrilibus ; idem

Et virides ramos & cædua ligna ministrat ;

Quies lateres calcemque coquas . Vel fossile terris

Eruitur , fluvio vel de propiore petitum

Advehitur plaustris sabulum : quæ cuncta parabis ,

Nascentes prius incipient quām surgere muri .

Saxa trahant fortes hiberna per otia Tauri :

Plurima vicinis in saltibus icta securi

Procumbat Platanus , metuendaque pondere Quercus ,

Atque Abies opere in sicco durabilis , altaque

Ornus , & indocilis Fagus compage domari .

Populeas , Lunâ jam decrescente , bipenni

Aggrediere trabes ; atque arbor ad usque medullam

Cum fuerit , propè cæsa , suo patiere minacem .

Stare loco ; venis ut noxius humor apertis

Diffluat ; & plures lignum perduret in annos .

Pinguis ubi regio ducendis faxa negabit .

Parietibus ; lateres Figulus coquat igne , tenacem .

Effodiens cretam , multâ quam maceret undâ ,

Hiceisque lutum formis dein molle figurans ,

Æthereas plano super æquore siccet ad auras .

Aggrediatur opus , vel cum jam præterit Æstas .

Usque sub Autumni finem , vel rursus abactis .

Frigoribus , cum Ver zephiro laxaverit annum .

Non satis hiberno siccantur Sole , Figuram .

IN AEDI-
FICA-
TIONEM
PROVI-
DENDA .
Clementa .
Materies .

Sabulum .

Lateres .

Ut teneant lateres ; rimisque æstate fatiscunt.

Cain.

Tres quatuorve dies solidos calcaria fornax
Non intermissis accenditur ignibus, imâ
Diffiliat dum parte lapis, fumosaque longo
Flamma per obscurum non exeat aëra traëtu.

Sunt varii lapides diversos calcis in usus
Quos fornace coques: opera ad teætoria mollis,
Dura filex ad strueturas adhibetur. Arena
Egregia est, compressa manu quæ stridet; & albis
Nec maculas pannis, neque sordem excussa relinquit,

Domus Hæc ubi materies fuerit congesta, domorum

Fundamenta

Fundamenta solo jacies, cùm denique terra
Ruderis occurrit sine suspicione soluti.

Ast ubi visceribus vel ab imis mollior usque

Eruitur tellus, quartam demergere muri

Sufficiat partem: quernos desigere palos

Tum poteris, lapidumque gravem superaddere molem.

Prospec- Ad medium spectent obversa cubicula solem,
tus. Altior ut Titan obliquâ luce fenestras

Transcurrens æstate, domum non urat; & Idem

Inclinatus humi, gelidam cùm vergit ad Aræton,

Ima per hibernum recreet penetralia frigus.

Fenestra. Quas hodie ruri ponunt & in urbibus ædes,

Perfundunt hac luce, cavas hoc ore fenestras

Hoc numero faciunt, altis ut teæta columnis

Non muris suffulta putes: hominemque penates

Nunc intra vitreos jures nec frigora Brumæ,

Nec curare Notos & vim penetrabilis æstus;

Transmittuntur enim larga cum luce calores

Æstivi; neque si raucis Aquilonibus atrox

Mugit Hiems, duram gelidi vim frigoris arcent

Multa fenestratos quæ munimenta penates

Linea defendunt: placet indulgere tumentum

Deliciis; latæque foris videantur ut ædes,

Intus acerba pati, magnoque incommoda sumtu
Quærere. Sic usu ratio quoquæ vincitur inter
Francigenas; quibus in morem si venerit, aurum
Argentumque levi placeat mutare Papyro,
Vanaque pro solidis sibi nomina sumere nummis.

Fas sit in urbe novo moliri mœnia ritu,
Auster ubi minùs audet, agros quām noctūs apertos;
Tu ruri veterum mores imitare Parentum;
Et modicis, quantūm satīs est, admitte fenestrīs
Aéraque & lucem; nec quāre cubicula ponens,
Ordinibus longis pateant ut pervia visu
Omnia; sed liber sit membris exitus; hospes
Ut placidos ducat securus ab hospite somnos.

Stabit ubi perfecta domus; ne fructus agrorum
Depereat, vel amans cultūs Matrona decori
Invitis oculis spectet non rustica tantum

VILLA
RUS-
TICA.

Arma, ferisque Canes, & ferramenta, sed ipsas
Ruris opes; alias condendis frugibus aedes
Sic statues, ut quæ loca sunt magis humida, vinum
Accipiant, oleum medio quæ sole tepebunt:
Maturos verò fetus Pomique Pírique,
Quos hiemi paleata super tabulata repones,
Siccis claude locis. Rugas Aquilone, vel Austro
Mollitiem ne poma trahant, dissolve tepenti
Frigus & humorem prunā, crebrōque revisens
Insincera manu remove; ne mucor ab uno
Serpas, & in tabulas latè contagia manent.

Horrea Sithonius Boreas inspiret: aquosis
Nec subeat pennis inimicus frugibus Auster.
Dicta Tectofages medio granaria vico
Ædificant, & humo condunt frumenta domorum
Ante fores, pluviae secura ruentis, & auræ
Omnia perpetuo solventis corpora pulsu.

Circulio farris cumulos ubi rodere coepit,

Summa tenet, totóque luem permiscet acervo,
Ventilat exesas qui plena per horrea fruges.

Stabula. Agricolæ sit laxa domus: sua cella Bubulco],
Sit sua Pastori: stabulis non intuat imber,
Quo pecorum mollis corruptitur ungula, murus
Deperit, & tristes ducunt animalia morbos.
Mænibus aut inclusa cavis, vel pendula sursùm
Nullos incutiat fumosa lucerna timores;
Et procul à stabulis sub fornice villica panes
Excoquat; accensas ne tigna calentia flamas
Accipient, totisque ferant incendia testis.

Culina. Agricolas juvat in primis spatiofa culina,
Quâ collecta domus largo brumalia ligno
(*Ubi de Frigora dissolvat, laßtāque vespere curet*)
Rusticae Corpora, nec seros opus interruptat ad ignes.
familia Quos etenim de nocte potest urgere labores,
serotinis Quos etenim de nocte potest urgere labores,
laboribus Non finit hiberno fieri sub sole Colonus.

Post epulas hinc inde sedent & grandis Arator,
Horridus & custos Caprarum, Oviúmque magister,
Atque lacertosus Fosfor, durusque Bubulcus:
Avulsis si quæ ramis hæfere, tenaces
Secernunt Oleas; detonsaque vellera purgant;
Et findunt, lymphâque domant Amerina calenti;
Vitibus aut aciunt vallos, aut vimine lento
Conficiunt calathos; sua nec jucundiùs usquam
Agrestes videas decurrere pensa Puellas.

Villicus accensâ nam dum face singula lustrat;
Et clausas invisit Oves, numerúmque recenset;
Nec Pueros, timidâmque Patris præsentia Natam
Continet; illa bonum, quem fingit amare, Menalcam
Dulcibus aggreditur verbis; stolidûmque maligno
Illaqueat sermone, suos ut & ipse vicissim
Explicit, & rauco cantu testetur amores;
Speret & hinc laudem, risum quoquè duçat honori;

Atque jocos vecors noti sentiat inter acerbos
 Illudat nigro quodd Thesialis improba succo ,
 Et faciem conscribat : habent nam pagus & urbes
 Hoc hominum genus ad vulgi ludibria natum ,
 Quos impunè pigri Bovis instar acumine pungas ,
 Quique sibi vel aperta inter convicia plaudant,

Æsculeis rectum pilis suspende Coloni
 Pro foribus , sua quo defendit tegmine plaustra
 Et dolat hibernos currus & aratra per imbras.

Si sit rure frequens iter & solenne , tabernam
 Pône viatori ; sed egenos excipe tectis
 Ipse tuis. Hominum quondam Divûmque parenti
 Nomen ab hospitio veteres fecere ; suisque
 Vilia dum latebris animalia somnus habebat ,
 Non hominem nudo voluere sub æthere noctes
 Ducere ; sed tecto donarunt hospite ; neandum
 Audierant inopum vili sub veste latêre
 Sæpe Déum , cæloque virûm pia dona reponi.

Né gravidas procul à villa terat area mesiles ;
 Ut raptim frumenta domi malè trita recondas ,
 Si subitus nimbis fallentibus ingruit imber .
 Eligitur locus & sublimis , & arbore nudus ,
 Ut lenem accipiat perflabilis area ventum .
 Illa vel ingenti tibi complananda cylindro ,
 Vel saxis (opus æternum) sternenda : flagello
 Cedit enim tellus , atque interiore recondit .
 Mollitie frumenta , levi vel pulvere fœdat .

Sit piscina duplex , ut maceret altera virgas ,
 Et pecori facilem det purior altera potum .
 Purgamenta domûs stabulique , solisque jacentes
 Quas silvis decussit hiems Aquilonia frondes ,
 Et limum , flui si quem incrementa tumentis
 Respuerint , madidæ tectis procul ingere fossæ .
 Sic positi tenues non evanescit in auras

Diverso-
ria
taberna.

Lactis
complu-
vius.

Sterquilini-
vium.

Exucci vis tota fimi, crassâque peremtis
Seminibus lymphâ, non pullulat herbida messis.

DISTRIBUTIO FUNDI. Proxima sint villæ pomaria, floreus hortus,
Et quæcumque placent oculis, quæcumque rapaces
Invitant ad furta manus. Aquilonis ab ortu
Silva truces frangat ventos, & frigora tollat
Umbriferis quæ dēinde comis æstate redonet;
Atque Hiemes eadem nimiosque attemperet æstus.
Humida vallis Olus, vivaces collis Olivas
Educat: in plano vel fluctuet æquore messis;
Vel longo fundant se prata virentia tractu.
Hinc procul afflurgant Vites, oculosque morentur
Camporum per aperta vagos. Quot jugera prato,
Quot segeti dabis, aut Oleis, vel Vitibus almis,
Ex opera redditûque simul metire, labori
Componens fructus; & tecum mente revolvens,
Quanti vendideris, non quantùm innascitur agro.

Frumentariorum solum. Quæ Cereri visâ est humus opportuna ferendæ
Sæpè reddit manibus versanda; datâque reposcens
Mutuat in semen fruges, neque perfida pactam
Liberat usque fidem; seu messibus obfuit annus
Siccior aut pluvius; steriles seu fudit avenas
Infecundus ager; fractis seu grandine culmis
Procubuit, fluxisse seges stetit arida granis.

Vineæ. Sumtibus ipsa suos interdum Vinea fructus
Devorat; incerto quoque casu pendet Oliva;
Et quanquam tenui fese latissima cultu
Sustineat, tamen & glacie sterilescit & æstu;
Ac nebulis flos Vere novo contactus inquis
Emoritur, tristique solum tegit omne ruinâ.

Oliveta. Non faciunt hos prata metus; secura pericli
Diffusas cælo nebulas Boreamque, Notumque
Accipiunt: frigus nec curant triste, nec æstum,
Deductus facilis rivus quem temperat undâ.

Pratensis minimum desiderat herba laborem;
 Et semel orta, suas nullis obnoxia curis
 Fundit opes; reditu nec simplice ditat avaros
 Agricolas: hiemi nam foenum atque annua fessis
 Pascua dat Tauris; armentaque læta tuetur;
 Eximiūmque decus ridentibus adjicit agris:
 Roscida seu flores intermicet herba rubentes,
 Seu jaceat prostrata solo, mollēmque cibantī
 Sufficiat thalamum temerē congesta, vel alto
 Accipiat sitiens ductos è tramite rivos,
 Atque novam paret usque novo fine semine messem.

Quare agite; & dorso si non decebat iniquo,
 Præcipites neque fundat ager præruptior undas,
 Nec bibat humorem graciles imitatus arenas,
 Stagnantes neque contineat depressior imbres;
 Jugera quanta patent, Medicam, Viciásque, Boúmque
 Gramina torpenti non injucunda palato
 Spargite, & assiduos pratis inducite rivos:
 Ipsa nisi molles uligine pinguicr herbas
 Nutriat irriguæ tellus non indiga lymphæ.

Sed neque posthabitis Oleas an ponere pratis;
 Messibus an præstet, vel habendæ incumbere viti,
 Definire velim: veteres imitare locorum
 Agricolas: non omnis enim fert omnia tellus.
 Ipse Garumna suo populos qui spectat in ortu
 Forcipibus massas chalibis tractare liquentes,
 Et montes aperire cavos; per opima volutus
 Pascua, vel pressis solidum lac cogere formis
 Agricolas videt, aut Pomis instare serendis:
 Triticeas posthinc segetes miratur, utroque
 Mox conspecturus gravidas in littore Vites.

Quidquid erit, quamcumque tibi spem patria tellus *Sylva,*
 Fecerit; antiquos ferro ne dejice lucos.
 Aspicis effosso terris carbone Britanni

Quām male dissolvunt frigus, quām ducitur ægræ
Spiritū; infesto nisi tabescentibus igne
Monspeliensis opem tulerit pulmonibus aér.

Circuitu majore novos, urbs inclyta, muros
Extrue: divitibus decorata suburbia tectis,
Et quos Versaliis hospes laudaret in agris,
Hinc illinc positos amplectere mœnibus hortos;
Ægra salutifero potiatur ut aëre tecum
Gallia, quæ foculos uno carbone Britannum
Mox struet ad ritum, ligno caritura; gravésque
Hauriet & fumos, & anheli semina morbi;
Ni caveant quibus est nemorum mandata potestas.

Viētrices pelago naves, ramosa calenti
Ligna foco, domibúsque trabes, & aratra Juvencis
Sufficiat lucus; sed Avorum munere natas
Tu quoquè sylvarum transmitte Nepotibus umbras.

Campa- O! ubi curarum requies, studiique levamen
nice Sil- Frondosum nemus, & veteres quas nostra Tolosæ
ve Inc- Nutrierat sibi contiguas i. Campania Quercus!
gnosa ex- Flemus adhuc, atque hospitibus felicia quandam
tirpatio. Monstramus loca, quæ villæ contermina luco
Floruerant, densisque rigent nunc obsita dumis.

Ruris amatorem, qui perleget isti, Poëtam
Heu! nimium justo finat indulgere dolori:
Et saltem meminisse, frui nos invida quandū
Fata vetant: mihi nam videor spectare, renatis
Arboribus, socios nemorum per opaca vagantes.
Secretis alii sicut meditantur in umbris,

Atque alto leges divinaque dona revolvunt
Pectora; vel longo decurrunt murmure sacri
Pensa ministerii, pia vota precésque diurnas.
Sub pátula multi fessum latus Ilice ponunt:
Cantantes ille audit aves, auditur & illis,

i. Pradium Collegii Tolosani Societatis Jesu

Voce

Voce suum modulans dulci vel arundine carmen :
Hic gravibus somnos oculis admittit inertes ,
Restituens sibi quas studio subduxerat horas.

Tradiculis ludunt alii : locus arbore nudus ,
Cui circumpositæ præbent umbracula Quercus , Ubi de la-
no Tradi-
culatione.
Eligitur ; sparsa tellus solidatur arenâ ;
Quæque laborato præcluditur area ligno ,
Sæcta vias patet in quatuor : stat ferreus orbe
Annulus in medio , pér quem si buxeus uila
Trajicitur sine fraude globus , vel tramite circums
Quadruplici fixas ultra detruditur oras ,
Victor eris ; totâ victor celebrabere turbâ ,
Sedibus hinc illinc gaudens quæ spefat ab altis.

Ergo levi quibus est animus concurrenre pugnâ ,
Brachia ferratis armati fustibus adsumt ;
Atque globos , valido silvis resonantibus iactu ,
Percutiunt ; animosque levant exercita duro
Membra fatigantes ludo : Nec amore legendi
Silva vacat , quanquam recreando nata labori .
Non alibi vates propriori numine Phœbus
Afflat ; & ad populum , cui fandi copia , Fagos
Agrestes inter , nemorūmque silentia , discit
Magna loqui , fontesque tonans infletere mentes .

Hic ego te Lauro cinctum Parnasside vidi ,
Clerice , felici meditantem pectine versus , Et de
Antoris
fodalibus.
Quos mirata diu , cùm jam nequit amplius auro
1. (Post exhausta tibi sua munera) laude Tolosa
Donat ; & Aoniis ultrò te cætibus addit ,
Muneribus reliquos decoret quo judice vates .

Dicentem cupidâ suspensus ut aure bibebam aquam
Sive Sophocleum nemora iitter opaca Cothurnum
Indueres ; lepidos , positâ gravitate , Terentii

1. Tolosa in Academiam cooptantur qui tria præmia re
tulerit . P. Cleric jam ollies præmio decoratus est .

Sive jocos patro reddens sermone referres ;
 Eloquiove potens rueres torrentior amne ,
 Autumno quoties medio dicturus (agrorum
 Delicias veluti raperet præcognita fandi
 Copia) desertam donabas civibus urbem.

Gaudebas , memini , vel silvam errare per altam ;
 Castanea vel sub veteri considere mécum :
 Fons ubi sic tremulam Zephyris motantibus umbras ,
 Castaneásque nuces , & quæ super arbore sidunt ,
 Instabiles imitatus aves , specularibus undis
 Exprimit ; ut dubites an eamdem fonte sub ipso
 Creverit in faciem ramis felicibus arbor ;
 Hirsutisque latex frondens horrefcat Echinis ;
 An volucres alat unda suas , quæ flumina pennis
 Ima secent ; vitreas an imago supervolet undas .
 Hic locus est ubi prima meæ conamina Musæ
 Cùm legeres , stimulos dare suetus opemque , jubebas
 Carmen ad incudem & limam revocare ; tuumque
 (Latiū effundes proprio quod carmine) nomen
 Si taceant quos te fingo censore libelli ,
 Ingratus videar ; mihi nec sati squalus , amicum
 A teneris nisi conjunctum te glorier annis .

P. Cam- Túque Capistronides , animæ pars altera nostræ ,
 Piffron. Hic playsus , hic illam inter Querceta parabas .
 Nobilis ingenii famam ; quæ sive Cothurnum
 Æmulus assūmis fratnæ laudis , avena
 Sive canis citharâque , tuo seu profluit ore
 Majestas romana , lepos vel gallus , utroque
 Et latio patrioque potens sermone , Senatum
 Purpureum trahis , & populos te civé superbos .

P. Belot. His ego te , quo jam vellém monstrante doceri .
 Institui silvis primo , Belote sub ævo ,
 Cùm florens studiis , artes ita natus ad omnes
 Esse videbaris ; foret ut dubitabile quali

Ad summum decus ingenii famamque placeret
 Ire viâ: nam verba sacras orator ad aras
 Seu faceres; nostras, Musarum castra secutus
 Obscurare tuo velles seu carmine laudes
 Planderet urbs; avidâ nec segnius aure canentem
 Exciperet, quim saera tenens cum pulpita solvis.
 Luce tuâ fidei tenebras; cupidosque sciendi
 Discipulos, ad quina virum centena coactos,
 Voce doces, vitaque magis pietatis amorem.

O! ubi nunc virides umbrae tacitique recessus,
 Qui tantos aluere viros! infaret acerba
 Cum jam penè dies perituris ultima silvis,
 Proh! quali tonuit Parnassia maritare rupes!
 Sed quid inhumanas contra potuisse securas
 Carmina: Threicio querquam non segnior Orpheo
 Flebilibus justam nervis effuderit iram.
 Murgiuss aenias jam non aurita Poëtis
 Obsequitur Quercus: sed, quod licet, icta bù pem
 Congemit; & quâ voce potest, quos fæpias urdirâ
 Fovit, ad auxilium vocat emoritura sodales.
 Vénimus; ac veluti data post certamina, campo
 Cum jacuere duces, atque inclita nomina letho
 Perdita, secreto tristes horrore movemur;
 Liventes plaga, fluidoque cadavera tabo,
 Oraque cernentes patulo deformia nictu.
 Idem omnes nos sensibus habet, cum grandia quondam,
 Vicâque jam ferro, Querceta jacentia terris
 Aspicimus, frondosque recisâque brachia truncis
 Sepositis pallere locis, flammisque parari.

Heu! quantus aurore avulso decor excidit arvis;
 Quam sibi dissimilis Campania! Rebus in artis
 Pauperies urgens quæ vastam excindere silvam
 Suasit, & in bellâ summis impondere turris
 Delicias; eadem cultus inimica decori

P. Mour
gues.

Cogit agros servire lucro : nam vomer avarus
 Antiquæ turrata domus nunc mœnia pulsat ;
 Et seges est , ubi se spectabilis ordine pulchra
 Fuderat Ulmorum series ; quæstaque longè
 Rarior æstivis emitur jam solibus umbra.

Pampinea vites inter via longa , tegebant
 Quam posita quondam spatiis æqualibus Ulmi
 Cespite nunc uno viret , arbore nuda , solisque
 Si quis adhuc stat truncus iners ; arbuscula fatis
 Si qua relicta suis oritur , premit ægra dolore
 Corda novo , veteres revocans spatiantibus umbras.

Non Buxos humilèmque Pirum consura coerces
 Annuas ; sed fusis sine lège per aëra ramis
 Ire sinunt ; & qui flores & oluscula nobis
 Sufficiebat , Equis nunc hordea parturit hortus.

Repit , & ingenio jam liberiore per omnes
 Lympha vagatur agros , quæ pressa canalibus olim
 Altius in varios erupit ludicra jactus :
 Miris torta modis , tunc ibat ab ore Leonum
 Phocarūmque fluens ; nunc rustica tota Fafelos
 Irrigat , aut miseros Caules ; & in ore Leonum
 Phocarūmque suas vel tendit Aranea casses ,
 Aut intus ponit luteos avis hospita nidos.

Alveus innatas olim felicibus agris
 Excipiebat aquas ; & circùm pieta Phasellos
 Prata vehebamur , vel edaci subdola pisci
 Retia tendentes , vel aquarum frigore & umbris
 Vitantes rapidum frondente sub arbore solem :
 Cymbula , crediderim , venalibus addita lignis ,
 Cum Quercu visit tristes urenda caminos ;
 Trutaque fluctuolas inter pulcherrima pisces ,
 Littora quæ nobis ad nota sedentibus olim
 Adnabat , molles fructus , servataque panis
 Frustula mendicans oculis caudaque trementi .

Cessit aquis, Ranae linquens cœnosa loquaci
 Flumina : Gallinis graveolentibus atria Pavo
 Libera permisit ; villaque nitentis amantes
 Excessere simul triplici dè turre Columbae ;
 Teatique marmoreis habitant innixa columnis
 Aut infesta cohors Murum , vel Bubo sinister.

Nos procul hinc aliò quoquè migraremus ; in illa
 Sorde jacens , nisi vicinas Campania villas
 Exuperet ; nam mirum , etiam populata , decorum
 Invitis retinet dominis ; cultusque vetustos
 Naturâ supplente , merum rus usquè placébit.
 Hæ sunt , Lamotide , quales desideret emtor
 Neglecti decoris villas ; quas una beato
 Dives opum fortuna situ , venæque perennis
 Fontibus & pingui ditaverit ubere tellus.

Bavillei
prædii
descriptio

Si quem nosse juvat quos & felicibus hortis
 Et domibus lymphisque potest ars addere cultus ,
 Quæ tu Cursonio posuisti prædia fundo
 Visat ; opesque soli , flores , pomaria , silvas ,
 Atque aditus & testa domus , operumque magistram
 Et moderatricem stupeat per singula mentem .
 Seu procul obtutu stet contemplator in uno ,
 Atque avidis primos oculis deliber honores
 Deliciisque loci , sive atria prima domorum
 Intrat , & incertus naturam laudet an artem
 Nunc ipsas ædes , nunc rura patentia circum
 Prospiciat . Juvat in primis in imagine vivum
 Marmoream , dicamne tuum populive parentem
 Aspicere ; & tacita fœcum pietate vereri
 Illius ora , virum quæ custos optima quondam
 Induerat , daret ut Regno Themiis arbitra leges .

Auspice te præcos cum descendisset honores
 Quæ docet ars Paro ductos è marmore vultus
 Reddere , vel vivo pictos animare colore ;

Illa tuam seris faciem transmittere scelis
Cogitat officii memor : at tu (marmore quangām
Duratura magis monumentis non egēt ullis
Fama viri) tamen hac donari laude parentem
Expetis ; ut patrii majestas oris eādem
Et nati pietas aternūm in imagine durent.

Cætera quid memorem quæ se miracula passim
Objiciunt ; pedibus seu rura beata sequamur ,
Aut oculis , quos ipsa loci natura vagantes
Ne lasset spatiis ; colles utrinque supinos
Objicit aut Baccho virides , vel messibus albos :
Et mediis , quantos possunt lustrare tuentum
Lumina , cogit agris toti quas parcior orbi
In populōs parritur opes ditissima tellus.

Non alibi tumido sine fastu tanta domorum
Majestas ; non ille nitor cum simplice cultu ,
Non querri nemoris par umbra , patēsque recessus ;
Nec similis decor , ubertas , & gratia tonsis
Arboribus ; neque tam bellè Ficusque Pirique .
Applicitæ muris : illo non ordine flores
Digesti ; reliquis non sic olus emicat hortis ;
Te quanvis absente procul , flos omnis & arbor
Luxuriet ; niteatque minùs : nam quale locorum
Te desiderium tenet ; eisdem prædia votis
Te reputunt . Sint hæc illis solatia , Natum
Quem tua sectantem vestigia munere gaudes
Penè parem ; & meritis non inferiora sequentem .
Cursantium spectare , viri mollire labores ,
Et saturare suos in imagine patris amores .

Tuque Parisiaci qui ruris amore teneris ,
Desine , blanda licet , loca velle revisere ; Regi .
Nec populo furare datum te munus , amico
Divum consilio : natas in publica mentes
Commoda sepositis scelus est sibi vivere curis .

P R A E D I I R U S T I C I L I B E R I I.

*Servorum delectus, eorumque in excolendis agris
ministeria.*

U N C age , qui servis melior delectus
habendis

Exequar ; & quoniam fulcat qui rectius A R A
T O R .
agros ,

Utilius colit ; in primis tibi quære Bubulcum ,
Quem pecudes atrocem habitu , non indole fævum
Formidens : nervosa viro sint brachia , vultus
Terribilis , sed blanda manus ; plenisque minarum
Verbera difficiili non addat dura labori ;
Sed resono terrens clamorum hortamine , vasta
Voce magis , quam vel stimulo plagisque Juvencos
Imperio dociles habeat . Proceris Arator
Sulcandum stivæ innixus cavat altius agrum ,
Et duras nisu rumpit leviore novales ;
Incedensque retro proscissa per æquora , Tauris
Celsior , extremas oculum collimat ad oras ;
Obliquumque brevi gyro deflexit aratum ,

Si qua solo jaceant, quibus obliuata moveri
Colla Boum possint, allisâve cornua frangi.

Norit & agrorum mores, & tempus arandi,
Nec duram recludat humum, vel ab imbre lutosam.
Almus enim moto cum pulvere succus in auras
Avolat; & toto manet intraetabilis anno
Vertitur infraetis quæ tellus humida glebis.

Si pluvios cretosus ager vix ebibat imbres,
Vere sub extremo jam siccus arbitur, herbas
Cùm tulit injussas, quarum mala semina nondum
Messis in exitium fili quis fluxere solutis.
Nec mora transversis iterum fecerit æquora sulcis;
Pendentes eadem neque per vestigia colles
Prosubigat; sed agri nunc in declivia Tauros
Dirigat, obliquo nunc vertat in ardua sulco.

PASTOR. Agricolæ concors labor est Oviuumque magistri:
Et quavis studia in contraria saepe ferantur,
Atque Bubulcus amet puros à gramine campos,
Hamatisque rubis fugiens loca confita Pastor
Herbosos sectetur agros; nonnulla laborum
In tam disparibus tamen est concordia votis.
Alter arat; camposque simo juvat alter ovillo:
Servit agro pecus, & pecori dat molle vicissim
Gramen ager; neque rura vigent armentaque, densi
Sive greges campis, gregibus seu pascua desint.

Romulidæ quondam Proceres quæ fortiter armis
Quæsierant, ipsi subigebant arva; Colonos
Nec semel avulfos ab aratro Roma vocavit,
Imperiis gravidam regerent qui legibus urbem;
Ac positis iterum fulcarent fascibus agros.
Subdiderant cui collâ Duci famularia gentes,
Lætus aratori Taurus parebat ovanti;
Ipsaque laurigero versari vomere gaudens.
Terra triumphalis superabat vota coloni.

*Prisia
vite
pastoritiae
dignitas.*

Si sacros tamen annales , veterūmque virorum
Evolvam monumenta ; greges servare paternos
Nobilius visum est olim , quām vomere terras
Exercere graves , fulcisque reposcere fruges .
Aurea Namque sub hæc mundi primordia , Regum
Progenies veneranda , Pedum (præludia sceptri)
Pastorale gerens , Ovium moderamine blando
Subjectos quandam discebat habere benignis
Imperiis populos , nec opes crudeliūs , instar
Velleris , ad vivum refēcare , superflua tantūm
Sed leni tondere manu , lac ducere pressis
Molliter uberibus , non immulgere cruentem .

At vacua incultis ut erant tunc omnia terris ,
Custodes Ovium loca per deserta vagantum
Alta sub innubi peragentes otia cælo ,
Non tantūm didicere gregis quæ cura tuendi
Optima , quæ morbos & quæ ferat herba salutem ;
Aërias tentare domos , Lunæque labores
Et varium cœli placuit cognoscere morem .
Servarunt primi tacito labentia motu
Sidera ; transversum mundi revolubilis axem .
Et geminos statuere polos ; Solēmque fecuti
Nomināque & numeros Signis fecere , volentes
Ut pecori & stellis Aries dux esset ; & idem
Cælo , qui stabulis armenta , reduceret annum .

Illi adeò volucres imitati voce canoras ,
Dulcibus inter se primi concentibus auras
Implerunt ; calamos etiām fecere loquaces ,
Quos pice vel liquidâ plures conjungere cerā ,
Et numeris dare verba , pedesque affingere verbis .
Instituere : modos pastoralēmque cicutam
Nunc etiam Vates adhibemus , ut otia ruris
Tranquillōsque dies , castūmque canamus amorem .
Omnia proh ! quantum longis mutantur in annis .

Quod regale fuit quondam , quod Apolline dignum ;
 Vilibus officium servis mandatur ; inérsque
 Et stolidus vir pascit Oves ; quæ cura manebat
 Ingenuo pueros olim dè sanguine natos.

Hac hominum dè face , virum tibi felige frugi ,
 Qui magis ingenio placeat quam corpore , primis
 Qui curare greges , & pascere norit ab annis ,
 Urbanasque puer non sit formatus ad artes ,
 Atque juventutis primæ transcenderit annos .
 Non tamen in senium vergat proclivior ætas ;
 Ne pedibus vix stare potens , proprioribus agris
 Insistat piger , aut molli resupinus in herba ,
 Non observet Oves : oculorum namque requirunt
 Sublimem veluti speculam ; ne si qua moretur ,
 Aut gregibus præcurrat , agris vel deerret apertis ;
 Involet è latebris Lupus insidiator ; Ovemque
 Aut collo vehat impositam ; vel mordicus aurem
 Apprendens , solitus trepidam deducat in altos ;
 Atque renitentis clunes , uterumque flagellet .
 Verberibus caudæ ; dum tristior illa remotum .
 Longius heu ! querulo frustra vocat ore magistrum .

CAPRA- Caprigenum qui faxa pecus per inhospita ducet ,
RIUS. Sit brumæ patiens pluviaeque nivalis , & audax
 Reptantes salebrosa sequi per culmina Capras .
 Ingenium faciemque viri trux ipsa locorum
 Efferat asperitas , & linguæ dedocet usum .
 Sed tu nil speciem turpesque morabere vultus
 Pastoris , dum tensa ferat grex ubera lacte .

Lanigeras bene pascat Oves , subigatque peritæ
 Rusticus arva manu : terræ cultura feracis
 Vertitur hoc duplici quasi cardine : cætera ruris
 Officia , ulterius dein evolvenda , colentum
 Villicus ingenii accommodet atque lacertis :
 Namque viro vir ut differt ; nec in omnibus idem est .

Corporibus vigor, aut animis prudentia rerum ;
 Sic varia est agri quoquè disciplina colendi :
 Postulat hæc validis sociatam viribus artem ;
 Hæc plus artis habet quæm reboris; altera mentem
 Consiliūmque, meras desiderat altera vires.
 Rejice quæsitos opera ad graviora Colonos,
 Protinus exhaustis cessant qui viribus; agros
 Segniūs effodiunt; occultâ fraude relinquunt
 Crudi aliquid; terræ nec ad intima viscera tendunt ;
 Sed pigri leviore movent sola summa bidente.

Nervosos Olus agricolas gnavosque requirit , OLITOR
 Qui variis norint accommoda semina terris ;
 Arvâque perpetuo renovanda ligone fatigent ,
 Nata recens cultu foveant arbusta , futuro
 Provideant, domini rem curent parciūs, uni
 Nec studeant famæ , sed habendis fructibus instent.

In primis hunc sperne, novas jaqtantior artes
 Qui sermone magis; quæm re commendat; eorum
 Quæ fecere alii nihil approbat, omnia mutat ,
 Et reficit, nec tam reparat, quæm destruit hortum ,
 Spedominum pascens, neqne mensam fructibus ornans.

Sed velut in magnis spes & victoria bellis VILLI-
 Pugnantum non stant animis, numeroque virorum , CUS.
 Ductor ubi nullâ fortis regit arte catervas :
 Sic tu rure parum famulorum examine multo
 Proficies; nisi dux vires & brachia rectis
 Temperet imperiis. Nequam tibi Villicus agros
 Emaciatur, nocuo silvas arbustaque ferro
 Persequitur, malè pascit Oves, Oviūmque magistros : Nequam
 Incustoditi per mollia prata vagantur
 Lætâque proculcant Tauri frumenta : rapinis
 Arva patent adaperta; manus neque continet ille
 Cujus erat fures avertere : poma, nucēsque
 Clam legit; & dominio plus seminis imputat, arvis

Quām dederit, totas nequē mittit in horrea melle,
 Sumtibus extenuat fructus : riget obsita Vitis
 Sentibus, erranti vel gramine : junior arbos
 Deficiente perit lymphā; siccūisque noveilla
 Pro Platano flat palus humi; vel pendula ramos
 Dejicit, & baculo primis non fulta sub annis
 Planta manet contorta, Noto vel læsa procaci ;
 Hanc flexā cervice videt nutare, gravique
 Verrere fronde solum, nec opem dignatur amicam
 Ferre laboranti, quernūmque adjungere palum,
 Qui fragilem trucibus plantam defendat ab Austris.
 Ipsi adeò, miseris dudum si præsidet arvis,
 Depereunt fontes; sterilescunt prata; jacentes
 Destituit colles humus ipsa trahentibus undis;
 Atque ubi post aliquot villam infamaverit annos,
 Litem pro pacta fundi mercede relinquit.

Hanc quoquè səpē dati prior occupat æris acerbis
 Creditor, & missō spoliat lictore Colonum
 Servatas hiemi segetes & vina, lebetes
 Ac thalamos, & quos alieno Villicus auro
 Emerat, ad tristem videt heu ! cum curribus hastam
 Stare Boves, vocique novæ parere coëmtos.
 Nudus opum nudas repetit mœstissimus ædes,
 E quibus ægra fames abigit, servire coactum
 Qui famulis legem dederat : memorabile pigris
 Exemplum déin Agricolis, ut amare laborem,
 Inque suis nummis & parcè vivere discant.

*Bonius
willicus.* Fortunatus ager longo quem Villicus usu
 Novit, & exercet multa cum prole; suosque
 Ditis avos fundi numerans atavosque Colonos,
 Huic patrio quasi jure præst: nec junior ætas
 Præcipitem faciat, neque tardum pigra senectus:
 Namque senile licet tractandis congruit agris
 Imperium, juvenūmque manus tamen usquè repugnant
 Obsequio

Obsequio famuli, seu junior arva gubernet;
Sive senex: alius quod non bene præcipit, alter
Quod nihil exequitur: nam plus exempla jubentis,
Quam præcepta valent; & ruris in arte colendi
Si sapiat plus servus hero, malè jussa facesset.

Villicus & vitæ mores operumque laborem
Instituens, totum curas extendit in annum;
Et quid quâque die pætagendum, vespere jam tuna
Præmonet, antè toro famuli quam membra reponant.

*Villicæ
officia.*

Ultimus it cubitum, concusso cardine postquam
Vidit utrum contra nocturnos ostia fures
Sint munita satis, nova num stramenta cibosque
In longas habeant hiberna bovilia noctes.
Impiger ad primos Galli consurgere cantus,
Non patitur lento ad opus procedere servos;
Sed jubet, instantis velut ad certamina belli,
Fortibus ire animis: oculos per singula volvens;
Urget opus, pigros dictis castigat acerbis
Agricolas, laudat fortis, operumque peritos;
Et placito longum recreans sermone laborem,
Vix operam phœbūmque finit sentire cadentem.
Si quis erit quasi languent cui corpore vires,
Succurrens adhibet fomenta, domumque remittit;
Præstat enim soles aliquot requiescere servum,
Quam si dura ferat longos incuria morbos.

Dat sine fraude dapes, operique cibaria duro
Respondere jubet, nec avarus pocula tristi
Miscet aqua, nigro famulos nec furfure pascit.
Durius esse putans & iniquum munera vitæ,
Humanos quæ terra parens largitur in usus,
Deesse viris, quibus ipsa suas exercita tellus
Debet opes: socios operum cibus unus herumque
Sustinet: una sitim communibus amphora mensis
Abluit; utque sciat cui credere possit, abundans

Consilii, tamen interdum quæ semina terris
Optima, quæ vitis melior cultura, requirit.

*Villici
mores.* Temperat imperium clementia: latus ad iram
Verberaque ignoscit famulis, mavultque cavere
Ne peccent, meritis fontes quam plectere paenit.
Injequo nonnulla metu, sed plurima sanctis
Moribus emendat: per duros membra labores
Exercens, animam prohibet succumbere culpis.
Latius hinc magnas, Pagis ignota, per Urbes
Graflatur scelerum facies, quod in Urbibus alta
Desidia est, operumque quies; morumque magister
Optimus Agricolas curis labor urget honestis.
Villicus exemplo praedit ipse; ducemque sequuntur,
Et morum famuli testes sociique laborum,
Non adjutores ut in urbe libidinis adlunt.

At neque cessat opus, ruptis ubi nubibus imber
Largior Agricolas tenet intra tecta: lavari
Dolia, purgari villam frumentaque, funes
Sarciri jubet, & stabulo fumosa canistris
Stercora deferri, rastros & aratra parari,
Lignaque flammigeris findi majora caminis.

Non hominem vano sermone moratur Aruspex,
Nec focus aut nugae fabrorum, qui que per urbem
Agricolas ad vina vocant venalia rami.
Non laqueis volucres, non visco decipit auceps,
Nec canibus sequitur lepores venator; & almam
Neglit interea segetem, Vitesque colendas.

*Villicus
in urbe
infre-
quens.* Oppida rarus adit, cum res & commoda poscent
Tempora, servatas fruges ut vendat, Ovesque
Morbosas, vetulosque Boves, & vellera lanæ;
Ut pueros hiemem contra præmuniat, ipsamque
Utiliter sponsam non culte vestiat, aurum
Parcus, & urbani metuens contagia luxus,
Quæque bonos exempla valent corrumpere mores.

Indignatur enim segetem quæ jugera centum
 Vestierat, vix Matronæ satis essè tegendæ.
 Obstupet in primis cùm spectat in urbe Puellas
 Et Matres pallâ discinctâ vadere, nudos
 Exertare sinus, & (quæ tegumenta pudoris
 Repperit afflitti vesana licentia morum)
 Purpureis grandes intexere vestibus orbes,
 Qualibus ille solet sua cingere dolia vinclis.
 Occupat una vias laxosque canephora vicos;
 Vixque suas intrat foribus bipalentibus ædes,
 Protensis latè tunicis, inflantur ut Austro
 Carbasa, cùm plenis fulcat ratis æquora velis.

Fabula si qua recens totam vulgata per urbem
 Inclita dedecoret maculosis nomina probris;
 Erubeantque viri quod peccat adultera conjux,
 Vel doleant ludo tenuat quos prodiga census,
 Miratur Proceres, qui legibus oppida frenant,
 Non regnare domi, sed rem famamque mariti
 Uxorem penes esse levem. Connubia ruri
 Stant ritu meliore: viri dominique jubentis
 Imperio paret conjux; oblitaque legum
 Et fidei, si quæ blandis sermonibus aures
 Credula præbuerit, nullis infamia crescit
 Litibus in vulgus sparsis: quo pectori fontes
 Castigat pueros, meritas à conjugi pœnas
 Clam repetit sponsus, promptoque recidere mallet
 Fuste scelus, lento socii quam fædera leæti
 Solvere judicio: jus imperiumque mariti,
 Quod mera rusticitas apud oppida culta vocatur,
 Rure pudicitiae custos & amoris habetur.

Proh! quibus uxores oculis fatuosque maritos
 Rusticus aspiceret! festis accumbere mensis
 Si videat solas, & nudo vertice circum
 Stare viros, humeris mantilia ferre, nec ulluna

(Ubi dè
 urbano
 luxus.)

Abnuere officium vernæ , nullosque negare
 Quos veluti miserata cibos dat femina retrò^{re}
 Stantibus ad mensam sponsis : his turgida Matru^m
 Mens epulis alitur , crescitque superbia formæ:
 Inde ministeriis fungi servilibus ultrò
 Quos vidêre , putant natos servire maritos.

Villicus urbani quanquam non ambulet auceps
 Rumoris , solâque roget de messe Colonos ,
 Accersit quos rure frequens Mercatus in urbem ;
 Nosse tamen juvat invicti quam prospera Galli
 Bella gerant ; avido referat quæ nuntia pago .
 Dein modium salis , atque infecti pondera ferri ,
 Quo faber obtusi dentem procudat aratri ,
 Et solidam nigræ massam picis , atque ligones
 Comparat , & curvo lunatam tergore falcem ,
 Runconisque , quibus sequitur vepreta , secures
 Et cultros , quibus arboreum compescere luxum
 Possit , & arentes trunco rescindere ramos .
 Nil emit illorum quæ vel nascuntur in agro ,
 Vel fieri possunt ; non lento vimine corbes ,
 Linâque , & agrestem tortâ de cannabe telam ,
 Non soleas , quas ipse rudi dolat arte , Caprinâ
 Non ocreas è pelle , quibus defendat acutis
 Crura rubis : vendax etenim ditescit ; emacem
 Agricolam contrâ miserabilis urget egestas .

Villici officia erga dominum pactos, quæ scripta volumina, nummos,
minum. Disciplina domi viget inculpata ; forisque
Cuncta nitent bene culta : Boves armentaque reæ
Pasta: novus limes , nova non sit semita campis.
Non hortus , non prata siti morientia languent :
Surgit opima seges ; defensaque sepibus arva
Vel ductis circum fossis clauduntur , herumque

Villicus agrorum partes dedit in omnes;
 Exultatque animis illo laudante, suumque
 Nemine vicinos inter culpante laborem,
 Vel pravos mores, occultaque furta suorum:
 Et quanquam bellis Dominus vel lite molestia
 Implicitus procul absuerit, non arva Colonus
 Segnior exercet; nec Heri praesentia curas
 Acrius extimulat quam mens sibi conscientia recti.
 Hoc absente rei patriae non parcere Natum,
 Sed populatrices comitum rus ducere turmas
 Clam dolet; annonam nec cautiis abderet omnem;
 Si desolandas irrumperet hostis in aedes.

Sic Ithacae quondam post mille pericula, portum
 Cum tetigit senio faciem mentitus Ulysses,
 Intravitque suam peregrinus & hospes in aulam,
 Omnia contemplans furtim, nec cognitus ulli.
 Unus erat qui, res magno turbante tumultu,
 Eumeus dominum tristi sermone requirens,
 Sulcandis instabat agris; graviterque dolebat
 Quod fecunda Procos alerent armenta rapaces,
 Atque suo tellus non fertilis esset Ulyssi.

Provisor non multa rogat, ne multa vicissim
 Finitimi repeatant: aliena negotia vitat;
 Nec nisi quae domini, sua credit; iniqua perhorret
 Furta; siue tenax, alienis abstinet; aqua
 Sic rigidus custos, ut famosissima pagi
 Jurgia componat judex; ignoraque legum,
 Non recti justique, fecet prudentia lites.

Ille suos hominum fortunatissimus agros
 Diligat, obscuru positus qui rure Colonus.
 Exiguus voti, parvoque assuetus, edaces
 Aut curas aut spes animo non pascit inanes.
 Non hunc sollicitat dominandi seva libido,
 Ut leges alibi cupiat quam rure, siisque

*De for-
tuata
agricola-
rum vita.*

Arboribus dare : non amor irrequetus habendi,
 Ut medios auri sit egentior inter acervos,
 Usquæ novis inhians opibus sine fine parandis;
 Non studium fastûque tumens doctrina superbo,
 Ut quid scire velit quâm recte vivere , pastos
 Quâm curare Boves , quâm nosse faventia terris
 Sidera , ventorum mores , & tempora messis.

Ille nec invidiæ patet , aut livore vicissim
 Carpitur occulto ; nec jam popularibus auris
 Evehitur ; summo nec honorum culmine lapsus ,
 Monstratur fragilis documentum triste favoris.
 Non metuit lites dubias , sortesque severi
 Judicis , indomitas animæ non vindicis iras:
 Non alias , non se timet ipsum : non sua mœror
 Gaudia , non epulas fastidia lenta sequuntur.

Agrestes operas obit indefessus , humoque
 Semina nunc mandat , nunc debita dona reposcit.
 Inde vigor membris , & nescia vita podagræ
 Morborumque , parit quos desidiosa voluptas:
 Dulcius hinc ori sapit esca , labore diurnam
 Obsonante famem : faciles in cespite duro
 Hinc veniunt somni ; lecto quos dives ab auro
 Nequicquam profugos invitat ; mollia pernox
 Strata super vigiles curas & membra volutans.

Agricola An præstat rupto naturæ fædere , terris
lari vi- Quem Deus abscederat , fragili rate currere pontum ;
sa fortu- Et levibus cum re vitam committere ventis ,
natissima.

Atque alio (volucrum ritu) sub Sole jacentes
 Ire , redire plagas , animamque impendere lucro.
 An cupidus famæ quis fottunatior urbem
 Incolit , & circumvolitans ingrata Potentum
 Limina , vel servis ipsis blanditur : emique
 Imperium misero famulatu ; pérque pudendum
 Dedeçus , ad summos iter investigat honores;

Vel rerum vacuos per mille negotia soles
Condit, & officiis consumit inanibus ævum.

Vendere num satiùs clamorem, operâque forensi
Infontes unâ defendere voce reosque;
Causidici vel ad arbitrium rixantis acerbè;
Tristibus affigi soliis, alienâque propter
Jurgia privatis animum subducere rebus.
Crudeli pietate datis num credere nummisi
His etiam invisum quibus auxiliabere tenus;
Aut ex militia prædam cepisse cruentam,
Et lacrymis luctuque virûm ditescere malle,
Quâm spoliis ab humo sine vi sine crimine raptis.

I. Felices equidem, ruris si commoda norint,
Virgilius canit Agricolas; at sidera nosse
Mallet, & occultas naturæ accedere partes.
Egregiam verò sortem! quâ rebus in usum
Lætitiae natis animum cruciaret; & erbes
Anxius æthereos cæli scrutator obiret,
In varias cogens, instar Ducis, astra cohortes;
Dum fruitur stellis & amicâ nocte Colonus.

Hic læto sub Sole Boves per prata vagantes
Aspicit; & terræ florentis imagine gaudet.
Ille acuens vitro speculari lumina, floris
Quæritat in gremio putrîve cadavere, nudis
Quæ nequeunt oculis animalia parva videri.

Rusticus herboso residens in littore rivi,
Non caput & cæcas sub humo rimatus aquarum
Ancipiit ratione vias, accersit ab alto
Perpetuos pelago fontes; sed concavat ambas

I. O fortunatos nimium sua si bona norint
Agricolæ.....

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ
Accipiant, cœlique vias & sidera monstrent... Virg.
Georg. Lib. 2.

In pateram palmas sitiens, dulcēmve liquorem
 Ore babit prono, lympham miratus euntē;
 Seu strepat obstantes vix eluctatus arenas
 Rivus inops, pleno sive ambitiosior alveo
 Insultet ripis, atque obvia faxa lacestat.
 Nam neque quā pluviae, qua fint ab origine fontes,
 Nosse suum est, sed quā rivos agat arte per hortum,
 Et quibus instantem signis præfagiāt imbrem.

Nescit in humanis quorsum nunc frigore membris
 Nunc alternanti febris desæviat æstu;
 Sed quibus auxiliis, & quā curabitur arte
 Non latet; & quanquam Medicus nihil amplius addat,
 Post seētas ferro venas, fusūmque cruentem,
 Imāque Malvarum missos in viscera succos,
 Et contra varios eadē data pharmaca morbos;
 Ille salutiferis febres & vulnera sanat
 Stirpibus aut foliis, neque sensu torquet amaro
 Labra, nec epotis premit intestina venenis.

V I L - O! tibi quām vultu risit fortuna sereno
Z I C A. Rustice, si vitæ comes obtigit atque laborum,
 Quæ studiosa suas peragat quoquè Villica partes,
 Non somno pigra, non epulis, non dedita vino,
 Maturāmque gerens juvenili in corpore mentem.

In commune bonum cum conjugē sponsus amicis
 Conspirant animis: soles & frigora fortī
 Perpetienda viro, quem rerum summa potestas,
 Quem penes est cultura soli; sociata penates
 Sustinet, & curis instat levioribus uxor.
 Imperat alter agris; regit interiora domorum.
 Altera: vir operā servos exercet agresti:
 Sponsa fatigatos pascit; sata lāta maritus
 Educat, & multo cererem sudore recondit;
 Advectāisque domum conservat femina fruges.
 Et quia fida metu custodia crescit ab ipso,

Idcirco timidam fecit natura, virumque
Audacem, & duros natum tolerare labores:
Alterius sic alter eget; sic ruris opimas
Mutuus auget opes amor & concordia vitæ.

Villica stramineos componit ritè penates;
Et quanquam nudus paries humiliisque; nitenti
Paupertate placent ædes & simplice cultu.
Non ebur aut aurum, sed pensilis uva lacunar
Contegit: argento non ambitiosa renident
Vasa, nec insignes tabulæ, nec ahenea signa;
Sed scutulæ, vitreisque calix, & stanneus orbis,
Atque Faventinæ lances, servata supellex
Nobilis adventum vel ad hospitis: annua pago
Vel cum festa dies redit; aut cum rura revisens
Incomitatus adest dominus, fastique remoto
Gaudet honoratis unà confidere mensis.
Grandia terga suum, nec non redolentia latè
Allia, & in varios Cepe religata maniplos.
Rugosæque nigris pendent laquearibus uvæ;
Villica quo mavult agrorum munere prolem
Pascere, quam piëtis oculos recreare tabellis.
Linteolo testam componit vespere mensam
Ante focum, si frigus erit; si ferveat ardor
Sirius, igne procul portæque patentis ad auram;
Vel jove sub nudo, patulæ vel ad arboris umbram.

Quid memorem, quantum mulier studiosa laborat,
Ut facili paret arte cibos; nec pinguia desint
Larda domi, neque castaneæ, palsique racemi;
Quos Hiemis memor, Autumno ferventia binos
Vel ternos in ahena manu demittit; & ignem
Suppositum tolerare jubet, dum pallida rugas
Uva trahat, cinerisque calens lixivia crudos
Excoquat humores intus: tum dulcis olivi
Instillat guttas aliquot de paupere cornu,

*Villica
domum
infruit.*

*Victum
comparat.*

*Ubi de
conditura
uvarum.*

Quò gustu melior, quò pinguior uva niteſcat;
 Securam dein à pluviis & rore madenti,
 Longa crate ſuper, muro ſubtendit aprico,
 Vimineisque premit ſiccata mure canistris.

De con- Prætereà calido, vel (1.) Mala Cydonia muſto
ditnra Incoquit, aut liquidi saturat dulcedine mellis;
Malorum *Cydonio-* Et tenui virides cultro decuſſat Olivas:
rum & Inciſura ſalem recipit, mixtósque virentis
Olivarum Feniculi, Menthæque brevis, Laurique ſapores.

De Cùm redeunt à glande Sues pinguedine tardi,
salfura Claudit harâ, liquidóque cibo potúque necandos
ſuilla Atque volutabris, ut fit caro ſiccior, arcet.
burnis.

Hora ſaginato cùm fulſerit ultima Porco,
 Ne longis moriens fefas grunnitibus aures
 Offendat vel dente manus, huic ſpiritus oris
 Obſtruitur, jugulúmque rubro mucrone refolvunt.
 Stat circumſpiciens rivos mirata cruentos
 Progenies, mirata Suem ſine voce jacentem,
 Pulfantémque tamen ſingultibus ilia crebris.
 Hirsutas operæ patiens vel dextera fetas
 Detrahit, officio lymphæ ferventis; eaſdem
 Abs radice levi vel adurit flammula culmo.
 Intima tum calido nudantur viſcera ferro.
 Bis quinos est cura dies in tergora largum
 Infarcire ſalem, & vastum ſuperaddere pondus;
 Dein pernas lardúmque nigris ſuſpendere tignis,
 Quò veniant calor, & vicino funtus ab igne.

Villica Sub placidis Soles ita condit Villica tectis;
labores Et niſi votivum domibus procul ire facellum
agrefies. Religio jubeat, non errabunda penates
 Deserit, ut vanis alibi terat otia nugis.
 Blandos uſquè lares fovet; & ſi tempora poſcunt
 Ut gravibus mutet fuſos & stamina raſtris,
 (1.) Coiuſ.

Non æstus, non acre gelu deterret euntem;
 Sive legenda solo sit pinguis oliva rigenti,
 Ignivomo seu flava seges sub Sole metenda.
 Instanti cùm plena tument quoquè viscera partu,
 Äquat humum rastris; segetem nascentibus herbis
 Liberat; in longos religat farmenta maniplos;
 Et duri patiens ita ruris, amansque laborum est,
 Inter ut agrestes operas enixa, marito
 Progeniem referat, quam non peperisse, sed agris
 Invenisse putas. Proh! quām sub paupere testo
 Rusticulus fatis alitur felicibus infans!

Non aliena parens finat ubera sugere prolem:
 Gaudet enim cum lacte suos traducere mores
 In pueros; & habere domi qui blanda vicissim
 Accipere, & dulci velit oscula reddere matri,
 Plaudentique patrem redeuntem vespere risu
 Noscere, & amplexum cupidis ambire lacertis.
 At puer ingenuus qui sub laquearibus aureis
 Exoritur, tristi patrios mutare penates
 Cogitur exilio; positoque puerpera fetu
 Femina dives opum ventris cum ponderē matrem
 Exuit; atque Boum mugitus inter alendam
 Rus aliquò sobolem dominā procul urbe relegat;
 Quæque cani fugenda dabit, negat ubera Nato.
 Gibbere, distortis fœdum vel cruribus, annos
 Post aliquot, puerum recipit, quem plurima passum
 Non oculo novit, non pectoris indice motu.

Susceptam ruri contrà pia Villica prolem
 Usquè domi fovet; & teneris impendit alumnis
 Quos natura finis implevit lacte tumentes.
 Quò se cumque ferat, gremio puer oscula circum
 Pendet; itérque levat gratissima sircina: matris
 Inter opus, tellure jacet sine fletibus infans:
 Et tenero jam tum Soles asfluescit in ævo.

*Rustica-
norum||
puerorum
epucatio.*

Rustica- Naturam sequitur genitrix studiosa magistram ;
iorum Amissos videt ut fetus genus omne Volucrum
puerorum Defleat; ut rapto Vitulo queribunda per altos
educatio. Vacca parens saltus erret, mugitibus auras
 Impleat, & stabulum jam Sole cadente revisens
 Grandibus ora riget lacrymis : nec limpida curet
 Flumina , nec pinguem , Vituli memor unius , herbam.
 Audit & absentem quantis balatibus A gnum
 Mœsta requirat Ovis , quām gaudeat ubera proli
 Vespere plena ferens: Agnos miratur ut inter
 Mille , colore pares habituque & voce , tenellam
 Agnoscit sobolem mater , sobolesque parentem.
 Villica rure videns hæc passim exempla , putaret
 Esse nefas in amore Feris si Femina cedat.

Rusticus Agrestes puer informatur ad usus :
 Vix pedes ire potest , & jam tractate ligones
 Incipit , & patrio asturgit robustus honori.
 Nondum operas puer exercet , sed testis in agro
 Assiduus versatur ; amat discitque videndo
 Difficilem ruris culturam ; jāmque patrissans
 Sustinet absensis partes genitoris , & ore
 (Brachia si nequeant) opus imperiosus adurget.
 Interea , varia pro tempestate solique
 Ingenio , proprias Natum Pater edocet artes ;
 Multa monens pluviae in primis frugumque datorem
 Ut precibus votisque Deum veneretur ; & aris
 Afferat occultos puram sine crimine mentem ;
 Imperitet terris , sed pareat usque potenti
 Terrarum domino , tempestatesque serenas
 Oret , & adversas contra præmunit agros :
 Festa piè celebret ; quod lex vetat , omne dolosa
 Cesset opus sine fraude domi rurique ; laborum
 Ipse quoquè immunis Bos prata per herbida festus
 Ambulet , & posito vires confirmet aratro.

Vicin⁹

Vicinos amet Agricolas, & ne quid eorum
In pecora & segetes committat; ut arva vicissim
Illi & pecudes servent, furisque repellant.
Invideat nulli; sed quas miratur opimas
Alterius segetes tentet superare colendo.
Ambiguae vitet lites, quae civica bella
Vicitri vicitque parem dant saepe ruinam.
Officiis quantum poterit bonus adjuvet omnes,
Sed sibi nec multos, neque nullos querat amicos.
Non in amicitiis quantum in tellure reponat:
Hanc colat in primis; hinc spes certissima: vastos
Laudet agros, amet exiguum. Fecundior, inquit.
Est brevitas culti ruris, quam millia fundi
Jugera, quae rerum pauper nec vomere possit
Affiduo versare, furo nec spargere pingui:
Pugnat enim, sterilisque citans cum prævalet herbas;
Alludit dominum tellus; nisi rustica cogant
Arma reluctantem vigili parere Colono.

Parce peregrinos cultus tentare, novisque
Explorare vias: imitare quod approbat usus.
Pone modum votis; nec opum te dira cupido.
Pauperiesve doment: obstat virtutibus auri
Sacra fames, scelerisque animos inclinat egestas;
Atque ubi res est arcta, suis vel pauper amicis,
Vel sibi paupertas oneri est: hanc inter opesque
Sic medium insistes iter, ut nec Pagus habenti
Invideat, neque te rursum miserescat egentem.

Conducitis segetes operis oleaque legantur;
Nec plures alito famulos, quam rure colendo
Exercere potes. Ne partibus aspera factis.
Consurgant odia, & bellum servile; quietos
Elige, nec plures illa de gente ministros,
Quae patriæ telluris amans popularibus unis
Jungitur, ac misero, reliquis inimica, tumultu

Rustica-
norma.
Puerorum
educatione

Miscet Heri scissas animis discordibus ædes.

Servitia exemplis moderare ; magisque silentem
 Te famuli metuant, rabida quām voce tonantem ;
 Crudelēmque domus non detestata, severum
 Formidet dominum, sed amet magis æqua jubentem.

A famulis ut amere, tuo quasi sanguine natos
 Dilige ; nec dulci frauda mercede : fideles
 Ut facias, confide : manus ad furta rapaces
 Cautior invitat custos. Herus omnia norit,
 Multaque dissimulet ; sanos exerceat, ægros
 Sollicitè foveat servos : placet omnibus, uni
 Quidquid opis datur invaido ; stimulisque laboris
 Optimus est amor in dominos studiūmque placendi.

Sic puerum instituit pater ; & vergentibus annis
 In senium, valeat quanquam, nec segnis inersque
 Mens sit ad imperium, nec dextra laboribus impar,
 Dat tamen agrestum nato moderamina rerum :
 Ut quem cura manet rurisque domusque regendæ,
 Consiliis usus patriis, formetur ad artes,
 Quas alii discunt peccando multa; quietis
 Non ut amans, vitæ genitor se tradat inertii.
 Filius exemplis opulentus & arte paternâ,
 Ruris in imperium succedit ; & ubere tellus
 Messē ferax, dominum non sentit abesse priorem.

*Rusticana
puella.* Grandior & plenis jam filia nubilis annis
 Exercet rigidos unā cum matre labores ;
 Nec pudet & rastros, durūmque movere bidentem.
 Purpureā non veste nitet, non crinibus emptis,
 Nec rarīs Arabum donis, aut divate cultu ;
 Femineoque licet studio formosa videri
 Rure velit, faciem nullā juvat arte ; suāsque
 Prata die festo querit per florea gemmas,
 Ad vitreum crines ornans & tempora riyum.
 Simplicitas capiti pro turribus insidet, ori

Pro fuō pudor ingenuus; sociāsque laborat
Vincere, non formā, sed robore corporis: illā
Quarētā, & ditem reperit sibi dote maritum.

Dulcis enim cūni jam primos Hymenaeus amores *Ejus
nuptiae*
Sollicitat, vinclōque parat sociare jugali;
Cūm Proculus innuptā, puerōque puella vicissim
Par ætate placet; captent ut tempora fandi
Opportuna, legunt in eadem vite racemos,
Flaventēsque secant uno simul æquore messes.
Aggreditur primos, operum dux femina, fulcos;
Atque Proculo placitura suo, præcurrit anhelos
Agricolas: illam tacitā dulcedine latus
Spectat amans, gaudētque sequi non posse metentem.
Sæpè nec ingratis ultrō remoratur amicam
Questibus, increpitans spicas tellure relictas;
Ut vultus oculōsque retrō convertat in ipsum.
Meſſores reliqui ſomno, ſed dulcibus ambo
Colloquiis fractas reparant post prandia vires:
Jāmque animo instituunt, quā lēge feracibus agris
Imperitent, placidōsque regnant in pace penates.

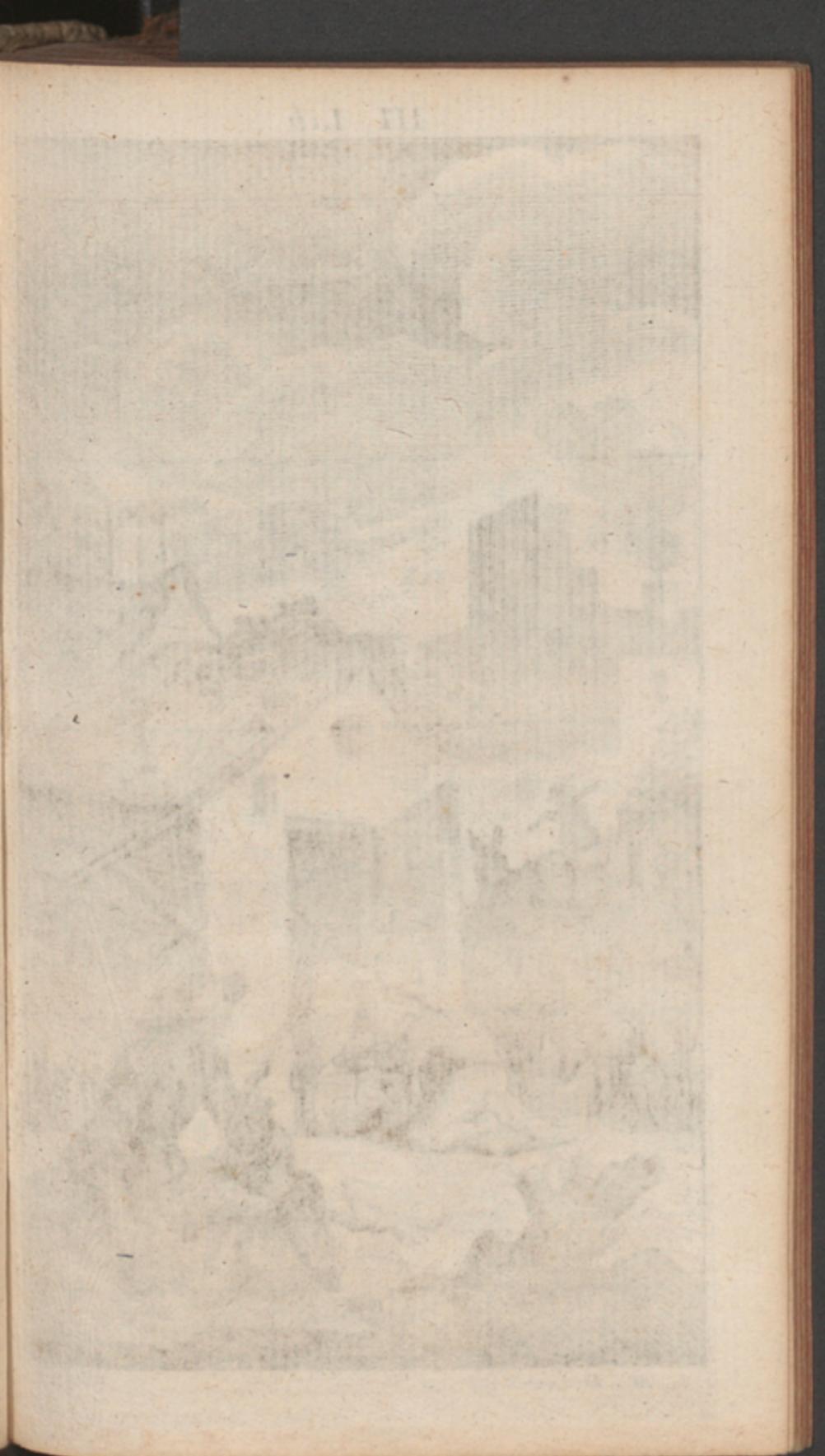
Cūm jam notus amor patribus, dignique videntur
Conjuge vir conjūxque viro; desponsa parentes
Continuū certis firmant connubia paetis.
Tum vel amicitiā juncti, vel ſanguine, totis
Undique concurrunt pagis, & agrestia ſecum
Dona ferunt, tēdāsque parant celebrare jugales.

Expeſta dies ubi jam proceſſit; & albā
Cunctantes manet impatiens in veste ſacerdos:
Ante fores, ipſoque domū in limine, ſponsi
Procuſtūt in genua: parens utriusque madentes
Procedit ſiccans oculos; & amore paterno
Præmia digna, manū tollens cum voce, precatur.
Templa petunt, vittā ſponsus bicolore galerum.
Ornatus, virgo vultus dejcta modeſtos,

Atque novis sudore madet sub vestibus: ambo,
Numinis teste, sacro conjungunt fædere dextras
Sole nigras, quanquam purgatas furfure multo,
Tympanaque & citharas inter, clamosa juventus
Deducunt, sponsum pueri, nuptamque puellæ.
Tum prisco dè more jacent utrumque sedere
Ulmo sub patula, mediis que publica pagis
Umbra viret. Magnâ spectantum astante coronâ
Junior hinc virgo cerealia grana refundit
Conjugis in caput, & tacito suffusa rubore,
Votum pro thalamis, & fertilitatis honore
Persolvit, dulcisque refert in corbe placentas.
Inde juventa procax ausit garrire virorum
Sorte super; vocem nisi protinus ære soluto
Comprimat, atque merum vir connubiale rependat.

Interea struetis fumant convivia mensis,
Lauta quidem, nullo tamen exornata macello:
Hædus enim Vervéxque, fames quo prima domatur,
Dè gregibus venere suis; pullósque tenellos,
Gallinas Anatésque diu servavit in illam
Parca Colona diem: mensis nec poma secundis
Castaneæque nuces desunt, nec copia laetis.
Quas epulas non vina modò, sed pectine duro
Pulsa chelys, fracti calices, risusque soluti,
Carminaque & varii ducta pro conjugé cantus
Exhilarant: mensas choreæ, ludique sequuntur;
Et festum visenda tenent spēctacula pagum;
Quorum finitos rumor diffusus in agros
Non aliis vacuas sermonibus occupat aures:
Gaudet enim faustum non invida crescere prolem,
Et patribus similes sperat vicinia natos.

ALL THE

III. Lib.

L. M. Dumesnil d.

T. E. 1770

P R A E D I I R U S T I C I L I B E R I I I.

Pecora majora.

***** O N satis est terris fortis quæsisse mo-
* N * vendis
* * Agricolas; opus est pecudum quæ vomere
* * scindant,

Et pingui macros saturent lactamine campos.

Qui longas amat ire vias, aut horrida Martis.
Castra sequi, tenera facilem cervice domari
Fingat Equum; doceatque pedes & mollia crura.
Composito glomerare gradu, spumosaque frænis
Qra regens, piano vel in aquore cursibus acrem
Calce citet, pressis vel in orbem flectat habenis,
Aut molli placidum jubeat procedere gressu.

Est alios nobis Bos instituendus ad usus,
Difficiles aret impulso qui vomere terras,
Lucenti vel plaustra trahat stridentia collo.
Elige qui magnâ moveant se mole Juvencos,
Cornua queis procera, caput deforme, resimæ
Nares & patulæ, compacta torosaque cervix,

Equus.

Bos.

Eiiij

Hispida frons, aures hirtæ, palearia mento
Pendula, nervosum corpus densumque, benignum
Ingenium, mitésque truci sub imagine mores.

VACCA. Torva minùs facies, tactu molliissima pellis,
Crus modicum, breviörque pedum decet ungula Vaccam:
Cætera sit Tauro propior; sint grandia membra,
Pectus grande, torus sublimis, & ardua cervix,
Feturæque capax uterus; palearia circum
Genua fluant, & cauda pedes fundatur ad imos,
Frontemque ostentet speciosam cornibus altis.

BOS. Bos unum tremat ad stimulum vocemque Bubulcii;
Nec vanos metuat strepitus, nullasque recusat
Ire vias: ea sit fiducia roboris, ut nec
Auditu pavidus neque visu, interritus urbem
Et tremulum subeat pontem fluviisque sonantes.

Per virides saltus Taurorum libera quondam
Errabant armenta, jugi secura, priusquam
E patriis humana Feras industria silvis
Duceret; & longo iussas mansuescere cultu.
Imperii dociles faceret: tum brachia fossor
Versandis adhibebat agris; neque jungere Tauros
Norat adhuc, nec Equo ferri, domibusque receptos
Informare Canes, Vitulosque apponere mensis:
Sed veluti grandes nos in convivia Cervos
Et pavidum canibus Leporem venamur & Aprum:
Sic Ove, maestato nemorum sic hospite Tauro,
Gens antiqua virum mensas onerare solebat,
Et nudis informem humeris circundare pellem.

Quos dederat ritus homini Natura recenti
Servabat fera gens, (i.) Asia borealis ab oris
Quæ nemorum per opaca novum penetravit in orbem:

(i.) *Ab Asia in Americanam contiguam venere, qui altera mundi partem frequentarunt: hanc sequitur Ancor multorum opinionem, quæ sibi ad veritatem magis accedere visa est.*

Indulgebat enim duris venatibus , arcu
Expediens viētum. Primas Hispania postquam
Intulit hæc in regna rates ; equitēmque sub armis
Ostendit prior , & junctos ad plaustra Juvēcos ;
Incola non homines , alto sed ab æthere lapsos
Advenisse ratus Superos , his paruit ultrō
Qui dociles ad jussa Feras habuere : virūmque
Exiguae cessit manui pars altera mundi.

Silvestres stabulis animalia cætera mores *Bonitatem*
Deposuere: Boves aliquid feritatis avitæ *domitura*
Semper habent; primisque nisi domitentur in annis,
Stridula vix subeunt collo dein plaustra rebelli.

Jam Vitulus palpantis Heri consuescat amicam
Ferre manum, nexisque pati per cornua frondes,
Triste rudimentum pressuri grandia quondam
Colla jugi: tribus exactis post messibus, anno
Nascenti, vernisque prius quam Buculus herbis
Luxuriet, trimum subiges: nam deinde repugnant
Imperio medii vel robur & impetus aevi,
Vel pigra segnities, fletique ignara senectus.
Indomitos animi motus, ac totius iram
Sævitiae porcinus adeps & vina resolvent;
Et quo mens hominum furit effera, Taurus iache
Plenior, innatos dediscit mente furores.

Si vino dapibúsque datis, si nomine blando
Compellans nihil obtineas, in vincla rebellem
Conjicies, saturisque Bovem præsepibus arcens,
Ingenium per longa ferum jejunia vinces.

Torva tuens, caelo dum cornua fune revincta
Jactat, & in ventos iras effundit inanes,
Cautior accedes: nam si te calce petitum
Amoveat, mentem successu laetus iniquam
Roborat; atque sui confidentissimus audet
Detrectare jugum, cornuque in vulnera prono-

Bonum, Intentare minas, rigidumque impingere calcem;
domiturn. Mitia colla gravi postquam submisit aratro,
Nullos deinde negat placidus tolerare labores;
Terribilisque (suas norit si Bellua vires)
Vel pueri pavet ad stimulum vocemque minantis;

Ergo ubi (i.) pellito jam supposuere Juvenci
 Colla jugo, sint qui retinacula lorea retrò
 Contineant: præeat domitor, stimuloque fatigans,
 Æquali doceat junctos incedere passu.
 Pondera prætentet leviora, solumque subactum
 Vel sterilem facili sulco moderator arenam
 Exaret; ignaros operum ne forte Juvencos
 Terreat, aut molles quasset labor improbus artus.

Indocilis cum Taurus agrum deformat arando,
 Confunditque vagos sinuoso limite fulcos;
 Jam domito validoque Bovi conjungitur asper,
 Quem procurrentem retrahit vetus, urget inertem;
 Et conferre pedes jubet ac parere Bubulco:
 Fuñosis tumidas licet efflans naribus iras,
 Profiliat, tentetque jugum dirumpere Taurus.

At si forte malo, quod vi non præstitit, astu
 Tentet, & in mediis jaceat cerebrosior agris;
 Supposito non igne latus, nec tergora plagis
 Ure, sed indomitum vinclis constringe Juvencum;
 Ut nec stare queat, neque vesci: namque periclo
 Cautior ipse suo nusquam dein sponte jacebit
 Inter opus, stomacho monitore famaque magistrâ.

Hac etiam ignaros operum domat arte Bubulcus.
 Coniungit tres una Boves ad aratra: duorum
 Arbitrio medius, veteranos inter, agrestem
 Molitur patiens operam, paucisque docetur
 Verberibus iussos ultrò durare labores.

Ad juga coge parés annis & robore Tauros;
 (i.) Jugum pelle tegitur, ne mollia Vitulorum colla lœdat.

Viribus ut juncti sulcent æqualibus arva.
 Conficit invalidum fortis, vel, ut ipsa Ferarum
 Ingenia in vitium labuntur prona, valentem
 Cogit ad ignavos pigrior desflectere mores.

Sublimes ut eant speciosius inter arandum
 Altâ fronte Boves, neque tanto pinguia nisi
 Rura secent, loro septemplice jungat Arator;
 Cervicique jugum non cornibus illiget: ipso
 Plus etenim collo possunt & pectoré Tauri
 Quâm capite & cornu: toto sic pondere, totâ
 Mole lacertosí nituntur ad intima terræ
 Viscera, nec tensâ graviter cervice laborant.
 Attritos autem manus officiosa Bubulci,
 Propellens hinc inde jugum, refrigeret armos:
 Ne damnsa tepens invadant ulcera collum.

Supremo quos sole Boves disjunxit arator,
 Fontibus & saturis abigat præsepi bus, artus
 Dum fluido sudore madent: fumantia fano
 Colla fricet, costásque manu deterget amicâ.

Unanimes faciunt operum confortia Tauros;
 Est & amicitiae sua vis, animalia dulci
 Fudere quæ longo vitæ conjungit ab usu.
 Nónne vides socios per pinguia prata Juvencos
 Carpere communes herbas, ad flumina pastos
 Ire simul, mediis unâ decumbere campis,
 Et lento sub dente cibos revocare terendos.

Magnanimo quanvis armatam in prælia frontem
 Præbuerit. Naturâ Bovi, silvísque vagantes
 Aut stabulo clausæ pecudes in pace sub iisdem
 Vix habitent tecis, & Ovi quoquè debile cornu
 Pruriat in pugnam; convivæ nulla Juvenci
 Bella movent: animis agitant concordibus ævum,
 Oscula quin etiam jungunt, fessumque soluti
 Cùm posuere latus formoso in gramine, molles-

*Mutua
Bovis
amicitia.*

Blanditias adhibent; & amicam ferre vicissim
Novit opem grandi dens officiosus hiatu;
Alter ut alterius prurigine liberet armos.

Stridula contentis unâ cervicibus ambo
Plausta trahunt, totâque simul nituntur opum vi:
Officio certare putes, & utrumque sodali
Velle suo gravium solatia ferre laborum.

Jejuno si fortè Bovem Lupus ore lacefens
Terga fero laceret morsu, mugitibus alter
Excitus, auxilio jam non piger advolat; hostem
Fronte petit, vacuoque jubet decedere ventre.

Hos ubi dissociat mors immatura, Juvencus
Qui supereft tristes amisso compare questus
Ingeminans, lacrymis fraternum funus obortis
Prosequitur, gemitûque replens circumvagus auras,
Contristat magis Agri colam nova damna timentem;
Ne dolor hunc etiam absumat, qui nescius herbae
Dat gemitus tristes, & fletu pascitur uno.

Bos senior. Solve senescentem Taurum, qui liber aratri
Pascua læta petens, postquam te juvit arandis
Vivus agris, ipsâ profit quoquè morte, macello
Venditus, & vita finem sortitus iniquum:
Namque gravi confors operum qui vomere tecum
Exercebat agros robustus & integer ævi,
Debuerat fatis senior melioribus uti.

Emeritus Bos prati terit; permislaque sœcum
Otia miratus, lætis pinguiscit in herbis,
Nescius heu! letho quam tristi debita cervix,
Cui gravis impendet frangendo clava cerebro.

Non aliter rebus felix qui sape secundis
Intumuit, gaudens animis exultat avaras
Inter opes; & fortunæ male credulus, altas
Spes animo versat, dum Mors jam proxima dextram
Extulit armatam crudeli falce; beatum.

Ut caput & vanas uno spes abscidat istu.

Arva colunt & Asellus iners, & Mula biformis: ASINUS,
At neque difficiles veniunt ad aratra; sed ultrò
Accipiunt cervice jugum, versantque solutas
Vomeribus terras, & plausta gementia ducunt.

Parcior est Afini victus facilisque: laborum
Atque famis patiens, foliis herbâque palustri
Vescitur, objecto ramorum fasce, rubisque
Et paleis etiam gliscit; neque novit inertes,
Qui majora solent armenta invadere morbos.
Non operum tamen ulla quies: nam quidquid in urbem
Vel sub testa ferant, miserandæ sortis Asellus
Semper adeat, omnem qui sessile præstet in usum
Tergus & immitti duratas verbere costas.

Mancipiis autem natus licet ille vehendis,
Gestitat & Dominas, queis nondum prisca parentum
Simplicitas odio est: stricto non ora capistro,
Sed leyibus flectunt virgis; Afinisque superbus
Auratis phaleris atque ipso pondere, cœptum
Urget iter, lentas nec jam movet indecor aures.

Sæpè sui tamen oblitus, petulantior abdit
Inter genua caput; simul & sinuosa retorquens
Membra procax, dorsum movet iu sublime, sedili
Excuriens equitem, cæno quem mergit in alto;
Accitamque rudens vocat ad ludibria plebem.
Interdum mediâ sessilorem detinet urbe;
Et luteos rodit caules frondemque salignam,
Irrequeta parum curans hortamina vocis,
Inflatique sibi nodoso robore plagas.

Mula Ruthenensis, mixtum genus, atque biformis
Progenies, ab utroque refert nonnulla parente:
Nam patiens operum est, & vietu parca, pedumque
Mobilitate viget, dorso nec ferre recusat
Pondera, nec gravibus collum submittere plaustris.

MULA. Jugera plura colent grandes, par nobile, Mulæ,
Quàm juga terna Boum; pinguis nisi gleba rēquirat
Acre ministerium, natōsque ad fortia Tauros;
Nescia difficulti nam cedere Mula labori
Rumpitur, arentes nequeat sī frangere glebas.

Illa viatorem dorso phalerata quieto
Accipit, & placidos alacris per acerba viaruni
Tendit inoffenso pede gressus. Utile pulchro
Anteferens, veterisque tenax Hispania moris,
Nunc etiam Mulâ vehitur; pugnandaque Martis
Ardentes quos nutrit Equos ad prælia servat,
Non curans quàm turpe caput, quàm longior auris,
Sed quàm pes agilis, passus quàm mollior, unâ
Quàm pingues paleâ Mulæ culmisque nitescant.

O! ubi Francigenūm veneranda modestia Patrūm,
Quos ætate graves ad sacrum Mula Senatum
Ipsa gravis senio portabat; & inter eundum
Tempora inepta dabant facilisque Clientibus aures:
Atque ministeriis ut pluribus aptior, idem
Servus erat portæ custos, & Agaso, Coquūsque;
Per varias sic Mula vices & ephippia gestans
Clitellāsque suas, domino quod sessile tergum
Præbuerat, dabat & ligno segetique vehendæ,
Nunc humilis patiens operæ, nunc lœta per urbem
Confidente simul cum conjugé ferre maritum.

Non opibus, quas luxus iners populatur, inani
Sed fastu superamus Avos; nec habetur ad usum
Sed magis ad pompam, famulantum turba; gerendis
Quos satiùs foret aut bellis impendere vires,
Aut patrio duros assūscere rure labores,
Infamare suam quàm longa per otia vitam,
Et dominis afferre magis, quàm demere, curas.

Non satiis est quodd plus stabulis impenditur auri,
Quàm mensis tribuatur; Herum quodd currus ovantem
Auratus

Auratus vehit; & Natis ornatior ipsis
 Circumstat rhedas utrinque satelles; Equorum
 Officiis servus successit; & immemor ortus
 Vir hominem collo gerit; humanaque per urbem
 Non pudor est cervice vehi; tantumque Deorum
 Editæ in effigiem Naturæ intendere probrum.

Sed quid ego hanc animis hominum detergere labem BOVM
 Aggredior; pecorum morbos, usumque medendi MORBI.
 Utiliore sequar curâ: Bove discaet ab uno
 Rusticus armentis medeatur ut omnibus: ægras
 Nam neque fas pecudes, neque casus ire per omnes.

Sæpè cibos fastidit iners, & pinguia Taurus Cruditatis:
 Prata tenens, lætam nec edit nec ruminat herbam,
 Se neque deterget lingua; sed inertia ponens
 Membra solo, caput hoc tristis convertit & illuc.
 Circumagit caudam, cælum mugitibus implet,
 Atque laboranti crebros è gutture ructus
 Eluctatur agens: oculos stupor urget inertes:
 Grandibus ora madent lachrymis; medicisque reposcunt
 Viscera cæca manus longum miscentia murmur.

Tantos efficiunt vel pabula cruda dolores,
 Vel qui tortilibus simus altè induruit extis.
 Villicus arva dolens inarata quiescere, Taurum
 Et miserans ægrum, valido medicamine tentet
 Incoetas superare dapes, uterumque tonantem
 Torminibus cæcis herbâ mollire salubri.
 Compescunt uteri sonitus, sevösque dolores
 Sæpè levant vetus austero dilutus Iacho
 Caseus, & Gallæ contritaque poma Cupressi.

Febris & ipsa Bovum vastos desævit in artus:
 Signa dabunt utriusque oculi compressior orbis,
 Manantes lacrymæ, satias morosa ciborum,
 Dejectum caput, & vix pediore duetus ab alto
 Spiritus. Emisso si sanguine febris anhela

Febris.

Perstat adhuc ; cælos caules , oleumque , garumque
Incoquite , & mixtos in guttura fundite succos ,
Pampineaque cibi fastidia vincite fronde.

Accessu facilis medicos stet ut æger ad haustris ,
Nec dextram ingratâ Bos calce repellat amicam ,
Commoda transversis fabricatur machina tignis ;
Quâ veluti caveâ clausus , validisque capistris
Altè substrictâ Quadrupes cervice , medentum
Arbitrio succos nolens absorbet amaros.

Claudi- Claducat interdum Taurus ; nec vulneris illa
catio. Signa patent : si crura manu palpere , doloris
Impatiens docet ipse locum , quo sanguis inhærens
Putruit effusus venis : sœvire salubri
Nil dubita ferro , vomicamque aperire latentem.
Ulcus ubi tenet ima pedum , rēscinditur unguis
Ad vivum ; & scalpro sanies stupaque bibaci
Detrahitur : tum pes vario medicamine fotus
Induitur soleas ; incinctaque spartea circum
Fascia lethali plagam defendit ab imbre.

Scabies. Oceanus scabiem mordacibus eluit undis :
Si medias habites alto procul æquore terras ;
Auxilio veniant , vel aquas imitata marinas
Lympha gravis sale , vel pelli defricta rigenti
Allia , vel pingui dilutum sulphur amurca.

Coriage. Pestis ineſt corio major , cùm fortè tepenti
Bos sudore madens gelida refrixit ab aura ;
Hæreat eminulis ut jam cutis arida costis.
Decoque florentes Lauros , & Sole sub ipso
Terga fovens , superadde fraces facemque Lyci.

Tumores. Solvantur venæ , quoties luctatus inquis
Taurus agris , sibi contuderit vel colla , vel armos.
Si media intumuit cervix ; neque sanguis utraque
Missus ab auricula quid profuit ; illine sebum
Hircinum , liquidamque picem , bubulamque medullam .

Hausta cruentatis ubi faucibus hæsit Hirudo ,
Hirudo
 Nec manibus potes infestam detrudere pestem ;
hausta.
 Grandior inseritur diductis fistula malis :
 Supposito Cimex ita deinde peruritur igne ,
 Ut tubus acceptos intus transmittat odores :
 Nidor enim pronâ stantis cervice Juvenci
 Liberat obsecras fauces ; & ab illius ore
 Sponte cadit , quanquam non plena crux , Hirudo .

Sæpè venenatum premit heu ! Bosinscius Anguem ,
Viperinus
 Quem prato recubans alta non vidit in herba .
morsus.
 Mole lacestitus serpens in tergora morsum
 Imprimit , & totos labem molitur in artus .
 Lethiferum si fata dabunt cognoscere vulnus ,
 Rutam adhibe ; membris agit atrum Ruta venenum :
(Ubi de
 Quam tu ne Medicos ne crede Machaonas artem
Ruta a-
 Induxisse : comas , stirpes , & vana loquuntur
llarumque
 Nomina plantarum ; vires usumque medendi
herbarum
 Utilius Natura docet genus omne Ferarum .
vi.

Mustelâ didicit quondam monstrante Colonus
 Tabificos quid Ruta valet Serpentis ad iactus .
 Illa reluctantem cum fortè lacefferet Anguem ,
 Infectis quoties membris lethale venenum
 Hauserat , ad Rutam fugiens , tactique salubri
 Occultè medicans , non segnior ibat in hostem .
 Rusticus excelsa rem demiratus ab agro ;
 Avulsis , quæ sola fuit , radicibus herbam
 Abstulit : exanimis cadit heu ! Mustela veneno .
 Turgida : nam toto Rutam dum queritat agro ,
 Intima corda subit jam non medicabile virus .

Pœoniis si nota foret vis insita plantis ,
 Quos metuat casus vitæ mortalis egestas !
 Ingenio nostrum est usumque parare magistro
 Quod docuit Natura Feras ratione carentes .
 His ducibus Medicina suas jaclantior artes

Edidicit : longo peregrinā Ciconia rostro
 Prima salatiferos herbarum in viscera succos
 Indidit : Hippotamus junco sibi primus acuto
 Incidit nimio salientem sanguine venam ;
 Abstergensque cibi fastidia gramine , vires
 Extudit herbarum Canis , & medicaminis usum.

Et dē la- Est lapis Eoo nuper delatus ab orbe .
pide à ser- Subniger & levior , Serpentum nomine dictus ,
pentibus Quem si tecum habeas , securā innoxius Angues
dīcto. Jam poteris tractare manu . Serpentis ad iustum
 Applicitus lapis in se se trahit omne venenum ,
 Quod revomit vel aquā mersus , vel lacte tepenti .
 Quin & mortiferam lapis idem fugit ab altis
 Vulneribus tabem ; plagēque tenaciūs hæret ,
 Ebrius exhaustā fanie dum labiter ultrō .

Pestis. Lethiferæ quid dira loquar contagia pestis ,
 Quæ desolatos Tauris cultoribus agros
 Præcipiti viduant casu : per florea passim
 Arva , per herbosos saltus moriuntur , & auras
 Latiūs inficiunt : stabulis quos vespere clausit
 Villicus incolumes , exactā nocte Juvenicos
 Ad saturum præsepe videt suprema gementes ;
 Nec semel incurvo subigunt dum vomere terram ,
 Alter humi cadit inter opus ; sociūsque laborum
 Comparis exitium dum flet crudele , trahitque
 Extremos ad agri fines exangue cadaver ,
 Cóncidit ipse super lethi comes , udāque fletu
 Claudit in æternam morientia lumina noctem .

Tristior infixum tellure Bubulcus aratrum
 Tollit ; & imponens onus illætabile collo ,
 Nuntius it geminæ mortis , luctuque penates ,
 Nec vanis implet vicina mapalia curis .
 Ergo ubi sæva lues incessit ; sola remotos
 In saltus procul & montes armenta relegans ,

Conserva quæ sana vigent, & corpora fatis
 Ægra suis permitte, viam nec quære medendi ;
 Christiadis quanquam, divo rerum auspice Rocho
 Nil desperandum : vivus qui profuit olim ,
 Et pestem patriis orando depulit oris ;
 Nobis usquæ bonus, precib[us]que potentior idem
 Mortiferam cælo labem compescet ab alto :
 Jámque patrocinii vim dudum experta Tolosa
 Monspeliūmque suo posuere altaria civi.

Depulit hic nuper nostris à finibus ortam
 Massiliæ pestem ; quæ nos formidine mortis
 Cinxit utrinque furens : hominum proh ! millia letho
 Quanta dedit ! tanti sint hæc solatia luctus ,
 Exemplis quodd dira lues illustribus auxit
 Antiquum fidei puræ decus ; atque recentis
 Hæreseos fraudes , & (religionis amictu
 Quæ tegitur) faciem populis ostendit apertam.

Vidit , & in summis urbs desolata periclis
 Horruit absimiles dictis factisque magistros ,
 Splendida jactantes rigidæ mendacia fæctæ ,
 Indecori vietos pestis formidine ; vitam
 Ignavâ quæsisse fugâ , latuissè vel intra
 Tecta domüs ; donec sacer auri corde timorem
 Solvit amor , viduosque lares intrare coëgit ,
 Pestiferis fortes heredia feta venenis
 Accipere , atque animam generosam impendere lucro.

Interea veteres ritus atque aurea quondam
 Tempora Christiadum qui nescivere (Catonum
 Ut nova turba canit) qui dogmata laxa sequuntur ,
 Culcitrulisque jugum Christi mollire laborant ,
 Devovere animas populis : utrinque frequenti
 Agmine Massiliam properant, quod sola vocabat
 Religioni pietasque viros & nobile funus.
 Præcipites mora nulla tenet : quod carcere rupto

(Ubi de
 peste Mas-
 siliensi .)

Sons fugiens timuiflet, (1.) iter per flumina querunt;
 Nec dubitant (via quæ fibi visa brevissima) vastos
 Amnis inexperti nando perrumpere fluctus,
 Et duplixi fortes animas committere fato.

Monspelium, petit unde genus mortale salutem,
 Massiliæ transmisit opem: venere Medentum
 (2.) Tres numero tantum, at Medicinæ totius instar.
 Incumbunt alacres operi; propriæque salutis
 Immemores, ægro quam civi ferre recusat
 Civis opem, natoque pater, certantibus ultrò
 Dant studiis; nec viva modò sed mortua tractant
 Membra manu, causisque luis scrutantur, & ipsa
 Certius auxilium vivis in morte requirunt.

Expertæ sparsæ in vulgus formidinis, ægros
 Inter anhelantes pestem, minùs (3.) ore diserto
 Quàm factis sfernenda docent contagia morbi:
 Quo semel ex animis dempto terrore, caverur
 Præcipiti ne plura fames det corpora Ietho,
 Quàm luis absūmat non immedicable virus.

Quos minimè reris tantæ pietatis amantes,
 Spretâ classe (4.) Duces venere, necisque ministram
 Inter bella manum vitæ admovere tuendæ;
 Afflatam neque peste magis timuere, cruentam
 Quàm priùs horruerant media inter prælia mortem.

Ipsæ aded, cum pestis erat teterima, Matres
 Naturâ timidæ, fortes pietate, virili

(1.) *Duo Patres Capucini, è quorum ordine solo obierunt Massiliæ plusquam ducenti charitatis Martyres.*

(2.) *D. Chicoynæan, in Monspeliensi Medicinæ Universitate Cancellarius, & in suprema ejusdem urbis curia Senator. D. Didier, Medicinæ Professor. D. Vergni, Monspeliensis Medicus.*

(3.) *Editus liber à D. Chicoynæan, quo Pestilentis contagii opinio refellitur.*

(4.) *D. de Langeron. D. de Montaud. D. de Soiffsons.*

Pectore non Sponsis solùm Natisque , sed ægris
 Omnibus astantes , molles servilibus audent
 Officiis dextras adhibere , nec ulcera visu
 Horrida fomento metuunt curare salubri.

Fecerat hos animos vitæ qui (1.) præsul & auri
 Prodigus , assiduis animas & corpora curis
 Sustinuit , mortem visus calcare metumque ,
 Intrepido vadens per strata cadavera pasu.

Fluxerat unde lues , hinc &c generosa per urbes
 Finitimas latè manant exempla ; sacrisque
 Gallia (2.) Pontifices stupuit pietatis avitæ
 Æmula pro populis opponere pectora letho ,
 Atque alios quantum meritis & honore Ministros
 Exuperant , tantum contemptu vincere mortis.

Hos inter fuit auditâ qui clade suorum ,
 Magna sibi velut obtigerant hæredia , longam
 Carpit Equo cursore viam , dulcemque tuendo
 Pro grege non metuens Pastor bonus edere vitam ,
 Quod properant alii , dominæ fugit urbis asilum.

Nomina clara virum , vos ô ! subducite letho ,
 Heroum meritas vestro qui carmine laudes
 In longum majore tubâ demittitis ævum :
 Nos operis excepti memores armenta sequamur.

Ruricolas satî est , ubi pinguiâ pascua desunt ,
 Nosse Boves : pecorum nutrix Arvernia Vaccas
 Educat , & laeti curas impendit habendo.
 Vacca suis hiemat stabulis : nix úndique circum

VACCÆ
 quæ alii-
 tur in
 Arvernus
 montibus.

(1.) Henricus-Franciscus-Xaverius de Belsunce , Epis-
 copus Massiliensis.

(2.) Carolus-Gaspard-Guillelmus de Ventimille du Luc ,
 Archiepiscopus Aquensis. Jacobus de Forbin de Janson , Ar-
 chiepiscopus Arelatensis.... Ludovicus de Latour du Pin
 Montauban , Episcop. Télonensis.... Josephus-Ignatius de
 Foresta de Cologne , Episcop. Aptensis. D. Davajan , Epis-
 cop. Alezenensis.

Occulit albentes agros ; armentaque longi
 Carceris apposito sustentant rædia feno :
 Sed liquidæ simul ac altis è montibus aurâ
 Jam tepidâ fluxere nives ; longoque soluta
 Frigore nascenti tellus se vestiit herbâ ;
 Tunc veluti cum signa tubæ cecinere , relicis
 Urbibus armigeræ coëunt in bella cohortes ;
 Haud secùs hibernis stabulis grex corniger unâ
 Funditur , & se se montes hortatur in altos ,
 Assuetâsque vias nullo custode capeſſit.

Herbosos superant montes , & gramine pinguâ
 Luxuriant armenta , dies errantia totos :
 At ferâ jam nocte Lupos , qui montibus illis
 Infidias Vitulis meditantur , ut agmine facto
 Propulsent pavido viatos terrore vel armis ;
 Gramineis quasi castra toris metantur in orbem :
 In medio Vitulos statuunt , junctisque recumbunt
 Tergoribus circum ; quæ propugnacula molis
 Corporeæ subita erexit ad prælia vallant
 Cornibus , & placidos ducunt in cespite somnos.
 Securæ sibolis matres , gremioque parentum ,
 Cui timidum latus applicuit , confusa juventus.

Exorto jam Sole Lupum Bos si qua vagantem
 Viderit , horrendis implet mugitibus auras ,
 Auxiliūmque vocat : subeuntes undique Vaccæ
 Terrificam reddunt vocem ; nec grama libant ,
 Ante recompositis quam fur procul exulet oris.

Grex autem viridi quanquam lasciviat herbâ ;
 Pastor tamen , ut primùm lux alma refulſit ,
 Plena refert junctis quæ mulgeat ubera palmis :
 Lac sale compensat Pastor , quo munere Vaccas
 Invitet notis iterum succedere teccis ,
 Et pressis ultrò dare laetitia flumina mammis.

Ergo manè greges subeunt magalia circum :

Mulgendam proprius quam vult accedere Vaccam
Evocat, & proprio compellat nomine Pastor.
Paret, & appositis obvertit tergora mulieris :
Ne latices premat, & Vituli memor, ubera mater
Contineat; primus nato permittitur haustus.

Interea muliebres repetunt dum pascua matres ;
Pastores niveae liquefacta coagula mulierum
Injiciunt, manibusque premunt lac molle, serumque
Pingue jubent sudare gravi sub pondere faxi.

Bucera visuri montes armenta per altos
Si quandò domini veniant ex urbe, calores
Ut nimios vitent, & liberiore fruantur
Aëre; quād gaudent lento in gramine molli
Ferre gradus, lactis massas numerare coacti
Et nitidum pecus ac pecoris spectare magistros ;
Sive per herbosum grex liber obambulat agrum ;
Sive solo decumbit iners, & ruminat herbas :
Pinguis tondentes carpunt seu pascua Vaccæ ;
Plenaque patientum Vituli circum ubera matrum
Vel ludunt, herbam timido vel dente lacefunt :
Ubera seu pecoris custos lactantia siccata ;
Nudatis vel mulierum premit concreta lacertis :
Sive die festo socii dè montibus adsunt
Contiguis, largoque hilarant convivia Baccho.

Ipsi adē dulci foveant ut viscera potu ,
Lacte merum Domini mutant; medicosque liquores
Hausturi, fontes spernunt quos terra salubri
Afficit succo, & (1.) Vaceā meiente, capaces
Manū scyphos implent, multū ridente Bubulco
Pocula lactenti non invidiosa Juvenco.

Mox ubi jam primis horrens Aquilonibus annus
Deciduis hiemī nivibus præludit aquosæ ,

(1.) Urina Vaccæ [qnae aqua mille florum dicitur] ha-
betur inter remedia laboranti stomacho utilia.

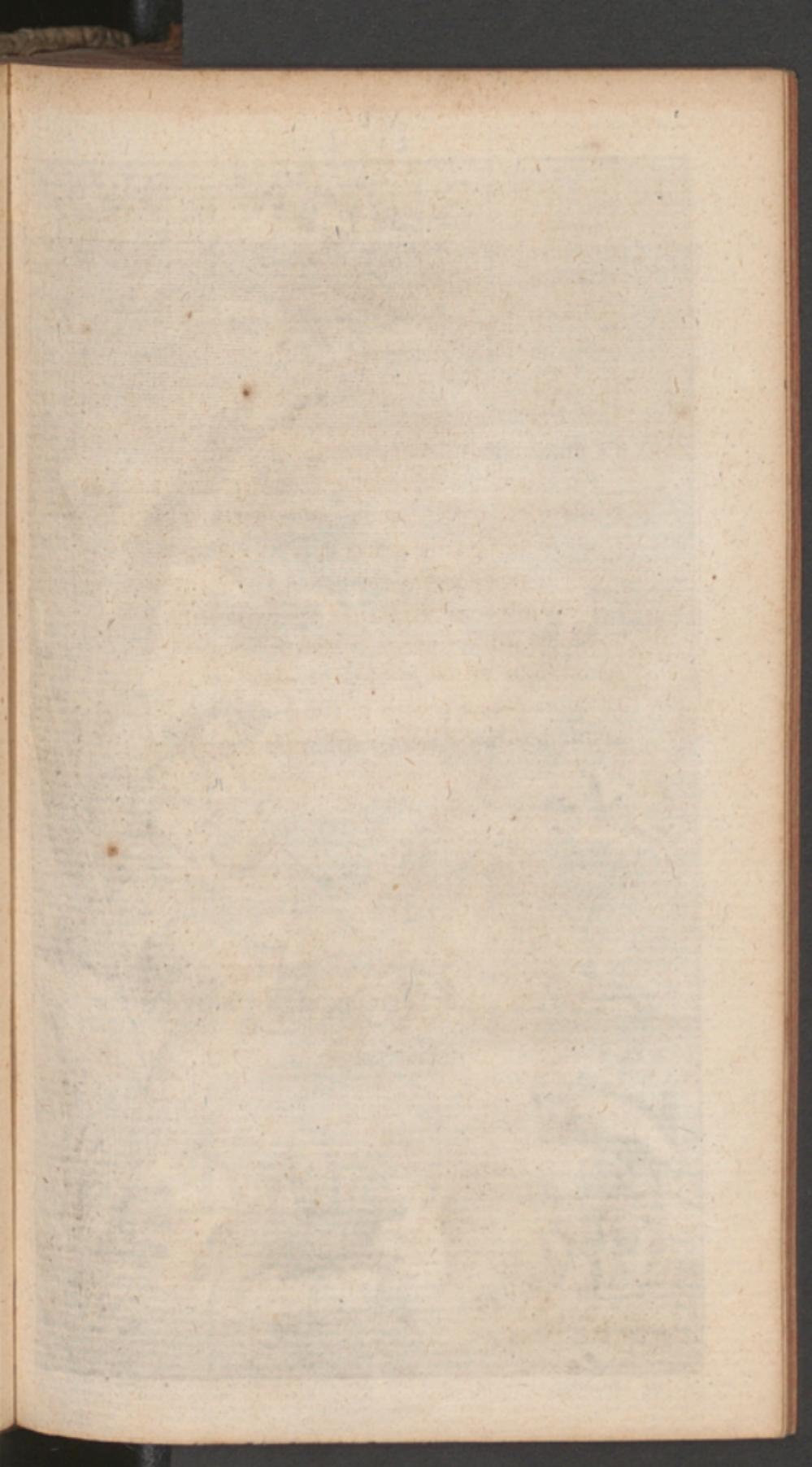
Cogitat herboso grex cedere monte , diésque
Pascitur & noctes , avidoque viatica morsu
Providet ; & quanquam redditum non urgeat , ultrò
Descendit tamen , & jam frigidiora relinquit
Culmina , ut in stabulis Hiemem traducat apricis.

Sic ubi sol nostris decedere cœpit ab oris ,
Quas hilari cantu recreaverat hospita Progne ,
Jam Brumâ pulsante , domos fugitiva relinquit ,
Et mites alio quærit sub fidere terras.

Sic latam quæ manè diem Philomela salutat ,
Nocte filet ; tristes lugubri voce per umbras
Dum funesta canit mortalibus omnia Bubo.

Sic domus argento ridet quæ divite , densis
Fervet amicorum gregibus : si nubila surgunt
Tempora , diffugunt re dilabente sodales ;
Alternisque virūm gaudens insistere teſtis ,
In quoſcumque pedem tulerit Fortuna penates ,
Instabiles illuc ſecum transmutat amicos.

IV. Lib.

PRÆDII RUSTICI LIBER IV.

Pecora minoria.

AM pecoris cultus sequitur memoran- O V E S.
dus ovilli,
Quo nihil utilius terris hominūmque
tuendis

Corporibus Natura dedit: cerealia pingui
Namque simo juvat arva Bidens; & mollibus Agnis
Sustinet humanos, quos vellere contegit, artus:
Atque ego crediderim tibi, blanda pecunia, nomen
Linigerum fecisse pecus, pastoria postquam
Vita Remum fratremque tulit; pecorūmque magistros
Ad tantas evexit opes, ut mœnia Romæ
Et populis lègem dederint morēisque subactis.

Non alias studio pecudes majore fovebunt
Agricolæ: neque enim stolidam tenet ulla Bidentem
Cura suî: Deus hanc unâ munivit opum vi;
Qui reliquis dedit arma Feris; generofus in hostem
Cornua Bos obvertit; Equus se calce tuetur,
Ungue Leo, morsu Tigris, Vulpecula fraude.

Exerit ore Canis strictos in prælia dentes ;
Imbellisque sibi pede consultit alite Cervus.

Debilis & simplex Ovis, indefensaque, forti
Non animo, non septa pedum levitate, Luporuim
Nec cursu cavet insidias, nec dente repellit :
Vix celeraret iter jam tempestate subortā,
Cum clamore ruens nisi Pastor fuste morantem
Admoneat pluviis sese subducere nimbis.

Hanc autem Natura licet magis omnibus unam
Vestierit, tamen invalidam penetrabile frigus
Interimet, stabulum tepidos nisi vergat ad Austros ;
Et siccum peccori Filicem paleasque cubanti
Opilio substernat; ubi cum matribus Agni
Purius & teneros deponant molliter artus.
Nam jove sub nudo silvis quæ vixit in altis,
Ventorum patiens Hiemisque, domestica nostros
Ad mores deflexit Ovis : quod plura saluti
Cavimus, ægra magis tentarunt corpora morbi.

AGNI. Quare agite & primis Agnum curemus ab annis :

Hausit ubi lucem matri delapsus ab alvo :
Erigitur : pressis custos Agnina papillis
Ora rigat, primūmque inspirat lactis amorem,
Distentis alimenta docens eductere mammis :
Sed prius exiguum mulget lac Pastor, humique
Projicit expressum manibus : nam lacteus humor
Enixa qui matre recens emittitur, Agnos
Tristibus afflīctat morbis in limine vitæ.

Déin cum prole parens includitur ; illa novellum
Ut foveat partum, condiscat & ille parentem
Nosse suam : tum post biduum vernantia fetis
Hordea permittant Ovibus, stabulōque tenellos
Contineant Agnos ; quanquām sine fine gementes
Balatu matrem repetant, & ovilia rumpant.

Cum teneros ætas firmaverit audior artus ,

Florida

Florida jam grandis matrem per prata sequatur
 Agnus, & in mollem dentes exerceat herbam.
 Post ubi maternos tempus saturavit amores,
 Absentemque Parens sobolem sobolesque Parentem
 Non feret impatiens, repeatant sua pascua Matres;
 Atque tener puero grec compellente nocentem
 Luxuriam segetis prima depascat in herba:
 Vel natum pater agrestes informet ad artes;
 Et sibi si qua domi sit filia parva, decoros
 Agnorūm formosa greges farragine pascat,
 Nec saturos claudat stabulis: in gramine molli
 Lascivam finat exultim colludere prolem,
 Linea dum tereti devolvet stamina fuso.

Ne tamen hanc animis assuesce puellula vitam:
 Virginibus licuit quondam, cum secla fluebant
 Aurea; nec Satyros nemorum per opaca latentes,
 Altera nec norant, Ovium quam fulta, puellæ.

Vespere clauduntur pastis cum matribus Agni,
 Ubra queis illæ referunt potanda, diurni
 Supplementa cibi: depulsi lacte, gregales
 Inter Oves, una campis pascuntur; &c iisdem
 Sub teatis cælōve simul stabulantur aperto.

Sed non longa manet concordia; qui que per urbes
 Exitio solet esse viris, pecus inter ovillum
 Crudelis quoquè regnat amor: vix cornibus Agno
 Frons tumet, insanis cum jam ferus ignibus ardet.
 Sævaque rivales inter se prælia tentant,
 Villicus effrænos ferro nisi rumpat amores.

Cui patris officium noménque relinquitur, ampli
 Procérique habitus Aries, villosus, & ipsa
 Candidior nive, nec linguam, nec tergora nigris
 Interpuncta notis habeat; suscepta paternas
 Ne referat fusco maculas in vellere proles.
 Plurima cervices, caput, alvam, oculosque vel ipsos

ARIES.

Lana tegat. Rostro sint cornua prona : cruentant
 Rivales erecti mares; Ariésque superbūs
 Cùm semel armatā sibi frontem intelligit, acri
 Percitus inyidiā rixas æternaque miscat
 Prælia: pugnaces hac comprimet arte Magister.
 Exiguam clavis tabulam transfigat acutis,
 Rixosique proci media inter cornua, verso
 In frontem mucrone, liget: galeatus in hostem
 Irruit, atque pedes Aries sublimis in imos
 Cervicem ferit impaetā cervice, sed iētu
 Saucius ipse suo, fatalibus abstinet armis.
 Tu gregibus cornu mutilum præpone regendis:
 Ille colet pacem, sociosque quietus inermi
 Fronte mares feret. Uxores adjunge marito
 Nec vetulas, Agnásque meras: senioribus instat
 Proxima mors, fallētque tuam spem sœpè juventus.

Impen- Pastor Oves procul à stabulis ne ducat alendas,
æctis plu- Strymoniæ si quandò Grues atque improba Cornix
vie signa. Aërea dè nube vocant clangoribus imbrem;
 Deductisque graves olfactant naribus auras
 Erecta cervice Boves; nec cùm acrius haret
 Musca cuti; celisque super volat Ardea nubes
 Effugiens pluviam quos impendente vapores
 Afflat humus: suspecta etiam sint nubila cæli,
 Cùm levior vento frons colludente recurvos
 Volvitur in gyros; sinuosaque flamma per auras
 Fertur; & æquoreas gemino Taumantias ore
 Dicit aquas, pluvio quas imbre refundat in agros.

Inprimis testate tonat cùm nubibus æther,
 Mortiferis spargens fetum Bufonibus imbrem,
 Claude pecus stabulo: neque enim præsentius ullum
 Posset edax avido contingere dente venenum:
 Et tamen imprudens diras Ovis appetit escas.

PASCUA. At neque purpureo referabis ovilia Vere,

Ante pruinosa quā Sol deterserit herbam.
 Post ubi torrentes accendet Sirius ignes,
 Lanigerum bis pasce gregem; cūm roscida manē
 Dulcius herba sapit, rursumque virentia sero
 Gramina cūm gratos ducunt à Vespere succos:
 Phœbus enim medio quoties furit igneus orbe;
 Languidaque exuccum vix sustinet herbula collum;
 Umbriterā tum valle pecus, pecorisque magister
 Icarium vitent patulis sub Quercubus æstum.

Pastoris pecorūnque Canis comes adsit & ultor,
 Pascentes qui servet Oves, securaque noctu
 Excubitor fidus queatur ovilia, fures
 Atque Lupos uno vocis terrore repellens.

Herbosos placide custos lenteque per agros
 Ducat Oves, stimulans pigras, propérásque coērcens;
 A grege deerrantes revocet, vel stridula fundens
 Sibila, vel notas rauco dans gutture voces
 Irato similis: partu resoluta recenti
 Si qua solo decumbat iners, cervicibus ægram
 Suppositis matrem subeat, mollémque tepenti
 Admoveat gremio sobolem, monstrētque Parenti.

Morborum sciāt & causas, usumque medendi;
 Et varios cæli mores, & pascua rura,
 Quæ pretiuæ lanæ faciunt, carnique saporem
 Conciliant: norit quā tempestate rese&ctis
 Velleribus nudabit Oves, quo tempore pastum
 Exiget, & fontes saturis præbabit amicos.

Pascendo si quem tenues cognoscere curas
 Non piget, occiduum stabulis egressus ad orbem
 Pellat manē greges; & vespere Solis ad ortum:
 Ardor enim nocet armentis, si prona vagantum
 Sint Ovium capita adverso contraria Soli.

Elegat in primis non pascua lata, Bidentes
 Quæ saturant, sed amet siccis in collibus herbam,

Nobiliore pécus lanā quæ vestit ovillum.

Mollior est, dulcēmque refert in carne saporem

Gangéticus, Thyma qui carpit fragrantia, Vervex,

Autumni ne prima timens sibi frigora Pastor;

Imbelles prætexat Oves, nudōque recuset

Sub jove frigidulas segnis traducere noctes:

Rato namque fimo pecorisque tempore cubantis

Lætior est, quām si plenis satiata canistris

Stercoris ingentes tellus absumat acervos.

Præmatura tamen nimio si frigore cælum

Contristabit Hiems; pecus indormire rigenter

Non patiere solo, nec adustam segnitè ipsa

Sub nive rimari gelido pede graminis herbam;

Sed Vicias aut vile dabis præsepibus Ervum,

Et frondes fenūmque; gregem ne tentet ovillum

Dira famæ, scabiisque famis comes occupet artus,

Hæc ubi lanigerum pecus attigit, arbore costas

Impatiens deterget Ovis, vel scalpit aduncis

Cornibus, aut mortuæ flexæ cervice cruentat;

Unde cutem latè fundit se pestis in omnem.

Post Hiemem cùm Sole nives periere, revisunt

Pascuæ læta greges: Aries præcedit, & illo

Sub duce gramineis hilares spatiantur in agris,

Ductorēmque sequi gaudent; seu vespere Pastor

Cogat Oves, rabidos medio seu Sole per æstus

Compellat pecus in valles nemorūmque latebras;

Seu tenues pedibus rivos amnēmque phaselio

Trajicere, aut fossas opus est transmittere saltu.

Usque adeò est gens illa sequax, ut sicubi torto

Corpore dux Aries saltum icat altus, ibidem

Subsiliant omnes plano vel in æquore matres.

VERVE- Semimares quoquæ læta petunt ductore sub uno

GES. Pascua Verveces; gregibus non ille regendis

Præficitur quia nobilior, quia vellece dives.

Aut ætate gravis longoque scientior usu:
 Sed veluti Dominos inter rerumque potentes
 Evehit ad summos favor inconsultus honores;
 Unum præ reliquis Pastoris amica voluntas
 Non aliter jubet esse ducem: præit ille, viisque
 Tentat; & ut pastum ducit potumque, necandos
 Sic agit ad Lanum quoquè perfidus; estque benignus
 Inter Oves proprii generis qui proditor, ullo
 Triste ministerium subeat mercede solutum:
 Nam reduci sperata solet dare munera Pastor
 Exiguam ecerem, dulcis vel grana Cumini.

Per juga reptantes cursu prævertere Capras HIRCUS
 Muneris, Hirce, tui est, sed vix, tardante podagrâ,
 Lenta moves properas inter vestigia matres.
 Dura voluptatum merces, quas Hædus ab annis
 Sectatur teneris: mento vix barbula pendet,
 Nataque ruperint teneram vix cornua frontem,
 Intima cum tacitæ gliscunt invicera flammæ;
 Atque hinc invalidum premit immatura senectus,
 Quæ ligat & tetris infestat membra venenis:
 Inde piger, morbosus, iners, & inutilis ævi
 Ingrato fetore greges atque aëra circum
 Inficit, & tristem proprio dat funere vitam.

Non eadem loca pascuntur gracilisque Capellæ CABRÆ
 Lanigerique greges: nam saxa per aspera tutas
 Capra vias agit, & projectos pendula ramos
 Ac Cytisum rimatur. Ovis campestriæ querit
 Pascua; nec gaudet juga per dumosa vagari.
 Terga secant rigidi vepres, floccosque revellunt
 Quies luteos sternit nidos operosa volucris.

Hircinæ quæ pelle greges Hispania vestit,
 Mordacésque rubos crassos defendit amictu;
 Et molles lanas habet; atque ut prata quotannis
 Pellitatum Ovium bis terga feracia sonder.

Pascuorū Omnia morosus longo fastidit ab usu
varietas. Pabula grex; nostrisque placent ut fercula mensis
 Solerti variata manu, lætissima siccis
 Pascua sic mutant pecudes, fruticūmque virenti
 Fronde levant quæ pingue parit fastidia pratum.
 In primis ubi post imbres hiemēmque pera&tam
 Vere novo solet herbosos grex visere montes.
 Non magè balantes hac tempestate morantur
 Prata greges, dulcis comitum quām cōetus & urbis;
 Deliciæ retinent pueros apud oppida, ruri
 Cūm jam poma refert Autumnus & otia Musis.

OVIUM Grex æstate novā demi sibi vellera gaudet,
TON- Hiberna sub veste calens: tellure jacentem
SURA. Transversosque pedes nodoſo fune revinctam
 Pastor Ovem lanā spoliat; nec ovilia tristi
 Balatu resonant, uno sed torficiſ i&tu.
 Vix querulo gemit ore Bidens, licet altius ima
 Abs radice secans ferro, crudelia tonsor
 Vulnera det, queis nec dulci dignatur olivo;
 Nec liquidā pice, sed trito carbone mederi.

Lanigeras tonsurus Oves solennia quondam
 Festa parans, veteres mensis adhibebat amicos;
 Quæ dulces epulæ flava cum messe redibant;
 Et gravida rursum descendens Bacchus ab Ulmo
 Læta redonabat festo convivia pago.
 Afflictis Bellona furens nunc gaudia terris
{ Ubi dē Pace. Blanda fugat; sed mox hilari Pax aurea vultu
 Lætitiam & risus. & fertilitatis honorem
 Restituet: cælo Pax en delabitur alto,
 Quam sequitur Pietas & pleno Copia cornu:
 Et jam Diva potens hominum componere lites;
 Alta vagis Regum lustrat palatia pennis.
 Nec frustra monet ut populorum parcere vita,
 Facatoque velint nunc demum vivere mundo.

Ergo fatigatas tristi non amplius aures
 Pulsabunt clangore tubæ, sed rustica passim
 Fistula Pastorum teneros cantabit amores:
 Libera securis decurrent æquora velis,
 Solaque ventorum metuent fera prælia Nautæ,
 Atque situ gladiis squalentibus, arma nitebunt
 Rustici; & uberibus sua mesibus arcta Colonus
 Horrea mutatis sècum mirabitur annis.
 Florebunt iterum studiis atque artibus urbes;
 Castalidumque choris honor & laus prisca redibunt.

Quanquam non fileant longa inter bella Camœnæ. *Et de*
 Auspice Bignonio, qui facit regia Pindi *D. de*
 Sceptra tenens, idem Phœbi Themidisque Sacerdos, *Bignon.*)
 Clarus avis, propriâ major sed laude, Poëtas
 Ornat, & ingenuas curis amplectitur artes.
 Illius auxilio sese natura videndam
 Detegit in plantis; oculis non invia nostris
 Sidera metimur, cæcas scrutamur aquarum
 Ventorūmque vias, expressos marmore vultus
 Reddimus, ac veteri quem Græcia jactat Apellæ
 Nostra, verustatem præter, nihil invidet ætas:
 Et patriæ novus usquè lepos, nova gratia linguae
 Accessit duce Bignonio; nec latius arma
 Quam sermonis opes toto diffudimus orbe.

Sed nos interea pecudes & rura sequamur: *LANI-*
FICUM.
 Furgandum canerem vellus calidisque trahendum
 Peccinibus; nec pensa colis deducta filerem,
 Quoque modo filum varios glomeratur in orbes,
 Incertumque levi radio, digitisque remissum
 Mobilibus, plexo densat subtegmina tortu.
 forsitan & potis lanam medicarer ahenis,
 Sidonio fulgere docens vel murice, fisco
 Vel flavete Croco, aut atris nigrescere succas,
 Vel ferrugineo Violæ pallere colore.

Lanificam sed non deerit qui mollibus artem
Carminibus celebret Vates; & pectinis unci
Vel Phrygiæ moderator acus, imiterur agrestes
Delicias ruris, vel Regum prælia textu
Artifici referat: nobis memoranda supersunt
Multæ Ovibus super atque Ovium custode Molosso.

Dispertiti greges. Invarios pecus omne greges disperge; remotis
Ut pascens hinc inde locis, & graminis herbam
Latius absumat, nec Oves via longa fatiget;
Nec pereant omnes, tractu si pestis in uno
Sævierit, nondum terras grassata per omnes.
Quæ fragili metuenda magis contagia Capræ,
Tu nisi, quem tabes in vascerit horrida, claudas
Intra septa gregem; Canæque palustris, & albæ
Radices Spinæ tritas pluvialibus undis
Immiscens, ægris potu medeare Capellis.

Ovis Suissæ contraria studia. Est ubi miscet agens pecora omnia Pastor, Ovésque
que con- Cum Suibus junctas uno compellit Hibisco;
traria Diffimiles quanquam studia in contraria ferri
studia. Spectet utrosque greges: silvas & opaca sequuntur

Rura Sues: nemus omne Bidens exosa, virentes
Tondet agros, nec amat fluvialia littora, magnis
Quæ scrobibus gestit fossor concidere Porcus.
Ille volutabris fruitur cœnoque; lutosam
Vix summis hæc audet humum contingere plantis.
Exertos alterna Sues in vulnera dentes
Semper habent: Ovis ingenio nil mitius; unâ
Gramineis pascuntur agri; glomerantur in orbem
Epissiūs, & medios ubi densior umbra per æstus
Desuit, alterius caput altera subjicit alvo.
Si cui per campos se fertile gramen eunti
Obtulerit, pingues aliis non invidet herbas,
Commoda sola sibi; pleno sed balitat ore,
Palantem meliora vocans ad pabula turbam.

Non rixæ, non bella vigent; vallēisque per imas
 Si placet adverso committere vertice pugnam,
 Fronte licet frontem quatiant, & rursus in iactum;
 Pendentes, sublimè caput jaculentur in hostem;
 Lætior excelsa custos è rupe frequentes
 Aslūltus longamque videt sine sanguine pugnam.
 Quod si fortè graves procedant longius iræ,
 Non opus est baculo rixam placare sequestri:
 Dè grege nam medium fœse beilantibus offert,
 Pugnam interposito dirimat qui corpore Vervex.

In Sue naturam gula vincit edacior: ipsam
 Mater enim, stimulante fame, vorat impia prolem.
 Ast Ove nulla parens fetüs studiosior: Agnum
 Blanda fovet, clausumque domi si deserat, herbæ
 Tædet, & absentem balatibus usquæ reposcit
 Progeniem, parili quæ rumpit ovilia quæstu.

Illa mali patiens & nescia viribus uti,
 Offensas ultura suas; oblita timorem,
 Audet in adversos generosior ire Molossoꝝ;
 Si quis, in aprico ludentem gramine ludens
 Imperit, & vanâ formidine territat Agnum.

Quâ quis Matre fatus (cùm sit color omnibus upus,
 Nec facies diversa) licet digroscere Pastor
 Non valeat; sobolem Mater, carámque vicissim
 Progenies mirâ novit pietate Parentem:
 Nam simul ac pastu reduces ad ovilia cogit
 Vesper Oves, læti plaudunt venientibus Agni
 Matribus; & caudâ visi gestire trementi,
 Balatu tenero dant accipiuntque salutem:
 Nec mora lactanti pendentes uicerere, longam
 Compeſcuntque fitim desideriumque videndi:

Sus autem nisi Porcellos signare colore,
 Atque alios aliis formis inscribere partus
 Et propriæ sobolem cures affigere matri.

Exporrecta solo Catulis dabit ubera notis
Ignotisque, suæ nullo discrimine prolis.
Non illam benefacta movent; altâque Subulcus
Maturam baculo cùm decutit Illice glandem,
Sus ingrata manus nunquàm suspectat amicas.
Pastor Ovi contrà si cui blanditur, euntem
Fida comes sequitur, vel (quod canis invidet) hærens
Custodis caro lateri, requiescit in herba.
Ergo pecus varium & dispar ne Pastor eisdem
Cogat agris, Porcoque greges inhonestet ovillos.

*Suum
pastina.* Setigeros herbosa Sues vel in arva Subulcus
Aut altos agat in lucos; atque inter agendum
Sæpè vocet cornu, sparsumque recolligat agmen.
Sicubì Sus avido rimaltus tubera rostro,
Sulcat humum, glebásque fagax scrutatur odoras;
I, propéra, cave ne raris malus impleat atram
Ingluviem dapibus, queis mensam ornabis herilem.

Morbi. Transversum si fortè gerens obstipa caput Sus
Per medios subitâ vertigine concidat agros,
Sub cauda trepidam Pastor fecet illico venam,
Corticulisque liget detraicto sanguine vulnus:
Déin trahat ad stabulum, cornuque patentia ternos
Fundat in ora (i.) gari cyathos, & pinguia clausæ
Nutrimenta Sui tepidis dissolvat in undis.

Vespere ne Scofras, Ovium dè more, gregatim
Claudat, haræ sed quinque suæ, mundoque cubili:
Namque volutabris fœdissima bellua quanquàm
Gaudeat, atque ipsa spürce versetur in esca;
Sordibus & stabulo tamen afflittatur aquoso.

Struma Suum infestat fauces, Anginâque gutturi;
Lepraque squamosos artus contaminat: ægrum
Tuffis anhela latus quatit; & lactentior alvum
Graminis herba citat: quibus auxiliabere morbis:
(i.) Saumire.

Nam fœdo pecori medicas adhibere recusat
Musæ manus; & quos amor & custodia fida
Commendant, Canibus curas impendere gestit.

Sed non una Canum species: pars nata domorum CANUM
Excubiis, gressum & mensam sestatur herilem: VARIÆ
Venandi studiosa Feras pars alite cursu SPECIES.
Insequitur, vel nare sagax vestigat odorâ:
Obsequio faciles alii mandata capeſſunt,
Insistunt pedibus recti, plauduntque choreas
In numerum, jussos agili dant corpore saltus.
Et vacuas urbana tenent per compita mentes.
Hic levis ad cursus, abdomine tardior alter;
Illè rota verubus fixos versabit ab alta,
Quos alius laxo Lepores venabitur agro.
Est quoquè deliciis Matrum quæ nata Catella
Oſcula vel pendet circùm, mellitâque lingt
Labra, vel in molli gremio ſedet, unde procaci
Latratu dominâ furit iracundior ipsâ.

Jámque Canes inter duris venatibus aptos *Canes*
Pars juga vestigat, pars militat æquore plano: *venatibus*.
Ille Coturnici melior, Perdixibus alter:
Silvestres alius Cervos in retia trudit,
Provocat & Tauros mediâ bellator arenâ,
Intrepido fidens animo, doctûſque tenaci
Prendere dente Feram quâ parte facillima vinci.

Horridulus villis alter barbâque, natatu
Stagna levi fecat; & plumbo ſi fixit aquosam
Venator Fulicam, cœlo quæ lapsa paludem
Verberet, & rubro fluitans vada sanguine tingat,
Amne refert alto volúcrem, Dominique reponens
Ante pedes, plausâ gaudet cervice, jubâmq̄ue
Excutit, & latè rorem dispergit in auras.

Eſt humili qui radit humum depreſſior alvo:
Demissæ pendent aures; ſurſumque retortâ

Nare ~~magax~~ rimatur agros; & odora Ferarum
 Ac volucrum presso sequitur vestigia rostro.
 Ille per arentes culmos huc acer & illuc
 Circuit; ad notos ubi naribus haufit odores,
 Hæret, & immotas volucres immobilis ipse
 Detinet, explicitos donec super æquore castles
 Viderit: in prædam tunc iñvolat, atque minaci
 Latratu proturbat aves: sub retibus illæ
 Serius heu! clausum nituntur in aëra pennis,
 Venantumque manu, Catuli vel dente furentis
 Intereunt: Perdix, visu miserabile, dextrâ
 Dum capit, vitam lacrymis exorat obortis.

Sæpè Lepus, stipulas inter quem somnus habebat,
 Præcipiti Canis incursu subitoque pavore
 Evigilans, agilémque levi dans corpore saltum,
 Induitur laqueis, & se rotat æquore toto;
 Sed vinclis ligat usquè novis revolubile corpus.

Arva per & saltus Canis alter præpete cursu
 Insequitur claris Lepores latratibus actos;
 Et Domino prædam, quibus exturbavit, easdem
 Protinus ad salebras & vulnera certa reducit.
 Pes illi gracilis, longa internodia crurum,
 Argutum caput, & levibus vis ignea plantis;
 Demissumque brevi pectus se colligit alvo.

Rusticus impendens melioribus otia curis,
 Venandi studium venatorésque relinquat
 Desidibus Catulos Dominis: sibi quæritet acrem,
 Quo custodé domi sint omnia tuta, Molossum:
^{Canis} villaticus. A rabidis pecus ille Lupis sub Sole tueror,
 Excubitorque vigil pernoctat ovilia circum;
 Et fures, si qui plenis subrepere cæulis
 Tentabunt, vel voce fugat, vel dente laceffit:
 Olli cauda brevis, breve rostrum, turpe vel ipsa
 Mole caput, demissæ aures, hirsutaque villis

Pectora

LIBER IV.

85

Pectora ; pes , humeri , collum , latus , omnia vasta ;
 Quin etiam vasto procul intonat ore Molossus ,
 Latratque prius , tum visu terret , in ima
 Terga sedens , dentes rictu si quandò trementi
 Nudat hians , clausoque minas obmurmurat ore.

Dat natura quidem , tamen arctior hos quoquè mores
 Disciplina facit ; vincit si colla catenis
 Ante fores jacet , & latratu sœvit inani ,
 Supremo dum Sole domos & ovilia liber
 Circumeat , latéque metum cum voce profundat .
 Ingenium tamen esse decet nec mitius , ipsis
 Furibus ut parcat ; neque sœvum ut morsibus ultro
 Appetat incautos , & amicum invadat & hostem .

Blanda venus Canibus non permittenda tenellis ; C A T V =
 Pulchraque furtivo si femina cedat amori , L I .
 Materno primos clam Pastor ab ubere partus
 Amoveat : neque enim rectè tiruncula prolem
 Educat , & primis infans ubi mater ab annis
 Lactavit , vastos jam non excrescit in artus .

Amissos quanvis repeat queribunda Catellos ,
 Nil miserere : breves capit ætas illa dolores ,
 Nec longum meminit raptos ex ubere fetus ,
 Dum liceat sibi cum paribus colludere , cursus
 Exercere vagos , atque indulgere procorum
 Blanditiis , aliâ faciant qui prole parentem .

Rursus ubi pariet , Catulos tibi felige binos
 E numero , vel dele&um committere matri
 Si placeat , fasces curvum sinuabis in orbem :
 In medio statues Catulos ; matremque vocabis ,
 Admoto prius igne : parens hortamine vocis ,
 Sed magè Natorum volat accersita querelis :
 Hos ut ab igne videt cinctos , auditque gementes
 Jam propior , casu tanto perterrita , flamas
 Infilit in medias ; patuloque celerrima rictu

H

C A T U - Nunc illum , mox déinde alium , totamque periclo

L I . Liberat instanti sobolem : quos illa priores
Eripuit , sepone Canes ; da cætera letho
Corpora missa procùl , vel humo mandata ; cadaver
Ne referat , gremioque parens gemebunda tepenti
Applicet , extinctum quærens revocare calorem.

Depulsos à Laete cibis jam pasce Catellos ,
Grandia qui foveant generoso corpora succo.

Providus arcebis rabiem , si dente revellas
Compressum modicè nervum , qui ductus ab altis
Articulis spinæ caudam prorepit ad imam.

Dentibus innocuis ludens lasciviat unam
Mordicus in matrem Catulus : sed viribus impar ,
Non homines , non ore Feras invadat inermi ,
Mulctatus ne fuste , Lupi vel dente , timorem
Concipiat , quem déin plenis non exuet annis.
Interea vigili latratu nuntiet , ætas
Dum robusta sinat morsu prosternere furem.

Qui pecori Canis eligitur defensor ovillo
Acrior & longi sit corporis , atque coloris
Unius albentisque : Lupum ne vespere Pastor
Fuste sequens , dubio præceps errore , Molossum
Impetat . Ad cursum pariter rixamque paratus
Sit pedibus velox , animisque valentibus audax :
Raptoremque Lupum juga per nemorosa secutus ,
Excutiat prædam , & laceratum vulnera multo
Furem abigat , saltus ululantem tristè per altos ;
Atque acie redeat ne saucijs , hispida ferro
Colla gerat , quâ parte Canes apprendit inermes
Interimque Lupus . Cæco fur impete fertur ,
Pastorisque dolos & torquem oblitus aduncum
Læditur , atque suo fauces jam sanguine tingit .

Lanigeros quocumque greges hirtisque Capellas
Pastor agit ; lateri comes & defensor amico

Usque Molossus adeat, & Hero famulatur, Ovēisque
 Communi regit imperio; blanditur, amātque
 Blanditas Domini, sua gaudia dueit ab illo
 Tristitiamque : viri non est vir amantior alter ;
 Et desertores fractis quæ rebus amicos
 Sors adversa fugat, nullis terroribus aufert
 Quem Domino Canis aeternum devovit amorem.

*Amor
Canum in
Dominos.*

Obstupuit quandam detrusi in vincla Sabini
 Roma Canem, nullis abigi dè carcere plagiis
 Qui potuit. Præceps alto dè ponte Sabinus
 Mittitur in Tiberim manibus post terga revinctis ;
 Pronus & ipse Canis saltu se jecit in amnem ,
 Et dorso exanimum sustentans impare corpus ,
 Maluit in mediis occumbere naufragus undis ,
 Quam Domino superesse suo : mirabile visu
 Prodigium mœrens populus spectabat, amorem
 Infractamque fidem Cane demiratus in uno.

Nec minus ultorem Galli stupuere Molossum.
 Æternum faceti monumentum Curia pictis
 Servat adhuc muris : nudos in imagine dentes
 Exerit, & lacero viator Canis insidet hosti.
 Illius ante oculos Dominus clam vulnere cæco
 Cónsiderat, multo fundens cum sanguine vitam :
 Visus déinde Cani mediâ Sicarius aulâ
 Vindictam stimulat, memorisque resuscitat iras.
 Ergo virum sine more feris latratibus urgens ,
 Indicium ostendit sceleris; pœnamque reposcens
 Irruit; & quanquam Sicarius iret in armis ;
 Solaque protegeret pietas spectanda Molossum ;
 Hostica vindicibus dens morsibus ilia rupit.

In Dominos peccasse Canem quoquè pœnitet : ædes
 Nuper enim cum forma viri larvata subiret ;
 Insurgit Canis ore ferox, & nescius ipsum
 Lædit Herum, qui detracto velamine tristes

Hij

Serius heu ! retegit vultus , & vulnera monstrat
 Ignoscenda ; suis ignoscere si quid amantes
 Delictis possent : lucem vitamque perosus
 Delituit , certusque mori Canis horrea Bacchi
 Cæca petit , cupaque gemit sine fine sub alta.
 Indulgens veniam Dominus , compellat amicâ
 Voce Canem ; sed acerbum acuit vox cognita luctum ;
 Nec nisi per lacrymas & per tristes ululatus
 Respondens , dapibusque negans producere vitam ,
 Jejunos macore dies absunt acerbo.

Dé anima Ite modò , & quæ vana (1.) Sophi commenta loquuntur
brutorum Crédite quod tantos capiunt animalia sensus ,
animalium. Séque movent sine mente ; suis ut machina nervis
 Dicitur huc illuc ; ut acus magnetica miris
 Irrequierta modis partes se versat in omnes ,
 Donec hyperboream tandem respexerit Arcton.

Instruat insidias Canis , & per aperta secutus
 Arva Feram , spernat vestigia nota viarum ,
 Et petat obliquo compendia tramite , furtis.
 Apta suis ! Lepus ipse Canes post terga sequaces
 Ludat , & implicitos confundat odora per orbis
 Signa pedum , nullusque dolos in pectore verset !
 Expers consilii miras exerceat artes
 Simius , & fustis lateat formidine , culpæ
 Inscius ipse suæ ! capiendis piscibus aptas
 (Magnæ mentis opus) (2.) Fiber alto in flumine moles
 Edificet ! tantâ nidos Avis extruat arte !
 Venturæque hiemis memores æstate reponant
 In commune cibos Apis & Formica ; nec ullum
 Ingenium divina regat molimina rerum !
 Hæc ut vera putas , si quis suadebit , eisdem
 Eripiet verbis humano è corpore mentem :
 Et ne plura sequar , sed ab uno exempla Catello
 (1.) *Carthesius* , Epist. 47. (2.) *Castor*.

Indubitata petam; fidas ad limina custos
 Excubias agit, & nutus observat heriles;
 Ut quod justa vocant velocior advolet: idem
 Nunc hilari congaudet Hero, nunc tristior ægro
 Assidet, & socias vindex astiurgit in iras:
 Ponè subit comes assiduus, Dominique sepulchro
 Immoritur; neque quid sit amor, quid gratia novit!

Hæc agitant sœcum vacuæ deliria mentes,
 (1.) Queis licitum fuit ex uno vel simplice motu
 Materiæ in quadrum seœtæ diffundere terras,
 Et maria & Cælum, & spectabile quidquid in orbe est:
 Qui potuere levi dé pulvere fingere (2.) Solem,
 Præliaque & nostros (3.) Stellis ascribere motus:
 Namque aliis alias concurrere, duraque Cælo
 Bella movere volunt, regnique extendere fines,
 Aut subigi, alteriusque sequi per inania morem.
 Incertâsve loci propria fine fède vagari;
 Qualis vicino jam turbine vietus oberrat,
 Dira suo casu portendens fata (4.) Cometes:
 Qualis & astrorum quæ dedit ordine (5.) Tellus
 Lumine cassa suo, Phœbique absorpta rapacis
 Vortice, jam Cælo sequitur victoris ovantes
 Solis equos, tentatque in pristina jura redire:
 Nam si vera canunt, fatalibus abdita crustis
 Terra potest fracto reparare putamine lumen,
 Nósque repentinis ardens involvere flammis.
 At contra (6.) Phœbo metuunt, crescentibus olim
 Ne maculis piceo radios & lumen amictu

(1.) Carthesins, parte 4. princ. §. 2.

(2.) Idem, p. 3. princ. §. 54.

(3.) Ibidem. §. 119.

(4.) Ibidem.

(5.) Idem, p. 4. princ. §. 2.

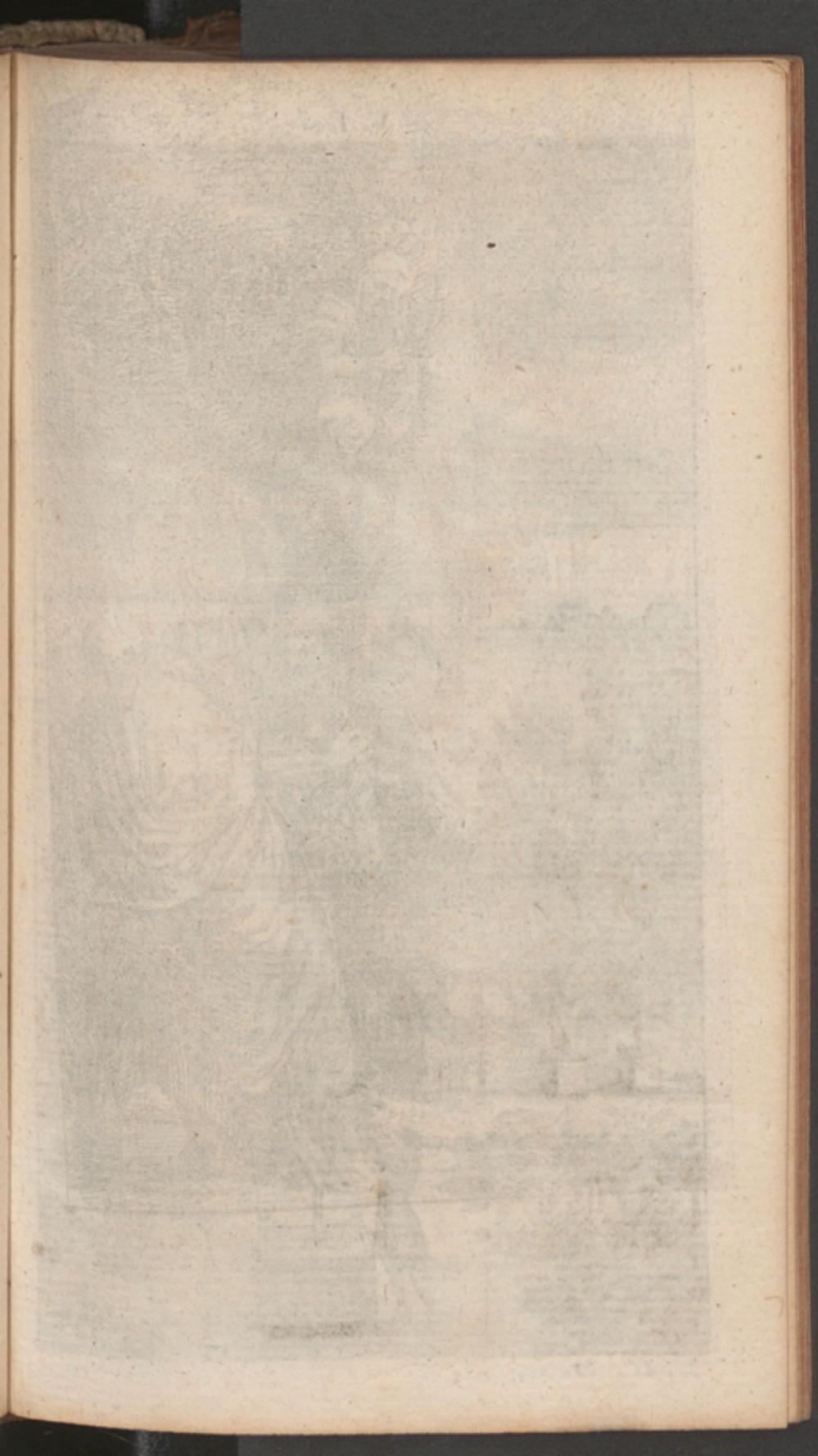
(6.) Idem, p. 3. princ. §. 54.

Contegat , & mundum tenebris obnubilet atris.

Ludat & in brutis , Cælo qui lusit in alto
 Carthesius , novus Astrorum fabricator , & orbis
 Egregius factor . Tu , Rustice , vana Sophorum
 Somnia contemnens , animalibus utere , laudans
 Ingenium rerum solers cautumque futuri ;
 Nec pudeat facti memorem sociumque fidelem.
 Ingratis Catulum famulis , Natoque rebelli
 Objectare Bovem pueri qui jussa faceffit ;
 Debellare potens Ursos , torvosque Leones.
 Incautæ memora tristissima fata Cicadæ ,
 Quæ matutino canit ebria rore , diésque
 Præterit æstivos & tempora messis ; inani
 Ut recreet sese strepitu : sapientior almas
 Dum sterili segetes Hiemi Formica recondit.
 His super Agricolam carpes , qui gaudia vitæ
 Vana sequens , curas extendere nescit in annum ;
 Et quem dira fames , Brumâ redeunte , fatigat.

Vespere ad hibernos redeant tibi saepius ignes .
 Tristior atque gemens amissio compare Turtur ,
 Fida Columba viro , patrumque Giconia nutrit .
 Quæque diu rimata solum Gallina , repertis
 Abstinet ipsa cibis , pullos ut pascat edaces.
 At neque melliferæ durique laboris amantes
 Prætereantur Apes , tectis quæ dulce sub iisdem
 Unanimes agitant studiis concordibus ævum ;
 Nec sibi mella vehunt flores qua sita per omnes ,
 Communem referunt sed in horrea publica victum .

Cætera rus oculis quæ passim exempla reponit
 Proféquere ; & varias animantium edissere curas :
 Gaudentes pueri circum narrantis ab ore
 Pendebunt , tacitumque bibent virtutis amorem .

V. Lib.

L. M. Dumaine d.

L. F. C. s.

P R A E D I I R U S T I C I L I B E R V.

Arbores:

UID moror Arboribus curas adhibere
colendis ,
Pomorum genus omne solo deponere ,
montes

Quercubus & colles Oleâ vestire supinos .
Cætera sufficiunt labor indefessus & aurum ;
Longa sed annorum series pomaria fructu
Nobilitat , celsâ que pigros tegit Illice campos .

Quare age si nudo placet umbram accersere fundo ,
Pomâque fecundis olim decerpere ramis
(Dulcis enim , ex illa quæm severis arbore fructus)
Insta operi , plantâisque solo defige feraces :
Elice vel sterili natum de stipite pomum ,
Dives adoptivo pariet quod germine truncus .

Huc ades , ignaris mécum succurre Colonis ;
Quæque domi servas , studii monumenta paterni ,
Scripta super plantis in publica commoda profer
Lamonide : genitor nam cùm tuus alta teneret

LAMONIUS.
Princeps
Senatus
Parisiensis.

Regna fori, sacræ Themidis legumque supremus
Arbiter, ad curas animum demisit agrestes ;
Hyslopumque novus Salomon Cedrumque secutus,
Arboribus morem imposuit populisque, labores
Urbanos blando recreans moderamine ruris.

Quippe viro requies operum fuit altera semper
Cura novisque labor; vacuasque forensibus horas
Litibus Autumno decorandos scriptor in agros
Contulit; ut legum sua qui frænabat habenis
Tempora, venturis impenderet otia seclis.

Quæ decreta tulit Pater optimus, illa Senatus
(Judicij normam) sibi servet habenda, gravisque
Hac trutinâ causas & jus examinet anceps;
Nosque Bavillæo quas idem rure serendis
Arboribus leges dabat & præcepta, sequemur.

OLEA. Nostras interea quas prætermisit Olivas
Hinc canere aggrediar : neque enim est quæ pallida
quanguam

Blandius agricolis arbor spectetur avaris;
Sive racemato faciat spem flore, nigrantes
Prodiga seu fetu curvaverit ubere ramos

Qui tepidos exilis ager conversus ad Austros
Nec fabulo macer est, glebâ nec pinguis opima;
Ile ferax Olearum : illum concide cavatis
Ante Hiemem scrobibus. Vicino è colle petitam
Sponte suâ dabit ipsa parens in semina prolem,
Quæ fruticat paßim sub amica junior umbra;
Et teneram radice suâ dotabit Olivam.

Parce senescenti matrum de corpore plantas
Tollere : longævum vexat stirps eruta truncum.
Enatos primo frutices corrodat in ortu
Grex Ovium: soboli nisi fortè placebit habenda
Devovisse Oleam veterem; truncoque reciso
Vivaci de stirpe novas educere virgas.

Eruat, & Brumæ sub frigora prima Colonus
 Radicata ferat truncis plantaria ramis :
 Sed caput antè luto velet muscōque virenti ,
 Et vinclis constringat ; Hiems ne frigore venas
 Occupet , & totā desæviat arbore pestis.

Gaudentem clivis Oleam ventoque feraci
 Ordinibus ferito laxis ; ut utrinque patentes
 Explicet , & latè quondam protendat in orbem
 Grandis Oliva comas : nam quæ caput ardua Cælo
 Coniferum tollit , raris se fructibus arbor
 Induit , & solâ foliorum exuberat umbrâ.

Altior emineat truncus , ne pondere curvâs
 Grex avido possit frondes depascere morsu.
 Erecto viden' ut collo sublimis in imos
 Attollit se Capra pedes ; si fortè diebus
 Æstivis humiles inter stabulatur Olivas.
 Dilue fœda Boum cœnosis stercore lymphis ;
 Quasque suus per se satîs haud defendit amaror ,
 Ingrati tutare eomas aspergine roris.

Si nimiis agitur iners arbuscula ventis ,
 Vel flecti facilis dorso decedat iniquo ;
 Quercus opem propè fixa dabit , rectâmq[ue] docebit
 Acres stare Notos contra Boreâmq[ue] furentem.
 Tempestivus ubi nimbis se fuderit imber ;
 Aut Oleas fodito circùm , vel totus aratro
 Proscindatur ager ; quibus arbos excita curis
 Tarda tamen veniet , sed duratura per ævum.
 Nam veluti crescit sensim , multosque per annos
 Perficitur , subito nec prodit ab impete mentis
 Plurima durando vincat qui secula fetus
 Ingenii ; sic terra breves Ficûsque Pirôsque
 Præcipitans , ubi vel Tilias , vel in altera Quercus
 Cogitat aut Oleas transmittere secla , morarum
 Jam patiens , longo post tempore brachia fundit ,

Prævalidis postquam truncus radicibus hæsit.

Lactea dum teneris adolescit frondibus arbor,
Et primis Oleæ incipiunt nigrescere baccis;
Durior ah! fragiles ne rumpat pertica ramos:
Carpe manu quos à terra contingere fructus
Arboris hæc ætate potes: cùm déinde sonoros
Ferre flagellatum poterit jam fortior iætus;
Rusticus adversam feriens ne cædat Olivam;
Sed quatiat gravidos obliquo verbere ramos;
Excipiens baccam telis, quam vespere fero
Jaætet in oppositos spatium per longius Euros;
Triticeas levibus segetes ut ventilat auris.

A R B O - Arbore jam nimiūm, reliquarum oblitus, in una
R U M Demoror; & patriæ studio percussus Olivæ,
V A R I E - Non video quantam versu decurrere silvam
T A S . Et quam dissimiles habeam vel fingere ferro,
Fecundare novo steriles vel germine plantas.
Halanti pars flore micat: pars utilis umbrâ
Luxuriat ramis: pars nobiliore gravescens
Pondere, curvatur pomis. Juvat ire per omnes
Arboreos fetus; quoniam fert omnia dives
Quæ colitur nobis placido sub sidere tellus.

N E M O - Principiò nemoris quæ forma, modisque ferendi
R A . Expediam: neque enim Villis accedere major
Possit honos, densâ quam nubilus arbore lucus.

Silvarum studioſa, suos cum Gallia quondam
Vix aleret cives, patriâ migrare relicta
Atque peregrinos aliò deferre penates
Maluit, excisis viëtum quam querere silvis

Hæc ubi jam nemorum reverentia tanta, bipennes
Ut teneat? nostros ubi grandior ulla per agros
Quercus ad annosam, ferri secura, senectam
Durat? inaccessis nisi consita montibus, ipso
Se defensa loco tueatur: si qua supersunt

A Patribus nemora ad seros transmissa Nepotes , NEMO
 Illa nec æstivo frondent impervia Soli , R A.
 Nobile nec Cælo caput abdunt , qualia quondam
 Vulgus adorabat truncis procera verendis :
 Sed veteri dé stirpe , novo surgentia ramo ,
 Et quatuor post lustra nigros visura caminos ,
 Vix Lepori hospitium præbent , silvestribus olim
 Quæ timidos latebris Damas Ursosque tegbant.
 Ecquis honos ruris , nemorum si gratia desit ;
 Obsessusque domi maneas , cùm Sirius ardens
 Debacchatur agris ; viridique sub Ilicis umbra
 Irrigo possis nec tradere fessa sopori
 Membra , nec æstivos ramorum frigore Soles
 Frangere , nec taciti per amica silentia Luci ,
 Multisonos Avium concentus inter , ad aptos
 Sponte suâ veniens numeros , contexere carmen.

Quare age & extendens ventura in secula curas ,
 Silvestres ferito Quercus : si pronior ætas
 In senium vergat ; nec jam tibi vita superfic
 Quanta sat est , blandis tenebrosa recessibus olim
 Ut nemora aspicias ; frutices gaudebis opacis
 Exultare comis , tenuesque assurgere in auras ,
 Atque peregrinam tecto invitare virenti
 Lusciniam vernis mulcentem cantibus aures :
 Quæ si non animum silvæ nascentis imago
 Moverit ; at dulces non obliviscere Natos ,
 Nec tibi , sed retro venturis confere seclis.

O ! mihi Loiolidae juvenes , in nostra recepti
 Castra recens , ô si veterem fas reddere lucum
 Fletibus avulsum dolui quem nuper amaris !
 Ipse labore manum tererem , nostramque levarent
 Tristitiam caris provisa sodalibus olim
 Gaudia . Præcipites Cæli quâ parte procellas
 Molitur Boreas ; domibus contermina nostris

N E M O - Vomere proscindens ter vel quater arva , sativam

R A. Obruerem glandem ; quæ nata cacumine mollij
Cùm primùm inciperet maternam findere terram ;
Jámque solo frondere , greges procul inde repellens
Confusas ultro paterer silvescere plantas.

Junior effusis cùm déin arbuseula ramis
Lasciviret agro , nascentes fronde levarem
Ante gelu Quercus ; & semina pauca relinquens
Eruerem malè nata , tegens loca nuda coævis
Ilicibus , procera priùs quàm filva comantes
Altiùs Aéreas truncos efferret in auras.
Nam Proceres ut in urbe , tenent qui culmina rerum ;
Obscurant humilémque vetant assurgere plebem :
Sic nunquàm se parva nigris in saltibus arbor
Tollit humo grandes inter , quæ vertice celso
Astra petunt , umbrâque premunt graviore minores.
Ac demum spinis ima dé stirpe recisis ,
Horridulum purgare nemus plantásque tenellas
Aggrederer formare , comas & brachia ferro
Dejiciens , primo labor opportunus in ævo :
Quercus enim per se ramos jam grandior imos
Exuit in silvis ; & quæ spatiofa per agros
Funditur , ingentem passis dans frondibus umbram ;
Arboribus circùm crescentibus , æmula Cælo
Fert sublime caput . Solémque affectat amicum :
Huc totas profundit opes , nec curat alendis
Vitales terræ succos impendere ramis.

Si placet arboribus primos ornare domorum
Introitus ; triplici tendant umbracula versu

Ulmus , Ulmus opaca , leves *Tiliae* , vel tonsa *Cupressus*
Tilia , *Cupressus* Parietis in morem , vel *Carpinus* ire per omnes
pressus , Obséquiosa modos , hortisque virentibus addens
Carpinus , Grande decus ; seu tonsa comas curvamine pulchro
Charme. Flegitur , & longos imitatur fornicis arcus :

Seu labyrintho non observabile flexu
Turbat iter ; quod si tenebris quis captus amenis
Inreditur , vix se dubiarum ambage viarum
Expediet , sed per calles errabit eosdem ,
Ambiguos referens sua per vestigia gressus.

Jucundam vicina domo quoquè sufficit umbram MORUS,
Morus ; at illa comæ longum non servat honorem :
Namque renascentes ubi nisit in aëra frondes ,
Dura puellarum manus instat , & arbore vernas
Tollit opes , avidis dulcem Bombicibus escam .
Triste quidem , sed non tamè irreparabile dampnum ;
Si reduci cum fronde decens quoquè forma rediret ;
Sed lacera siccì pendent ex arbore rami ,
Quos properæ verno fragiles humore puellæ
Decussere manu . Vos ô ! déin parcite summis
Frondibus , & levâ capita indetonsa tenentes ,
Flexibiles ductâ virgas abradite dextrâ ;
Ne präcisa comas scabrum caput horrida Morus
Exerat , & turpi reprimens hastilia nodo ,
Indecorem rarâ truncum vix contegat umbrâ .

Quod domibus quæro , toti decus addere regno Vie
Læge datâ voluit Princeps ; cùm strata viarum publicæ
Arboribus cingi positis hinc inde jubebat ; arboribus
Grande viatori quondam solamen in testu , cingende .
Nec modicum , ligno jam deficiente , caminis
Auxilium : sed quid lèges sine moribus ? arbor
Confita si qua fuit , manibus positoris avari
Vellitur , aut tacito perit imperfecta veneno ;
Triticeis noceant olim ne messibus umbræ .
Insta operi , Lodoix , si mulcta levissima , Pagi
Vestigal minuens , lègem firmaverit ; annos
Post aliquot fatis crescet melioribus arbor
Ornatura vias ; & te si digna futuri
Cura movet , totam nemorum , quæ pauca supersunt Refi-
tnenda
nemora .

Antevéni cladem : facilis labor ; arva novellis

Ilicibus Pánique recèns vestita , tributi

Libera sint , paſſimque novas mirabere ſilvas .

ARBO-

RES

FLU-

VIALES.

Fluminibus gaudent Salices & Populus alba :

Lætior hinc amnis facies labentis in umbra ,

Hinc pecori frondes , domibus tabulata , caminis

Arida ſufficies alimenta , ſolūmque tenebis

Arbores viuetum radicibus ; amnis adefos

Illabens ne rodat aquis mordacibus agros .

Alnus,

Aûne.

Sæpe tibi fluvius Salices tellure revulsas

Auereret , & teneras ſécum trahet auftior Alnos :

Nil minùs inceptos iterabis Vere labores ,

Et nova gramineis figes plantaria ripis .

Si ſemel haſit humi radix firmata ; ſuóque

Continuit ſe lympha diu tranquillior alveo ;

Indomiſos & lenta Salix & vilior Alnus .

Frænabunt cursus ; & inexſuperabile flumen

Quod latè premit arva ſonans , & gurgite moles

Diruit oppoſitas , volvítque rotantia ſaxa ;

Nequicquam littus feriet nemorale , ſuóque

Defenſos numero truncoſ : torrentibus ultrà

Perget aquis , immane fremens ; teſtémque furentis

Diluvii ſpumam limūmque in fronde relinquet .

Salix.

Pratorum quoquè glauca Salix non indecor oras

Cinget , & e potis crescat rāmosior undis ,

Lentāque præbebit frenando vincula Baccho .

Humenti ſigenda ſolo cuneatur , & (ortu

Non morofa) citat ramos ; ac ſæpe revulfus

Exucco palus Salicum dē fasce , tenellis

Detur ut arboribus custos tutórque , renatā

Fronde viret , plantāmque gravi premit improbus
umbrā .

Atque ut cæca rapit mors optima quæque ; ſalignum ,

Extinctis Tiliâ aut Ulmo , mirabere palam

Fundere vicinō pallentes funere ramos .

Perpetuum Buxus servat quæ frondis honorem, BUXUS.
 Saxosos olim montes inculta tenebat: ~~visus simus ha~~
 Hortorum nunc crispa vias distinguit, & errat
 Mille modis rubeos inter viridissima flores;
 Justa vel in muri speciem consurgere, clausum
 Ornat & hirsutis vallat pro sepibus hortum:
 Dat thalamos eadem mollique sedilia fronde;
 Et teneros longo flectens curvamine ramos,
 Exhibit aestivis impervia Solibus antra;
 Tonisque forficibus, rabidi nunc ora Leonis
 Exprimit, aut arcu jaculantem tela Dianam.
 Nunc turrita viret, longi nunc torta Colubri
 Profilit in faciem: passas nunc explicat alas
 Instar Avis, superas quæ visa tenere volatu
 Velle plagas, hæret pedibus tellure refixis.

Ad quascumque voles magis ingeniosa figuræ TAXUS.
 Taxus in irriguis crescat formosior hortis: If.
 Sive rotundatur ferro, terrisque jacentem
 Orbiculata globum reddit: ductisve per artem
 Frondibus æthereos imitatur flexilis arcus,
 Vel Solis radios, gracilis vel cornua Lunæ:
 Seu detonsus apex in acumen definit, altæ
 Pyramidis ritu; seu gnavus in ora Ferarum
 Aut Hominum ramos Olior jubet ire sequaces.

Quid loquar aut Myrtos humiles, aut præmia Vatum
 Pierias Lauros, aut flexible vimen (1.) Acanthi,
 Hirsutamque comis Pinum tristisque Cupressos;
 Quid (2.) Platanum & ripis lætam declivibus (3.) Alnum
 Vosque peregrino (4.) Casiae quæ nuper ab orbe
 Venisti, murum dociles vestire, domorūmque
 Atria Vere novo scenâ decorare virenti,
 Téque susurranti quæ, Popule, contremis umbrâ,
 (1.) Branche urse. (2.) Plane ou Platane. (3.) Aune. (4.) Acacia. POPU-
 LUS.

Et te Abies quæ passa truces in montibus Austris,
Ad mare descendes alios visura tumultus.

- ARBO-** Invitant aliò pomis nos dulcibus horti.
KES. Hie labor, hinc operum merces speranda Colonis:
FRUGI- Ergo novo jam Vere manus adhibere cavandis
PERE. Edicam scrobibus; vitium telluris ut Æstas
Scrobes. Percoquat; & salibus gravidet sola fertilis aëris.
 Scrobs autem cono similis fodiatur; ut agri
 Interiore sinu radix diffusa vagetur
 Laxius; & nimios humus extima respuat imbræ.
Planta- Semiña recta léges, nullis deformia nodis
rum de- Ulceribúsque: tripes arbor tria brachia pandet;
leñis. Ut mediam teneat se firmius, atque comantes
 In patulum ramos spatiösior explicit orbem.
 Venali ne crede nimis: nam saepe per urbem
 Vendibilis jaçtata, solo deponitur arbor
 Jam prope sicca, diu nimirum quia pabula tellus
 Nulla dedit: spem saepe tuam frustratur, agrestes
 Ingratósque ferens mentito nomine fructus.
Semina- Semen agro dabis ipse tuo; primámque parabis
rium. Arboribus segetem: si defint semina, mollis
 Arbore detrahitur ramus, clausisque lagenā
 Ad tepidos alitur Soles pluvialibus undis.
 Si fontes bibat usque novos; jam mense peracto
 Truditur ex ima brevior radicula parte:
 Robustis tum planta cibis nutritur; humisque
 Trita manu miscetur aquæ: mox cortice rupto,
 Cùm teneras meditatur hians arbuscula frondes,
 Deponenda solo est, tractindaque molliter; acri
 Ne Brumâ torpescat iners, aut Sole fitive
 Ardeat, immodico vel palteat ebria potu.
 Arborei porrò fetus non omnibus æquè
 Proveniunt agris: neque enim nutritius idem
 Humor ubique lubeat; radice nec unus in omni

Contextus similēsque viæ , queis pabula terræ
 Omnia succedant. Hinc semina mutat Arator,
 Et Milium sparsamque solo committit Avenam ,
 Triticeis alimenta negant ubi messibus agri ;
 Namque novas novus insinuat se succus in herbas.

Interierit quibus antè locis vetus arbor , eisdem
 Altera vix oritur : vitalem sive superstes ,
 Præripiat succum radix , seu tabida labes
 Imbelli funesta ferat contagia plantæ .
 Attamen ut paribus spatiis stent ordine longo
 Arborei trunci ; vacuis ubi sedibus hæres
 Restitui debet ; vasto telluris hiatu
 Fossa diu pateat : tum stirpibus igne perustis
 Purgatoque solo , terram dè valle petitam
 Et putribus pinguem foliis supplere memento .
 Sic cum pestifero quis funere polluit ædes ;
 Omnia contactu fœdo temerata fenestris
 Ejiciunt procul ; & (diræ purgamina pestis)
 Nuda salutiferis inodorant mœnia fumis .

*Arbares
substi-
tnendæ.*

Observare polos juvat , & quo cardine Cæli
 Conſtiterant , eidem molles oponere plantas :
 Pabula ne ſubeant ægræ ; ſi respicit Arcton
 Quæ ſteperat pars antè Notis obversa : minores .
 Nam Boreæ dè parte latent ſub cortice venæ .
 Parciūs hinc succum Sol è radicibus imis
 Evocat : ecce vides ut in Ilice plurimus ovi
 Circulus in faciem truncis inscribitur , Austros
 Crassior ad tepidos , gelidamque exilis ad Arcton .
 Hac ratione plagas Cæli (cum forte per altos
 Devius errasti saltus) & quæ fit eundum
 Invenies , plano ramum ſi demetis iēti :
 Aspice quæ cortex propior ſit parte medullæ ;
 Frigidus hinc oritur Boreas : contrarius Auster
 E regione vénit . Si terga obverteris Axi ,

Occiduo tibi dexter erit flans Caurus ab orbe;
Lævus ab eois Eurus qui nascitur oris.

*Arborum
compes-
cenda lu-
xuria.* Junior in frondes si se profuderit arbor,
Radices obliata suas defigere terris,
Falce recide comas; ut stirpem succus ad imam
Defluat, & primo truncum confirmet in Ævo.
Frugiferis sic Vere greges immittimus arvis;
Ut seges afflurgat tonsa generosior herbâ,
Nec culmus gravidæ quondam succumbat aristæ.

Pinguior è media cùm profilit arbore ramus,
Dulcia præripiens reliquis alimenta, faméque
Conficiens; ferro tolles, succumque docebis
Permutare vias & in omnes partibus æquis
Ire comas, virgæ nimis indulgere nec uni.

(Ubi dè Hirundini-
kns era-
tii.) Atque utinam novus è populo cùm civis ad amplias
Sic emergit opes; spectans ad publica vulgi.
Commoda Rex, premat indecori quod in aëra fastu
Altius erigitur caput; & quas subtrahit unus
Divitias regni, populum diffundat in omnem;
Nec ferat exitio reliquorum crescere vilem
Obscura dè plebe virum, nostræque superbis:
Ædibus & luxu dapis insultare ruinæ.

INSITIO. In teneris quanquam melius respondeat annis
Insitio; si quos tamen emendare placebit,
Aut uno varios trunco confundere fructus,
Non simplex modus est alienum immittere germen.
(1.) Fissus enim scalpro cortex aperitur acuto:
Non tamen (ut Vatum princeps monstrabat) in ipso
Quâ tunicas oculus rumpit, fit rimula nodo,
Sed potius quâ se nullum dè cortice trudit
Germen, ubi nitidus locus est, & nulla cicatrix.
Ex alia tener hoc includitur arbore ramus.
(2.) Vel cæso in scuti faciem cum cortice, gemmam
(1.) Ente en fente. (2.) Ente en écaisson.

Felici natam tollit de stirpe Colonus,
Deque maritanda decorticat arbore, quantum
Abstulit ex alia corii: tum fædere miro
Germen adoptivum spatiis æquilibus aptat.
Commissura luto tegitur, constrictaque lento
Vimine gemma, novis inolescit sedibus heres.

(1.) Arboribus demum superat cum molibus humor;
Eligitur teres, & solidus, gemmâque frequenti
Surculus: hunc accunt ferro, cuneique figurant
In speciem: ramis dñe infelicibus arbor
Exiutur: vertex resecatur; & antè subactis
Quam mediâ cuneis via finditur arbore, truncum.
(Ne nimiùm procedat hians scissura) tenaci
Fune ligant; rimâque ferax immittitur altè
Surculus; & Brumæ nimios immobilis imbræ
Ut toleret ventosque, luto componitur una
Muscus, & intortis religatur fascia vinclis.
Inclusos viridi mos est astringere ramos
Vimine: nos juncos & mollia vincla probamus:
Angit enim plantam, cum vimen inaruit æstu.

(2.) Vertice præterea cæso, cum plurimus humor
Vere subest, hinc inde frequens sub cortice ramus
Inseritur; truncumque novâ quasi prole coronat.

(3.) Fistula vel salvis educitur integra gemmis;
Arboris alterius nudatum cortice ramum
Ut tegat, ingratos emendatura sapore.

Quæ Pariam decorat pomis & floribus urnam.
Citrus, ad agrestes trunco delata, feracem
Hospitio ramum sic jungit, ut ille parenti
Hæreat, & duplice geminâ trahat arbore succum.
Dende novo cum jam vietu consueverit uti;
Tollitur avulsus matris velut ubere ramus.

Insitione nihil ruris cultura, vel usu
(1.) Ente en pompec. (2.) Ente en couronne. (3.) Ente en flinte utilitas. *Insitionis.*

Uberius, visu vel pulchrius extudit: illâ
 Scilicet arte feros cogunt mansuetum fructus:
 Nobilitata novis ita frondibus arbor ubique
 Próvenit; & Cerasos, nec non gaudentia sicco
 Persica Mâla solo pingues uligine campi
 Parturiunt; Cerasi raimum si truncus adoptat
 Humentis patiens terræ: sic hispida ponens
 Tela Pirus, nova poma, novas miratur & umbras.
 Horridulos ita Castaneæ Nux ardua fetus
 Levigat, & Prunus dat Cerea poma, suumque
 Fraxineo nomen trunko: sic insita Mâlus.
 Fecundat Salices; & spinis natus alendis
 Flore micat, fructuque Rubus gravat ubere ramos.
 Ilignâ sic glande pluit frondosior Ulmus:
 Sic Cerafo mutat Laurus phœbæa corymbos;
 Atque superba novo ramorum fœdere Morus
 Flore Citri niveo candescit; & unde puellæ
 Bombices aluere suas, hinc aurea carpunt
 Mâla sibi, niveoque sinus hinc flore coronant
 Unde novâ calathos implebant fronde capaces.

(*Ubi dñe almo terre* Sic una varii pendent ex arbore fructus;
 ex iisdem radicibus unus & idem
 succus.) Succus Amygdaleo fetu durescit, aquosa
 Mollior in Pruno; niveis hinc floribus albet,
 Hinc Cerafo rubet, aut Moris nigrescit: acerbos
 Parturit, & dulces fructus; atque omnia rerum
 Transformat se novus in miracula Proteus.
 Quin etiam varias subiens mutabilis herbas,
 Allia qui pariet graveolenta succus, Ocellos
 Vicinamque Rosam miro perfundet odore;
 Purgantisque ferens Malvas gelidamque Cicutam,
 Incutiet morbos morbisque medebitur idem.

Multiforis ut quæ tubulis fluit, una figuræ
 Millo refert, nunc in cyathos aqua concava, rectos

Nunc in aristarum fasces hirsuta, recurvas
 Tensa vel in mappas: eadem micat ardua Cælo,
 Carbæque sinu turmet, aut radiantia Solis
 Lumina, cœlestem vel mille coloribus Arcum
 Exhibit, aut pluvio dispergitur imbre: Draconis
 Nunc contorta modo, teli nunc missilis instar
 Ejaculata, leves aspergine verberat auras.

Arbor adoptivos primo generosior ævo
 Accipiat ramos: ut enim sanabile vulnus
 Per facilis coit in membris puerilibus arte;
 Sic levis in tenero fit cortice plaga; diésque
 Post aliquot trunco coalescit in hospite ramus.

Inferendæ
tempus.

Non quascumque voles plantas tamen excipit omnis
 Arbor ad arbitrium; veteres nec vincere rerum
 Fas inimicitias, & conciliare Pirōsve
 Quercubus, aut Vites Oleis Bacchūmque Minervæ.

Natali fata trima loco mutabis, amicam
 Arboribus terram & loca commodiora requirens.
 Si quæ mutatis vel non comprenderit artis,
 Aut enata parum faustè succederit arbor;
 Insti aliis; & quære magis cui commoda tellus
 Et Cælam faveant, quam quæ vel divite fructu
 Nobilior foret, aut viridi speciosior umbrâ.
 Siccius & tepidis humus Austris prona saporem
 Commendat, molem præpinguis & humida tellus.
 Inde petes frustum qualem structura requirit
 Pyramidum, quæ non stomachum sed lumina pascunt;
 Et quibus ut pictis gaudet conviva tabellis.

PLAN-
TARUM
SATIE.

Eligitur Pomis ager opportunus alendis,
 Cui natura magis rivus quam ductilis æquum
 Sufficit humorē: loca nec montana recusant,
 Nec graciles, modò lympha sitim compescat, arenas.
 Attamen ut Pomi fetum sola pingua vulgo
 Degenerem parāunt, hebetantque saporis acumen;

POMUS.

Sic ubi sicca nimis tellus erit, arbore passim
 Immatura cadent, & vermibus obsita mala.
 Herbida convenient pomis quoquè prata ferendis:
 Pomus enim, si nata suis semel hæserit arvis,
 Agricolæ non curat opem; sine vomeris usu
 Parturiet fructus, quos mollior herba caducos
 Excipit innocuâ, vento quatiente, ruinâ.

Ficus. Ficus amat Soles, nec apertis creditur agris,
 Frigidior quâ sœvit hiems regione; sed urnis
 Grandibus impositam, Brumâ redeunte, quotannis
 Securam sub tecta ferunt, Cæloque redonant,
 Mollis ubi Boream Zephyrus procul egit ad Arctos.
 Nos autem Ficum mediis vel ponimus hortis,
 Aut humiles inter Vites, nudisque jubemus
 Sub Jove dura pati brumalis frigora Cauri:
 Quanquam confisos nimium deceperit atrox
 Nuper Hiems; & Ficus agro defecerit omnis,
 Infolitam sœcum stragem mirante Colono.

Incolumem gremio stirpem quæ terra tepenti
 Foverat, in partus ita festinavit, ut arvis
 Tristia vix superent tantæ vestigia cladis:
 Ficus enim subito ramos adolescit in altos,
 Sed brevis est quoquè vita: rapit mors alite fato
 Præcipiti quidquid partu Natura creavit.

(*Ubi de novorum hominum instabili fortuna.*) Hunc Fortuna sequi morem consuevit: in altum
 Attollit subitis opibus, celerique rotatos
 Turbine Mortales ab honorum culmine summo
 Præcipitat; gremioque novum depromit alumnum.
 Quem pariter monstrat tenebrisque recondat avitis.
 Quid fuerat domus editior, graviore ruinâ
 Concidit; ut silvis quam demiratus in altis
 Umbriferas Cedrum tollentem ad fidera frondes
 Viderat; ex alio rediens mox orbe Viator,
 Circumfert oculos, & quæ nemus omne premebat;

Queritat in castum Cedri caput: una supersunt
Arboribus circum laceris vestigia casus.

Ficulnos memor usque solo defigere ramos,
Elige petrosum collem: loca saxeæ Ficum
Nobilitant. Quanquam Cæli plaga mitior ortam
Excipiat, primo tamen indulgere sub ævo
Proderit: idcirco vacua internodia cannæ
Divide; quo capit is quasi tegmine frigoris arcens
Vim gelidam, mollis tutere cacumina plantæ.

Ut festina suos alienis mensibus arbor
Parturiat fetus oleum Cepásque rubentes,
Rugosumque Piper fluvialibus incoque lymphis;
Quo radix animosa suos medicamine fructus
Præcipitet: pullam contrâ remorabere Ficum,
Nascentes primo grossos si decutis ortu:
Nam fecunda novis se fructibus induit arbor;
Quos improviso nonnunquam frigore Caurus
Occupat, & dulci prohibet mitescere succo.

Mollior est Citrus, & magnis obnoxia curis:
Hanc nisi struilibus tectis & stramine multo
Defendas Hiemem contra; vix frigus acutum
Durat, in apricis quanquam sit confita terris.
Imbellem capit urna capax; & mobilis arbor
Æstivos medio Soles nunc captat in horto,
Fornicibus nunc sub longis impune furentes
Audit tuta Notos: & cum riget, atque caducis
Nuda comis deforme caput fert Quercus in auras,
Illæsum retinet Citrus aurea frondis honorem,
Malaque floriferis hærent pendentia ramis.

Ligneā que Citros gestabunt vas, sub altis
Porticibus, serie longâ spatiisque viarum
Inter se paribus distent; ut Vere fruaris
Perpetuo: te namquæ domi si quandò tenebunt
Invia vel tellus, aut intractabile Catua:

CITRUS.

Frigoribus mediis spatiaberis inter odores
Veris, & Autumni pulcherrima dona, virenti
Poma simul niveosque legens ex arbore flores.

Nux. Despectura truces olim Nux grandior Euros
Apricis adolescat agris: ibi semina prima
Humidulas depone nuces, testamque minorem
Subjice; radicem nascens ut latius arbor
Spargat, & insani quondam vim perferat Austris.

Térque quatérque solum primo Nux mutet in ævo:
Nam patria veluti procul à tellure juventus
Crescit laude novâ: teneris sic arbor in annis
Nativo translata solo caput altius effert,
Et ramos fetu gravat uberiore comantes.

Laxius inter se distent; ne tristibus umbris
Vexet, & alterius diverberet altera frondes;
Depereatque tener per mutua vulnera fructus:
Et quia per vacuum passis amplissima ramis
Funditur, & nocuâ segetes interficit umbrâ;
Occupet extremos agrorum in margine fines,
Non conjuncta viæ tamen, aut vicinior urbi;
Præteriens matura petat ne poma viator,
Et laceros mutiles saxorum grandine ramos.

Quæ legitur, necdum fissio Nux cortice rimas
Egit hians, corium paleis permixta remittere.

CASTA- Nativo patiere satam consistere fundo

NEA. Castaneam; lutea vel cum tellure revelles,

Ut scrobibus demissa, novum vix sentiat agrum.

AMYGDALA. Triticeas inter stet mollis Amygdala messes,

Durus ubi gelidis Boreas non infonet alis,

Exuratque novo properat quos Vere quotannis
Edere præcipites arbos improvida flores.

(*Ubi de arborum* Omnis enim verno spes est in flore: tenellum
floribus.) Hinc solers Natura fovet, ramoque comanti
Et duro calicis munimine vestit, hiantem

Déin

Déin modicè jubet explicitas evolvere frondes,
 Nec totos aperire sinus, sed discere sensim
 Frigora nocte pati, calidóque assuefcere Soli.
 Interea fructum gremio flos mollis olenti
 Educat, & tenero ventos defendit alumno:
 Sunt etenim flores velut incunabula pomi,
 Præsidio cui sunt decorique; nec antè relictais
 Officii memores ramis labuntur; apertas
 Quām cùm ferre potest fructus jam firmior auras.
 Frons remanet, tremulis Soles ut temperet umbris.

Quanvis & Cerasos, & amicam Vinea Ficum
 Accipiat sociásque Piros & persica Mala,
 Frugiferis tamen arboribus propiora relinques
 Arva domo, gregis & populi secura rapacis.

Intactis Pirus assurgit liberrima ramis,
 Frondentes vel tonsa comas, brevitate coacta
 Deprimitur; vel per cratem prætensa, sequaci
 Fronde tegit murum, fruiturque calore reflexi
 Solis, & artifici decorat pomaria textu.

Seu protensa Pirus piæisque simillima flabris
 Hæreat ad muros; vincii seu libera tendens
 Brachia, crateri similem pandatur in orbem,
 Imperia in ramos memor exercere fluentes
 Rusticus, attonis norit quæ gratia ramis;
 Quæ potior facies primo formanda sub ævo:
 Instar enim pueri, pravè cùm singitur arbos
 Junior, in pejus crescit: quod primula peccat
 Disciplina, sequens vix unquam corrigit ætas.

Cùm tumet & tunicas nova rumpit gemma, Putator
 Nil dubitat fructu quis submitendus habendo
 Ramus erit: nodo protuberat ille frequenti,
 Alteriusque recens cæsi dé vertice rami
 Solvitur in flores. Brevior crastusque, ferendo
 Par oneri, succo plures alet ubere fetus.

CERA-
SUS.

PIRUS:

Piripn-
tatio.Arborum
putatio.

Si Pirus irriguis se pumila jaſtat in hortis;
 Provideant patulo crescens ne ramus ab orbe
 Exeat, aut mūris arbor decedat, Aceras
 Juſſa ſequi crates: inprimis fertile lignum
 Et qui ſpem faciunt oculi ferventur; inērſque
 Et ſterilis ferro ramus tollatur adunco.

Talis erit duro nitidus qui ſtipite furſum
 Profilit, & mediā caput altiū arbore tollit:
 Ne tamen hanc penitū, radix cui prodiga ſuccos
 Pleniū immittit, preſſā rēſcindite falce:
 Sed medianam tantū ferro ſuccidite virgam:
 Nam ſterili pro fronde, caput deciſa, feraces
 Progenerat ramos nodis ex omnibus ortos.

Non placet attonſa transversus in arbore ramus,
 Ni parat in fructum gravidis erumpere gemmis:
 Fructus enim decet inprimis: ſed copia florum
 Largior Agricolam ne ſpe deludat inani.
 Majores, moritura brevi cùm deficit, arbor
 Jaſtat opes. Tu dona bonus ſuprema recuſans,
 Excutes dígito flores: quā fortè remotā
 Luxurie, ſucco revirescet paupere truncoſ.
 Ad priscum ſic ſæpe decus laudémque paternam
 Emergit faſtu domus inclinata reciſo.

Infirmis falcem arboribus ſuppone nivosum
 Ante gelu; ſtrictimque puta, nec plura relinque
 Germina, quām trunci vires patiuntur & aetas.
 Vere novo validas contra ſuccoque nitentes
 (Ne dubio properent flores educere Calo)
 Attondere juvat, ferroque infringere vires.

Icariae cùm Sol rapidos ad Virginis aſtrum
 Fleſtet Equos, rurſus folii tollenda virentis
 Luxuries; ſuccos ut fructibus arbor alendis
 Server, & in ſterilem non fundat prodiga frondem:
 Altera contineat, manus amputet altera ramos:

Et pronam ad Solem media internodia plagam
Obliquâ falce accipient : nam plana cicatrix
Rore tumens , gemmas inimico interficit imbre,

Incauto tua carnifices pomaria ferro
Ne lacerent servi , falcem tractare peritâ
Disces ipse manu ; respondebitque labori
Non ingrata tuo pomis felicibus arbor.

Namque meam propter Bliteram , quâ mitior ire
Incipit , & dudum juga per salebrosa volutus
Principites & adhuc pavidas horrore locorum

(1.) Obris aquas remoratus , agris hortatur amœnis
Felicique frui Cælo ; vir ruris amator
Si quis erat , memini quas impendebat alendis
Arboribus curas ; quâm fausto fœdere ramos
Insereret , Citros ut falce putaret , odoras
Me puer gaudente comas attollere terrâ ,
Et plenis portare domum juveniliter ulnis.
Nec dum animo effluxit quâm dulcia poma vici sim
Arva darent , Oleis ut grandibus æmula Citrus
Surgeret , & ramis pendentia mala decoris
Candidulos inter fulgerent aurea flores.

Ille meus pater est , quem mors sævissima dudum
Abstulit : at nostrum non illa extinxit amorem ;
Et patrios revocans mores exemplaque , Nato
Quæ præstat meminisse magis quâm dicere versu ,
Non alio ne Regum epidem dæ sanguine malim
Esse sagum , tanti est pietas atque aurea vitæ
Simplicitas , & nuda fides , lucroque pudendo
Pectus inaccessum , & rigidæ mens conscientia recti.

Ut juvat imprimis sub pectori volvere tritas
Usque fores inopum turmis ! ita Pagus amicam
Pauperibus mentem norat , morisque benignos

(1.) Obris , Orb. Fluvins ab aliis montibus defluens
Bliteramque urbem alluens.

(Ub' dō
Auditoris
parte.)

Et promtas ad dona manus; ut quisquis egentes
Viderat; aut serâ peregrinos nocte petentes
Hospitium, fundata veiut sibi testa, paternas
Monstrarer miseris peregrè vel euntibus ædes.

Salve care parens, & qui prodeesse docebas
Moribus agrorum studium; quòd ruris amore
Nunc uno teneat, procùl ambitione remotâ,
Gaude si quid adhuc mea curas: plenus amicis
Quæ dederas monitis, fructus non quæro laborum
Quàm mihi quos ruris fert inculpata voluptas.
Si qua fuit quondam te vivo fama, placebat
Illa mihi, quia te proris recreabat in annis:
Jam me nulla moverat quæ te non gloria tangit;
Natalis nec jam capior dulcedine Cæli;
Téque absente placet tantum mihi Pàtria, nomen
Quòd colit illa tuum, quòd me veniente, tuarum
Non oblita mihi laudum præconia Pagus
Usque canit, mécumque dolet, mécumque parentem
Luget & ille suum, defensorémque requirit.

P R A E D I I
R U S T I C I
L I B E R V I .
A R B O R U M M O R B I ;

Eorumque causae & remedia.

U N C age plantarum morbos artemque ARTH-
medendi RIS NO-
Exequar , humana repetens ab imagine MINIS-
causas QUE SI-
MILES-
SUNT.

Atque mali communis opem : mortalibus ægris
Arboribusque pares fert vita simillima casus.

Non dispar utrisque habitus : radicibus arbor- Status.
Influit veluti pedibus ; pro corpore truncus
Eminet , & longos fundit quasi brachia ramos.

Arboreas terre succus pro sanguine venas Vita.
Irrigat ; & frondes , vitæ fons , manat in omnes.

Spēmqne metūmqne facit plantarum infantia , primo Varie-
Luxurians & flore nitens juveniliter ævo , states.

Sed vix stare potens crebrisque agitata procellis ,

Lactentem quanquam teneris informet ab annis ,

Etati tamen indulget ; ramosque Colonus

Non reprimit , donec rigidos imponere mores

K. 11ij.

Et luxum austera compescere filce monebunt
 Impetus, & trunci vigor inconsultus adulti.
 Arctior effrænos tum disciplina coërcet,
 Imperiumque pati ramos jubet, atque figuram
 Induere, & curvum vel in orbem crescere tonis
 Frondibus, aut viridem muris prætendere scenam.

Indocilis posito demum fervore juventæ,
 Subsequitur solers & idonea fructibus ætas:
 Arboribus sua nec deest importuna senectus,
 Fronde caput nudans, & arans in cortice rugas.

Eadem Pallentum notat ora virum, macilentaque membra
morborum Longior attenuat morbus; sic arida truncos
signa. Occupat invalidos macies; aliumque colorem
 Ægra trahit ramis pallens languentibus arbor.

Eadem Humanos eadem morborum causa per artus
canæ. Sævit & arboreas frondes, quas paupere succo
 Vix alit, aut nimiâ tellus ingurgitat escâ.

Ac veluti calet indomitæ cum febris ab æstu,
 Nec capitur venis, mortalia corpora sanguis
 Afficit; & laxis morbi graflantur habenis:
 Haud aliter nimio revolubilis impete succus
 Arboreas rumpit venas, residensque latenti
 Tabe putrem vitiat truncum: caput arboris aret,
 Brachia deficiunt, coma defluit; almâque radix
 Præclusis alimenta viis jam nulla ministrat.

IDEM Succus enim tenues subit abs radice meatus,
SUCCI Peryaditque comas; & vertice lapsus ab alto
CIRCUI Circuit, ac latè plantam defertur in omnem;
TUS QUI Sanguis ut humanos circumvagus irrigat artus.

NIS. Nonne vides stricto compressis vimine ramis
Hujus Désuper ut reffluo cortex humore tumescit;
croni- Ut pluvius frondes si tantum asperserit imber,
tonis ar- Continuò vires arbos animosa resumit;
gumenta. Emoriturque trahens ramo quod saepius uni

Morsibus inspirant animalia dira venenum.

Si facili placet exemplo cognoscere succi
Circuitum reducis, teneram cum stirpibus herbam
Velle solo: mersæ stirpis pars altera vitam
Ducat aquis, extra cyathum pars pendeat: omnes.
Unus alet fatis paribus revolubilis humor.
Præterea si forte (solum mordentibus undis)
Radices arbor nudas ostenderit; unam
Intercide; novâ stirpem mirabere cæsam
Fronde virere; licet non altera pabula tellus
Sufficiat, quæ ramis transmittit ab altis.

Succosas ubi cœpit Hiems constringere venas,
Deficiente cibo labuntur ab arbore frondes,
Hibernoque silent torpentes frigore rami:
Lignea dum tepidum Ver sp̄iramenta relaxet;
Atque viâ plantas se liberiore per omnes
Lægior effundat succus, quem terra solutis
Collegit nivibus plantisque impendit alendis.
Hinc nova vernantis facies telluris: in herbam
Profiluit alma Ceres: viget arbor; & ubere viatu
Brunalem solata famem, se fronde virenti
Induit, & ramis crescens pubescit opacis.

Quâ ratione subit radicem succus, & altas
Invadit frondes; ac rursus ab arbore summa
Ad stirpem refluit, (Naturæ arcana) docebo.

Qui Cælum tenet omne; soli quoquè permeat aether
Viscera densa; suo fluidos premit ille liquores
Pondere; quos sursum, si quæ vacat aëre crasso
Semita, per tenues cogit consurgere venas:
Ut digitos inter mustum prorumpit hiantes,
Maturas pedibus calcat cùm Vinitor uvas;
Nec secùs ac pannum consurgens unda bibacem
Imbuit, extremo quanvis hunc margine tantum,
Conigerit; montes eadem quo more per altos.

Ejusdem
circumstio-
nis physica
causa,

Nititur, & vivo juga faxeæ forte recludit;
 Aut velut in tubulos, circum stagnantibus undis;
 Ascendit liquor; æreo sic pondere venas
 Succus in arboreas protruditur: intima terræ
 Qui calor occultis meat intra viscera flammis,
 Spiramenta foli laxat, succosque turmentes
 (Qua data porta) jubet ligni sacerdote venis.

Non tamen hæc alimenta caput sublime virentis
 Ilicis attingent; almo nisi mixta liquori
 Latiū humorem fermenta calentia pellant;
 Venaque clusilibus valvis munita regresum
 Impediat; ramos ut terræ succus in altos
 Profiliens alat & truncum frondosque; novumque
 Eluctatus iter, stirpem referatur ad imam:
 Auctior unde vias iterum decurrat easdem;
 Atque (perenne soli munus) nova pabula plantis
 Afferat, absunti reparans dispendia succi.

Ille autem modus ac vita divina supplex
 Humanos oculo produnt se teste per artus,
 Arboreis qualem visum est affingere venis:
 Namque sui semper Natura simillima, textu
 Simpliciore quidem, sed non diversa secuto,
 Plantarum vitam pecudumque virumque tuerit.

AQUA. Quis medicas adhibere manus jam nesciat ægris
^{Quantum} Arboribus: neque enim languent, si commoda tellus
^{conferat} Sufficiat succum, cui sit via libera ramis;
^{ad nutri-} Nec subeunt alimenta, nisi fecundior almam
^{mentum} Diluat imber humum: siccis hinc frondibus aret
^{plantarū.} Quæ nullos bibit oria recens arbuscula rivos:
 Grandis enim sibi querit aquas tellure latentes
 Altius immisces agro radicibus arbor.

Hinc procul extremis Americæ in finibus, oram
 Æquoream propter, medius Sol imminet urbi
 Quam dixerit Linam: Phœbo propiore calente:

Temperat aura dies , quæ frigida manè propinquo
Spirat ab Oceano : cùm vespere laffa quievit ,
succedit variátque vices adversa , nivosos
Quæ montes gelidosque madens præterfluit amnes.

LIMÆ,
In Amer-
ica arbo-
res rigan-
tis arbit-
rio fruc-
tus pa-
rinnt.

Perpetuo cives ibi Vere fruuntur ; & annus
Labitur usquè suî similis : silet arbor , amico
Fonte carens , flores eadem fructusque rigantis
Agricolæ parit arbitrio ; totumque per annum
Nullus ab innubi licet aethere decidat imber ,
Non arent tamen arva siti : sed hiantibus haustam
Ut puteis lympham multo sudore per hortos
Spargimus ; in rivos ita per sata pinguis ducunt
Flumen ; & arboreos vel aquarum copia fetus
Quo placet agricolis maturat mense ; vel anni
Tempus ad extremum lymphæ penuria differt.

Irriguis ergo Pirus altera floret in hortis ,
Altera curvatur fructu ; maturaque nullo
Tempore deficiunt fitientes poma Colonos ;
Dumque solum movet , aut farmenta fluentia cædit
Vinator ; hinc dulces in eisdem sepibus uvas
Colligit , hinc vitis captat florentis odorem.

Felices nimiū populi , queis prodiga tellus
Fundit opes ad vota suas ; queis contigit Æstas
Æmula Veris , Hiems sine frigore , nubibus aër
Usquè carens , nulloque solum fecundius imbre.

Fertilibus gens dives agris aurique metallo ,
Ditior ingenii hominum est animique benigna
Indole ; si cu*r* eti rectè discuntur ab (1.) uno
Linguarum morumque sciens , interprete nullo ,
Europæ varias gentes qui nuper obibat ,
Hospes ubique novus , nulla peregrinus in urbe.

(1.) *Don Joseph Pardo de Figueroa , nobilissimus Lima*
civis , & Praetorianum cohortum in Mexico Dux Praefectus-
que , vir omni doctrinâ ornatusissimus .

HUMOR Largior irriguo qui succus ab imbre redundat;
Arborum Officit arboribus; venisque effusus, inertis
abundans exudat. Corrumpt carie truncos, aut gibbere fædat.

Flinc. Plenior ipsa sibi nonnunquam subvenit arbor,
Myrrha. Exudans nocuos dirupto cortice succos:
Thus.

Vere magis; largum quia Vere tepentibus agris
 Evocat humorem radix: hinc Myrrha, sacrificisque
 Thura Deum quæsita focus, sudatique ligno

Opobals- Felices Arabum ditant Opobalsama silvas.
fama. Hinc Chia Lentisci lacrymas habet insula; saltus
Massice. Hinc Calabri rorem stillant, quem frigidus aëris
Manna Congelat: è Cælo lapsum plebs credula jactat;
Calabrica. Æthereamque vocat Manniam, memor illius esca
 Quâ Deus errantem loca per deserta tot annos
 Abramidum pavit cælesti munere gentem.

Pix. Uberior venis ut Pix decurrat apertis,
 Rusticus heu! ferro Pinum denudat: hiemsque
 Frigida jam nullo defensum cortice succum
 Consolidat; claudensque vias, queis spiritus ipsis
 Dúcitur arboribus, cum respiramine vitam
 (Ubi d' Eripit: arbor enim (res non ignota) Ferarum
 respiratio- Instar & Alituum, Piscisque latentis in imo
 ne planta- Gurgite, vitales & reddit & accipit auras.)

Tutius est Australē latus recludere ferro,
Ars eli- Atque terebratis humorem educere truncis.
ciendis fac- Nam velut humanum, detracto sanguine, corpus
cos ab ar- Sæpe valet; nocuum sic justo lætior arbos
boribus. Exonerat succum; sterili nec jam amplius umbræ
 Luxuriat; fructu sed curvos ubere ramos
 Deprimit, & dulci commendat poma sapore.
 Quare age ne dubita fabrilem adhibere cavandis-
 Arboribus terebram: per iter declive canalem
 Insertum ut subeat liquor; obliquabis adactum
 Altius in truncos vulnus; quâ parte repentes.

Überius stillans arbor spectabit ad Austros.

Inde fluet medicas humor quæsus ad artes ;
 Ulmeus expugnat febres , Sambuceus albo
 Languorem Hydropis de corpore pellit aquosum ,
 Fraxineus laterum mollit capitisque dolorem ,
 Atque oculos hebetes acuit , surdisque medetur
 Auribus , & membris abigit lethale venenum .

*Arborei
succus usus
in Medi-
cina.*

Est quoquè Fraxineo sua vis & gratia ligno ;
 Sive fluens sanguis citiorve moranda sit alvus .
 Livida Fraxineæ curant quoquè vulnera frondes ,
 Et prohibent mordax ne membra per integra Cancer
 Latius emanet ; nec in intima viscera gliscat
 Mortifero virus fundit quod Vipera dente .

Anguibus usque adeò est arbos inimica , sub umbra
 Illius ut metuant convolvere corpus ; & orbe
 In medio positus serpens , ac frondibus illinc
 Clausus Fraxineis , hinc prunâ ardente , per ignem
 Semicremo fugiens celeres det corpore tortus .

Sanguineum Quercus succo stringente fluorem
 Compescit : stomachum Tiliæ solantur onustum ,
 Marcentemque cibis : Prunus silvatica pellem
 Squamosoque gravi prutigine liberat artus .

Nec Betulla fluet membris minus utilis ægris ;
 Seu stomacho diros calor erupturus in ignes
 Incubat , infestus renes seu Calculus urit .

Humidulos etiam studiosior Anglia flores
 Pungit acu , & succum jubet exudare salubrem ,
 Mæonios qualem non exprimit ignis ad usus :
 Jamque Papavereo stillant quæ vertice gutræ
 Ante alias promtum spargunt per membra soporem .

Humor ab arboribus (quoties nociturus abundat)
 Detrahitur cuneis pingui sub cortice fixis :
 Sed dubiâ veluti dape cautiùs abstinet æger ,
 Noxia quam revomit medicas alimenta per artes ;

Sic nimiam, cæsis aliquot radicibus, escam
Subtrahere, & plantis velut os occludere præstat,
Quam nocuos ruptis succos extrudere venis.

Resecando radiis Arboris secutoris. Arbor ubi virides pandens latissima ramos,
Pauperiem fructus miseram compensat inanis
Ubertate comæ, stirpis rescindere fibras
Proderit, & vegetas trunco subducere vires.
Ut cum luxus iners & dira pecunia sanctos
Fregerunt mores; vitamque licentiū actam
Ad frugem revocare Deus dignatur; opimas
Quies alitur vitium, qua passim densa malorum
Pullulat abs radice seges, succidere primum
Instat opes; animum dein ad meliora referre,
Non illaudatos tum demum extundere fructus.

ARBOR LANUGENS RECREATUR. Nunc inopi contrâ vietu cum pallida languet
Arbor, & exuccas nudato vertice frondes
Exuit ante diem; morbi radicibus imis
Semen inest, crassisque tumet stirps obsita limo,
Qui venas replet & succi commercia tollit:

Stercore columbino. Sparge columbinum sterlus, quod cæca relaxans
Spiramenta, vias aperit; succumque redonans
Arboribus, frondis revocat viridantis honorem.

Vino! Sed nullæ est hausto potior medicina Lyæo;
Arbor enim lymphæ potrix, moribunda resurgit,
Vitiogeno mutet si flumina cruda liquore.

Ante alias, ubi languet iners & pallida, vinum
Si biberit Platanus, vires animosa resumit,
Epotumque merum viridante remunerat umbræ.

Amurca. Parcus opum pretiosa nimis qui vina fovendis
Arboribus negat orta; suo quam pondere pressus

Dives olivarum cumulus desudat, amurcam

Optima plantarum medicina. Stirpibus affundet; vel quo presentius ægris
Auxilium nequeat dare plantis, ture domique
Sordida quæque legi jubeat sale plena feraci;

Qualia

Qualia sunt soleæ veteres , & quidquid Equorum

Curator resecat summis ex unguibus , ossa

Trita minutatim , plumas spoliūmque Ferarum ,

Atque columbinum stercus , cinerēsque marinī

Roris ; & in grandes hæc ingerat omnia cupas ;

Ac demersa diu pluviali maceret undâ .

Egra salutifero potu recreabitur arbor ;

Altius assurgent herbæ , meliusque nitebunt

Purpurei flores : caput in deforme tumentes

Vix Olior Cepas agnoscet , & Allia , quæque

Catera nitratis continget oluscula lymphis .

In nitro vis omnis humi est ; nullaque gravatur

Fertilitate , sales si quos absunit , amicâ

Restituas ope : quæ ruris mihi summa colendi est .

Interdum variis Natura coloribus ultrò

Ludit in arboribus , mixtum candore ruborem

Fructibus appingens : faciles imitabere lusus ;

Multicolor verno si tempore succus aquarum

Irriguoſ tingat latices quos ebibet arbor :

Pomâque dulciculum referent mellita saporem ,

Indideris si mella cavo fragrantia truncō :

Hunc adeo in geminas aude diffindere partes :

Quæ mediâ penitus latet arbore , tolle medullam ;

Atque salutares succos & dulcia supplens

Mella , fimo tintum bubulo circumline vulnus ,

Mollibus incingens vincis tegumenta ; rezentem

Ne plagam Boreas vel Sol æstivus acerbent .

Quos ultrò fert nata recens arbuscula , ludo :

Non patitur veteris trunci morosa sene&tus .

Ludit & in Tiliis ars ingeniosa colentum :

Arbor enim primo docilem se præstat in ævo ;

Et testudineum teneram si fle&tis in orbem ,

Curvatūmque solo caput obruis ; ire deorsum ,

Atque vicem stirpis fungi mirabere ramos :

De

emendan-

do pomorū

colore &

sapore .

Ludent

in

Arboribus

Agricola.

Hæc nova cùm radix genitalibus hæserit arvis,
 Eruitur vetus; inverso consistere trunko
 Jussa, suos effert arbor pro vertice nudos
 In sublime pèdes: rami tellure sub ima
 Mutatis serpunt vicibus, stirpique rependunt
 Aëriæ primis alimenta recepta sub annis.
 Stirps autem virides nova per miraculà frondes
 Parturit, & flores, & quam corroserat antè
 Vermis edax, jam nunc Apis ambit murimure blando.

*Ludit in
humanis
fortuna.* Quæ summos Fortuna levis transmutat honores,
 Rebus in humanis ita sæpe jocatur; humique
 Prosternit capita alta virûm; subitisque vicissim
 Divitiis humili natos dè plebe supremum
 Evehit ad decus: elato sed vertice quanquam
 Sidera contingent, & obumbrent omnia luxu;
 Quæ primæ remanent stirpis vestigia, linguas
 Mordaces accidunt; & non sua comicus actor
 Ornamenta gerens risus movet; attamen umbram
 Illius ac tegmen caprant; & plebis oportum
 Exuvias, cultu reverentur supplice truncum.

*VARI
CASUS
QUIBUS
AFFLI-
GYN-
TUR AR-
BORES.* Quid varios, quibus est arbos obnoxia, casus
 Enumerem: tristi nunc grandine vapulat, acri
 Nunc perit usta gelu, villo nunc tabet edaci.
 Durior abruptis lapidosæ grandinis iectus
 Dissipat humorē venis; & hiantibus arbor
 Livida vulneribus, sœdo mox tubere paſſim
 Prominet horridior, neque fetus educat ullos;
 Saucia frondator nisi tollat ligna, novisque
 Nudatum jubeat truncum revirescere ramis.

Grando. Grando minùs damnosa cadit, cùm fortè recenti
 Imbre madens hebetem cortex jam flexilis iectum
 Emollit: tanti est violento posse furori
 Cedere, nec semper rigidas opponere vires.
Gelu. Arboribus contrà clades suprema paratur;

Cum pluvios gelidi vis frigoris excipit imbræ.

Arboreas aqua vinclæ gelu sub cortice fibras

Dissicat; innumeris quo more fatiscere rimis

Cogit, & in varias solvi vas fætile partes.

Tanta potest vis esse Hiemis glacialis; in imas

Arboris ut penetret venas, almumque liquorem

Congelet: hinc nostros & Nux & Oliva per agros

(1.) Interiit; Brumæque truci vix restitit Ilex.

Si placidum servarit Hiems moderata tenorem,

Læsa cadit nemorum coma: sed radicibus imis

Defendens humus alma gelu, Borealibus ultrò

Frondis inane decus ventis permittit & umbras,

Quas mox restituet Zephyris Ver molle reductis.

Durior æstivo flagrat cum terra calore,

Arboribus justum non sufficit arida victum:

Nimius
calor.

Occupat hinc ramos macies infesta: caducis

Inde comis, silvas jures spoliassè Decembrem.

Felices populi, medio quibus orbe perennes

Sol cum nocte dies æquat; sempérque virentum

Frons nemorum toto manet inviolabilis anno:

Ille nisi decor assiduo vilescat ab usu;

Et placeat magis alternâ vice frondibus arbor

Nunc spoliata suis, iterum nunc Vere renatis

Læta comis, cum tempus eget frigentibus umbris.

Ægra vetustatis cariem si traxerit arbor;

Caries.

Ulcus hians ventis aperi Phœbōque medenti,

Largaque diducat truncum fissura patentem;

Ut penetrant intus Sol & perflabilis aër,

Qui putre consolident corpus; ne pestis in altos

Effundat totâ se latius arbore ramos.

In teneris etiam plantis primordia vitæ

Fortuiti

Difficiles tentant morbi; seu siccior æstas

causas quos

Incubuit, vel frigus iners, aut largior imber,

habent

(1.) Hieme savissimâ anni 1709.

juniores

arbores.

Sæpe viatoris quassat manus improba truncum
Imbellem; stirpes fossor vel Talpa fatigat;
Cinctaque ni tortis arbuscula sentibus horret;
Capra venenato dentes in cortice figit.

Præmatura novis, casu damnosior omni,
Fertilitas nocet ipsa Piris: quot hiare tenello.
Aspicis in ramo flores, tot signa salutis
Afflictæ, tot certa vides præfigia mortis.

Pallet ubi viridi frons cortice; queritur imbre
Sub tellure mali labes; nudatque radix
Purgatur: sed cum cœpit nigrescere cortex
Aridus, invalidæ vix auxiliabere plantæ.

INFESTANTUR ARBORES. Mucor (si qua fides acuenti lumina vitro)
Fungorum genus est; fixum quod in arbore venas
Occupat, & ramos inimicâ tabe per eos
Mncore. Interimit: succum villo quoquè Muscus edaci
Subducet; ferro nisi tollitur horrida labes,
Musco. Cum maduit longo cortex purgabilis imbre.

Hedera. Tortilis arboreum velut arête compede truncum
Implicat & frondes Hedera ambitiosa per altas
Indecores pomis audet miscere Corymbos.
Hanc, ubi rugoso primùm se cortice fundit,
Tolle; prius morsu quam se circumliget unco
Arboribus summis; alienoque ubere pinguis
Emaciet, strictosque premens necet improba ramos;

Eruca. Erucas quæ fila vomunt; vinclisque tenaci
Involvunt plexas, sobolis cunabula, frondes;
Et lethale comis aspergunt virus adesis,
Exime post imbre: labor haud operosus: in unam
Tum coœunt pigro torpentes frigore molem.

Formicis. Formicas abiges, vini si face, vel acri
Arboris obfissæ truncum contingis aceto.

Vermibus. Sæpè vel innatus vel ad interiora medullæ
Vermis iners molitus iter, furit arbore tota;

Brachia ni ferro cædas infesta, priusquam

Tristia vicinos lèdant contagia ramos.

Dum volucrum genus omne lares suspendit opaca
Fronde super; Picus rostro prædura lacefens *Picus in arborum*
Robora, securos mediâ cavat arbore nidos. *trunco*
Insidias meditare, brevem cum Picus in orbem *nidum*
Pinget opus; resonisque dolens gemet istibus Ilex. *cavata.*

Fur veteri quondam silvâ cum fortè lateret,
Contemplatur avem, solidoque cubilia ligno
Fossa videntis, vir ad omne nefas celer, altius acte
Obstruit angustos aditus & limina ferro;
Suspensam foribus gaudens lugere volucrem,
Et sobolis tristes audire & reddere questus.

O natura potens & rerum provida! Picus
Per nemus omne volans operosam viribus herbam:
Attulit, & nidos ferro reseravit abacto.
Obstupet atque suæ latro non immemor artis,
Gramine (quo pullos genitrix à morte reduxit).
Utitur, ut portis clavos ad furtæ refixos
Excutiat; tacitoque seras à poste revellat.

Arboribus nova sæpe tuis innascitur arbor,
Naturæ, non artis opus seu fertile semen *Arbor*
Fronde sedens Volucris laxâ profuderit alvo; *Arborin-*
Molliculus trunco patitur quod in hospite cortex. *nascitur.*
Radices agere, atque alieno vivere succo.
Sic croceos passim muris erumpere flores
Proceraque humiles in turre virescere plantas:
Aspicimus, semen genitale ferentibus auris.

Arboreæ vitio venæ seu ducilis humor.
Degeneres ramos & prodigiale virentes
Eritur, utiliter peccans: hinc namque Cölonus
Edidicit truncis peregrinum includere germen.

Ipsa suis Viscum rami ita seminat Ilex;
Diffamili quæ fronde viret: Nil Gallia majus

Ubi dē ve- Nil habuit quondam Quercu sacratus illâ,
teris Gal- Divinum partu tulerat quæ divite Viscum:
lie super- Et quanquàm nemore ex alto qai fausta tulissent
sitione. Ligna domum, nec dira sibi gregibúsque timerent
 Toxica, nec gravidis inimicos messibus Austros;
 Germina sacra tamen ritu demessa paterno
 Per Druidas templis in publica jura locabant.
 Ergo novo surgente die, crescentia postquàm
 Cornua jam sexto Phœbe reparaverat ortu;
 Nobilitas cum plebe, viri cum matribus ibant
 Quò sua per Lucos, per &c invia saxa vocabat
 Relligio; sacram refecabat ab arbore ramum
 Aurea falx: neque enim ferro violare licebat.
 Candenti præcinctus erat quâ veste Sacerdos
 Excipiens Viscum, populo plaudente, sub ipsa
 Grandia Taurorum maectabat corpora Quercu,
 Ausus & humano cultros fœdare cruento.

Et dē Parce Deus! neque dira luant commissa parentum
Galliae Secula servasti quos in meliora Nepotes.
Christianæ Numina vana colens, legumque oblita tuarum
pietate. Gallia si tantis potuit succumbere culpis;
 Non alia est ritus quæ gens exuta profanos,
 Servierit cælo melius: non sceptræ suosque
 Fortius est tutata lares, quām Numinis aras.

Nostris Pontificum romana potentia donis,
 Regna suæ ditionis habens, dat jura per urbes
 Ausonidum, solâ quas religione tenebat:
 Divini cui cura gregis commissa Sacerdos
 Maximus, imperii summos ut haberet honores;
 Pastorale pedum sceptro mutavimus aureo.

Quid loquar emensus pelagus, veteresque triumphos;
 Gallia juratis olim cùm tota sub armis
 Ibat; & augustæ Regum quoquè prodiga vita,
 Victrices Solimæa crucis per regna ferebat.

Gallorum non ille animis excessit avitæ
 Religionis amor: Christo trans æquora Magnus
 Militat extremes Lodoix Orientis ad oras;
 Vastaque sulcarunt jam sèpius æquora naves,
 Militibus fetæ, Jesu qui signa secuti,
 Emenso terræ revolubilis orbe (salutis
 Pignora sacra) Cruces, non gallica Lilia portent;
 Templa Deo statuant, non propugnacula Regi,
 Et viatos Christo populos cælestibus ornent
 Divitiis; nec opes referant, quæ cætera cogunt;
 Navigia extremos Sinarum accedere fines.

*De
Ludovico
magno
religionis
Christianæ
propaga-
tore.*

Muneris & Lodoice tui est, quod nulla supersunt
 Herefeos monumenta, novos quod Gallia ritus
 Deditidic: nostras quod rursus Erinnis in oras
 Ausa subire, nigro caput ista recondidit Orco.
 Post longam Regum seriem, post secula patres
 Crediderant cultus aboleri post profanos:
 Et laudum sibi visa seges satís ampla, vel unam
 Restituisse Deo & priscis altaribus urbem.
 Jussit, & imperio Lodoici tota nefandis
 Templa sacriss addicta ruunt; totidémque diebus
 Exæquantur humi, quot desudaverat annos
 Heresis usa dolis, ferrisque armata rebelli;
 Ut populos olim patriis averteret aris.

*Et
Heresum
extinctore.*

Una fides animis, cultus concordibus idem
 Infidet; & veterum tibi Gallia nulla timorum
 Causa subest: quandam exitium quæ penè supremum
 Intulit armatis in mutua funera Gallis,
 Heresis emoriens supremos ecce furores
 Efflat; & ex altis fumantia testa Gebennis,
 Templaque sacrilegis data flammis, corpora diris
 Cæsa modis, uno plures in funere mortes,
 Barbaraque & sævis olim vix nota Tyrannis
 Supplicia ostentans, consolatürque dolorem.

Ipsa suum ; jámque oblítis facit impia Gallis
Utile , sed veterum documentum triste dolorum.

Perge ? novus labor ecce manet te maxime Regum,
Da populis stábilem fortunam : Gallia solam
Se timet , & scissos studia in contraria cives.
Effera , quæ tantùm valuit suadere malorum ,
Heresis úna potest veteres renovare tumultus :
Illa voluptatis quandam spirabat apertas
Blandior illecebras ; mutato nomine larvam
Induit ecce novam , vultus mentita séniles ,
Austeróisque foris habitus : non invia telis
Est tamen illa tuis : veteres quanquàm ádvocte artes ;
Et se mira recens Proteus tranformet in ora ;
Sæváque nunc Tigris fiat , vel amica luto Sus ;
Nunc vario feso tortu plicet : atque severis
Sæpius è manibus tibi lubricus excidat Anguiss.

PRÆDII RUSTICI LIBER VII.

ANNI RUSTICI PARS PRIMA.

Ver & Eflas.

NNUUS agricolis ordo breviorque
laborum
Summa mihi tradenda , prius quam fin-
gula versu

Persequar : in tenues ruris descendere curas
Si piget , hanc mecum saltem cognoscite partem ,
Qui colitis pingues operis venalibus agros .

Id solitum vobis nunc incusare querelis
Sidera , nunc sterilem falsis incessare terram
Opprobiis ; quod cessef iners , lassitatique raras
Jam pariat segetes : atqui nec sidera Cæli
Mutavere vices ; neque post tot secula mater
Alma virum senio tellus effeta quievit :
Sed cultu viget , aeternam fortita juventam ;
Et curis hominum jugique exercita ferro ,

Primævas reparat vires ; nec inertior annis
Dedidicit veterem , nostro sed criminè , laudem-

VITÆ RUSTI-
CÆ COM-
MENDA-
TIO. Quæ manibus sulcare suis gens prisca solebat ,
Nos avidi fructus , imprudentesque laborum ,
Horrida furaci permittimus arva colono ;
Nec pudor est Dominum servos audire docentes ,
Usque novos tentare modos , artémque colendi
Non nisi per grandes peccando discere sumtus .

Ingenium miserè torquemus , ut æquoris æstum
Astrorumque vias studio speculemur inani .
Qua sine deficerent viduæ cum civibus urbes ,
Frugiferæ cultura jacet telluris ; & unum
Scire pudet , tacito sequimur quod ruris amore ;
Et quo regna solent armis opibúsque vigere .
Alter enim culto census nec certior agro ,
Militiae potior neque disciplina : perito
Miles ab Agricola fit strenuus atque laboris
Et famis ac brumæ patiens : agrestibus olim
Roma viris orbem domuit : duo fulmina bellis
Scipiadæ coluere solum , glebasque ruebant
Quâ versæ cecidere manu Carthaginis arces .

Non alia est sceleris magis expers vita , beato-
Quam quæ rure piis agitur longæva Colonis ,
Ambitione procul , miserâque cupidine lucri .
Hinc hominum patrem , mundi Deus auctor , agrestes .
Edidit inter opes : retro labentibus annis
Aurea si qua dedit mortali secula genti ,
Agricolis fluxere viris ; atque illius ævi
Si qua relicta manent vestigia , rure supersunt ;
Floret ubi sacra relligio , cultusque supremi
Numinis ; unanimis ubi cernitur inter amicos
Nuda fides , hostes inter placabilis ira .
Hic tenui vietu , studiisque laboris aluntur
Justitia & pietas ; irritant oppida luxum ,

Luxus avaritiam : scelus hæc prorumpit in omne.

Quare agite antiquum patrii revocemus amorem
Ruris; & agricolas artem doceamus alumnam
Virtutis, fidei comitem, mörümque magistrum.

Mobilibus sunt qui numeris inflectere vocem
Plaudere qui pedibus choreas, qui cædis amantes
Formantésque manus in mutua funera , promtam
Hæc! nimiùm ferro monstrent accersere mortem.

Ruris ut ipsa suo quoquè disciplina magistro
Gaudeat; & campis sua sint præcepta colendis ;
Quæ veniunt properanda novo jam Vere , quid Æstas
Autumnusque monent, quos rure domique labores
Agricolis permittit Hiems ignava, docebo;
Annua per varias partitus tempora curas.

Æterno postquam soboles æquæva parenti
Induit humanos artus, promissaque terris
Auxilia, & teclum mortali corpore Numen
Attulit; ex illo nobis revolubilis annus
Incipit, effundens primum quâ luce cruxrem
Ingenitas homini Deus abluit hostia labes.
Inde resurgentis numerant primordia mundi ;
Et novus à Christo seclorum nascitur ordo.

Naturam sequar ipse ducem ; Cælumque recludens
Torpentésque sinus terræ , referabit & annum
Purpureis mihi Ver manibus; viridemque juventam
Ante canam, tristis memorem quam tarda senectæ
Tempora: nam quatuor divisus partibus annus
Humanæ perfecta refert imitamina vitæ.

Vere renidentem credas juvenescere mundum :
Germinali vitali turgent lactentia succo :
Nata recens, ac mollis adhuc, & roboris expers
Audet humo vix stare seges: ridentibus agris
Blandior arridet Zephyrus; pennaque jocanti
Mulcit odoratos flores, queis picta decentes

ANNI
INI-
TIUM.

Quatuor
anni
partes.

Terra sinus, jam tum messi præludit opimæ.

Fortior & plenis adolescit viribus annus;
Cùm gravis exacto jam Vere reducitur Aëtas,
Maturus fructu dèin uberiore decorum
Attollit caput Autumnus; Brumæque nivalis
Dénique canities & frigora pigra sequuntur.

Ergo ubi jam propior gelidas ablegat in Arctos
Sol Hiemem, & nudis frondes Ver mite redonat
Arboribus, viridique refert sua gramina terræ,
Atque suos avibus cantus, sua gaudia mundo,
Rusticus hiberno jam non piger igne, ligones
Expedit; & terræ florentis imagine gaudens,
Arva colit, cultûque novos superaddit honores.

En tumet, & gravidas laxato cortice gemmas
Palmes agit: teneras evolvens Vinea frondes
Nascentem jam tum monstrat tibi Vinitor uvam,
Sollicitatque tuas præsenti munere curas;
Ut sepem repares, alimentaque pinguia ferro
Elicias, fodiens circùm, natosque revellens
Abs radice rubos & iniqui graminis herbam;
Quam nisi fumosis sicciam procùl ignibus uras
Radices iterum terris aget, atque per omnem
Latius effundet sese vivator agrum.

Aranda tellus. Intermisla Boves redeant ad aratra, novales
Prosubigant, dum mollis ager, facilisque moveri,
Non pluviis tamen udus aquis; ne crassâ revellant
Terga soli: quas dèin glebas nec vomer aratri,
Nec pluviae Zephyrique putri tellure resolvent.

Difficiles cùm jam primis à mensibus anni
Sulcat Arator agros: hominumque Boümque labores
Sæpius explora: tunc demum intellige crudi
Nil superesse soli, cùm scissa per æquora campi
Inseritur sine vi transversis pertica fulcis.

Hiberno dum pigra gelu filet herba: soluti

Prata

Prata terant impunè Boves: sed Vere renascens
 Gramen ubi flores intérmitat; udáque verno
 Prata colore rubent; procùl hinc herbosa secundùm
 Flumina pascatur, grayior pede Taurus inertis
 Nec calcer spes ipse suas cum mollibus herbis.
 At neque ferta legat, florésque Puella per omnes
 Errat, & instabilis nunc hos, nunc démetat illos:
 Nunc omnes effundat humi; Violásque perosa
 Quas habet in manibus, cupido molles Hyacinthos
 Ungue petat, tenerásque vago pede próterat herbas.
 Unus erit, verno, qui tempore prata, Colonus
 Ambulet, ut Juncos ima dé stirpe revellat,
 & lapides, & si qua jacent obnoxia falci,
 Amoveat; nudaque ruens telluris acervos,
 Eque humum, dorso quam deformavit iniquo.
 Effodiens hinc, inde cavos sibi Talpa Penates.
 Ipsa etiam senio (nisi vis humana resistat)
 Degeſierant quæ prata, fimo recreare; situmque
 Et veterem campi maciem superate colendo.
 Atque ubi nil prósunt sterili létamina fundo,
 Jam neque rivus aquis juvat auxiliaribus herbarum
 Invalidis juncos inter quæ stirpibus ægrè
 Profilit, & rara brevis interlucet aristā;
 Prata lacertosī subigant ignava juvenci:
 Altius aut palam nitens pede Rusticus arvis
 Imprimat, & versis Cælo radicibus, herbam
 Extirpet penitus. Mutato semine terra
 Tristiceas alet ingenti cum fenore messes,
 Atque iterum yiridi se létior induet herbam.
 Areni quos prata bibant æstate, parabis
 Ante diem rivos; & decrescentibus alveis
 Arboreæ frondis tenues imitabere ductus.
 Aspicis ut vena fluat è majore canales
 In minimos, frondémque liquor prorepat in omnem:

*Curanda
prata.*

Editiōre loco sic grandior alveus amneſt
Accipit, ac rivis hinc, inde minoribus undam
Dissipat, & latè ſitientes irrigat herbas.
Sparge ſimum, ſublimis ubi ſe campus ad Austros
Erigit: hinc imber pluvius rivique cadentes
Acclivis alimenta ferent pinguiflma terris.

SARI-
TURA
SEGE-
TUM.

Te quoquè Vere manent tua cura, tuisque labores
Villica: jam levibus ſegeſ edita fluctuat Euris:
Sed steriles una Lappæ crevere; tenellaſ am
Jam Cererem Lolium infelix & Avena fatigant;
Femineam tecum rape matutina cohortem;
Herbosam ferro ſegetem rimare; nec agro,
Quos legiſ, hinc, illinc temere diſperge maniploſ;
Cultori ſed dona ſuo quæ terra remittit;
Fer stabulis; duroque Boum miserata labores,
Fac niteant herbis ſegetes Taurique revulſis.

BOM-
BYCES.

Altera follicitis impendet cura Puelliss;
Mortis ubi paritura novam Bombycibus eſcam
Evolvet tunicis folium; tepidoque monebit
Ova fovere ſinu, tenuisque excludere fetus,
Cunctaque lanivomæ provifa reponere genti.

Ergo victa ſitu renovant tabulata; fenefras
Occidunt Austros contrà; mensisque paratis
In reſtudineos, ſpatiis æqualibus, arcus
Inflent ſarmenta; quibus dein ordine pulchro
Serica fornicibus ſuſpendat ſtamina Bombyx.
Tum procūl infestos curant avertere Mures;
Ne penetrare domum thalamisque adrepere poſſint.

Maturant hæc cuncta, brevem dum lumeniſ uitam
Accipit, & primos tenui dans corpore motus,
Oppotuna, cibi parcus, facit otia Vermis.
Nam mensas cum dein late diffulſis in omnes
Crevit, & arboreas properat depaſcere frondes;
Vix operi & gregibus ſatis eſt domus omnis alendis

Proceras spolient Moros , provisaque servent
 Sub Tectis alimenta , nigram cum densior aer
 Cogitur in nubem , pluviosque recolligit imbræ.
 Sedula Bombycum custos operumque magistra
 Frondea quæ saturis dispensas pabula mensis ,
 Thysbaem ne carpe comam , si forte madebit ;
 Vel matutinis pallescet adusta pruinis :
 Sed siccum viridemque alia procul arbore frondem
 Dum repeatas ; Suis exiguae de tergo parte
 Ure foco ; pinguique leva jejunia fumo ,
 Occulte medicans , & nubila Tecta vaporans .

Projice si qua jacent defuncti cadavera ; diramque
 Anteveni , thalamos mutans & stramina , cladem .
 Arrosam quoties frondem dejectaque mittes
 Purgamenta solo ; viridem super injice Morum :
 Si quis enim folium Vermis latet inter adesum ,
 Emergit stimulante fame ; Morumque recentem .
 Occupat ; & mensis cum fronde reponitur altis .
 Atque ubi jam brevior locus est , populumq; frequentem
 Vix capit ; in varias hinc , illinc tota cohortes
 Gens habitet : primum qui devicere soporem
 Bombyces aliis thalamis , aliisque recumbant
 Quos iterum premit alta quies : quos ultimus urget
 Somnus , ad extremas epulas operumque laborem
 Invitans resiles inter sarmenta locabis ;
 Quis saturi adrepant & fila sequacia ducant .

Cætera dum vires reparant animalia , noctem
 Somniferam Bombyx oculis non accipit unus .
 Vita brevis quater ignavum per membra soporem
 Irrigat : erecta placidus cervice quiescit ,
 Immotusque manet ; donec lux tertia longum
 Excutiatur tandem pigro de corpore somnum ;
 Evigilatque famem : vacui jejunia ventris
 Sedat ubi Bombyx , tabulata per omnia lenis .

BOM^Y
BYCES

Fit strepitus; qualem audimus, cùm nubē solitā
Dépluit, & surdo strepit altum murmure Te^{te}um.

BOM-
BYCES.

Jam satur, & vitæ Bombyx pertæsus inertis,
Cogitat exequias, & quod struat ore sepulchrum
Lanivomo: plexos croceo dans corpore tortus,
Opportunam operi farmenta per ardua sedem
Occupat; & crassum ramis intexere filum
Incepit, egregii fundamina prima laboris.

Tranquillos sine nube dīes oratē Puellæ:
Nam tenebris si fortè minax horrescit Olympus;
Et vasto quatitur tonitru, quo mœnia mīndī
Diffiluſſe putas; Bombyx perterritus altas
Continuò sedes atque interrupta relinquent
Stamina, sub foliis laſitat, nec fila retexit
Amplius, ignavā moriens formidine lethi.
Ignoscenda quidem Tineæ formido; virorum
Si stupeant simili bombycina corda pavore.

Ergo serenato dum lux micat aurea Cælo,
Pendulus alta super Bombyx tabulata laborem
Inſiſlit, mediisque brevi se carcere claudit,
Ditis opes uterū fundens, ovīque figuram
Sedulus effingens opifex; & stamine quanquam
Ipſe suo tegitur; tamen, ut cùm vitrea Piscis
Stagna fecat, mediisque natans appetet in undis
Atria ſic prium Bombyx per virgea filium
Intus ubi regit ore, potes ſpectare viarum
Circuitus quos mille legit, quoſque orbibus orbes
Impiger agglomerat; nebulā dum clausus opacā
Depicit opus, quod deīn tranquilla per otia compleat;
Dives inexhausto mittens ē pectore vellus.
Quos oculis jam non licet obſervare labores,
Arrectā vigiles explorent aure Puellæ;
Et cùm facta quies operum est, intusque filetur;
Protinus ayulſos ramis flayentibus unda.

Folliculos fervente doment, vel Sole perurant,
Carceris ante sui capiant quam tædia Vermem.

BOMBY.
CES.

Namque terebrato Bombyx erumpit ab ovo,
Impatiens reddi luci, cupidusque videndi
Ad natas humeris alas, adjectaque fronti
Cornua, & in volucrem versæ miracula formæ;
Sed non tanta novis tamen est fiducia pennis;
Ausit inexpertas ut tollere corpus in auras:
Obstupet ipse sui memor, & stridentibus aliis
Papilio fremit attonitus, nec pabula curat.
Jejunus stat pulla super velamina, mortem
Oppriens; vel, sola sui solaria lethi,
Confortem thalami petit; & ne perdita sécum
Intereat prorsus generis spes tota, supremis
Admittit venerem curvis; partique soluta
Femina perpetuam reparat post funera gentem;
Ovaque venturum servanda relinquit in annum.

Fumosis currente rotâ qua duxit ahenis,
Aurea Sole procul dum fila recondit, opesque
Villica miratur fortunatosque labores;
Gaudet & ipse novo quoquè vellere Rusticus, aurâ
Jam tepidâ lanam tondens, Oviūmque quotannis
Munera diripiens, & terga feracia nudans.

Interea terras iterum molitur aratro; AGRO-
Falciferas herbosa manus dum prata reposcant RUM
Cum fenum Zephyris jam lenè moventibus undans ITERA-
Fluctuat, & gravidis nova semina dissipat agris. TIO.

Móllior herba licet grandem micet inter Avenam, FENISE-
Flisque recens niveo mixtum candore ruborem CIUM.
Explicit; immisit secat omnia Messor; & uno
Procumbunt & flos tener, & rude gramen ab iestu:
Sic morimur fœdique Senes, Puerique decori:
Nobile plebeiūmque caput sio subjaceret atque,
Quæ vitas horrinunt: Mors démerit impia, falci.

138 PRÆDII RUSTICI

Feniseca in cumulos prostrata m̄ congerit herbam;

Confundens nitidos vili cum gramine flores;

(Ubi dē morte
Delphini
Ducis
Burgundia.) Sic ubi Mors pēde prouerit Regesque superbos,

Agricolásque humiles; & Principis atque Coloni Indistincta jacent communibus ossa sepulchris.

Hej mihi cur Regum memini Mortisque! cruentum
En reddit in vulnus hondum bene sana cicatrix;
Nec nisi stete juvat, quoties funesta recursant
Tempora, quæ tantos Gallis fecere dolores.

Funereo plena luctu grasiata per urbes,
Majus adorsa nefas, sacram prorepsit in Aulam.
Impia Mors; & dum peragit Sol annus orbem;
Delphini periere duo; sensique diebus
Interiit tenera Sponsus cum Conjuge; Natus
Defunctum spatio sequitur propiore Parentem;
Atque uno Conjurx & Vir jacuere feretro.

Afflictas jam dira fames & fleibile bellum
Morborumque cohors viduarant civibus urbes.
Publica fata dolens Princeps Burgundius ultro.
Se nova divinum qua flecteret hostia numen,
Devovet. Audisti Deus! at si lenior esse
Funere debueras, populo quid obire volenti
Parcere, nec tantam numero pensare ruinam.
Irarum satis est: armatam in vulnera dextram
Siste; novoque, Deus, ne funere funis acerba;
Et totam penitus nisi mens excindere gentem,
Uni quod super est capiti, quo vita salusque
Publica jam diudum pendent, placatior uni
Parce Deus! tūque, ô Lodoix, qui magnus in armis;
Major in adversis Numen nunc rebus adoras,
Macte animis, & quam partitur Gallia tecum;
Tristitiam fortis compescere; tuoque dolentes
Ne populos mœrore grava: solatia nobis
Si quis licet sperare, tuum est adhibere; Nepotis

Germen adhuc de stirpe manet, spes altera regni:
 Solvit in lacrymas puer orbus utroque parente,
 Adrepitque tuis genibus suspiria ducens.
 Non intelleatum satis heu! tu comprime luctum;
 Amplexare fovens gremio; nec amica, sereno
 Si potes ore, nega blando Pater oscula Nato.
 Restat & ille tibi patrias formandas ad artes
 Imperii: notos iterumque iterumque labores
 Aggredere; & magnas animo spes concipe: Natu
 Namque tuus, si tantus erat, si major eisdem
 Exemplis monitisque Nepos excultus: avitæ
 Quantus erit Pronepos virtutis tertius heres.

Sint satiæ hæc, ô Musa! graves è corde dolores
 Si nequeas, fletus oculis absterge; tuoque
 Feniseas & prata sequens operosa, labores
 Parva per ingentes solatia quære dolorum.

Post aliquot Soles, furca quod sæpe bicorni
 Versatum, jam nec viride est, nec Sole perustum
 Siccatumque nimis, sub Tecta reponite fenum:
 Lanigeras neque enim pecudes, operumque solutos
 Dura famæ adigit Tauros contingere morsu
 Gramina, quæ longis exucca caloribus arent:
 Quæ verò nondum satiæ insolata recondes
 Imprudens, subitis pariunt incendia flammis:
 Hos stabulis ignes, hæc tanta pericula Tectis
 Villicus amoveat, nudisque sub æthere fenum
 Coniferis struat in cumulos; ut ad intima metæ
 Non penetreret, sed per latera inclinata relabens
 Imber humi cadat, & perlabilis ávolet humor.

Annis ubi ruit exundans, & pabula lymphis:
 Spuroat arenosis; inimicam dentibus escam
 R. jicies; nisi quod pluvius peccaverit Auster:
 Emendet, fenumque novo detergeat imbre.

Subiuga coge Boves iterum; prætique reliquo

FENILE

AGRO- Transversis campum sulcis invertē, priusquam
RUM Respuat, æstivo dēin tempore durus, aratum.
TER-

TIATIO. Ingredere & rursum Vites; primōque sub ævo

VINEA- Mollibus exturba digitis, quæ plurima circūm

RUM Stirpis in exitium crescunt, matrēisque fatigant

PAMPI- Germina: sic Viti nullo clementiū iactu

MATIO. Consulitur; luxūsque & inanis tollitur umbra.

Tunc etiam memor arboreos invisere fetus,

Quæ ramos vitiosa gravant, intérlege poma.

SEGES Laetenti cùm fruge tuinet, rubigine messis

rubagine Læsa perit, tenui si fortè supérvenit imbris
tuenda.

Flammigero Sol axe furens; seges uda priusquam

Excitat rorem, vento perflata salubrī.

Agricolæ longum bini protendite funem;

Frugiferumque cito campum decurrite passu;

Atque flagellantes spicas, Austrumque silentem

Verbere supplentes, inimicam avertite pestem.

MESSIS. Dēin ubi maturis tellus albescet aristis,

Dulcior Agricolæ toto lâbor orbe manebit.

Nascitur alma seges Cælo sub utroque; suûsque

Ut calor Ægypto, Thracibus sic frigora prouint;

Ubere ditat enim fetu vis utraque terram,

Et quæ deliciæ vitæ mortalis in omnes

Partitur natura plaga, dedit omnibus agris

Triticeas, alimenta virtûm communitia, fruges.

Flavis ergo seges cùm fluctuat aurea campis;

Demissumque caput gravidis inclinat aristis;

Accingunt operi sese matrēisque virisque.

Ac velut in magnis patriæ gentisque periclis,

Dira tubæ cùm bella canunt, ruit omnis in hostem;

Miles; & armatis viduantur Civibus Urbes:

Sic ubi procera pendens ex arbore, rauco

Mesiores arguta vocat fridore Cicada;

Ealcibus armantur, campisque refecta per omnes.

Proeumbit seges; & primo nascentis ab ortu
 solis ad occasum requies vix illa laborum est.
 Temperat æstivos prædæ spes blanda calores;
 Et medio licet orbe furens messémque virósque
 Torreat, ac membris sudorem abstergat, & idem
 Eliciat Phœbus; non umbram & mollia captant
 Frigora Messores, etiam cùm fessa diurno
 Membra sopore levant: nudo sub Sole recumbunt;
 Nec satís est radiis illos solaribus uriri:
 Ignibus adjiciunt ignes; & odora Iegentes
 Allia, delicias mensæ, Cerealia tetro
 Munera contingunt succo, frictuque venenant.

Post epulas, placido sternentes corpora somno
 Messi super, vigilis reparant dispendia noctis:
 Non immunis enim est duri nox ipsa laboris:
 Colligitur seges, inque graves religata maniplos
 Devehitur curru; noctis dum frigus aristas
 Contrahit; in Tauros neque Sol exasperat Oestrum.

Hordea prima cadant, quæ semen hiantibus ultro
 Folliculis, etiam venti sine flatibus ullis.
 Projiciunt: fluidæ pariter cædantur Avenæ:
 Ordine tum nullo spicas vel peccine summas
 Tollite, vel ferro messios prosternite culmos;
 Atque dies operi noctesque insistite; flavam
 Excitat cæco ventus ne turbine messiem,
 Alituum vel grex passis diverberet alis.

Durius heu! patriis nuper quid contigit arvis:
 Nam segetes, & quidquid opum nutritibat opimo
 Terra sini, grando immanis populavit; & anni
 Totius immensos nox abstulit una labores.
 Tristes reliquias, frumenta jacentia terris,
 Horrentes plagiis Olæas, horrentia passim
 Excussis arbusta comis, viduata racemis
 Et multos Vineta malum fletura per annos.

(Ubi de
gran-
âne.)

Et vidi, & dolui miserans; solatia mécum
 Blanda fovens, tristem quòd, me referente, ruinam
 Accipere, & tantæ possis succurrere cladi,
 Lamonide juris custos, quem fecit amicum
 Musa mihi, miserisque patrem natura creavit.

Tristè quidem, nostræ sed, ut auguror, horrida grande
 Savii utiliter laudi, te præside rerum:
 Si quid enim dè me sentire superbiùs ausim,
 Stabit apud memores benefacti gratia Cives,
 Qualis Virgilio fuit olim, qualis Homero
 Debita, qui patrios servarunt carmine fines.
 Non ego me tantis possum conferre Poëtis:
 Fautores utriusque potes sed vincere pronis
 In Musas animis, quos jam virtutibus æquas;
 Te Mecænati Proavis meritisque potentissime
 Äqualem faciunt Vatum tutela, favorque
 Regis, & imperii rebus mens nata gerendis.
 Néve fores (1.) alii absimilis, fecere rebelles;
 Quos non consilio tantum, sed fortibus ausis,
 Felici sed Marte domas. Hinc Hærefis odit
 Te fidei & Regni columen; dudumque per altos
 Exululans montes, nil proficientibus armis,
 Posse negat revocare suos, te sospite, cultus.

Quare age; quique meam tollens ad fidera Musam;
 Virgilium dicas tibi rura dedisse; vicissim
 Rura suum servata canant habuisse Maronem:
 Tu nisi Mecænas fueris patriæque mihi que,
 Non ego Virgilius posthac ero: nobile nomen
 Quo dederas animo, jam nunc defende; tuoque
 Judicio, nostræque fidem bonus adstrue famæ.

**PAGA-
NALIA.** Fertilis æstivo postquam satis area pulsu
 Insomnit; duroque Ceres extrita flagello,
 Et Zephyris purgata fuit; dum Sole repenta
 (1.) Alexander Homeri fautor.

Læta per apricos coquitur Vindemia colles;
 Cessandique moras humus intractabilis æstu
 Agricolis indulget; amat tunc otia pagus,
 Et celebrat sibi quæ redeunt solennia festa,
 Christiparæ sacros anno referente triumphos;
 Felicemque diem, quo dulci morte solutam
 Ætherea plaudens Matrem Deus excipit aulâ;
 Sanguinis ut memor illa sui, mortalibus ægris
 Adsit, & humanis faciat commercia votis.
 Hanc olim tuus, ô Lodoix, felicibus armis
 Justitiâque pater celebris; sed stirpe relicta
 Clrior, edixit lucem servare, tuenda
 Christiparæ dans sceptra; pii nec inania Regis
 Vota docent, quæ matre Dei geris auspice bella,
 Quosque triumphorum fructus extendis in ævum,
 Hæreticas abigens, cladum mala semina, pestes.
 Ergo dies ubi festus adest, splendentia primum
 Templa gravent opibus Pagi; pictisque recentes
 Accumulent aris flores. Vos illa, Puellæ,
 Cura manet: niteant vestris altaria donis.
 Tûque juventutis Princeps, qui publica ruris
 Gaudia, qui choreas moderaris; sacra Sacerdos
 Dum peraget, cæve neditum clangore moreris
 Effusam circum vicos & compita plebem.
 Liba ferens; sanctas cithâris comitantibus ædes
 Matutinus adi; & donis precibûsque memento
 Sacra vovere Deo festæ primordia lucis.
 Calitamq; voces inter, qui carmen amavit
 Pastorale. Deus, ruguri sub tegmine nascens;
 Agrestes æquo non dignatur ab alto
 Et cantus, & juncti rudi pia carmina nervo.
 Plurimus interea vicinis hospes ab oris
 Confluit: apponunt epulis Porcûmque bimestrem;
 Et Leporem, & Pullos, & pingui jure natantum

Par Anatum; nec abest pressi bona copia lactis;
 Et quanvis hilarent multo convivia Baccho;
 Quò strepitus tamen, & fidibus sociata canoris
 Tympana plausa vocant, mensis juvat ire relicti;
 Et posito craterē leves agitare choreas.

Chorea.

Ordine nunc longo manibus per mutua nexit
 Circumeunt yicum; mediā nunc sistere gaudent
 In platea, populoque cavis spectante fenestris;
 Ad numeros & verba pedes agitare manusque,
 Et malè compositos torto dare corpore motus.
 Nunc virides inter sinuosis flexibus Ulmos
 Currere, nunc manibus laxis, & fune soluto
 Se fugere, & binos sibi déin occurrere, terga
 Nunc dare, nunc subito vultus obvertere saltu.
 Sæpe, monente lyrâ, juvenum manus omnis, ovant
 Spectandas populo, levat in sublime Puellas.
 Sæpe sedent lassi; sua mox velut oria damnant,
 Exiliunt, iterumque Solum pede vindice pulsant;
 Atque iterum redeunt ad vina; novisque vicissim.

Convivia.

Instaurant animos epulis, & corpora curant:
 Jämque coronatum faustis craterā salutant
 Cantibus; & spretâ laudant Amaryllide Bacchum.
 Inque scyphos rerum curas & tædia mergunt.

*Specta-
cula.*

Agrestes præter choreas cantuque tubarum,
 Sunt quæ multa tenent avidam spectacula plebem.
 Hinc merces inhiant Pueri cupidæque Puellæ;
 Ante sacras vasei explicuit quas venditor ædes.

Fascinat hinc oculos subtilibus Histrio nugis;
 Et fieri quæ posse neges, per mille novarum.
 Expedit ambages vocum: plebs inscia terum.
 Prodigium stupet, & magicas immurmurat artes.
 Mutata déin fraude Polum trans vitra micantem;
 Aut roseæ telluris opes, pelagive tumultus
 Exhibet; & Réges idem Regamque superbos
 Objicit.

Objicit aurata stantes in ueste Ministros.

Nunc aciem & rutilas eadem post vitra cohortes
Explicit; aërias longo nunc ordine Quercus
Ponit; & horribiles Ursos, sævösque Leones,
Errantésque lupos silvis frondentibus addit.

Hinc plaustro super & post linteas tensa, cachinas
Gens Pygmæa movet, pede quæ non altior una
Emergens, & visa loqui, rixatur; & hostem
Fuste sequens, fese ex oculis mirantibus aufert.

Inde Boëmarum vaga gens atque horrida cultu
Fata virūm manibus relegens inscripta, Colono
Spem facit, & dubios Augur fortunat amores.

Ramosis alii plaustris per compita vecti
Ruris delicias & Paganalia versu
Concelebrant. Alii cornu patuloque Ferarum
Horriscant rictu faciem; quos rusticus infans
Querat, & inventos fugiat, matrique reportet
Ora virūm medio quæ viderit horrida vico.

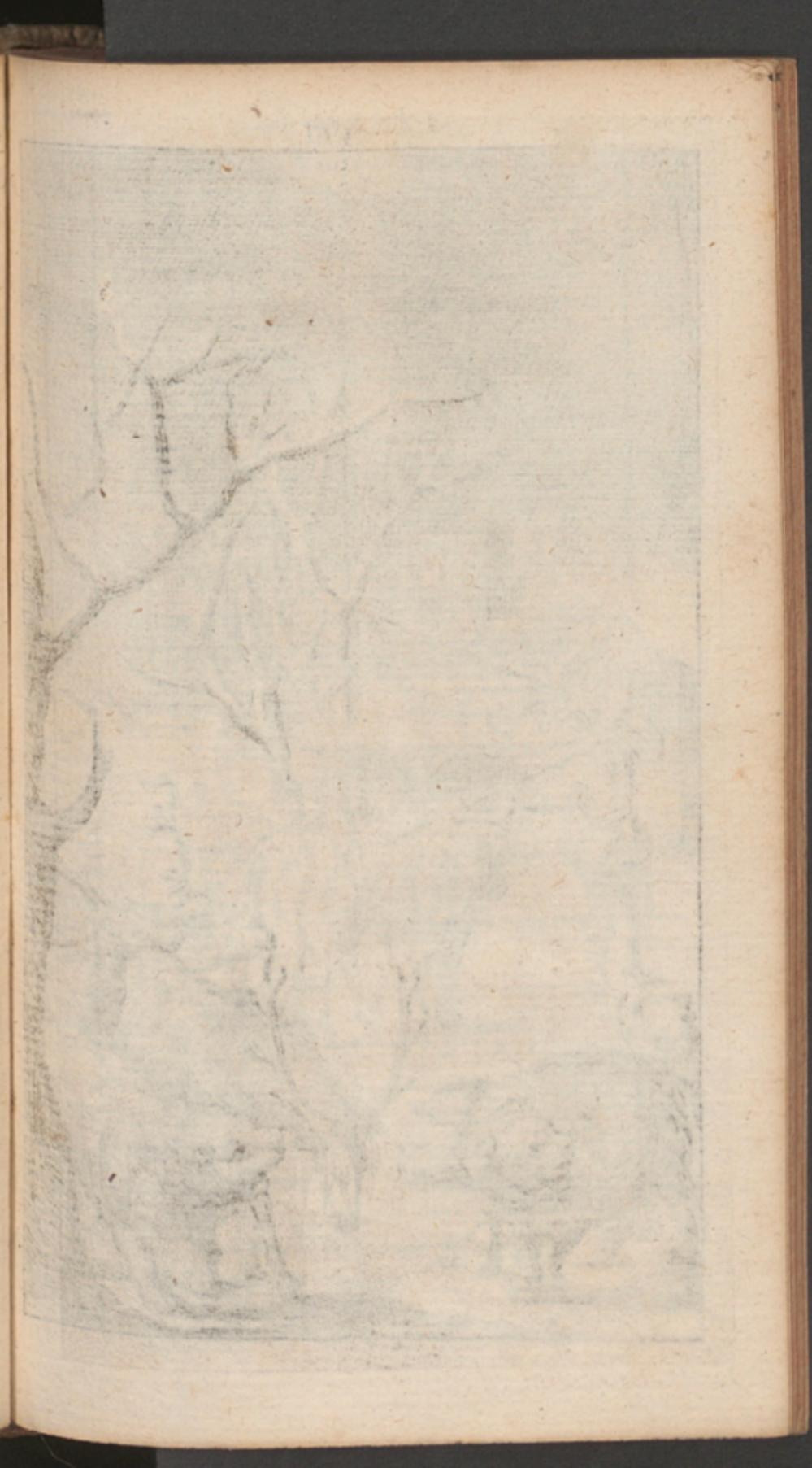
Exoritur novus en strepitus: vicina juventus
Rustica rivalem vocat in certamina Pagum;
Sive trocho, pœtis senos seu ludere chartis,
Sive pilâ, rapidoque juvat contendere cursu.
Et sua proponit trabeatus præmia Consul.
Concurrunt in Equis juvenes: stat pensilis alta
Annulus ex Ulmo; cursu quem si quis equestri
Abstulit, inferuitque haftæ; viatoris honores
Consul adornatum vittis dat ferre galerum.

Hinc epulis dulcique datur lux cætera vino;
Sed non longa manet pax inter pocula: Vitis
Rixarumque sator linguis in jurgia Liber
Solvit, & agrestes nodosis fustibus armat
In fera bella manus; festivaque gaudia luctus
Occupat, & misero contrastat funere Pagum.

Quid seras memorem lunâ quas teste choreas

Inſtaurant, teneros quid amica per ostia cantus
Provectâ jam nocte; ſuam cùm Phyllida clamat,
Et ſurdas jacet ante fores, abiénsque Menalcas
Denigrat ingratos memori fuligine poſtes.
Quid citharas loquar atque tubam jam tristè canentem,
Cùm lux orta refert hominumque Boūmque labores.

PRÆDII
RUSTICI
LIBER VIII.

ANNI RUSTICI
PARS SECUNDA.

AUTUMNUS, HIEMS.

LTERA pars anni supereft agitanda :
recessit

AU-
TUM-
NUS.

Et procul æstivos trans æquora fervidus
ignes

Ardenti vomit ore Canis : quo creverat austu
Decedens , mediisque iterum stans Phœbus Olympo ;
Lance dies æquat justâ cum noctibus ; horas
Dans operi somnoque pares , blandisque calorem
Frigoribus miscens , lenes attemperat auras.
Pampineis pater Autumnus de collibus uvas
Ostentans & poma graves onerantia ramos ,

N ij

AU- Urbibus hortatur eives migrare relictis.
 TUMNA- Ite viri quò res, quò formosissimus annus,
 LIS Dives opum quò vos tellus vocat, ite volentes;
 RUSTI- Inque sīnu villæ positis requiescite curis.
 CATIO. Et vos Agricolæ, Domino veniente, Penates
 Instruite; & famulas jugi sit cura labore
 Exercere manus; ut rure domique nitescant
 Omnia: curvatis passim pendentia, ramis
 Invitent hinc Poma manus; hinc lumina flores
 Confuso teneant variorum errore colorum.
 Obstrepat, & latè fese ferat obvia plausu
 Altilium numerosa cohors; egressaque Tectis
 Densa Columbarum nubes obscuret Olympum;
 Nec tantas Herus inter opes desideret urbem.

Totos ille dies rus ambulat, omnia latè
 Collustrans oculis, & pinguia culta revisens.
 Manè legit flores, sibi quos nox humida laxis
 Explicuit tunicis: lento pomaria gressu
 Circuit; & varios truncos miratur in uno
 Crescere suppositos fetus; quos inscia fudit,
 Non invita tamen vel succi parcior arbos
 Educat. Interea Phœbo nascente loquaces
 Dulcè sonant passim volucres: & cantibus aures
 Oblestant, dum læta novus flos lumina pæcit.

Frondiferis fese condit post prandia silvis,
 Aut virides umbras nemorūmque silentia leni
 Permutat rivi strepitu; somnōisque susurro
 Invitante leves, placidæ dat membra quieti.

Vespere molle jugum pedibus concendit; & altâ
 Rupe sedens, oculis sequitur mirantibus amnem,
 Culta per arva fluens, aliis qui semper & idem;
 Præcipites volvit magno cum murmure fluctus.
 Gramineum videt inde Boves depascere littus;
 Hinc ovium gaudere gregem Pastoris ayenâ,

Phyllida vel ripas cantu resonare docentem.

Hæc inter silvis Avium se millia condunt:
Nidorum memores repetunt sua Tecta Columbae:

Perdices, quas sparsit agris Venator; acutâ

Voce parens vocat, & disjectum colligit agmen.

Aërias urbis turres & tecta domorum

Occiduo procul aspectat clarescere sole,

Urbanosque, fruens securâ pace, tumultus

Cogitat; & velut è specula, civilibus undis

Emersus portumque tenens, videt ire per altum

Mille rates, ferriique alias fallacibus Austris

In scopulos, alias gnavi duotoris egentes,

Quo venti, quo fata vocant, fuitare regentis

Arbitrio Pelagi, multas sine remige, velis

Vel laceris malisque, dari ludibria Ponto,

Tristibus hærentes aliquas in syrtibus, omnes

Debacchante quatì fluctu, paucásque subire,

Quo properant cunctæ, felicibus ostia ventis.

Hæc agitat sècum, oblitus decedere nocti:

Quanvis non odium, non cura domestica Tectis

Absterrunt: sero nam vespere latior ædes

Ingreditur; caraque sedens cum conjugé, narrat

Quas culto spes rure re'ert, audítque vicissim

Cummoda quanta domi, facilis quam victus agrestes

Inter opes, pleno fundit quas copia cornu.

Irriguis parcis hortus dat oluscula mensis,

Chors Anates Pullosque; suis ab ovilibus herbae

Inscius Agnus adest, ab hara Porcellus, ab agris

Et Lepus, & plumbo Perdix quæ constitit uno.

Formosus quoquæ grex puerum sua gaudia vultus

Explicat; & quo poma loco matura rubescant,

Pendeat aut ficus quam mollior arbore, totis

Quærit agris: vacuas studio venatibus horas

Fallit; & insidias Turdo molitus edaci,

AU-
TUM-
NALIS
RUSTI-
CATIO.

Gaudet & ipse suam mēnsis apponere prædant.

Ut juvat Autumni soles ita condere rure,
Oppidāque & vanos animo contemnere fastus,
Naturāmque sequi, non famam & triste decori
Servitium, quod in urbe jubet tenuare voraci
Divitias luxu, turbā famulanṭe fragosos
Angustare lares, auro fulgere, suōsque
Pascendis aliorum oculis absumere census.
Quod satīs est vītē poscenti pauca ministrat
Terra virūm nutrix: non pulmentaria, raras
Non volucres frugi stomachus, non orbe petītum
Ex alio vinum sitis ambitiosa requirit.
Sed facilī servos usū, sed frigore vēstes,
Et comitūm lāto mensū convivia cōtu,
Non pompā fastūque, sibi constantia parvo
Gaudia magna parant; sēcūmque habitare potentes,
Non aliena vagi concursant limina, tempus
Ut pluvium, nimio vel adustum sole crepantes,
Mutua se rerūm vacuo fernione fatigent.

AU-
TUM-
NALE.
FENI-
SECIUM.

Non tamē obscurum subeunt ignava recessum
Tādia; sed solidos operosa per otia soles
Condit Herus. Fenum jubet autumnale secari,
Et purgata novis religari dolia vincis.
Taṭta fragore tonant resono; nec duriūs aures
Obtundunt reducis prænuntia murmura Bacchi.

ULTIMA
AGRO-
RUM
MOLI-
TIO.

Instantis memor intērea fementis Arator
Arva parat, facilique exercet vomere terram.
Si priūs ingruerit ruptis ē nubibus imber:
Durior infractis ne vix humus eruta glebis.
Lasset anhelantes vario sudore Juvencos;
Quos ego maluerim pratis errare solutos,
Arida durati quām terga revellere campi.
Mēssis enim quanquām sub iniquo pondere glebæ
Nascitur, & varios circūm das acumine tortus;

Vix tamen æthereas iter eluetatur in auras.

Stercora purgatis ab ovilibus antè Colonus
Egerat, exiles iteret quām vomere colles.
Vertat agros, inarētque simum; nec dissipet uno
Plus quām sole potest altis abscondere fulcis:
Siccior in tenues vanescit inobrutus auras.

STER-
CORA-
TIO-

Arva Juvat vetus & satur imbre, recentior (herbas
Qui generat) pratis simus injicietur aquosis.
Sepe nec immodicè saturet sola macra Colonus;
Et lassī vires reparet, non opprimat agri.
Larga vel in crudos abeunt lätamina succos;
Arva vel exurunt; alimentaque pinguia tellus
Concipiens, fuso virides citat impete fetus;
Luxuriānsque seges fallacibus enitet herbis;
Nec genibus se déinde suis sustentat; humique
Prona jacens, cassis mendax spem fallit aristis.

Arva putri non posse simo saturare, Coloni
Desidis est: Pagi fordæ, cœnosāque Villæ
Purgamenta, comas nemorum, frondémque caducam;
Et paleas, & quidquid aquis spumantibus amnis
Invehit ad ripas torrentior, omnia fossis
Ingerite; & totum veterascere jussa per annum,
Autumno redeunte, pigris affundite campis.
Florentes inarate Fabas pro stercore; siccis
Vel cineres, sterilémque, simi vice pinguis, arenam
Fundite, si fuerit gravior cretosāque terra:
Rarior at contrà fabulōque simillima, densam
Accipiat cretam; quas emendata per artes
Auxilium sibi dôna feret per mutua tellus.
Ast ope vix aliâ magis exultabit, aperto
Sub Jove pernoctans quām si pecus incubet agris;
Mollior hibernis parcat dum flatibus Eurus.

VINDE-
MIA,

Quas matura refert dulces vindemia curas
Prætero; nec, Bacche, sequar te Vite cadentem;

Et gravibus vēctum plaustris, nudisque fluentem
 Sub pedibus, mislūmque cadis, intūsque furentem;
 Quanquam animus lāto velit indulgere labori,
 Nam primā seu luce petant vineta cohortes
 Femineæ; curvā tollant seu falce racemos;
 Plenōsve exonerent calathos; aut Vite sub ipsa
 Instaurent epulas inopes; nec gaudia cessant,
 Effusique joci; quibus agmen agreste Bubulcum
 Impetit, & Dominos petulans lascivit in ipsos.
 Vitifero ne carpat iter sub colle viator;
 Argutos quicumque sales & jurgia linguæ
 Oderit; & turbæ metuet jocus esse procaci.

Non minor est strepitūsque domi plaususque , Lyæo
 Adventante: mero sordens, mustoque fluentes
 Nuda pedes, surāsque altè succincta juventus
 Cursitat; & plaustris venientibus obvia, fausto
 Cum clamore trahit dulces ad præla racemos;
 Insiliensque super, gaudet manare rubentes.
 Sub pedibus fluctus; versisque in poçula palmis,
 Prælibat latices blandos; mentūmque Lyæo
 Humentésque sinus patulosque irrorat hiatus.

SEMENTIS. Hæc aliâs: cælo intéra dum vectus aperto
 Aëra purpureo vestit Sol lumine; necdum
 Humidus in terras effundit Aquarius urnam;
 Solenni semente solum gravidemus, arandis
 Succedens iterum campis, leviore Bubulcus
 Vomere scindat humum; neque fulcis obruat altis
 Semina, vix almas déin eruptura sub auras.
 Cratibus æquet agros; glebásque infringat inertes;
 Atque ubi perpetuis madet imbribus humida tellus,
 Rusticus aurito liras attollat aratro;
 Ut pluvios sulcus derivet aquarius imbræ,
 Nec seges intereat stagnantibus ebria lymphis.
 Festinata nimis segmentis sèpe Colonum

Decipit: at votis nunquam respondet avaris
 Senior: anniculum semen quod pondere præstat
 Robustumque nitet, sicco repetatur ab agro:
 Semina degenerant humentibus optima terris.

SEMIN-
TIS.

Prima solo farrago putri mandetur; ut Agnis
 Herbescat teneris maturior: Hordea siccis
 Collibus, & pingui jaciantur Adorea campo.
 Nocturno quod rore madens committitur arvis
 Emicat in molles semen velocius auras.

Singula quot modios spargas in jugera, campi
 Vis, habitusque docent; quod enim jejuna recusat,
 Accipiet satiata simo requietaque tellus.

Quin etiam vasto semen qui dissipat agro;
 Pro varia tellure, manus nunc laxat; & idem
 Parcius effundit pressio nunc semina pugno;
 Nec plus credit humi, quam reddere possit, & ipsis
 Nil etiam supra vires bonus imperat agris;
 Et Milium aut Vicias hic obruit, unde Juvencos
 Triticeam plaustro segetem vexere gementi.
 Namque aliis velut à studiis ad Apollinis artem
 Musa vocat; veteresque levat nova cura labores;
 Sic viget in partus mutato semine terra:
 Omnis enim plantas non truditur humor in omnes;
 Et sua robustæ ducunt hinc pabula messes,
 Aret ubi, succo jam deficiente, Legumen.

(Ubi de
seminis
mutatione

Hoc odium est, & amor tacitus, quo dicitur herbam
 Herba sequi, verbis retro vel cedere fibris.
 Inde Rosis gaudent propioribus Allia; Rutam
 Ficus amat; diversa trahunt quia pabula terris;
 Atque eadem contrà vicinam Ruta Cicutam
 Emaciat, Rorique nocet Saliunca marino;
 Communem rapiat quod edacior altera succum;
 Herbam non aliis interficit herba venenis.

Et de
mutuo
plantarum
odio.)

Omnia post imbris gravidis felicius arvis

SEmen- Semina nascuntur: sudo tamen æthere nubes

TIS. Si steterint; nec curet humi fitientis amicum
In gremium læto descendere Jupiter imbre;
Nil dubita fuccis committere semina campis.
Prædabunda quidem Volucris, nigrōque ruentes
Agmine Formicæ levibus malè condita terris.
Grana legent: sed & illa levis jactura; pigrūmque
Major Aratorem labes, damnūmque manebunt,
Humida si pluviis, aut horrida frigore, serum
Accipiat semen tellus; primūmque sub ortū
Palleat, & glacie seges infestetur iniquā.

Versatis properate viri dare semina terris:
Nam quod inoccatum est agris fitientibus, imbre
Cùm putruit modico, viridem consurgit in herbam;
Quæ tereti molles ubi rupit acumine terras,
Hæret, & hiberni contra vim frigoris, imam
Consolidat stirpem; dum mollior aura silentes
Evocet, & quasi vaginis emergere culmos
Cogat; & insidias contra, volucrūmque rapinam,
Vallet aristarum tutas munimine fruges.

**Medicata
semina.** Si quo fortè placet contingere semina succo,
Atque salutiferis segetes urgere venenis;
Expertas ultro tradam non invidus artes.
Nuper enim cùm dira fames invaderet urbes;
Jámque (nefas) vitæ mallent præsentibus uti
Auxiliis, fidæ quām credere semina tefræ,
Venturūmque adēd curas extendere in annum:
Cautior ipse locos adii, quibus arte recenti
Conficitur pyrius castrorum puvis in usus;
Et nitrum sal inde tuli: fatiatāque pingui
Flumina dēinde fimo tetris haurire cloacis
Non puduit, crassōque humore resolvere nitrum;
Turgidāque infuso medicari semina potu.
Inde solo mittens, iterūmque iterūmque Colonum

Admonui solito sereret ne more, manūmque
 Sic premeret spargens; ut quod dare sueverat uni,
 Quatuor auderet partiri in jugera semen.
 Musstet ille licet, tacitōque obmurmuret ore,
 Objiciens sécum; parcè qui seminat, idem
 Parciūs & metet: ancipiti formidine preslus
 Obsequitur tamen; & non intellecta facessens
 Jussa, per ingentes spargit rarissima campos
 Semina: nec fallax lusit spem messis inanem;
 Latiūs in plures sed ab uno germine culmos
 Luxuriāns, texit fulcos ita densa feraces,
 Villicus inventæ diffusus ut artis, opimas
 Dēin segetes inhians, demiraretur egenis
 Quantūm rebus adest doctæ solertia mentis.

Pōst ubi disjunxit Tauros, semente peractā,
 Cessatura diu suspendat aratra Bubulcus;
 Et resides (hiberna gregi ne pascua desint)
 Injusso patiatur agros revirescere fetu.

Interea tu dum terræ, tibi terra vissicim
 Dat requiem, non pigra domi tamen otia duces:
 Eviētos senio lucos invade securi:
 Depositisque comis ubi Vinea terruit ægros
 Nuda Senes, fluxaque tulit non irrita vitæ
 Omnia, tunc ferro farmenta fluentia cædes:
 Dum tepidi fulgent soles, tentetur iniqua
 Ne glacie ventisque, recens à vulnere Vitis.

Prima quoquæ Autumni sub frigora confere fetus
 Arboreos; seu glande satas edūcere silvas,
 Seu longo mavis Ulmos deponere tractu,
 Vel scrobibus mandare Piros, Hiemique rigenti
 Credere felices alieno germine Pomos.
 Tunc & Olivetum juvat instituisse, priusquam
 Sæviat hiberno Boreas bacchatus ab Arcto.

Sed neque plena tamen piger ad præsepia Taurus

*Peractā
semente
cæduntur
ligna.
Putantur
Vites.*

*Seruntur
Arbores.*

Stabit; in herboſo vel gramine festus oberrans
 Triste jugi dediscet onus; ſed in oppida vinum
 Triticeāſque vehet ſegetes, dum rubila pendent;
 Roboreis necedum tellus madet invia plauſtris.

Vehuntur Rusticus int̄erea pluvias hiemēmque nivalem
in urbem Anteuenit: plano cavat altiūs æquore fossas:
frumenta Invalidos ad plauſtra Boves ducenda macello
vinum & Destinat, & pingui curat laxare ſaginā.
Villicus
in hiemem Vendit Oves ſenio fractas, gregibūſque futuras
providet Præſidio Salices & glaucam tondet Olivam.
rebus ne-
cessariis.

Ac veluti custos urbis (cùm proximus armis
 Intonat infeſtis Mavors) urbana reponit
 Ruris opes ſub Tecta; fame ne viſtus iæerti
 Cedat, & integris admittat mœnibus hostem.
 Non aliter cùm triftis hiems Aquilonibus atris
 Mugiet, & niveis teget arva rigidia floccis
 Villicus ignavæ nil curat frigora Brumæ,
 Obſellūmque ſolum nivibus: bona copia triti
 Farris adeſt: ſua ſunt saturis fænilia Tauris.
 Atque ſuæ gregibus paleæ, frondēſque Salicti:
 Cædua ſunt & ligna foco, promtique labores,
 Queis hieme ad largum ſervos exerceat ignem.

Cibariis Provida consuluit parcis quoquè Villica mensis:
providet Preſſit enim calathis paſſos de Vite racemos;
Villica. Molliit & dulci ſaturata Cydonia melle;
 Muſtāque decoxit lentis ſpumantia flammis:
 Condiit & virides Oleas, & ſalgama vafis
 Indita ſiſtilibus; neque preſſi copia laſtis
 Nec teretes napi, nec poma fragrantia deſunt;
 Caſtaneæque nuces, tumidoque cucurbita ventre:
 Et jam flavus Anas, adipi jam pinguior Anſer
 Innatat ipſe ſuo, claufisque reconditur ollis,
 Ante levi ſale conſpersus: jam, maxima menſa
 Gaudia, fumofis hærent immania muris.

Terga

Terga Suum ; siccique pedes , & viscera tritis
Farta cibis ; longo quæ torta volumine , fumus
Explorat suspensa focis ; ut ad ultima Brumæ
Frigora , & ad seros durent sincera calores .

Illas inter opes ventos impunè furentes
Accipiunt , Boreaque famem stimulante , Colonæ
Divitiis totâ partis æstate fruuntur ;
Parvaque curantes hilari convivia Baccho ,
Stramineo lato agitant sub tegmine soles ;
Sit licet hiberni facies tristissima Cæli .

Horret enim canis tellus hirsuta capillis :
Prataque & indecores ventis glacialibus horti
Tristè rigent ; silvis Aquilo pallentibus instat
Actior ; & capitis postquam decussit honorem
Arboribus , gelido calvas exsibilat ore .

Stant clausi Tectis homines : deserta Colonis
Terra filet , silvisque latent sine voce Volucres ;
Ipsæque Sol alibi blandâ regione moratus ,
Tardiùs exoritur : mox pallida nubis amictu
Ora tegit , vel si puro nitet ære tristes
Obliquis terras oculis transversa metur ,
Et currum gyro breviore fugacior urget .

Solvitur in pluvias Cælum : stagnantia latè
Rura natant ; pigrisque seges latet obruta lymphis ,
Aut nivibus quas sparrit Hiems . Color unus & una
Telluris facies : montana cacumina vestit ,
Et lapsa pro fronde tegit nix pendula silvas .
Pondere Testa labant ; terraque latente Viator
Errat ; & in foveam lapsus , nixe naufragus alat
Mergitur , aut planum credens decurrere campum ,
Flumina vinclata gelu pedibus proculat Equinis .

Indignentur onus montes ; Austrumque morantem
Auxilio juga cana vocent ; nive pinguior alma
Luxuriat , spicisque seges gravioribus horret ;

HIEMS

Nix agros
fecundat .

Aigida quid fetis nix longius incubat agris
Desuper & plures durans assurgit in ulnas.

Orta Ceres niveo seu defendantur amictu
Duram hiemem contra , nivium seu pondere pressa;
Nec potis æthereas assurgere messis in auras ,
Altius immissâ tendat radice tepantis
In gremium terræ , quo pinguia pabula ducat ,
Latius & fruticet ; Zephyrisque vocantibus olim
Pluribus in frugem crescat seges herbida culmis.

Sive sales sècum nix advehit æthere toto
Collectos ; quos deinde , Noto resoluta madenti ,
Pinguibus immiscer glebis ; & stercoris instar ,
Cruda coquit salibus mixtis alimenta ; viásque
Laxat ; ut uberior stirpes se succus in imas
Insinuans , totam revolubilis irriget herbam.

HIBER-**N I L A -****B O R E S****R U R I S .**

Interea pigro dum frigore segnis ad ignem
Civis in urbe riget , generoso exercita ferro
Rura fatigantes , operum sudore calecant
Agricolæ : si terra gelu durata ligones
Abdicat , annosas silvis evertere Quercus
Frigora nulla vetant , saxosaque viscera montis
Eruere , & plaustro lapides vectare gementi ,
Horrentesque rubos totis excindere campis.
Tunc & lenta Salix , & cædua Silva bipenni
Dejicitur : trunco & brachia cæsa Juvenci
Contentâ cervice trahunt ; glaciémque terentes
Sub pedibus , calidas evolvunt naribus auras ;
Fumosoque Boves sumosus & ipse Bubulus fosi illi
Ponè sequens , crassò frigus defendit amictu ;
Rugosoque manus alternas admovet ori ,
Vivificum captans animâ spirante tempore.
Olli rore madet cum vestibus horrida barba ,
Et coma concretis incanuit hirta pruinis :
Raucaque vox mento vix eluctata trementi

Jam non terrificat Junctos ad plaustra Juvencos.

Pastor Oves curat stabulis; pecorisque misertus
Tardia longa sui (blandâ si fortè serenat
Hibernum Sol luce Polum) recludit ovile;
Grex ut in aprico spatiatus colle, latenter
Sub nive rimetur pedibus frigentibus herbam;
Pascua nec clausus querulâ dein voce reposcat,
Cum semel horrentes glacie conspexerit agros,
Et rigidas tremulis percepit artibus auras.

Agricolam si quandò domi tenet imber; adactis
Robora vel findit cuneis; vel aratra, jugumque,
Et flivas ferro dolat; obtusisque ligones
Et rastros incude novans, agrestia Veri
Arma laborifero jam tum provisa reponit:
Nec vacuas operum noctes traducit, inertis
Tempora longa trahens somno: sed vimine corbes
Conficit, aut virgis crates; Vitique caducæ
Exacuit vallos: ipsas quoquè Palladis artes
Exercere viros, nocturnaque carpere pensa
Non pudet, & crassum fuso devolvere linum:
Thestilis in faciem quanquam permulta jocetur,
Accingique virum lateri sua rideat arma;
Mutatisque ministeriis velit ipsa vicissim
Et Tauros regere, & currus agitare jugales.

Fert alias glacialis hiems tibi Villice curas:
Stringenti coit unda gelu; gravibusque rigentes
Stridula plaustra rotis sulcant impunè lacunas.
Algidus ignavo stat frigore rivus; & amnis
Ad pelagus teatas volvit sine murmure lymphas.

Ergo nives glaciemque, quibus ferventia quondam
Pocula restinguant, terris occlude sub altis.
Quique novas Hiemi fruges Aestate recondis,
Aestivis Brumæ pœnas servire jubeto
Deliciis; ut Sole situm referente gelata

DOMESTICUS
LABOR
PLUVIO
TEMPORE.

VESPERTINI LABORES.

GLACIES ASTATI
REPOSENDA.

Restituat tepidis aqua frigus amabile lymphis.

Sed ne depereat primis lâbor irritus Austris ;
 Ante locum cape, qui conos imitetur; & imbre
 Derivet pluvium; ne, si penetraverit intus,
 In fluidos glaciem doceat tabescere rivos.
 Altius effodies terras; & saxeâ circum
 Mœnia molitus, camerato fornice Solem
 Defendes; positâque super tellure, cavatum
 Obeæcabis iter latius ad boreale; nec uno
 Limine contentus, solidò tres robore portas
 Constitues; ut cum nivibus loca plena coactis
 Matutinus adis, rupem cæfuris aquosam,
 Non subeat tecum madidis Notus igneus alis.

Hæc ubi facta; gelu terras dum Bruma rigentes
 Asperat, & ventis frenat borealibus undas;
 Ad fluyios & stagna manus adhibeto: bipennem
 Ingemina: ferro glacies sonet iæta; novoque
 Tegmine indentur fluctus; uncoque natantes
 Hinc, illinc depresso trahens ad littora crustas;
 Stridentes onera currus; & grandia lymphæ
 Fragmina duratæ repetitis iætibus, ipsas
 Ante fores, nivis in morem tenuare memento,
 Pulvereamque iterum glaciem quatere intus; in unam
 Ut coëat massam ventis adstricta Boreis.

Mitis ubi decedit Hiems; si frigore pondum
 Constitit unda; nives spatiose per arva volutas
 Impiger agglomera; fossisque immitte paratis,
 Proculcans gravibus soleis, & robore tundens;
 In solidam donec jubeas coalescere molem.

Proderit egelido puros è fonte liquores
 Injicere, & lymphis gravioribus aëra sursum
 Trudere: si quid enim latitaverit aëris inter
 Algida congestaæ glaciei fragmina, ventos
 Audiet æstivos; & inquis proditor Austris

Se socium adjungens adjutorēmque malorum ,
Vertet in obſcēnam nīvibus loca feta cloacam.

Munera qui duræ legitis glacialia Brumæ ,
Quærit quæ nullo ſint turbida flumina cœno ,
Vel puras à forde nives ; ut dēinde Colonis
Fracta ſecuriferis glacies in vitrea tornio
Pocula fingatur ; quibus ignifer ipſe Lyæus
Algeat infuſus cyathis ; unoque bibantur
Et calices iſpi vinūmque meracius hauiſtu.

Hæc ſunt quæ gelidi per inertia frigora paſſim
Exercent opera Agricolæ : tu dives ariftis
Sera ſub extremos, Arvernia , demetis æftus ;
Et lectas raptim ſegetes ſub teſta reponis ,
Inſtantि ſemente : gelu cum dēinde rigentes
Stringit Hiems terras ; eadem intra Teſta flagellis
Excutis , & nitidas tua mittis in horrea fruges ;
Extricásque Nuces rēſoluto cortice fractas ;
Pumiceoque terens ſaxo , prelōque madenti
Subjiciens , oleum ferventibus eliciſ undis.

Nos tepidas ſortiti Hiemes Australis ad oram
Oceani , prolem colimus felicis Olivæ ;
Segnia per totam neque novimus otia Brumam.
Übere nam dives fetu cum Palladis arbor
Brachia jam curvat nigros induita colores ;
Longa fatiſcentes excuſſis pertica baccis
Exonerat ramos ; tensaque ſub arbore telæ
Excipiunt Oleas , baculo pulsante , caducas.

Quanquam hiberna dies nox urgeat , atque labores
Præcipitet ; non antè tamen ſtringtur Olivæ ,
Quam gelidum Phœbus deterſerit arbore rorem ;
Nocturnoque rigens à frigore ramus , amicis
Lentefcat Phœbi radius ; ne ſiſſilis iſtu
Diffiliat , frangi patiens , ſed cedere plagis
Nescius ; egelidæ niſi molliat aura diei.

*Hiberni
labores in
regionibus
frigidis.*

*In tepi-
dioribus.
OLIVI-
TAS.*

Frigora dum patitur glacialis rure Colonus;
 Executens ramos Oleæ; ne Testa focumque
 Villica segnis amet, grandi sed & ipsa gelatas
 Corbe manus armata, legat quas pertica longè
 Dissipat, & sparsas hinc, illinc jaetat Olivas.

*Olei con-
feditura.* A foliis fero purgantur vespere baccæ,
 Delatæque domum tritæque molaribus, ultro
 Exudant, quem virgineum dixere, liquorem.
 Nec mora pressandis Oleis gens horrida cultu
 Profilit: undanti pars ligna ministrat aheno,
 Pars cophinis Baccas, calidam pars ingerit undam:
 Pars fumosa refert plenos sub prela canistros,
 Quos struit in muri faciem: dein impete facto
 Coniunctas adhibent ad torcularia vires;
 Et manibus primùm, laterum dein pulsibus instant
 Una omnes; querulis dum congregat ictibus arbor
 Utraque, transversum quæ sustinet ardua prelum.

Aureus int̄erea liquor effluit undique rivis,
 Quem conchâ levis excipiet capulator ahenâ;
 Torquendæ dum nigra cohors operata Minervæ
 Pauperibus vires epulis recreabit, & ipsâ
 Caulibus è cupa non parcum insperget Olivum.
 Non satî est pressissime semel: bis tērque quatérque
 Instaurant opus, & pinguem dè faxe liquorem
 Eliciunt iterum atque iterum, laticésque reponunt
 Usquè novos: oleo quæ subjacet unda natanti,
 Haud procul hinc in labra fluit, prunisque tepescit
 Appositis, ut & ipsa quies atque ignis aquosos
 Expediant nexus, Oleumque tempore resolvant.

Palladius quem tangit honos, olearia tergit
 Vasa manu; testásque bibax exsiccat olentes
 Spongia: ne fundo quæ fax subsederit imo
 Nativum inficiat veteri rancore saporem.

Sed quæ vana cano vobis præcepta Coloniæ

Heu patriæ telluris opes ! heu grandia Divūm.
 Munera ! felices Oleæ, dum vita manebat,
 Quæ vestris inimica lues decussit honorem
 Frondibus ? & truncos post secula victa verendos
 Jam senio, paucis mors abstulit atra diebus ?
 O Blitera ! ô Divūm sedes ! qui squalor amœnis
 Arboribus quondam vestitos obsidet agros ?
 Stant equidem campis Oleæ; sed morte recenti
 Horrent indecores; nostrūmque ut visa dolorem
 Acrius extimulent, stant fixa cadavera terris,
 Quo periere situ : stat iners sine cortice truncus :
 Defluxere comæ capiti; nudatāque Cælo
 Brachia tolluntur, non placatura Tonantem ;
 Qui desolatos videt immiserabilis agros :
 Nec movet hunc, functa quæ subter matre renascens
 Progenies imbellis adhuc, casique parentis
 Tristior emergit, tanta spes sera ruinæ.

Audiat hæc, dictisque fidem ne sera recusat
 Posteritas; & si qua premant adversa Nepotes ;
 Hac discant à clade suos compescere luctus.

Festa dies aderat prisco sanctissima ritu ,
 Quæ Christi cunas & inops præsepe quotannis
 Nobilitar Regum donis, & supplice cultu :
 Nos affusi aris, sacro dum thure litamus ;
 Atque Deo genitore satum, matrisque prementem
 Ubera, dum Christum colimus, meliora precantes,
 Forsitan heu ! animis non utiliora superbis ;
 Sarmaticis Aquilo nobis invectus ab oris ,
 Sitionias fécum glacies, & acuta Getarum
 Frigora convektans, glacialibus evolat alis ;
 Et Cælum terrasque gelu constringit ineries.
 Intremuere viri ; totaque ardentibus Ulmos
 Advolvēre focis ; positoque labore, suâ se
 Quisque domo sepit, largo vix igne tremendes.

(Ubi de
 Hieme ri-
 gidissima
 anni
 1709.
 & de olea-
 rum inte-
 ritu.)

Frigore defendens multis sub pellibus artus.
Palluit ægra seges , sulcisque rigidibus aeris
Decubuit moritura gelu ; silvæisque per altas
Insonuit magno Quercus discissa fragore.
Diffiliuere jugis , & quæ durissima sensu
Hac caruere tenus , frigus penetrabile saxa
Per medias sensere nives ; sensere sub altis
Gurgitibus Boream fluvii ; frenique moræque
Impatiens Rhodanus gelidis consistere ripis
Justus , & ignoto sua jungere littora ponte ,
Sustinuit tergo ferratos pervius orbes.
Ipsum etiam in cellis sub opaco fornice Bacchum
Aspera vincit hiems ; & stantia vina securi
Cæduntur ; neque jam liquido sitientia potu
Oræ rigant ; sed dente , cibos imitata , teruntur.

Torpentes aer Avibus non æquior alas
Illigat ; & rigidæ , timidissima turba , columbas
Hospitium querulo gemitu petiere ; cibique
Et famis immemores , positâ formidine , nostris
Accessere foci : quæ mox exempla secutæ
Perdices Turdique , fidem violatâque jura
Ingemueri , manu eapti : subit ipse penates
Oblitâ feritate Lupus ; nemorūmque relictis
Hospitiis , fugere vagi per compita Cervi.
Communes habuere casas pecudésque virique ;
Nec potuere tamen sœvum defendere frigus.
Lanigeræ non vellus Ovi , non seta Capellis
Profuit , aut forti pellis durissima Tauro.

In stabulis perierte greges ; perierte Ferarum
Per silvas armenta ; vagæ perierte Volucres :
Quos & opum vesana fames dæcedere Tectis
Impulit , & rigido fæse committere Cælo ,
Occubuere viri , aut pedibus vixere minores ?
Auxilium neque enim præsentius horrida passat

Frigora, quam ferro sèvire salubriter; imos
Cedendo, quos acre gelu nodaverat, artus.

Perstigit hæc Hiems solidum vis improba mensa;
Intermissa virum commercia; rute labores
Cessarunt & jura foto: sacra ipsa quierunt:
Nam neque fas illis vinum libare diebus.
Non miror potuisse morâ durescere dios
In glaciem latices, licet additus ignis ad aras;
Si tepido de fonte, cavis qui flumina palmis
Hauserat, admovit labris sificantibus amnem
Frigore concretum; projectaque lympha per auras
Insomuit terris, lapidose grandinis iœtu.

Diffugere nives tandem; vincilisque solutis
Deseruere toros fluvii; dorsoque rigenti
Portarunt gelidas, omus intractabile, moles.
Fluctuat, & pontes ruit insula vitrea, sicut
Obvia quæque trahens, pelagoque licentior errans;
Fert ratibus Nautisque novos infracta timores.

Aspera ponit Hiems; & cum jam Thracius ultra
Nil habuit Boreas, gelida quod perderet aurâ,
Vastatis excessit agris; ventosque repentes
Africus inducens, terrasque domosque reclusit.
Sel velut ancipitis cum nox certamina Martis
Solvit; & affulget terris lux postera, cladis
Nescius ipse suæ, mersum Dux sanguine campum
Lustrat Equo; casisque acies, & morte peremptos
Quos metuit reperire, viros & funera quærit.
Sic timuere pedes Tectis efferre Coloni,
Et segetes spectare suas, Oleasque caducis
Nudatas foliis: trepidi formidine pigros
Increpue Notos; dubiae qui certa ruinæ
Signa ferant, miseris solatia tristia rebus.
Quis dolor heu! lustusque fuit! quæ cura futuri!
Extremo jam Vere, fides cum certa malorum:

Cùm neque vastatis seges ulla repullulat agris ;
 Alta nec in silvis Quercus revirescit ; ademtas
 Nec reparant Oleæ frondes ; nec Vinea trudit
 Germina ; nec flores Nux induit ulla renatos.
 Horret adusta seges glacie ; pallorque rigentes
 Qui deformat agros, idem notat ora coletum.

Numine Mortales discant in vindice patrem
 Placari facilem. Rigidæ vis horrida Brumæ
 Quæ popularat agros, eadem genitabile terris
 Indiderat robur : nova semina rursus abactam
 Post hiemem quanyis alieno tempore fulcis
 Obruta sint, tamen Agricolæ non irrita fallunt
 Vota pii : seges æstivo properata calore
 Penè simul crescit, floret, fetuque gravatur.

Non Oleæ, non Vitis erat reparabile damnum ;
 Utraque perstat humi siccis demortua ramis.
 Quid steriles dubitatis adhuc excidere truncos :
 Hic lâbor, hæc maneat lacrymosos cura Colonos ;
 Quas Hieme uberibus spoliabant fructibus, illas
 Nunc ferro totis Oleas evertere campis.

VITIS Aprico defensa loco, si Vinea tantis
PROPA- Indejecta malis steterit; vastoque supersit

GO. Ex obitu vivax hinc, illinc truncus ; ab uno
 Stipite ducantur, scrobibus demersa, vacantes
 Ad palos farmenta : parens alimenta tenellæ
 Pinguia transmittet soboli ; totumque per annum
 Hanc adeò gravidæque novas propaginis uvas
 Nutriet : exæcto quo tempore, summa flagelli
 Curvatura levi resecetur falce ; suaque
 Paulatim radice trahant plantaria succum ;
 Materno dum bima sinu tollantur ; & almâ
 Vite cadens palmes penitus tellure prematur.

Extremæ sub finem Hiemis, cùm juncta piorum
Agmina Christiadum fletu precibûsque minaces

Numinis expugnant iras ; animumque dolore ,
Et sceleris socium pœnâ quoquè vindice corpus
Excruciant , levibusque cibis jejunia pascunt ;

EXTRE
MÆ
biemis la
bores.

Tempus erit duras Tauris aperire Novales ;
Effodere , & spinâ Vites sepire rigenti ,
Vel luteos humili muros compohere formâ ,
Et procùl infestas gemmis arcere Capellas .
Tunc etiam longis , anni spes altera , sulcis
Obruitur Milium , calidâ quod pulte Colonos .
Sustineat : tenui Lentes , & edacia pingui
Cannaba dantur humo : tunc opportuna Fabarum
Et Ciceris satio : tunc & juvat Hordea terris ,
Arboresque iterum scrobibus deponere plantas .

Festinate viri : neque enim cessare Colonos
Naturæ novus in partum sinit impetus : agros
Affidua versate manu : date semina terris :
Fronde levate nemus ; vanumque recidite luxum ;
Et teneris jam tum ramis imponite morem .
Nam neque religio , nec quadraginta dierum
(Ritibus addixit pietas quos publica sacris)
Jura vetant terræ curas adhibere colendæ .
Nos inopi tunc longa domant jejunia victu .
Hæc quoquè sit vobis pœnæ pars magna , labores .
Sustinuisse graves . At ubi celebranda recurrent
Paschæ ; terrenas ulro deponite curas ,
Cælorum memores : animus , pars optima nostri ,
Hanc saltem longi partem sibi vindicet anni .
Ut segetem gravis herba premit ; virgultaque tonsas
Deformant malenata Pyros ; ut agrestia longus
Inquinat arma situs : pejora sequentibus instat
Sic animis purganda lues , atque insita rectis
Moribus improbitas , redivivaque semina labis
Illiūs , unde seges nova pullulat usque malorum .
Si pietas , si sensus inest ; abstergere fieri

FESTI
PASCHAE
LIS
CELE-
BRATIO

Ne pigeat maculas, fuso quas sanguine Christus
Abluit; & flammis non devoveamus Avernus,
Quam superis animam moriens Deus afferit oris.

Sacros ergo dies pius aras ante, silenti
Curarum strepitu, sub pectore Rusticus alto
Præterite noxas vitæ labesque revolvens,
Excutiat se se, scelerumque redarguat intus;
Exoneretque gravi confessam pondere mentem;
Auribus & tutis ultiro, quæcumque remordent;
Deponat peccata, dolens, & crimen acerbans
Ipse suum: dextra quatiat tum peccus iniquum,
Suppliciter tristis; veniamque exoret amaris
Cum lacrymis; atque hanc dederit si rite Sacerdos;
Nil dubiter sacris purum se fistere mensis,
Præsentemque Deum vesci sub imagine panis
Excipiat Christum, non immemor hospite tanto
Muneribusque frui, & divinæ Numinis auræ
Explicitos aperire sinus, nec parcere votis.

Has epulas celebrate viri quâ luce, Ferarum
Antiqua pro cæde, litans se victimam Christus
Instituit sacras morti jam proximus escas.
Hæc in honore dies: ritus servate veterostos
Agricola; precibusque sacram producite noctem;
Numen adorantes templis tunc omnibus astans.

Quò vos sape vocant leviora negotia, festam
Suadeat & pietas natis comitantibus urbem
Visere: Rhedarum strepitu non illa sonoro
Ferver, at effusæ plebis Procerumque silenti
Agmine; nec capiunt rutilis ardentia flammis
Templa viros: pia proh! quantum laudaret Agrestis.
Oppida, si toto non cerneret amplius anno.

Postera lux, diro Christi cum funere, luctum
Tristitiamque refert: nigros induita colores
Templa silent, nullus sacris honor additur aris,

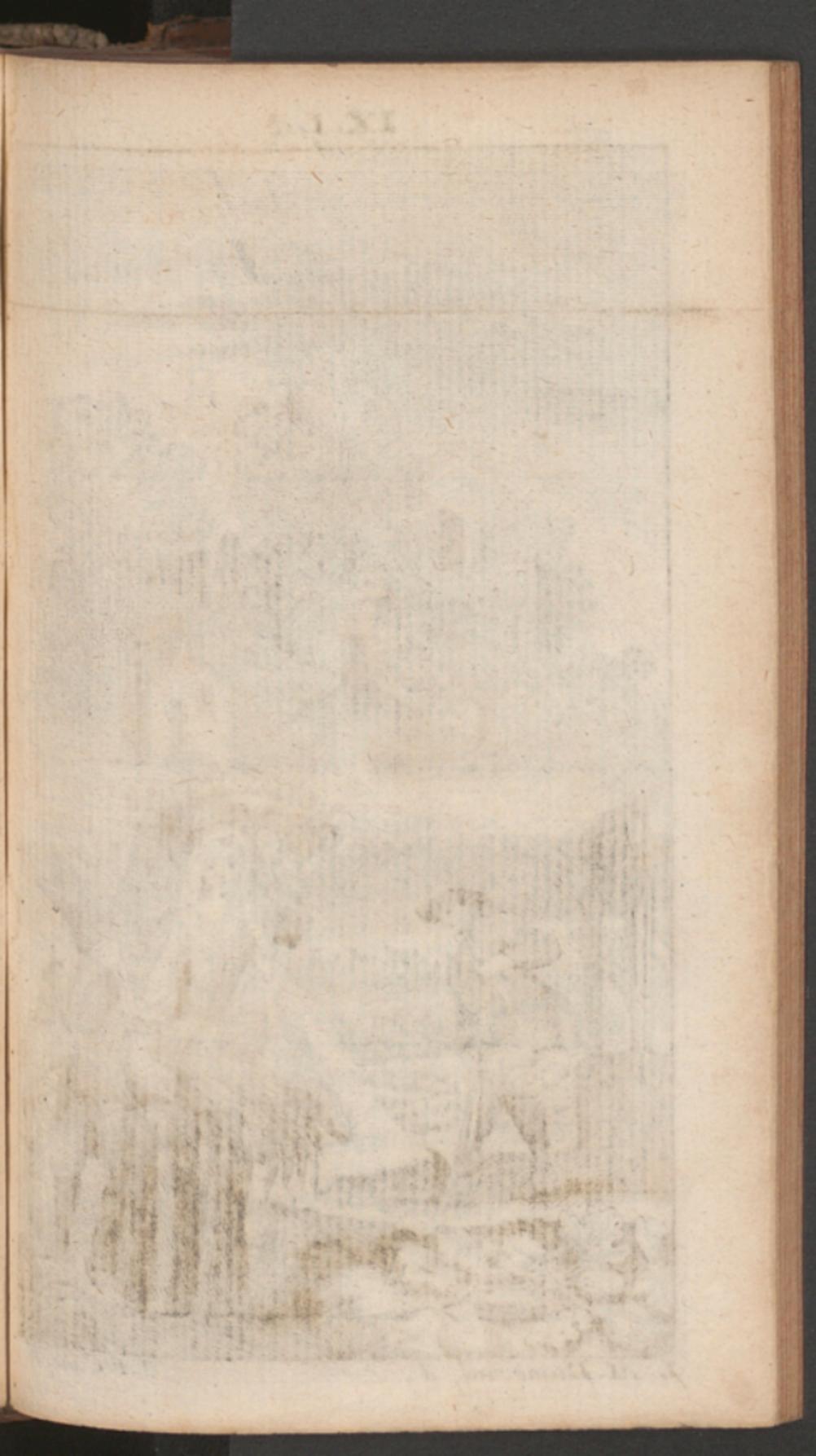
Nec facibus pinguique calent altaria thure:
Jámque movent pavidas tenebrofa silentia mentes,
Cùm subitò Crucis ostentans venerabile lignum,
Et pullà lugubrè canens in veste Sacerdos
Prodit, & ostensâ morientis imagine Christi:
En, ait, insonti nostras qui sanguine culpas
Eluit, expendens pœnas & debita nobis
Supplicia: en durae quondam Crux hospita mortis;
Nunc spes certa virûm : sacro procumbite ligno,
Quo mundi stetit emta salus. Hæc pauca profatus,
Depositâ Cruce, submissis prior ipse Sacerdos
Procumbit genibus, sacróque dat oscula ligno.
Poplite tum sequitur flexo plebs tota, manûsque
Transfixosque pedes clavis, & pectus apertum,
Sacrâque profuso fletu rigat ora, suisque
Objicit hanc vitiis mortem, nec obire vicissim
Abnegat, antè novo malesanam criminè mentem
Quàm sceleret, tantosque Dei frustretur amores.

Promissam servate fidem ; nullique, redemptam
Hoc pretio, posthac animam submitte culpæ.
Non habitanda diù tellus : æterna beatos
Regna manent ; longoque manus à Sole rubentes
Sceptra regent ; & quos nunc importuna fatigat
Pauperies, major votis à morte sequetur
Copia, cùm luteas Cælo mutabitis ædes.
Christus enim, rediens ad vitæ munia, clausæ
Per nostrum scelus, ecce fores perrumpit Olympi.
Et sécum eductas, tenebroso viator ab Orco,
Æthereis animas, nostrum genus, invehit oris.
Nos quoquè Cælitum felicibus inferet olim
Conciliis; vitam interea tueamur egentem,
Sperantes meliora: vocant en mollia rursum
Arva manus: palo suspensa resumite fortis
Arma viri, meritisque Deo persolvite grates;

270 PRÆDII RUSTICI
Qui nostrum bonus exilium solatur agrorum
Muneribus, curas addens operūmque labores;
Tristia ne vacuae capiant nos tædia vitæ.

181

L. A. Dumesnil d.

I. F. Carr, f.

PRÆDII RUSTICI LIBER IX.

Olus.

URPUREIS alii redolentes floribus
hortos
Principibus cecinere viris ; ego rustica
tractans

Prædia, divino quondam meditata Maroni,
Tenuia difficulti complectar Oluscula versu.

Lamoniana suos flectens per tempora flores,
Jam tulit hortorum primos Rapinus honores.
Tu quem Lamoni Regi populisque reliquit
Nominis heredem meritique , virentibus hortis
Adde novum decus, atque (1.) Apii cum (2.) Bac-

chare tortis
Frondibus , agrestem capiti patiare coronam.
Si spectas mollémque Rosam & sacrata Parenti
Lilia, (3.) Lactucas &c humi nascentia (4.) Fraga

(1.) Persil. (2.) Gans-nôtre-dame , herbe odoriferante que les anciens mettoient dans leurs couronnes.
(3.) Laitne. (4.) Fraise.

Despicias: at inest oleri sua cuique voluptas;
Et placet ipsa sibi rerum Natura creatrix,
Seu picta formosa novos in flore colores
Miscuit, hortenses seu pratalit utilis herbas.

HORTI Delicias & ruris opes qui præparat hortum;
POSITIO. Arva domo vicina colat: sit commodus aër,
Pinguis humus, facilisque: fimo telluris iniquæ
Corrigitur vitium, sed inemendabile Cælum est.
Prona per areolas aqua derivabitur omnes;
Nec Boreas affiget olus, si colle sub alto
Molliter ad tepidos ager inclinabitur Austros.
Nuda sit arboribus tellus: vernantibus herbis
Una laborantis non officit umbra Colonii.

Maturas æstiva procùl terat area fruges;
Infestas oleri paleas ne ventus inhortum
Déferat, & moto conspergat pulvere plantas.
Ne pigra vicinis fœdas imitata paludes
Torpeat unda locis; inimica nitentibus herbis
Stagna calescenti generant animalia limo.

AQUA. Si vestigales amnis devexerit undas;
Séque, loci mirâ captus dulcedine, plures
Dividat in rivos, totoque perambulet horto;
Solve memor Superis tanto pro munere grates.
At si nec medio fons obstrebit ullus in horto,
Nec procul hinc aliis vénit advena rivos aboris;

PUTEUS. Quod superest Olitor terræ cava viscera ferro
Tentet, & uberibus circumpluet úndique guttis;
Ac Mulo versante rotas per mutua nexas,
Non lâbor est imo latices edûcere fundo.

Ne gravior fossorum animas extorqueat aëris,
Accendant pingues opera inter iniqua lucernas,
Et vitæ metuant, cùm pestifer halitus ignem
Protinus extinguat: directas úndique circùm
Ad latera objiciant tabulas; quas lignea vectis

Vultineat transversa; solo conclusa ruenti
 Corpora ne tristi donentur viva sepulchro.
 Qui fodunt puteos siccissima tempora quærant:
 Cùm mader imbre Solum, fallacibus omnia lymphis
 Rura natant: dubios Æstas probat arida fontes:
 Si maneant, inopem neque Sirius hauserit undam,
 Nil tardes muro puteum vestire perennem;
 Mordaci sensim tellus exesa liquore
 Ne labet, & subitam faciat mollita ruinam.

Quid magè conveniat vel circunducere murum,
 Claudere strūtilibus, vivis vel sepibus hortos
 Técum mente agitā: sépes armenta, rapacem
 Et populum, sed non hiemes avertit iniquas,
 Nec radice parum propioribus officit herbis.
 Utilior contrà paries, seu quodd minus agri
 Occupet, & teneris defendat frigora plantis;
 Sive quodd in plures duret reparabilis annos.

Hic ubi provisum fuerit, tum vertere terram
 Präcipio, multoque rudem describere campum
 Tramite, quā rivum sulcos partitus in omnes
 Ducat, &c areolas dextrā, lèvâque Colonus
 Accessu faciles ferro rimetur, &c herbâ
 Purget Olus, gravibus neque calcet semina plantis.

Grandia si virides quis in oppida tránsferat hortos,
 Tonifilibus distincta Pitis extrema viarum
 Ornet, & hinc, illinc longo serat ordine flores;
 Indecores ne se (1) Porri, (2) Caulésque videntum
 Protinus objiciant oculis. Tu seria rerum
 Semper ama, modicásque vias prætende (3) Thymóque
 Et gratis Baccho (4) Cinaris, &c (5) Rore-marino.
 Humentes quoqué mollis amat (6) Satureia ripas,

HORTI
SEPI-
MEN-
TUM.

AREÆ
INFOR-
MANDÆ

Et
cingendæ
arbustis
Herbisque
odoris.

(1) Porreau. (2) Chou. (3) Thym. (4) Artichau. (5)
 Remarin, (6) Sarriette, plante odoriferante bordure.

374 PRÆDII RUSTICI

(1) Serpillúmque Solo repens, (2) Apiúmque Pelaſgæ
Quondam frontis honos, & crassis (3) Salvia ramis.

Et floribus. Non tamen omnigenis inimicus floribus, illos
Ejicies, quorum facilis cultura, nec usus
Nullus erit, quales Violæ, nigrumque Papaver,
Et Rosa supposito quæ si calet igne, caduci
Solamen tibi floris aquam stillabit odoram.
Liliáque, & (4) Calthas, & hiantem flore decoro
Narcissum, (5) Clytiénque seres; festisque diebus
Serta parans, donis Superos placabis inemtis.
In tenues hominum curas descendere gaudent
Cælicolæ, tantumque boni pietate Coloni,
Quantum operâ, quantum largis viget imbris herba.
Mopsus enim & Corydon hortis cum pinguibus olim
Contiguas habuere domos: magis iste lacertis,
Ille Deo confisus, humum sudoribus iisdem
Nec fructu coluere pari: seu venditor urbem
Mopsus adit, ferro docilem seu cultor agellum.
Sollicitat, plenis respondent omnia votis.
At Corydon inopes vix colligit unde Penates
Sustineat, miseramque trahat cum conjugé vitam.
Æstus erat, festisque dies; amboque sub umbra
Gramineis sedere toris. O Mopse beatos
Miror, ait Corydon, uni tibi surgere Soles?
Semina diversis en ut communia fatis
Confurgant? atqui non ingeniosius alter
Excolit, aut lymphis juvat uberioribus herbas.
Mopsus ad hæc. Aliâ, ô Corydon, sed cognita paucis
Te quoquè cûra latet Superos in vota vocandi:
Insontes cum voce manus fer ad astra, priusquam
Admoveas operi, fortunatisque videbis
Intus ali, & succo meliore tumescere plantas.
(1) Serpolet. (2) Perfil. (3) Sangu. (4) Sensi. (5) Turnusol ou. Heliotropio.

Obsequitur monitis Corydon; nec vana precandi
Religio: redeunt animæ languentibus herbis,
Fecundosque sinus laxans, se messe coronat
Ubiore pias humus emendata per artes.

Rusticus ancipites hiberna per otia marras,
Ferratamque paret cratem, durosque ligones,
Capreolosque, quibus glebas exerceat armis.
Tum quoquæ vicino querat sibi femina rure,
Et varios Oleris generatim ediscere cultus
Non pigeat: neque enim plantis ager omnibus unus,
Non eadem cultura placet, tempusque serendi.

Pars amat festivos Soles, pars frigus, & Euri.
Aspernata minas, illæsæ frondis honorem
Per medias hieimes servat; pars condita terris
Non sursum prodire pigris radicibus audet,
Torpentes non ante coimas evolvere Cælo,
Quam reducem audierit Progeni, Zephyrosq; vocantes.

Sæpe sua pubens Olis ab radice revulsum
Mutatis adolescit agris; & mater eodem
Sæpe sinu tellus quo parturit, educat herbas.
Sunt aliae, semel excisis, quæ frondibus arent,
Demessaque comâ stat trunca inutilis agro.
Sunt qui bus usquæ redit nova frons, multaque Colonum
Messe beant. Molli nunc sigit oluscula terra
Intactis Olior foliis; nunc fronde resectâ,
Succus ut uberior stirpem cogatur ad imam,
Mandas agris. Plantas unâ ratione nec omnes
Evocat in temen, generique immittit habendo.

Præterea genus haud unum (1) Beteraque rubenti,
(2) Candidulaque: suas mensis alit altera frondes,
Altera radicem; genitalibus utraque fulcis
Danda, coronato cum vertice (3) Punica malius

INSTRUMENTA

MEN-TUM

OLITO-

RIUM.

VARIA

OLE-RUM

CULTUS

RA.

VARIA

SPECIES

Beter.

{1} Beteraud. {2} Poirée. {3} Grenadier.

Prodiit, & roseo procul émicat ignea flore.

Lactuce. Nec tibi (1) Lactucæ faciem nascentur in unam.
 (2) Altera quæ Cochleas foliis imitatur, aquosam
 Fert hiemen: (3) medium per se caput altera plexis
 Frondibus involvet, solidumque tumebit in orbem
 (4) Dentatas crispatæ comas; hæc Vere tepenti
 Nascitur; æstivos tolerat (5) Romana calores.

Sunt etiam (6) Napi teretes, (7) Raphanique, sativus
 Et rudis (8) Asparagus, capitatum & seculare (9) Porrum,

Cucurbitæ. (10) Longior & (11) patulo visenda Cucurbita ventre.

Longa super cameras reptat, vel ab arbore fructum
 Demittit, docilem pueri quém cortice presso:
 Funiculis cogunt in quilibet ite figuræ,
 Nunc Solis radios singunt, tortosque Dracones;
 Nunc super inscriptum gaudent concrescere nomen:
 Dein humeris vacuas aptant, nudique per undam
 Flumen inexpertis audent pulsare lacertis.

Scandit in arboreos ventrosa Cucurbita truncos;
 Sed tu multiplici per gramina repere flexu
 Coge, fatigentes rumpar ne pondere ramos.

(12) Tertia quæ brevior, mediisque coercita nodo
 Exoritur, Bacchò dabit opportuna lagenam,
 Quam latèri accingas operumque viæque ministram.

Spinachii. Ipsa aded geminum referunt (13) Spinacia sexum:
 Quem dixere marem, generosior unus acutum
 Profilit in semen; tristi propè pallet amictu
 Femina; quæ steriles effert sine semine frondes.

Brassica. Quid memorem quantâ jactet se (14) Brassica laudes:
 (15) Sive volubilibus reddit in se frondibus, orbisque

(1) Laitné. (2) La Cognille, Laituë. (3) Laitue pomme. (4) La Crepe blonde, Laituë. (5) Laitue-Romaine. (6) Navet. (7) Rizou ou Raifort. (8) Asperge. (9) Porren. (10) Courgette longue. (11) Citronille. (12) Calebasse. (13) Epinard. (14) Chou. (15) Chou-pommé.

Orbis agglomerans, capit is sub mole laborat;

(1) Tornato similes ebori seu candida flores

Ediderit (2) seu coniferas imitata Cupressos

Sequi suas plicat in frondes, & acumen in album

Désinit, ac tenui venit haud ingloria mensæ;

(3) Sive hieme in media, cum cetera frigore torpant,

Læta viret; Boreamque trucem, Caurósque malignos

Despiciens, vacuis ultro dominatur in hortis.

Ut variæ species oleris, sic plura serendi

Tempora sunt: putribus mandantur pleraque fulcis

Cum pluviis tellus madet autumnalibus, & cum

Sithonias Hiemes reducis fugat aura Favoni.

Tunc éadem est anni facies, & sœpe subortæ

Autumno Violæ falluntur imagine Veris.

OLE-
RUM
SATIO
AUTUM-
NALIS.

Tempestiva autem satio, seu frigore terram

Fermentarit hiems; seu coxerit acrior æstas.

Utraque vis solvit glebas, & inutile gramen

Enecat: insani quanquam post frigora Cauri

Vere satis annus clementior excipit herbas.

Bruma tamen licet usquæ comas affligat adustas,

Securam patitur stirpem coalescere terris,

Et messem Cælo dein maturare calenti.

Quare age deciduas cum nuda ex arbore frondes

Frigidulis volitare vides ludibria ventis,

Insta operi; longos plano duc æquore sulcos,

(4) Alliâque in plures spicas divisa, refosso

Conde solo fatuimque (5) Blitum (6) Cretâsque marinas

Et (7) Cinaram, Cinaræque rubras intersere (8) Betas.

Optima tunc etiam satio (9) Menthaeque virenti,

Et (10) Cunilæ, & (11) Fragis nemorum gaudentibus

umbrâ.

(1) Chou-fleur. (2) Choufrisé. (3) Chouvert (4) Ail.
(5) Blette. (6) Crête marine. (7) Artichau. (8) Béte-
rave. (9) Baume, herbe odoriferante, fourniture de sa-
lade. (10) Sarriete, plante odoriferante. (11) Fraise.

(1) Ideisque Rubis, (2) Inulaque, (3) Crocoque rubens
 (4) Fungus, & (5) Anisum, gratoque (6) Lavendula
 succo

OLE-RUM Et (7) Sedum minus, & medicos (8) Hyssopus in usus,
SATIO Et (9) Sifer, atque (10) Rumex, & inertis grata palato
AUTUM-NALIS. (11) Intyba, & (12) Atriplices, & (13) Pastinaca serantur,
 Atque (14) Cicer telluris edax, dulcisque (15) Locusta,
 Et foliis asper (16) Raphanus, (17) Condryllaque crure
 Lactea, quæque hilares faciunt (18) Nasturtia mentes,
 (19) Napusque & minimo quæ semine nata (20) Sinapis
 Arboris in faciem ramis frondescit opacis.

Vos quoquæ jejunæ quondam solatia mensæ,
Cæsa minutatim & cerealibus abdita crustis,
 Ante hiemem molles (21) Spinachia pandite frondes:
 Et teneris aude (22) Lactecula surgere fibris:
 Te stipulis, cum frigus erit, te stercore multo
 Immites hiemis contra tutabimur auras.
 (23) Erucas etiam, rectoque (24) Dracontia caule,
 Atque (25) Bipinellas, (26) Oxymque, brevemque
 (27) melissam,
 Quas oleo, & veteri, cum Bruma remittet, aceto
 Perfundas, tunc tempus erit committere fulcis.

Noste juvat quas siccus ager, quas humidus herbas

(1) Framboise. (2) Année. (3) Safran. (4) Chambignon. (5) Anis. (6) Lavande, bordure. (7) Tripe-Madame, fourniture de salade. (8) Hyssope. (9) Chervi, racine potagère. (10) Espèce de patience. (11) Chicorée blanche. (12) Bonne-dame ou Arroche, petite plante annuelle dont on se fert en potage & en farce. (13) Panais, racine potagère (14) Pois chiche. (15) Mache ou Doucete. (16) Rave. (17) Espèce de chicorée sauvage. (18) Cresson Alenois ou Nasturce, fourniture de salade. (19) Navel. (20) Moutarde. (21) Epinard. (22) Petite Laitue. (23) Roquette. (24) Estragon, fourniture de salade. (25) Pimprenelle. (26) Allénnia, fourniture de salade. (27) Melisso, fourniture de salade.

Repuat, ut tōto nullus vacet angulus horto,
 Quæ steriles fundo tellus imitatur arenas,
 Lactucæ, Cicerique favet: Spinachia longam
 Non passura sitim, Caulésque, & olementia latè
 Allia felicis gaudent uligine terræ.
 Sunt quibus & profint umbræ; murósque vel ipsoſ
 Occupat effusis (1) Anguina Cucurbita ramis.
 Et testudineo prope murum Vinea dorſo
 Fleſtitur, arcendos circumſita Solis ad æſtus.

Nudus erit tepidos paries conversus ad Austros;
 Optima seminibus statio; ſi mollior altâ
 Inſtruītur (e) pulvinus humo, qui Vere reduc̄to
 Sufficiat pangenda novis plantaria fulc̄is:
 Murus enim franget Boream, Solisque reflexi
 Quæſitus favor algentes ſolabitur herbas.

Quantūm Oleri prodeſt ager opportunus alendo
 Vidiſ & obſlupuit noſtro qui primus ab orbe
 Cantaber australes Americæ ſemen ad oras
 Tranſtulerat: (3) Raphanus tener egregiique ſaporis
 Corporis humani molem ſuperabat; & Indus
 Grandior arboreo poterat vix carpere ſummas
 Caule Fabas: onus uva viri pendebat ab Ulmo;
 Nectumidum cervix (4) Peponem nervosa tulifſet.

Longa nivalis Hiems & inertibus otia terris
 Et pigro facit Agricolæ: ſilet herbula primis
 Frigoribus contracta; gelu vel terra rigenti
 Clauditur, aut longo madet intractabilis imbre;
 Jam neque fundit opes; Olitor niſi frigora flammis
 Vicerit occultis, multo vel ſtercore molles
 Evocet (5) Asparagos; & quas natura negabit,
 Præcoce Laetucas emergere jufſerit ortu.

Hunc olim prior induxit Quintinius uſum.

(1) Conre longue. (2) Couche ou petite planche dans un
 Jardin. (3) Rave ou Raifort. (4) Melon. (5) Asperges.

OLERI
 CUIQUE
 LOCA
 OPPOR-
 TUNIS-
 SIMA.

LAMI
 HERAD
 UTMEST

OLERÆ
 PROPE-
 RATA.

Quippe Hiemes inter medias felicibus armis
 Oppida cùm Galli quaterent inimica, nec anna
 Tempestas effet non fertilis ulla triumphis:
 Ille suâ ne non Brumam quoquè vinceret arte,
 (Ubi dè Nullo Hiemis Verisque satas discrimine plantas
Versaliæ.) Versaliæ riguis educere cœpit in hortis:

Nam quid humus Regi non déferat, excita tanti
 Principis aspectu, posito qui pondere rerum
 Quos oculos aperit populis orbique regendo,
 In renues amat interdum demittere plantas.

Si, loca jam toties mihi decantata, beatos
 Versaliæ colles videam; non ipsa tenebunt
 Augustæ me Tecta domûs, non lympha per altos
 Obsequiosa fluens montes, non totius orbis
 Dives opum variarum hortus, non déniique nostrum
 Quæquam non piceat tantos Olus inter honores
 Aspicere: at molles lœtis cùm per leget herbas
 Luminibus Lodoix; ero Principe totus in uno,
 Quem procùl attonitus stupet Orbis, & ultimaretra
 Venturi post secla velint vidisse Nepotes.

IRRI- Cùm venti posuere truces, & Oluscula leni
GANDI Jam Zephyrus fovet afflatu, non Sole cadenti
TEMPUS. Non oriente, recens haustos diffunde liquores;
 Humor inexpertam ne frigidus occupet herbam.
 Cùm medium Cæli Titan concenderit orbem,
 Tunc bibet irriguos tellus lœtissima rivos.
 Déin anno mutante vices, tu tempora mutas
 Namque superfusis plantas à Sole calentes
 Ureret imber aquis: æstivo tempore pronus
 Hesperio Phœbus seu mergat in æquore currus;
 Eōis redeat seu matutinus ab undis,
 Educas puteis querula compage rotarum
 Tempus erit toto lymphas dispergere campo.

Vere novo lactens virjdem cùm nescis in herbam
 Tollitur

Tollitur; & Zephyris hiscens Rosa mollibus auras
 Implet odore novo; florésque induta recentes
 Ipsa suis arbos inhiat pulcherrima ramis;
 Venturæ recreat segetis spes úna Colonos:
 Ast Oltor jam nunc operum mercede diurnâ
 Dives erit: breve (1) Chærophylon, & (2) Amara-

VERNA
HORTI
FACIES.

cus umbrâ

Lætior in messem crescunt; & orentia Fragis
 Arva rubent, uvísque (3) Ribes arbuscula crisspis.
 Jámque caput plexis involvere (4) Brassica ramis
 Cogitat, & tardi surgunt (5) Buglosa saporis.
 Occulta per saxa vias alimentáque (6) Cappar
 Inveniens, scabris tegit óbſita rudera baccis.
 Cæſa ſemel (7) Lapathi brevis herba virentibus uſquè
 Luxuriat rediviva comis: crispantur orentis
 Flexibiles (8) Apii frondes; & acumine mollem
 (9) Cepula ſindit humum, tonsisque repullulat (10) Oxis
 Frondibus, & dulces ſpargit (11) Melilotus odores.
 (12) Feniculum, (13) Raphanúsque tener, mordáxque

(14) Sinapi,

Lætaque naſcuntur (15) Puleia, quæque domorum
 (16) Ocima ſublimes decorant palpanda fenefras.
 Eruitur (17) Staphilinus humo, (18) Sifarónq; brevésq;
 (19) Buniades, & quæ fruticat ſpatioſior (20) Hirci
 Barbula, & hiberno gaudentia frigore (21) Rapa.
 Silvescunt (22) Cinaræ, pomóque virente ſuperbas
 Mille modis variant cenas; torpēſque palatum

(1) Cercueil, fourniture de ſalade (2) Marjolaine, bordure. (3) Groſſeille piquante. (4) Chou pomme. (5) Buglosa. (6) Capre. (7) Patience, espèce de fort grande Oſſeille. (8) Persil. (9) Gibonde, espèce de petit Oignon. (10) Alſelnia. (11) Méliſſot. (12) Fenouil. (13) Rave. (14) Moñarde. (15) Pouliot, Bordure. (16) Baſilic. (17) Carote. (18) Chervi. (19) Navel. (20) Scorſonére ou Saſſifex. (21) Rave. (22) Artichau.

Exacuunt dulci (1) Cicer (2) Asparagūsque sapore;

(Ubi dē
prisca fru- Quas epulas tantūm lectos & ab arbore fructus
galitate.) Prisca Patrum norat virtus atque aurea frugi

Simplicitas: hinc illa virūm felicior ætas

Usquè valens tenui superabat secula viæ.

Nunc spatio vitam finit breviore ciborum

Implacata fames: neque enim in convivia tantūm

Jam veniunt agris animalia nata colendis:

Itur & in medias, pretium faciente periculo,

Oceani syrtes: educitur æquore Piscis:

Nec medium tutis Ales secat aëra pennis;

Totus & est jam penè gulæ contractior orbis.

VERNA Dum viget hiberno tellus animosior imbre,

OLE- Ne sterili vernas in alendo gramine vires

RUM Insumat, properemus humo dare semina (3) Tymbrix

SATIO. Atque (4) Apii, (5) Betæque rubræ, (6) Pisiq; virentis:

Tunc quoquè (7) Cervinum cornu, (8) Coriandra:

(9) Blitumque

(10) Et Seris, & dulci (11) Borrago flore seruntur,

Et coctu (12) Faba difficilis, vilisque (13) Fasellus;

Aureaque (14) Andragne, atque humiliis (15) Saliunc-

ca, suumque

A longo quæ nomen habet (16) Lactuca cūculo:

Mutatumque Solo, radicibus antè recisis

Detonsaque comâ cantoribus utile (17) Porrum

Pangitur, & (18) Cepe lacrymas factura secant.

Vos etiam (19) Lupuli, brevibûsq; (20) Cicerbita ramis;

Et primâ (21) Pepo difficilis cùm pubet in herbâ,

(1) Pois. (2) Asperges. (3) Sarriette, bordure. (4) Persil.

(5) Béterave. (6) Pois-vert. (7) Corne de cerf. (8) Corian-

dre. (9) Blette. (10) Chicorée blanche. (11) Bourrache.

(12) Feve. (13) Haricot. (14) Pourpié. (15) Lavande,

bordure. (16) Laitue, capucine. (17) Porreau. (18) Oignon.

(19) Honblon. (20) Espèce de Chicorée sauvage. (21) Melon.

Téque (1) palustre Apium, te semen olentis (2) Anethi
Accipient fulci, (3) Crithmumque, & amica Lyæo
(4) Hormina, quæque manus inodorat (5) Ruta legentes.

Quid jubeat, quid Luna vetet, plebs nescia rerum LUNA-
Inspiciat, Lunasque meras, atque arbitra ruris RIIS
Astra crepet; tu Sole tuos metire labores. SUPERS-
Si qua fides oculo, plantas Sol adjuvat unus; TITIO.
Et quod in humanas possunt vaga fidera mentes,
In teneras id juris habent non amplius herbæ.

Seminibus positis inimicam avertite Talpam;
Ne deformet agros, & in quo dente sativum OLERA
Depopuletur olus. Longos telluris acervos INFES-
Si quandò aspicias sensim confurgere, gressus TANT
Fer tacitos, crassamque togam super injice: summum
Talpa Solum sulcans, positis caput infcia pannis
Inseret, & meritas tenebris dabit éruta pœnas.

Agricolæ, contra Mures aviūmque minorum Mures.
Insidas & furta, solent defigere vepres,
Et teneras rigidis defendere sentibus herbas.
Non equidem per dura petit Mus vulnera prædam,
Occultum sed querit iter tellure sub ima;
Armatasque rubis sepes, & inutile vallum
Trajicit, & teneras depascitur helluo frondes:
Sint tibi fallaces foribus sata, propter apertis
Muscipulæ, quibus invitet succedere furem
Pendula nux: avido malefidam credulus escam
Ore petit, clausoque vorax se latro teneri
Carcere conspiciens, jam non semesa resumit
Frusta nucis, sed non cessat captivus iniquas
Tollere vel pedibus, vel dente laceffere valvas.

Vidi ego qui Talpas (6) Ricino maleolente fugaret,
Atque venenatâ (7) Cinaræ radice pararet

(1) Hache. (2) Anet. (3) Crête-Marine ou Fenouil-
marin. (4) Ormuz. (5) Rue. (6) Tique. (7) Artichan-

Muribus insidias. Si quando frondibus hærens

Campe. Infestabat olus Pulex, hirsutaque (1) Campe,

Fornicat. (2) Marrubii latices super injiciebat amaros:

Et Fórmicarum flammis abolere recessus

Sueverat, ut fumo durisque exterrita pœnisi

Impigra gens ultro maletutis cederet agris,

Nil fruges hiemi lectas, nil horrea curans.

(*Ubi dicitur*) Providere Dei nobis meliora: Pyrenes

Ciconia.) Nuper enim celos peregrina Ciconia montes

Dum superat, ferturque humili super arva volatu;

In cassis sibi non positos cadit, atque resectis

Continuò pennis custos imponitur horto.

Oblatas captiva dapes fastidit; at Anguem

Inter-vidit olus, vacuamque immisit in alvum;

Quanvis ille diu lucetatus, corporis imos

Implicit nodos, & torta volumina rostro.

Quæstura novam Volucris per oluscula prædam;

Herbarum genus omne sagax scrutatur, & hortum

Muribus, & Campe purgat, Talpisque; nec ipsos

Dedignatur edax, veteri quos evocat imber

Pariete, Limaces fractâ consumere conchâ.

OLE-RUM-CULTURA Non satis est procul infestas avertere pestes,

Affiduo nisi sollicites plantaria cultu:

Nam sine vi quæ sponte rubos & inutile gramen

Indulgens sibi terra creat; nisi victa labore

Continuo, nec Olus, nec munera blanda Lyzi,

Nec segetes pariet. Sic nos ad irania fortes,

Deficimur nervis ad honesta; viaque pedestri

Qui passus vix mille, suum visurus amicum,

Conficeret, vaga post Leporis vestigia totos

Itque reditque dies, faciente cupidine vires.

Radat humum rastris Olior, gramenque renascens

Eruat, & siccas riguis alat imbribus herbas.

(1) Chenille. (2) Marrubium.

At Peponem in primis ab iniqua vindicet aura: PEPO
 Mollis enim seu primævo juveniliter ortu
 Luxuriet, seu jam cœpit grandescere, cultu
 Indiget æterno. Sudoribus omnia vendunt
 Di superi, & magno stant optima quæque labore.
 Veris ubi reducem Volucres cecinere teponem,
 Laete novo vel aquâ medicatum fossula semen
 Excipiat saturata simo. Quâ parte nivalis
 Flat Boreas, Olitor mixta cum stercore terrâ
 Imbellem luteo præmuniat aggere plantam.
 Si quid adhuc sœvâsque vices mutabilis auræ,
 Et reducem medio Brumam jam Vere timebit,
 Coniferi Peponem finat intra concava vitri
 Crescere; dum ventos ferat, & jam fortior aurâ
 Liberiore frui malit, nudûsque relinqu.
 Vitrea transmittunt tepidum specularia Solem,
 Et sœvas arcent hiemes; at grandinis ictus
 Non tolerant: nisi vimineis defensa cucullis.
 Uni plura simul mandentur semina fossæ;
 Nam neque vis éadem cunctis est insita granis.
 Maternæ qui solus humi superaverit heres,
 Si nimius succi Pepo caudice longior uno
 Funditur, interdum molli caput ungue putator
 Démierat, & primâ luxum compescat in herbâ.
 Tum digitis terram terat; & quæ pessima circum
 Nascitur herba, manu tollat ferróque bicorni;
 Nec super effundat largos aspergine rores:
 Languentem vitiant lymphæ contagia frondem.
 Irriguois Peponi fas est inducere fontes,
 Donec in oblongum tumidus grandescere ventrem
 Incipiatur: dein & sitis, æstivaque calores
 Dant pretium: tamen exuccana miserabere plantam
 Si coquat arentes infana Canicula glebas.
 Sed cœve ne fluidum Pepo cortice combibat imbrevis

PEPO. Tegula subjicitur, Solem quæ sicca reflexum
Augeat, & terræ nocuis afflatibus obstat.

Duxit ubi croceos pellis rugosa colores,
Jāmque relicturus plantam dirūmpere collum
Nititur ipse Pepo; cultrum suppone, priusquam
Marceat, & terris putrefaciat inutile pondus.
Hunc legitio qui mole gravis, cute durus, & auro
Cócolor est, gustuque refert & odore Lyæum.
Non alia est (1) Cucumis cultura: (2) Cucurbita Cali
Difficilis patiens minùs est obnoxia curæ.

Cetera quæ passim nascuntur oluscula, versa
Quid memorem: si pinguis ager, si plurima lymphæ
Copia; non tempus, non disciplina ferendi
Quæritur ulla: sibi tellus nil indiga nostræ
Sufficit, ut largâ ditet mercede Colonum.

(3) Fraga tamen, (4) Cinarámque juvat purgare,
revulsâ
Prole, suam circùm fruticat quæ plurima matrem.
LACTU- In teretem (5) Lactuca comas quæ circinat orbem,
CA. Candidior sit operta Solo; prodire nec ausit
APIUM. In mensas (6) Apium majus, nisi Rusticus altâ
Vestierit terrâ jussas albescere frondes.

ENDI- Candescit pariter crispas (7) Endivia molli
Vincta comas junco, & genitalibus obruta sulcis.
RAPHA- Mollior & (8) Raphanus terris innascitur, imbræ
NUS. Si biberit falsos (asper falsugine gustus
Corrigitur) durus contrà si caudice nudo
Tellarem super emergat, foliisque frequenti
Luxuriet, vel fortè sitim sit passus iniquam.

CAP- (9) Capparis exefis quæ se circùmligat ipsa
PARIS. Parietibus, veteri plantis dē stirpe revulsis
(1) Concombre. (2) Citroïnelle. (3) Fraise. (4) Artichau.
(5) Laitue pommeée. (6) Celéri. (7) Chicorée blanche. (8)
Rave ou Raifort. (9) Caprier.

Conseritur; quanquam viridis cum bacca tepentes
Oscitat ad Soles, fetam det semine glandem.

CICER.

Debiliar tellure (1) Cicer ne repat aquosâ;
Ramosas appone sudes, quas sponte volutis
Claviculis veluti manibus comprehendit, humoque
Erigitur latè fruticans, albisque nitescit
Floribus, &c folium partes diffundit in omnes.

ALLIA.

(2) Allia si pedibus calcas, injuria laudem
Afferet, & capiti dabit incrementa tumenti.
Cum pallent, & humili flexâ cervice recumbunt,
Vellere tempus erit: vindictis de more maniplis,
Purgatoque Solo, duros tractare ligones
Incipe, ut infestum tellus exhalet odorem;
Qui teneras, si vera ferunt, interficit herbas.
Grandia quæ longo jam macrior Allia partu
Terra tulit, largo reparatas stercore vires
Colligat, antè novo quam semine feta, labores
Instituat primos. Id in hortis dulce colendis,
Quod messiem tellus alit irrequieta perennem;
Agricolâisque beant & spes & fructus avaros.

DE
HORTO
OLITO-
RIO.

Et dubitamus adhuc tantis ditescere donis,
Atque Oleri curas impendere. Buxea nobis
Silvula, non hortus colitur: procùl utilis herba
Exulat, ut vani florum captentur odores,
Et totum sterili rus absumatur in horto.
Atqui nil cedunt hortenses floribus herbæ.
Una dies florem nasci videt, una caducis
Effetum languere comis: quæ manè rubentes
Explicit frondes, lapsa Rosa vespere flore
Tristibus horrescit spinis: at oluscula durant
Semper, & in sulcos rectè digesta, virenti
Nil Buxo cedunt, nil coniferæ Cyparissio.

Si rapidos Olitor Soles, si frigora Bruma.

(1) Pois cicche. (2) Ail.

Mollit; & arte juvans Naturam , præoce partu
 Cogit humum natos alieno tempore fetus
 Edere , quæfitas mensis regalibus escas ;
 Ad quantas emerget opes ! quæ nominis ibit
 Fama sui ! quâm sorte suâ contentus avitum
 Vertet agrum : neque enim longi spe pendulus anni
 Eventus pavet ancipites : serit usquæ metitque ;
 Plenâque nil ad vota deest , si sedula conjux
 Obtigit , & duri proles studiofa laboris :
 Fortior ipse Solum palâ , duroque ligone
 Sollicitat ; puerique suis pro viribus adsunt
 Assidui comites operum : pars frangit inertes
 Malleolis glebas , pars gramen inutile rastris
 Insequitur , spargitque fimum , plantisque calores
 Æstivâaque sitim properantibus excutit undis.

At calathis Olus exportans ádit oppida conjux :
 Sera domum rédit ære gravis , dapibûsque diurnos
 Nec non urbano recreat rumore labores.
 Pauperibus mensis non assidet invida Cura ,
 Nec trepidus Pavor ambiguis circúmvolut alis :
 Nam neque bella timent , nec jura forensia : vanos
 Non horrent strepitus : non irrequieta tumultus
 Excitat internos tacitæ mens cónscia culpæ.
 Lite carent , neque nota domi vadimonia : nunquâm
 Lictoris subiit facies invisa Penates ;
 Et nisi spem fuerit seges ementita , dolorem
 Nullum corde premunt ; oritur neque tristior agris
 Ulla dies , nisi quam Soles feccre maligni.

Nil sibi cum Medicis , vanâque Machaonis arte ,
 Et tamén usquæ valent ; lecto nec plumbeus Auster
 Languidulos affigit ; iners nec Bruma , nec Æstas
 Ulla nocet : nec membra ligant nodosa podagræ :
 Non stomacho gravis esc : febrem non lethifer afflat
 Autumnus ; neque deliciis properata senectus.

Iustat, & extremam præcox denuntiat horam.

De
OLI-
TORE.

Ipse salutares herbas , quārum indiget usus ,
Hortus habet, (1) Rutas, (2) Althæam,(3) Absynthia,

(4) Malvas ,

Et quæ concilient crispa (5) Papavera somnos.
Fert & opem medicis labor ipse potentior herbis.
Et ne fortè gravent opera indefessa Colonos ,
septima quæque dies ludos , & amica Lyæi
Dōna refert; meritique loco & virtutis habetur
Suspensis resides cœssare ligonibus agros.
Mutua qui festum vocat in convivia Pagum ,
(6) Lactucas , (7) Cinarāmque dapes apponit in emitas;
Nec Cyathis parcit : post prandia dicit in hortum
Convivas , & multa docet , discitque vicissim
Re super hortensi , longo sermone secutus
Herbarum casus varios , usumque medendi ;
Pallida seu vitio telluris oluscula languent ;
Infestis seu vermiculis obfesta tenentur.

Nec si let herbaram vires; seu pigror alvus ,
Seu fuerit citior , tussi seu fortè frequenti
Excitat latu illabens pulmonibus humor ,
Aut intermissis furit æstibus arida febris ;
Indicat hortensis si quæ ferat herba salutem.
Tum majora crepans , ridet potuisse Deorum
Esse loco quondam Porrum Cepásque , suisque
Mortales coluisse satum sibi Numen in hortis.
Et veteris famosa refert mendacia famæ ,
Pluribus enarrans , ut (8) Brassica nata (9) Lycurgi
Dè lacrymis , Vites etiam nunc oderit almas :

(1) Ruë. (2) Guimauve. (3) Absynthe. (4) Manue. (5)
Pavot. (6) Laitue. (7.) Artichau. (8) Chons. (9) Lycurgus
Thracie Rex Vites toto regno excidi jussit; quod Thracas vino
immoderatè deditos animadverteret. In furorem deinde atq[ue]
crua sibi succidit, Vites putans excidere: cum præ dolore sleret
larginis , ab illius lacrymis natam fabulantur Brassicam.

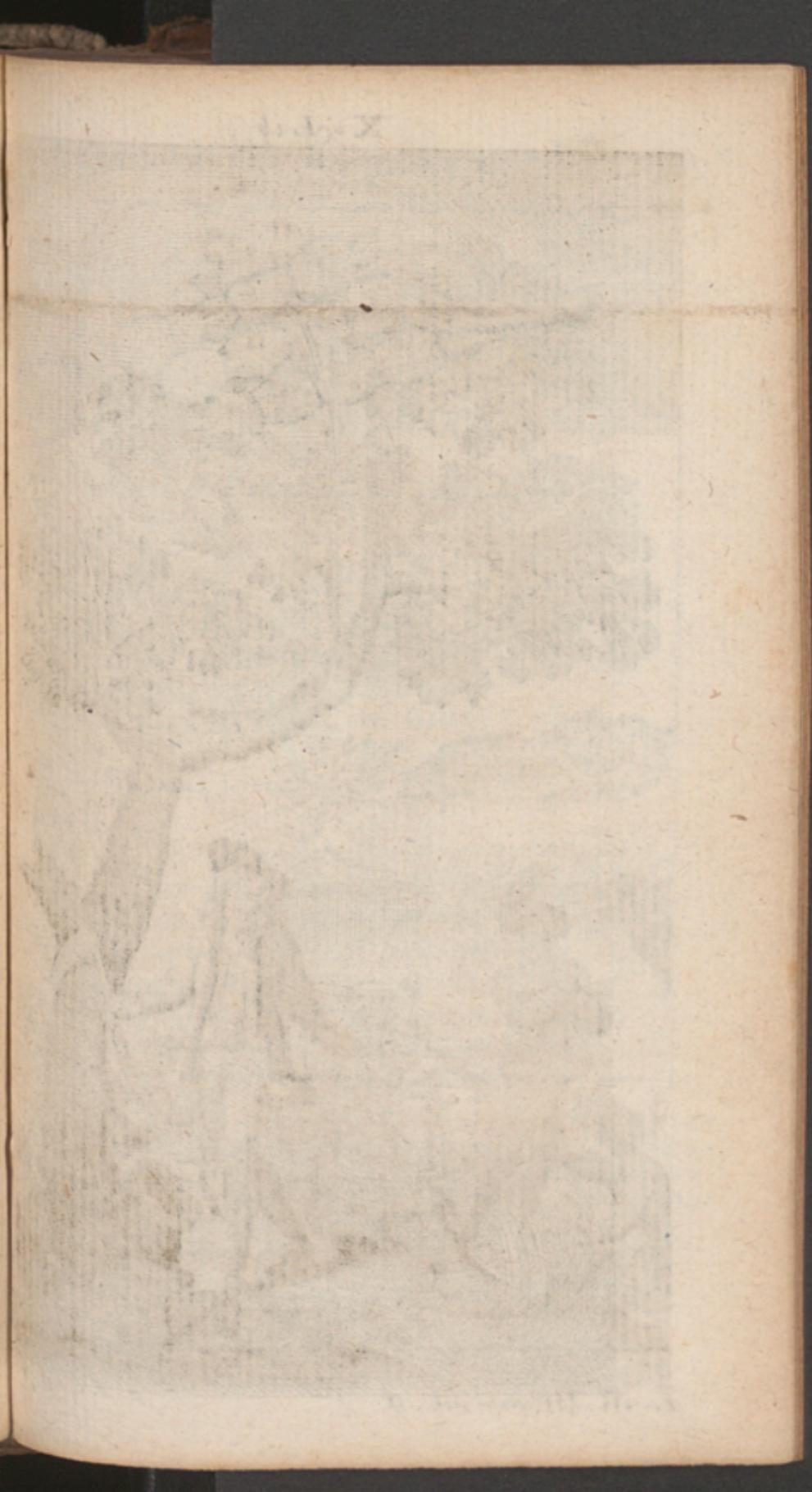
D E Vitis (1) ut ipsa retro tendentibus usquæ flagellis
DLITO- Diffugiat, ferrum velut in frondosa Lycurgus
R E, Brachia rursus agat, veteresque resuscitet iras.

Ipsa (2) Meliphylon humili d^ec^respite rufo
 Floremicans, Apis (inquit) erat, quam Flora latenter
 Nescia cūm premeret digitis, se vindice ladi
 Cuspidis indoluit punctu : neque lenta Volantem
 Pœna secuta ream est : in odoras ueraque crescit
 Ala comas, subitâque pedes radice tenentur;
 Herbâque fit; quâ non jucundior altera tristes
 Curat Apes, medicata vocans in Tecta fugaces,
 Et dulci fractas reparans spiramine vires.

Interea pueros Olitor famulūmque sequentem;
 Si quid displiceat, verbis castigat amaris;
 Nec laudes reticet meritas : nam laude vel ipsos
 Agricolas stimules. Tunc si quis ab arbore fructus
 Décidit ante diem, légit ipse, domūmque reportat.
 Si qua Solo jacet herba, gravi si pondere ramus
 Flectitur; è terra relevat, furcâque bicorni
 Sustinet, inque dies opera instituenda sequentes
 Designat, licito apponens etiam otia lucro.

Felices hominum curas, quas inter iniquo
 Non sceleri, non invidiae locus : unus & horto
 Et desideriis est terminus; una Ferarum
 Furta timent : vicinus amans virtutis & æqui
 Incustoditum formidine liberat agrum,
 At neque tranquillos amor insatiabilis auri
 Sollicitat : lucrantur opes, partisque fruuntur;
 Sola relinquentes pueris heredia, rastros,
 Jugera pauca, domum luteam, cultūmque supremā
 Numinis, & sanctos mores, studiūmque laboris.

(1) Vites, à Canibus Brassicis, si propter sati sint, n^o
 à pestiferis & nocentibus refugere dicuntur, nec eos illa ex
 parte contingere. Cic. d^enatura Deorum. (2) Melisse.

X. Lib

L. M. Dumesnil d.

J. F. Carr f.

PRÆDII RUSTICI LIBER X.

Vites.

ITIS ament alii succum : cultura
Poëtam
Me juvat ; effossis seu Vinitor ordine
longo

Semina deponat scrobibus , cultûque frequentâ
Hortetur teneras fetu turgescere plantas ,
Sive laborantes Ulmos pendentibus uvis
Exoneret , condâtque cadis spumantia vina.

Observata sequar Latii vestigia Vatis ,
Pampineos périgrans colles ; atqué unde Maroni
Jum prærepta fuit vindemia dives , eâdem
Neglectis festibor inops in Vite labruscas .

Felici meditatus agros vestire Lyæo ,
Ante rudis ferro tentes quâm viscera terræ ,
Quæ priùs Viti faveat quæ commoda tellus ,
Quo melior veniat subsidere : Vitibus omne
Dat pretium Cælo tellus subiecta salubri .

OPPER-
TUNA
VITI
PLAGA,

O P P O R- Qui populi septem patiuntur acuta Trionum
T U N A Frigora, bacchæum redimant Halece liquorem,
V I T I Pocula vel pressis imitentur vitea pomis:
P L A G A. Vitiferos neque enim sperent assurgere colles
 Quâ regione mînas Aquilonis, & horrida Cauri
 Flamina vix Pinus rigidis aspergunt procellis
 Ferre potest, niviûmque riget sub pondere tellus;
 At neque Phœbæo quæ semper aduritur igne
 Barbara gens, curas uvis impendat inanes,
 Nec Bacchum steriles invitum accersat in agros.
 Inter utramq; plagam, Scythicum quâ mundus ad axem
 Consurgit, melior jacet arcto limite tellus
 Frigoribus nec fœda, siti nec hiulca perenni,
 Sed Boreæ alternis vicibus Zephyrique tepentis
 Et pluviâ, & leni mollita salubriter æstu:
 Hic Baccho locus, his ultro bonus imperat arvis:
 Nec regni ulterius curat pretendere fines.
 Non interjectas uno tamen ordine gentes
 Bacchus habet: belli studiis clarissima quondam,
 Marte meroque parem fecit sibi Græcia famam.
 Romanos rerum dominos Deus inde secutus,
 Vina Falerna dedit: lapsâ tum mole potentis
 Imperii, musto sordentia plausta per Alpes
 Egit, & optatis Gallorum constitut oris,
 Despiciens populos Boreæ dè parte vocantes.
 Scilicet invictis quæ gens efforuit armis
 Visa placere Deo est. Tantum ne, Gallia, munus
 Sperne: latet cæcis argenti copia venis,
 Ærisque, chalybisque latent, aurique metalla:
 Parcite sed Baccho loca commoda, parcite cives
 Destruere, & tectas, irritamenta malorum,
 Divitias ferro sub eisdem querere terris,
 Quæis auro melior, vitæ solamen amaræ,
 Exoritur contra curas & tædia Vitis.

Opportunus

Opportunus ager, tepidos qui vergit ad Austras; AGER,
 Et sabulo levis est: hic pessimus, unde furenti VITI
 Eruta Silva manu regnis excessit avitis, COM-
 Invisura focos: infamem strage recenti MODUS.
 Odit humum Bacchus, nec sponte hinc pabula carpens
 Tristior ingratum degit sine viribus ævum;
 Vivit enim Truncos radix ultura recisos;
 Et quanvis caput in tenues non efferat auras,
 Interiora tamen dominatur, agrumque per omnem
 Serpit, & immeritos ad se rapit improba succos.
 Äquior est Cereris multos quæ terra per annos
 Paruit imperio, & pingues nutritivit aristas.
 Nam spicis redimita Ceres, & Vite nitentem
 Pampineâ Bacchus frontem præcinctus, amicis
 Conspirant animis, ut vitæ gaudia mensis
 Hæc segetes, alter lenis det pocula vini.

Optima jejuni colles, largissima campi
 Vina dabunt, & in arbitrio est, vineta serentis,
 Uberius cellis vinum meliusve reponat.

Pendenti male firmat humo vestigia Bacchus,
 Ni paries humiliis toto discrimina clivo
 Crebra facit, limum retinens; ne defluus imber
 Auferat, & vallem sècum deducat ad imam.
 Quin & vitiferis juga per devexa theatris
 Lata repercusio coquitur vindemia Sole,
 Uyaque vicinis Phœbum non invidet uvis.
 Tales dum rapido Rhodanus petit æquora cursu
 Miratur passim ripis assurgere colles,
 Et fugiens nutu dextrâ laevaque salutet.

Tres facies, totidem vulgo sunt nomina Viti,
 Prima Tolosanis latè celeberrima campis
 Colligit ingentes non longo in stipite vires;
 Brachiaque hunc, illuc tendens, media ipsa tenet se,
 Aspernata trucem Boream Cælique furores.

TRI-
PLEX
VITIS.
*Arbus-
cula.*

Jugata. Altera quæ trunco gracilis caput altius effert;
Pondere viæta suo jaceat delumbis, arundo
Ni doceat stantem rabidos contemnere ventos.

*Arbus-
tiva.* Tertia frondenti Vitis requiescit in Ulmo,
Quam tenet amplexu; ramosque effrena per omnes
Serpit, & elatum caput inter nubila condens,
Ostentat curvos pretioso pondere ramos:
Unde Gigantæa Vitem dé stirpe creatam
Graciâque & vani quondam cecinere Poëtæ.

*Mete.
morphosis.* Jupiter Anguipèdum postquam temeraria fratrum
Consilia & structos disjecit fulmine montes;
Phlegræis resupinus agris per quinque jacebat
Jugera centimanus Briareus: qui conscius ausi
Supponens humeros nitentem ad sidera fratrem
Juverat Enceladus, repetito fulminis iectu
Stratus humi, nigro quoquè tinxerat arva crux;
Terra suæ prolis sortem miserata, tonantem
Orat ut arborea sub imagine rursus alendam
Accipiatur gremio sobolem; quæ redditæ vitæ
Serviat humano generi, nec rursus in altum
Possit, humo defixa pedes, se tollere Cælum.
Prótinus Enceladi dè corpore nascitur Ulmus:
Figit agro plantas Briareus: rugosior artus
Contegit elumbos cortex: quot brachia bellum
Intulerant, rotidem repunt sarmenta; jugalem
Quæs veluti manibus strigens amplectitur Ulmum;
Erigiturque solo; ramolaque brachia jaæfans,
Nunc quoquè sidereas affectat Vinea fædes,
Atque Gigantæo dé sanguine nata, liquorem
Sanguineum fundit; motoque lacessere bello.
Si nequeat Superos, cyathis mortalia plenis
Corpora sternit humi: quas foverat, addit inanes
Spes animis, ipsosque docet contemnere Divos.
Cùm tonat, expertum media inter dolia fulmen

Horret adhuc, mutatque metu pallente colore.
Qui tali potuere fatas ab origine plantas
Fingere, quid mirum nova per mendacia Græcos
A Superis duxisse suæ primordia gentis.

Vitibus una licet species, non unius omnes
Vina dabunt pretiæ: melior dè Vite pedata,
Quò propiore Solo fruitur, vindemia pendet:
Caudice quæ brevior, terræ vicina, reflexi
Auxilio Solis felicius excoquit uvas.
Quæ nubunt Ulmis, Baccho cellararia vincent
Ubere, sed tristi qui torqueat ora sapore:
Arbor enim, Solem sub fronde latentibus uvis
Eripit, & dulci prohibet mitescere succo.
Si tamen est Ulmo Vitis conjuncta maritæ;
Ne muta patrios mores, habitumque locorum
Sunt & inexperti metuenda pericula cultus;
Atque aliis aliam in faciem felicius arvis
Nascuntur Vites: longo Burgundia tractu
Sustinet elatas sudibus furcâque salignâ;
Ne viciet putres agri vapor humidus uvas.
Allobrogum verò cæcis in vallibus, uva
Vix fruitur viso nisi summa ex arbore Phœbo.

Itala gens (seris usus quia vénit ab annis
Non vitio terræ) Vites socialibus Ulmis
Jungit, & æquali geminas ætate maritat:
Cónsita namque locum fusis ubi stirpibus arbor
Anticipat, succum nascenti præcipit uvæ:
Atque Ulmus, cum Vite, pari nisi pubeat ævo,
Non tolerat sponsæ ramos & pondus iniquum.
Si morbo gravis arbor obit, vel segnior annis,
Cannubio tu parce novo, furcâque bicorni
Et fixo viduam solare pedamine Vitem.

Horto etiam Vitis decori est, cùm proxima Tectis
Nascitur, & scitè muros hinc, inde per omnes

QUE
VITIS
OPTI-
MUM
VINUM
FERAT.

VITAS
ÆTAS

VITIS
PERGU-
LANA.

Flestitur; atque jugo primis assuescit ab annis;
 Tum latè intendunt contos, ramoque sequenti
 Vitem ad vincla vocant: mordacibus illa salignas
 Claviculis stringit crates, latèque virenti
 Palmitis obtentu muros, &c limina vestit.
 Sæpe per irriguos Ollitor non inscius hortos,
 Dum fægi dociles virgæ, dum mollior ætas;
 In testudineum farmenta sequacia dorsum
 Ire jubet, contra æstivos umbracula Soles.

VITIGI- In quamcunque velis faciem se tollere Vites;

NEI Optima quæ culto figas plantaria colle

SUR- Eligito: si quid vitii delectus habebit;

CULI

DELEC- Arte dehinc nullâ generis reparabile damnum est;

TUS. Non habet emta fidem Vitis, fallitque Coloni

Spes avidas, alio sibi quæ transmittitur orbe:

Nescit enim peregrina novis assuescere terris,

Amittitque suam mutato fidere famam.

Cùm rubet, ac torto mitis vindemia collo

Extremis fruitur jam Solibus; elige Vitem

Quæ peperit plures, modò sit sapor optimus, uvas.

Inde petes farmenta tuos pangenda per agros:

Atque ut noscè queas; jam tum vel summa flagella

Démète, vel truncò tubeos inscribe colores.

Quæ verd potior satio, quæ forma serendi,

VITIS Omnia divino dudum vulgata Maroni,

SATIO. Dicere nil opus est: at quâ ratione recentem

A tenēris, Vitem informes, doceāsque labori

Respondere tuo; paucis hæc omnia Vates

Perstrinxit, rerum fastigia summa secutus.

Ac velut egregia pingendi quisquis in arte

Nomen habet, primis habitumque situmque figuris,

Et quæcumque operi seu vis, seu gratia postquam

Indidit ipse, rudi permittit cetera dextræ.

Sic majora movens animo, quæ multa parabat

Praterit, atque aliis Maro commemoranda relinqnit. VITIS

Ergo rudes huc, Musa, manus: jam pullulat agris, CULTU-
RA.

Jam nova primævo vestit se Vinea ramo.

Eia agite Agricolæ, rastris duroque ligure

Prima juvate novi partûs conamina, terram

Vestite, & obliquas effossis altius agris

Cogite radices meliorem accersere succum.

Plura simul primos crescant impune per annos

Germina; nec Vitis spes tota recumbat in uno

Palmite: post ternas hiemes manifesta vigoris

Signa patent: fluxas molli tunc denique frondes

Decuties digito: neque enim quos parturit, omnes

Educat, & succo fetus alit ubere Vitis.

Quæ ratio, quæ causa rei, quâ lêge per omnes

It succus ramos, & frondes explicat arbor:

Imò age nutricis quæ tanta potentia terræ

Auger, in immensos silvestria semina truncos

Expediam, & causas (1) iterum tentabo latentes.

(Ubi de
plantarum
nutritio
& andu)

Tota récens nati sub cortice germinis arbor,

Ut perhibent, latet in tenuem contracta figuram:

Ipsum adèò vinclis si vis humana solutis.

Possit in exiles germen diducere fibras,

Continuò teneris ramos miretur & uvas

Involvi tunicis; atque ut puerilia membra

Explicat humano decurrens corpore sanguis,

Non aliter pinguis terræ nutritius humor

Paulatim insinuat sese radicibus imis,

Et Sole educatus tepido, venásque per omnes

Diffusus, ramis animos vegetumque vigorem

Sufficit: at Phœbi cùm se vis blanda remittit,

Déceditque Hiemi; tum nec sè porrigit ultra,

Nec sumet in florem, nec partus éducat arbor:

(1) De plantarum nutritione carmine meritis supra
Lib. 6, pag. 144. & sequentibus.

Languet iners, cecidere comæ, silvæque per omnes.
 Horrent indecores nudato vertice truncæ.
 Quippe pigrum toto fundit se cortice frigus;
 Nec via per ramos nativo libera succo.
 Mota autem tellus, & crebro exercita cultu
 Arboreosque juvat frutices, & graminis herbam:
 Molliti seu cæca soli spiramina laxer.
 Assidui lâbor Agricolæ, terrâque solutâ
 Uberior veniat nascentes humor in herbas:
 Seu quæ terra diu tergo vim pætulit æstus,
 Vîrla manu, nova det fibris alimenta, supinas
 Plurimus in primis glebas si diluat imber.

VITIS Ergo vocet pluviam votis, duratâque Fosso
DUTA- Assiduis discat renovare bidentibus arva;
TIO. Atque putans Vitem duræ post frigora Brumæ,
 Provideat matrem ne germina plura fatigent.

Si quem digna manet Lenæ gloria, Lunam
 Consulat; agrestes modératur Luna labores,
 Illius & vario pendet res rustica vultu.
 Vixibus exultans quæ Vitis inutile lignum
 Et steriles fundit succoso caudice gemmas,
 Cæditur, amissos Phœbe cùm colligit ignes.
 Informi contrâ macie confecta putatur,
 Cynthia cùm lucet juncto plenissima cornu.

Ancipiti mécum dubitat qui credere Lunæ;
 Et terram spectare, Poli quæm sidera, mavult;
 Effetas reparat Vites, breviora recidens
 Sarmenti capita; & pingui dé Vite racemos.
 Elicit, in largum submittens brachia fructum.

Vitales æquis succos dispenset utrinque
 Muneribus, neutrâ Vitis neque parte laboret:
 Sed quatuor pansum caput in duramina truncens
 Explicet, unde novâ reparetur fronde quotannis.
 Ne laceros hebes immitti falk vulnere ramos.

Saucier, & nisu penetrans majore moretur VITIS
 Delassétque manus, scabré rubigine nigrā PUTA-
 Cote novet; Viti nec Rusticus arma requirat TIO.
 Altera fīgēndae. (a) Capulo vicina sīligno
 Pars (b) acies cui recta, sinu falcata recurvo
 Flectitur; ut ducta frondator simplice Vitem sabre
 Ampūtēt obliquis eadem in vestigia plagiis:
 A (c) flexu sinu in (d) rostrum procurrit aduncum: arist.
 Si quid in angusto purgandum; putria truncis sabre
 Si qua cavis adimenda: (e) minax in terga securis
 Prominet, ut cæsim feriat; ductimque putator
 Vingere si qua nequit duramina, défecet iētu.

Plāga Solo sit prona, grevem re combibat imbrevis.
 Vel gelidam accipiat Cælo resupina præinam.
 Ni procul à gravidis media internodia gemmis
 Sedulus obliquā rescindat falce Colona;
 Intérimet super illacrymans nova germina Vitis.

Aethereas cùm palmes agens se latus in auras,
 Occupat angustas inter duo brachia fauces;
 Vinitor hūnc ferro metat; & quodecumque feraci
 Profilis ē truncō, pedibūisque innascitur imis,
 Mollibus exturbet digitis, nisi vertice cæso
 Cogitat enatis Vitem reparare flagellis.
 Sed quoniam vel Sole, gelu vel adusta rigentis
 Latinus emoritur; truncum succidere majim,
 Atque superjectis stirpeis defendere glebis.
 Vinea transmittit caules, palūmque vacantem

~~ETTIV~~ Contegit, & pingues fructu gravat ubere ramos.
~~ETTIV~~ Iliceas qui Vere sudes mediove retrahit?
~~OLIT~~ Vinitor Autumno; sincera pedamina vertat,
 Subimoveat cariosa, Solo pendentia figat
 Altius; & Vitem nodis ne strangulet arctis,
 Sæpe locum mutet stringens; Vinetaque purgans,
 In tenues collecta liget farmenta maniplos.

~~VITIS~~ Nec mora post Vitem Saturni falce putatam,
~~FESSIO.~~ Antè novas gravido trudat quām cortice gemmas;
 Fessor adest, durosque opera ad majora lacertos
 Exerit. Umbroso Fagi sub tegmine vestis,
 Doliolūmque, & nigra Ceres, vilisque supplex
 Adjicitur; fidus servat Canis omnia: primus
 It senior, glebásque movet: subit ordine longo
 Indistincta cohors, & passibus æquat euntem.
 Ille animos regit, atque interdum lumina fletens
 Admonet herbarum versas ostendere Cælo
 Radices, urgere operam, dum nubila pendent,
 Altius & ferro penetrare in viscera terræ.
 Fervet opus: mora nulla viris: allisa bidenti
 Saxa sonant: levis in cumulos consurgit arena;
 Nudaque, defossâ circum tellure, Lyæi
 Crura patent, Phœbo melius fruitura calenti.

Textilis intrea Cepas, & orentia latè
 Allia fert, Rapásque viris: discumbitur Ulmo
 Sub patula: facit herba toros; nec lignea cestat
 Amphora pérque manus, per & ora calentia ferris;
 Purpureos fundens resupina in guttura fluctus.
 Cena brevis: revocant fixi tellure ligones:
 Surgitur; & vires quas dant sibi pocula; Viti
 Impendunt, ac vina ferat meliora precantur.
 Sunt qui laxa regant inter Vineta Juvencas;
 Sunatibus ut parcant, & aratto parcius agrum;
 Si non utilius, subigant: quæ vomer omisit.

Prosequitur Fosfor spatha interjecta bidenti.

Vitis ubi verno sentit rediviva calores,
Continuò lacrymis oculos suffusa tumentes
Stillanti rigat imbre Solum, noctesque diésque
Collacrymat. Fluidos in vascula cogite fletus
Agricolæ: morbos oculorum viteus humor
Sanat, & æstivo vultus fervore perustos
Restituit; potuque juvat quos calculus, hærenſi
Visceribus, misere cruciat: si largius olim
Hauſta nocent quæ vina dabit; præſaga futuri
Próvidet auxilium succo lacrymosa ſalubri,
Vulnus opemque ferens uno dé ſtipite Vitis.

Arva licet tepidis Zephyrus laxaverit auris;
Et læto Philomela novum Ver ore ſalutet;
Gaudiaque invitet facies pulcherrima mundi:
Parce tamen lacrymis imponere Vinea finem;
Et longo metuens oculos corrumpere fletu,
Ne propræa dubio gemmas committere Soli.
Hanc laudem imprudens ſibi ſervet Amygdalus, anno
Nascenti primos, ſpem vanam, oſtendere flores.
Ipſe Aries quanvis aurato in vellere molles
Et Zephyros agat, & Veris præſagia portet;
Nulla tamen Zephyroque fides Verique tepeni:
Namque ubi cefſit Hiems glaciales pulſa ſub Arctos,
Indignata fugam, retro veſtigia torquet;
Interdum; ſævoque furens circum úndique flatu,
Depopulatur opes, quas fuderat inſcia tellus.

Cùm regnat Cælo Cancer; naſcentis & uva
Florea lanugo divinum ſpirat odorem;
Arma manu rurſum træctet, ſummumque ligone
Vinitor aequet agrum, nudis radicibus almam
Reſtituens terram, quam Fosfor ademerat, imbrem
Ut pluvium & tepidos captaret Vinea Soles.
Proderit & quæ multa virent injuſia, nec ullam

-TERRA-

VITIS

LACRY-

MA.

LTIV

TRIBUS

CIV

PAMP. Germina spem faciunt, digitis rescindere: Viti
NATIO. Majores dant plagæ animos, totumque relictæ
 Partitur soboli radix uberrima succum.

At sitiens ubi torret agros Leo, tollite frondis
 Luxuriem, quâ parte breves altissimus umbras
 Efficit, & rubeis quâ matutinus ab undis
 Aureus exoritur Titan: à Sole cadenti
 Densior immites defendat pampinus uvas:
 Nam vespertinum si senserit uva calorem,
 Æstibus arescit nimis, tostique racemi
 Vina injucundum referent austera saporem.
 Præterea gelidis Hiemem revocantibus auris,
 Longa licet duros tardent sarmenta ligones,
VITI NOCENT Exercete viri terram; totumque per annum
 Qui viueta manent tristes avertite casus.

Gelu. Sæpe ferox insurgit Hiems: & in intima gliscens
 Membra gelu, Vites interficit: ut quit inanes
 Venitor effundis lacrymas! non fletibus istis
 Tempus eget: vano Mulier terat otia questu;
 Cura tibi melior, medicas ad vulnera Vitis
 Ferre manus, culpamque omnem compescere ferro;
 Semineces imo Vites á caudice cædens,
 Insere fissibus sarmenta feracia truncis.
 Vitis adoptivum gremio lætissima germen
 Accipiet; tum post aliquod mirabitur annos
 Et plures uvas, emendatumque saporem.

Grando. Sæpe sonans agris ruit aëre grandinis imber,
 Laetentes nil tale timens cum Vinea frondes
 Explicuit: mollis repetito cæditur i&t;
 Pampinus, & longi melior spes concidit anni.
 Tarda quidem, sed non præsentior ulla medenda
 Ars erit, infensi quæ si Jovis adjuvet iras
 Vinitor, & ferro tollat quæ germina tantis
 Indejecta malis steterint: melioribus orta.

Pampinus auspiciis tibi mox emerget ab ipso
Vulnere, maternos tamen haud oblita dolores.

Tunc etiam cùm læta novis jam Vinea ramis *Eructi*
Pubescit, plexa Erucæ sub fronde latentes
Ova fovent, turpique incestant femine Vitem:
Semeſasque comas Limax cornutus inertis
Obducit ſpumâ: geminam pede contere peſtem.

Si teneræ Vizi Formica illudit; avaræ *Formicae*
Gentis opes, parcásque domos, atque horreavertere;
Nec mora fecuro fodens granaria campo,
Farris inexauſtos aliò convectat acervos.

Capra venenatis naſcentia morsibus urit *Capriæ*
Germina, ni petulans pecus arceat horrida ſepes.
Audent & timidi Lepores sub luce maligna *Lepores*
Molliculas Vitis furtim depaſcere frondes.
Sulphuream prætende facem, fumóque sequaci
Tetram averte luem; vel adacto in viſcera plumbo
Auritam Bacchi regnis procul ejice gentem.

Annoſis instat quoquè Vitibus ægra ſeneſtus: *Senium*
Hoc ubi; languet iners effeto corpore Vitis,
Nudaqumque comâ tollit caput, aspera rugis
Brachia fulcantur, nodoso tubere tota
Prominet, & raris onerat farmenta racemis.
Fumoso det ligna foco quæ debita cellæ
Vina negat, propiorque novâ propagine palmies *VITIS*
Prefus humi, vacuis ſuccedat ſedibus heres. *PROPA-*
GATIO.

Cùm jam purpureas varians trahit uva colores,
Muſto dum tumeat maturior, ima Lyæi *VINDE-*
Inſtruitur domus; & vinaria vafa parantur.
Ille omnes lábor unus habet: pars mundat olenis
Hospitii ſordes, & torcularia tergit:
Obductas ſqualore lavat pars altera cupas:
Emta recens alii medicantur vafa, cavisque
Pepromunt cellis jam dudum exercita viño

VINDE- Dolia : frenando renovat pars vincula Baccho.

MILÆ Molli pars stupâ rimas obducit hiantes;

APPÆ Tum puras infundit aquas , intusque catenâ

RATUS. Fecem agitat : putres verso cadus ore liquores
Evomit , & ventrem repetitâ aspergine purgat.

Instantem Bacchæ operi ne femina sponsum

Contempletur iners , uvis sed cuncta legendis

Conditam paret antè diem : dè vimine textos

Expediat calathos , Vitæmque perambulet omnem;

Imbribus ut nullis corruptas prælegat uvas ,

Próvida quas Hiemi servet mensisque secundis.

Interea duplicit pia vota , Deumque precetur

Sit tranquilla dies , sudumque per aera putus

Sol eat , & madidis aliò Notus ávolet alis.

Maturas pluvius quid sœviat Auster in uvas

Vidimus heu ! animis necdum dolor excidit ægris ;

Nuper enim dulces cum jam matura sapores

Uva daret ; nigro concrescit in ære nubes ,

Quæ trepido , magis atque magis densata , Colonos

Exanimat terrore : sinu quid devehat atro

Nescia plebs , Cælum gemitu , raucoque fatigat

Ære sed obscuros non æra sonantia nimbos ,

Non gemitus , non vota fugant : furit horrida nimbis

Tempestas : tonitru montes quatuntur ; & aer

Non intermissis micat ignibus : omnia passim

Imbribus arva natant ; nec dira tonitrua , Cæli

Turbida nec facies , neque plaustris invia tellus

Venales tenuere animas. Pluvialibus uvæ

Penè putres miscentur aquis ; magnoque labore ,

Sed tenui legitur sordens vindemia quæstu.

Tristis erat viño facies , ingratus in ore

Tentantum sapor , & vires in pectore nulle.

Si quis inest lento elicitor nunc spiritus igne ;

Stillatum sed & ipse vapor densatus in imbre ,

Frigentisque

Frigentisque fluens sinuosa per ora lebetis,
 Signa luis manifesta refert : nam nec sapit ori
 Nec stomacho caler, admotos nec suscipit ignes.

Ne properate tamen dubii formidine Cæli : VINDE-
MIA.
 Et vos in populum quibus est permisia potestas,
 Invitis etiam date pocula læta, gravésque
 More Patrum pœnas indicite, si quis acerbos
 Præproperus legat ante diem dè Vite racemos.
 Mox ubi itempus erit, notos det buccina cantus;
 Imperet & toto Baccheos rure labores.

Ac veluti miles, cùm proximus imminet hostis;
 Intentus belli signo parat arma, nec audet
 Injussas miscere manus, & vellere signa;
 Antè canat quām rauca fero tuba murmure pugnam;
 Sic ubi jam matūra vocat vindemia Cives,
 Et Dionysiacum cecinerunt cornua bellum;
 Ferrum omnes dura subigunt in cote, virique
 Et matres armantur : eunt diversa manipli
 Per loca : stridentes subeunt, & agrestia currus
 Arma vehunt : collo cava tintinnabula jactans
 It Sonipes, latéque sonantibus ilia vasis
 Verberat, & resono ferit aurea sidera pulsu.

Urget amor prædæ : structum procedit apertis
 Agmen agris; jámque apparent Baccheia longè
 Castra, racemiferas quadro queis ordine Vites
 Explicuit, viridique Deus munimine sepsit.
 Pampineis speciosa virene tentoria velis,
 Et matutinum sudo bibit æthere rorem
 Uva suâ sub fronde, mali secura futuri.

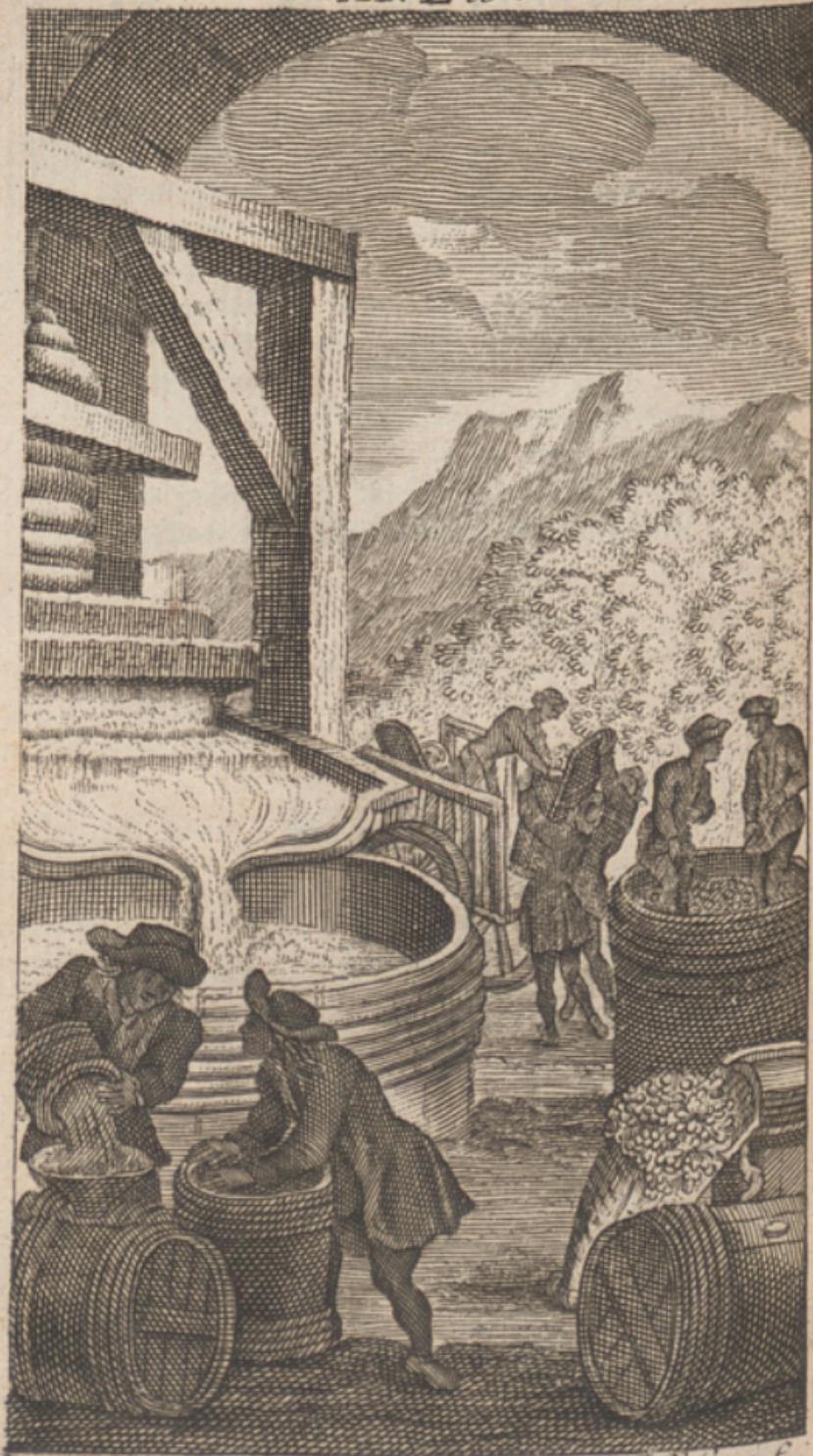
Rusticus int̄erea propior jam Vitibus instat;
 Fossarūmque moras superat, ferróque recurvo
 Pandit iter, sepes & propugnacula rumpens
 Spinea : (1) Feciniam, Rhodias, Mareotides albas;
 (1) *Variis uvarum species.*

Cædit, & Argites, Psythiamque brevemque Lagron
 Altera comprehensas manus attinet, altera curvo
 Colla supina secat ferro : non parcitur ulli ;
 Non omnes tamen una manet fortuna : calenti
 Demerguntur aquâ, queis grandior intumet alvus ;
 Atque ut longa levent olim jejunia, Soles
 Ad tepidos siccantur ; agris non pejor in ipsis
 Pars teritur sub dente : domum pars fertur, & altâ
 Vel pendet trabe, fætilibus vel cōditur ollis.

Uda trahunt alias ad calcatoria : nudis
 Stat pedibus, palisque manus armata Juventus :
 Inque Chorum super insiliunt, avidoque fluentem
 Jam potant animo laticem, mersisque bibaces
 Delibant digitis, & in annua pocula servante.

P R A E D I I R U S T I C I L I B E R X I.

Vinum.

H ACTENUS in sterili satis eluctatus
arena,
Et fôdere , & ferro latae compescere
Vites

Edocui , falcem tractans , duroisque ligones.

Nunc craterc manum armatus , nunc sordida musto

Vasa gerens , cellas & subterranea Bacchi

Hospitia ingredior . Proh quanta silentia ! quantus

Horror inest ! lato pendet curvamine fornix

Luce carens , fumoque niger : stant ordine longo

Dolia , quæ Culicum globus obsidet ; atque bibaci ,

Gutula si qua meri costis dependeat , ore

Sugit , & in varios circumvolat ebrius orbes .

(1) Bacche soporiferos qui languida membra per utres

Projectus , strepitu procul otia ducis , inertem

Excute quem proflas alto de pectora somnum :

Fare age dic iterum , quæ sensibus hauserat imis ,

Cum te seposita quondam de rupe docentem

CELLA
VINA-
RIA.

(1) Bacchi nomine vinum ipsum intelligitur.

Sij

CELLA
VINA-
RIA.

Audit Aonie contemtor Horatius undæ

Tu quoq; (1) Phœbe pater, mēcum per opaca locorum

Ingridere, ignotos audax recludere fontes:

Non te Baccheis Pindi sacra culmina cellis,

Pieriosque mero latices mutasse pidgebit.

Imā parte domūs sub fornice lignea primūm

Vasa, racemiferis & calcatoria plaustris

Obvia constitues. Uvis iligna p̄remendis

Surgat utrinque arbos in spiram torta, gematq;

Transversi valido nitens sub pondere preli.

Grandior accipiat calcatos cupa racemos,

Et per multifores manantia vina canales

In vacuas operā facili defunde diotas.

Horrea sub terris lateant, qud Sirius ardor;

Insanæ qud vis Hiemis, Cælique tumultus

Non penetrant: nam si tonitru concussa tremiscunt

Dolia, pallentem Bacchus formidine vultum

Induet, & nullā color emendabitur arte.

At neque fulmineos tormenta imitata fragores

Imperturbatus cellis Lenæus ab altis

Audiet, emoto neque plaustra sonantia vico:

Illius & vires franget novus hospes ab Ulmis

Descendens, ævōque ferox, qui murmure cæco

Pérstrepit, impatiens vinclis arctoque teneri

Carcere: fumosus spurco vapor exit ab ore;

Spumāque Roboreas circūmfluit albida costas.

Hunc aliis sepone locis, dum concoquat iram;

Et posito clausus discat requiescere motu.

Horrea sint stabulo procul & torpentibus undis;

Nec putris Arvernos propè caseus afflet odores:

Neve cados suppone cadis: admittere possint

Intervalla manum, subitis quæ casibus adsit,

(1) Phœbus sumitur pro furore Poëtico, quem vino en-
titari siebat Horatius.

Inferat ut rimis stupam ; cùm plena Lyæo
Dolia laxatâ laterum compage dehiscunt.

Cæfareis, si vera fides , data meta triumphis,
(1) Urbs claro quæ nomen habet dé monte , sub ipsa
Digna mero meliore cavat cellararia rupe.

Non opus hic gelidis restinguere pocula lymphis:

Ipsa suo stupidos exsurdant frigore dentes

Vina recens depromta cadis. Devota Lyæo

Explicat in cellis totos Germania luxus.

Est ubi Tænario fulgentia marmore Bacchi

Tecta micant , auróque nitet vestita supellex.

Læta procùl pictus præbet spectacula fornix:

Hinc tremula Ebrietas , & inertia mollis , edaces

Sub pedibus curas , Regimque negotia calcant.

Hinc furor in montes Bacchus agit ; inde biformes

Centauri Lapithis vacuo craterè minantur.

Hinc acino spretæ pœnas dat (2) Anacreon uvæ.

Faucibus hærentem multo conamine pestem

Extrahere incassum tentat : Lenæus amori

Posthabitos passa cyathos ulciscitur uvâ.

Parte aliâ flexâ in cubitum cervice recumbit

Ennius , & sécum dicenda recognitat arma :

Stat scyphus ante oculos ; & turgida vena Lyæo

Carminibus fluit. Ipse adeò cratera rubentem

Democritus media retinens in morte , cadentis.

Supremos animi quærit mollire labores.

At Bacchus positis medio sub fornice menfis:

Affidet , ornatus frontem pendentibus uvis :

Olli venter obesus iners abdomine turget;

Et micat os qualis vento rubet aurea Phœbus:

Hinc positi calices , hinc cantharus : ebria circum-

Turba sedet , nudata sinu , similiisque canenti :

(1) Clermont dans l' Auvergne. (2) Anacreon Poëte.
Lyricus asino strangulatus interiit.

CELLA-
RUM
ORNA-
MENTA
INGER-
MANIA.

Pars crinali Hederā, vernis pars floribus udum
Implicuere caput : rubeis baccata renidet

Frons papulis, oculi languent, it gutture flatus
Crassior, & lato color énitet igneus ore.

Vana loquor : cellis alias impendite cūras

Agricolæ : neque enim auratis meliora diotis

VINUM Vina fluunt : decora ipsa loci sint dolia leni
Plena mero, non argento perfusa nec auro.

Gallicum. Nossè juvat quo nata Solo, quos sordida tinxit
Uva pedes ; aliis aliam dat Gallia terris.

(1) Cociacis oritur Liber generosus in agris,

Firmus Burdigalæ, Bliteræ mitissimus, asper

Lutetiæ : (2) rupes ab Eremo dictæ saporem

Confiliat virésque facit : Campania mollem

Educat, austерum Burgundia, (3) Belna severum.

Lene merum (4) Ripis nomen quod dicit ab altis

Cruda coquit nimiū pransis alimenta : Cadurci

Vina probant succosa, quibus tabentia pallor

Ora notat : si cui placeant (5) Velauna, (6) Neracum

Oderit, atque tuos amet idem, Arvernia, colles.

Grecum. Græcia floret ádhuc, quanvis abstemia, Bacchæ
Muneribus ; si cūra virūm telluris avitam

Italicum. Excierit cultu laudem : creat Itala tellus

Ut (7) molles animos, sic mollia vina : feroceſ

Hispantiæ. Et Baccho & populis inspirat Iberia mores.

Robur utrisque facit Germania ; corpora bello;

Germanicum. Vināque progenerat mensis generosa, feneſtam

Quæ servata ferunt, laudémque ætate merentur.

VINUM Altera vina rubent, albescunt altera : multus

rubrum. Inter rubra color distinguitur : optima sunt

(1) Conci. (2) Vin de l'Hermitage. (3) Banne. (4) Rivesaltes. (5) Le Velai. (6) Vin de Nerac. (7) Vinum molle
dicitur quoð suave est & nihil habet asperi. Virg. Mollis an-
tīmus aspero & difficulti opponiunt apud Ciceronem & Ovidium

Quæ carbuncleo ignes imitantia, plenis
Scintillant Pateris, & lætam suaviter acri
Afficiunt sensu linguam. Vehementia tristis
Calculus, & querulæ in primis odore podagræ.
Vatibus, & placidæ festantibus otia vitæ
Mollia vina placent, stomachoque facillima vincit;
Mustea continuo tentant caput, aspera fraudem
Dissimulant, & ubi linguam vinxere pedesque,
Vix redit exacta libertas nocte : palatum
Tenuia delectant, sed habent mutabile semper
Ingenium : via longa mari terrisque colorem
Fuscat, & imminuit robur : vestura severo
Dat vires pretiumque mero. Sic debile corpus
Obruit & validos labor idem roborat artus.
Æquoreos hinc per cursus, exercitus æstu,
Ad sua nobilior peregrè redit horrea Bacchus.

Dulcia languentes morbo, generosa valentes
Vina beant, violenta viros, mollissima matres:
Candida non tolerant longos æstate calores;
Frigoribus, positâ vix fece, bibuntur : ab albis
Optima sunt quæ vina fluunt (1) Apiana racemis:
Dulcis in ore sapor vivaxque in pectori virtus.
Non humus hanc omnis feliciter éducat uvam
Quæ genus & nomen servet : frigentibus agris
Humentique solo, mellitum obliita saporem
Exortitur : favet huic regio Bliterensis, & orbis
Jam canit extremus quos (2) Frontiniana racemos
Prela domant : miti Baccho mitissimus aër
Dulciaque arva placent : atqui Bliterensis oris
Cæli seu faciem spectes terraque, virumque
Ingenium, nihil est toto clementius orbe.
Hinc vetus est vulgi dictum, si rursus Olympi
Affectet superas humana superbia sedes,

*Album.**Apianum.**(Ubi dicitur
Blitera
Urbe.)*(1) *Vin Muscat.* (2) *Muscat de Frontignans.*

212. PRÆDII RUSTICI

Providisse Deos Bliteram, donisque vicissim
 Ornavisse suis. Dat Jupiter aëra purum,
 Sol lætas sine nube dies; nascentibus ultro
 Terra parens toto se floribus induit anno.
 Non satis est Oleis campos vestisse Minervam,
 Jussit inexhaustos oleum quoquè currere (1) fontes.
 Ipse suas animos hominum formavit ad artes
 Delius; & si quid sapiunt mea carmina Vatem,
 Hanc mihi cara dedit cum sanguine Patria laudem.
 Littore Neptunus medios ab utrōque per agros
 Ad Bliteram sibi fecit iter, mirante Colono
 Ire novos campis fluctus, montésque per ipsos
 Eōis gravidas opibus transnare carinas.
 Laudatum mihi nuper opus; nec gratia laudum
 Nulla fuit: visus sibi carmine clarior Alveus
 Respondet meritis; vestigalésque Poëtæ.
 Sternit aquas, & vina vehens Apiana, tributæ
 Libera, divino gravidam mihi nectare navem
 Accelerat; quam Zephyrus spirantis amoeno
 Captus odore meri positis flat segnior alis.

VINA MEDICATA. Quām varios discant mentiri vina sapores
 Quis referat? sunt qui cupis uvāmque, pirūmque
 Et pomum jubeant mixtos confundere succos.
 Sunt qui prævalidum fassis mollire Lyxum
 Non dubitent: alii contrà languentia calce
 Vina movent; virésque, & dulce saporis acumen:
 Idæa stimulant pice, mordacique Sinapi.
 Ille cadiis Arabum mesles infundit odoras,
 Atque novum Casiā medicatur & Iride vinum.
 Pelliculis alias citreis, moroque rubenti
 Quem Baccho natura negat, facit arte colorem.
 Fagineis Matres vitris, acinísque racemi
 Austeros didicere meri compescere gustus.
 (1) Gabianus fons in agro Bliterensi oleo stillans.

Divitibus quicunque volet fucata venenis
 Dolia corrumpat : tu purum à Vite Lyæum
 Semper ama : medicata placent , sincera ruentem
 Vina fovent stomachum , pallentes corpore morbos
 Et fraudes animis & edaces pectori curas ,
 Fœdique vaniloquis abigunt mendacia linguis ,
 Et retegunt mentes dubia sub fronte latentes ;
 Illimi velut òra refert fons vitreus undâ.

VINE
LAUSA

Humanas scelerum labes ultricibus undis
 Eluerat quondam legum non irritus auctor : (Ubi ab
diluvio ,
 Cujus ádhuc monumenta manent insignia cladi :
 Monspelii nam saxa Solo qui dicit ab alto ,
 Aequoreis mixtam Conchis agnoscit arenam
 In lapidem riguisse : alvei regalis ad oras
 (Amnis ubi fluit effosso sub monte) patescunt
 Hæc quoquè cedentis retro vestigia ponti ,
 Signaque diluvii : neque enim Conchisque marinis
 Et fabulo , quod utrinque vides , superaddita tellus
 Huc aliunde vehi potuit. Cùm naufragus olim
 Orbis aquâ latuit ; nostris desedit in agris
 (Qui tunc pontus erant) dè montibus úndique limus
 Debacchante mari raptus ; congestaque Gallis
 Terra plagis , humiles Pelagum inclinavit ad Afros.

Omnia vastatis érgo cùm cerneret arvis
 Desolata Deus ; nobis felicia vini
 Dôna dedit ; tristes hominum quo munere fovit
 Reliquias , mundi solatus Vite ruinam. Et dè
Noëmo
 Illius edocuit cultus usumque Noëmus ; primo
 Quem superis malè grata Deis ascivit , Iacchi vitis
 Nomine , posteritas. Primus dè Vite recisas
 Fixit humo plantas ; farmenta fluentia ferro
 Abscidit , & largo jussit pubescere fetu , cultore .)
 Calcatisque pedes hominum sordere racemis.
 Felices Asiae primùm sata Vinea colles

Vitis ex Vestiit : Argolicos illinc propagine fausta,
Asia in Mox Italos ditavit agros : Baccheia nondum
Greciam Italiāmq; Munera noscebant Galli, cùm prima tulerunt
ac demum Bella per Ausonias, superatis Alpibus, ofas :
in Galliā Qui primi venere , suos spe divite Cives
propa-
gata. Ut patriā procūl elicerent tellure , nec aurum
 Nec reliquas telluris opes , sed nobile vinum
 Devexere : scyphis, rauco non ære , vocarunt
 Magnanimos ad bella viros; non signā ferentes
 Altera , quām calices : illā mercede placebat
 Ire nives inter medias , & sanguine fuso
 (Præmia militiæ) generosum querere vinum :
 Tanta scyphis inerat vis & facundia plenis.

Dē
Moderato
wini usu. Infido tamen , ah ! nimium ne crede liquori :
 Vina repertori nocuere , suōque Noëmus
 Exemplo docuit donis cælestibus uti
 Parciūs, in cyathos ipsam neque mergere mentem
 Africa gens capit immites dulcedine vini ,
 Quas neque fraude Feras potuit nec retibus ullis
 Fallere : non alias amor insidiosus ad artes
 Vertitur , ut captos in vincula ducat amantes.

Tu puer inprimis moderatiūs útere vino ;
 Nec mala pallentum juvenilibus infere nervis
 Semina morborum , quibus afflictabere quondam
 Pocula mista seni fas est odiſſe , meroque
 Corporis effeti vires retinere fugaces :
 Affusis sed amēt pueri frigentia lymphis
 Vina , nec adjeſtis irritent ignibus ignes.

DE
EBRIE-
ZATE. Qui diras acies & Martia bella sequuntur ;
 Musarum qui castra colunt , fallacia vina
 Formident : nugas Vates effutit aniles
 Ebrius , at contrā parcè cùm potus ad arma
 Profiluit dicenda , sacro seu Numine plenus ,
 Nil mortale sonat , grandi sermone sed altos ;

Eloquitur sensus animi , secumque quietâ
Pace fruens , ciet audentes in prælia dextras.
Projicit & vitam fortis post sobria Miles

DE
EBRIE-
TATE.

Pocula , confertosque ruit metuendus in hostes :
Atque idem nimio venas inflatus Iaccho ,
Vix gladium manibus tenet ; intra viscera pestis
Indigesta turit , fumosque obducit inertes.
Fluctuat in varias sibi mens malè conscia partes :
Stantque , labantque pedes : humeris languentia pendent
Brachia : deformique graves sub fronte tumescunt ,
Et geminos oculi mirantur in aëre Soles.
Vulgus ad hæc stupeat rerum portenta , latentes
Musa doce causas , & si licet erue verum.

Quâ se vi moveat , quâ stet compagine corpus
Dissipet humanos ut se cibus omnis in artus ,
Omnia jam vulgata , dapes à fece solutas
Sanguinis hospitium vehit in commune canali
Laetea vena brevi : cor dein cum sanguine vitare
Diffundit , totique facit commercia moli .
Tum veluti lentis Bacchi dum Massicus humor
Decoquitur flammis , lateri frigentis aheni
Hæret , & in tenuem se colligit halitus imbrevis
Non aliter toto fertur dum corpore sanguis ,
Atque per anfractus & tenuia cola meando
Perficitur ; levior cerebro pars hæret , & illinc
Mentis ad arbitrium nervos effusa per omnes ,
Corpores artus movet , & fidissima rerum
Nuntia , supremam resiliit quasi mentis ad arcem
Ut vario doceat pulsu (quo molle cerebrum
Concutitur) quæ res affecerit extera sensus .

Scilicet has animis æterno fœdere Numen
Imposuit Leges : aures & lumina , vitæ
Sic dedit esse duces : at munera si quis Iacchus
Transiliat ; nimius yino qui spiritus hausto

¶ 16 PRÆDII RUS TICI

DE EBRIE- TATE. Elicitur, nervos præceps irrumpit in omnes;
Itque reditque frequens, turbatique foedera rerum
Miscet agens; & dum nullis per membra recurrit
Imperiis, cerebrum sine lige, sine ordine pulsat,
Fallacique vagam deludit imagine mentem,
Hinc animos post vina brevis dementia mutat,
Atque incompositos dant ebria corpora motus.
Ingeniis etiam tormentum lene Lyæus
Admovet, & mores hominum recludit opertos:
Nam facili bilis quibus intumet acrior irâ,
In furias & in arma ruunt: qui siccus inanes
Mente jocos agitat, tremulo quatit ilia risu
Ebrius, & lacrymis oculos humectat obortis.
Balbutit sine fine loquax, & inebriat aures.
Quippe suas sequitur lèges Natura; viásque
Quas solet ire, novo sanguis violentior austu
Ingreditur nervos; neque mens obsistere contrâ
Jam valet: ut quandò tumet imperiosius æquor;
Remigis officium ceflat; nec vêla magister
Arte regit: ventis discordibus æta phasellus
Ludibrium maris, incerto vaga fluctuat æstu.
Uda Rosis veteres Danai per tempora nexit
Corycium vel dente Crocum Raphanumque terentes;
Quæsierint riguos solamen inane per hortos;
Tu si quando mades vino, numerumque lucernis
Accessisse vides, & Tecta trementia volvi;
(Dum stomacho Bacchi tacitus deferreat ardor,
Et membris mens fâna tuis commercia vitæ
Libera restituat) si quid sapis, occule cæcâ
Nocte probrum, facili dans languida membra sopori,
Pœna tamen manet usquè: vigil flacessere nervos,
Et torpere gravi caput experiere dolore.

(Ubi dè Cafete.) Ut medeare malo, non est præsentius ullum
Auxilium, quam si terris faba missa Sabæis
Intumuſſ

Lactumuit nūtidos fartagine tosta per ignes,
 Tritaque mox validis intra mortaria pilis,
 Diluitur lympha, facilique parabilis arte
 Vulcano coquitur; dōnec vas pulvis ad imum.
 Venerit, & posito mansueverit ollula motu.
 Fictilibus rufos pateris défunde liquores:
 Adde peregrina dulces ab arundine succos;
 Ora sapore calix ne tristia lædat amaro.

Divinos alium latices adhibebis in usum;
 Seu longas opus est studiis traducere noctes;
 Sive graves capiti tenebras induxit Auster;
 Seu nocuere dapes; illo medicamine Vates
 Ingenium emendet, letūisque infēcta resumat
 Carmina; nec fontes alios, quibus ora Poëtæ
 Proluerint, fluxisse solo malè credat Achivo.

Græcia felices Arabum dominata per oras.
 Castalium nobis non invidiosa liquorem
 Huc dedit usque: lucri nunc dira cupido repressit
 Aönios fontes, quorum vice currere jussit
 Ingratos sine vi latices; quæ pocula terris
 Barbariora suis America remittit, ademtas
 Occultis, ni fallor, opes ultura venenis,

Cùm dederit fluidos ultro vindemia succos:
 Injectâ ne rursus aquâ turgere racemis
 Folliculos jubeas: lucrum non artibus illis
 Grande paras: malè potus obit malè munia servus.
 Antiquos imitare modos, prelóque madentem
 Subde racemorum fecem: quæ vina supersunt,
 Crassâ quidem, duro sed non ingrata Colono
 Purpureis ibunt per torcularia rivis.

Non longum post tempus ubi diffusa laceſſent
 Musta cados; levibus stupis, & subere summum
 Os operi, si vincla tenent fortissima Bacchum;
 Ia tenues levior ne spiritus ávolet auras,

VINUM

TORTI-
VUM.OCCLU-
DENDA
DOLIA.

Depereatque mero robur. Cùm vina quierunt
(Ne spatum sit inane cadis) supplere recentem
Non pudeat lympham ; fundum quæ trudat ad imum
Quidquid inest fecis , nimiōsque attemperet æstus.

Robur & ambrosium dabit ætas una saporem.
Ac veluti puer , in primis quasi mustus annis
Nil sapis ; at veros ævi maturus honores
Consequitur , calidus postquam déferbit ardor:
Sic nisi desierint bullire , vel aspera promes
Vina cadis , dulcive rues præcordia mulso.

DOLII Haefnus rubeos latices , ubi dolia ferro
SPIRA- Quis terebrat , superis aperit spiracula costis;
MEN- Circuitu quæ se facili circumfluus aër
TUM. Insinuet : nam cùm solido plenissima Cælo
Omnia claudantur : spatiis nisi promta relictis
(*Ub: dē*) Aura subest ; stant vina cadis suspensa foratis:
VACNO. Usque adeò natura locis ab inanibus horret;
Ut cecinere Sophi veteres ; ænigmata rerum
Qui tacitis odiis & amoribus omnia solvunt.
Sed quia transmissio corrumpitur aëre vinum,
Spiramenta cadi crassofalis obstrue grumo:
Ut si quid labis Cælo collegerit , omnem
Exuat aura , salis per acerbos torta meatus.

VINUM. Pérfidus an mixtâ Caupo jugulaverit undâ
AQUA Lene merum , si nosse velis ; lita prodet Olivo
MIXTUM Canna tenax hærentis aquæ , juncisque palustris
Qui cyatho mersus lymphâ se prôluit unâ ,
Vivâque calx mixtis ignem quæ concipit undis.

VINI Vere novo cùm terra sinus reperfacta renatas
TRANS- Arboribus frondes , animâmq; virentibus herbis
FUSIO. Suscitat ; excitâ turbatur fece Lyæus ,
Mutatis nisi cûra fuit transfundere testis.
Hanc etiam cellis inimica Canicula pestem
Afflat , ubi tepido tenebrosa volmina Cælo

Torquet ab australi spirans Notus humidus axe.

VAPPA.

Continuò facies appetit lurida, tristis

Fragrat odor, neque scintillans volat ignea sursum

Flammula, sed pateris languet sine robore vinum.

Humida fece gravem purgant vinacea Bacchum;

Sed non longa salus: fuit immadicabile morbi

Semen, & in tetros recedit mala vappa sapores.

Si medicas adhibere manus contemnis; acere

Sponte fines, acidi nonnulla est gratia vini.

ACER-
TUM.

Quos curare negavit potuit prævertere morbos

Vinitor, ad Solem nudas, exudet ut humor

Noxius, ostendens uvas, collöve retorto

Materna pendere sinens de Vite racemos.

Aequoreis prodest cupas detergere lymphis,

Defecare merum fassis, accendere sulphur,

Et suffire cados, & fundere vini, priusquam

Sulphureos Cælo spargant nova dolia sumos.

Tempestiva tamen nisi carpitur uva, medendo

Non tolles quos cruda feret vindemia morbos:

Hinc laudem sperate viri: cum semina sulcis

Credere tempus erit, latas vel in horrea fruges

Condere, rem totam liceat permittere servis:

Dulcia sed rauco spumant cum musta susurro,

Tunc Domini vigiles rus & vinaria cella

Deposcunt oculos. Toto labor utilis anno

Paucorum minuat, si quæ sunt rure, dierum

Tædia: non aliâ rus tempestate voluptas

Purior exhilarat: nunquam vel ditior annus,

Mitior aut Cæli tempestas: frigore corpus

Nec riget ignavo, nec inertis solvitur æstu;

Urbanisque gravem curis lætissima mentem

Exonerat ruris facies: non divite cultu

Villa nitet; sed divitior Natura per agros

Explicuit passim, multo quod in urbibus emtu-

VINDE-
MIAS
ADMINI-
STRARE
DEBET
PATER
FAMI-
LIAS.

Ubi de Ære, coloratis ars déterit æmula Tectis.

Rustica- Rure vides quæ piætæ placent, audisque canentes
tione & Quas urbanus hiens Volucres in imagine mutas
emunita- Aspicit : ille rudi silvarum imitamine pascit
te Ruris. Lumina ; tu nemorum gaudes viridantibus umbris ;
 Vel Cælum terrasque oculis emensus , & auræ
 Liberiore fruens ; Soles aut frigora captas ;
 Fumosa nec in urbe latens , & totius orbis
 Exul agis tristem , clausus quasi carcere , vitam.

Tûrba salutantium resonas non obſider ædes :
 Sed neque tranquillos ſubit anxia cûra penates.
 Nullus adeſt teneros recitet qui mollis amores
 Muſicus ; Alituum ſed vocibus omnia latè
 Arva ſonant , animis non infidiosa voluptas :
 Nulla tibi festis pendent aulæa theatris ;
 Sed nemus in ſcenæ faciem cum monte virenti
 Descendens , & rivus agens cum murmure lymphas ,
 Flumina ſilvoſas vel decurrentia valles
 Blandius obleuant oculos animumque vacantem.

Vos , animæ mundo natæ , quos juris & æqui
 Publica cûra tenet , vestrî quæ forta licebunt
 Temporis , hæc vobis patrioque impendite fundo.
 Cùm primùm rubet uva mero ; mutate silenti
 Rure Fori rixas , implacatōſque tumultus ;
 Otia permittit Themis autumnalia vestræ
 Quò liceat Viti cellisque imponere lèges.

Præſidium CAULETE Fori , ſacrique Senatus
 Laus & amor , quæ ſpecto libens te rure quotannis ,
 Pondere cùm rerum poſito , nec murice tintæ
 Veste nitens , oris ſed maſtite verendus ,
 Baccheum moderaris opus ; vinaria legum
 Te neque tutorem pudet inter labra videri ,
 Palladis & plenum ſtudiis Themi diſque , Lyæ
 Paris ad agrestes animum demittere cûras.

Deliciæ populi, circumstat, sordida musto,
Sed formosa tamen soboles; patriæque docetur
Invigilare rei, discat dum grandior olim
Edictis vitâque magis defendere Lèges.

Tu quoquè Musarum séqueris qui castra, relictis
Dolia pro libris agita: quæ vina parabis
Ingenium facient, & perdita tempora (chartas
Cùm repetes urbemque) tibi cum fenore reddent.
Forsitan & ruris dulcedine captus, amabis
Lene viri studium, quem fortunata colendis
Sors addixit agris; & qui sibi cognitus uni;
Obscuros numerat riguis in vallibus annos;
Permittitque suis humana negotia fatis.

Purpureas musto madidus dum vinitor uvas
Colligit, & validi sordentia planstra Juvenci
Contentâ cervice trahunt, strepitûque resultant
Femineo colles; hinc atque hinc lumina volvens
Urget opus; curis vel fessus agrestibus altam
Ingreditur silvam, viridiisque recumbit in herba;
Vel legit obnixus trunco; vel carmina condens,
Miratur faciles secura per otia Musas.

Vespere si Turdus, si se ferat óvia Perdix,
Occurrátve Lepus canibus; quàm gaudet inemtas:
Ferre dapes, Leporisque dolos narrare; per erbes
Implicitos seu signa pedum turbavit, anhelum
In sua fine redux vestigia lusit Amilcham.

Cetera quid referam nostro malè cognita seculo
Gaudia, semotis uni sibi vivere curis,
Dicere nil quod pœnitentia dixisse, maligno
Non carpi sermone, metu pallescere nullo,
Spes nullas agitare, graves nec volvere Cúras,
Nec steriles hominum laudes, nec vana morari
Præmia, secretos ruri sed dégere Gelo
Tête dies, atque ipsa inter spœla Ferarum

Et sapere, & pravos urbis dediscere mores.

O ! mihi si placido solari rure senectam !
 Si liceat blandas, doceo quas verbibus, artes
 Exercere manu ! nec in urbe superba Potentum
 Rēgnū pati, neque jactāri civilibus undis !
 Quām pia vivendi capiam præcepta, caducas
 Res hominum breviore legens in flore; Deique
 Admiratus opes, reduci seu Vere per hortos
 Floribus in pictis rerum Natura-creatrix
 Ludat amabiliter variorum errore colorum ;
 Seu viridi in luco, vel culta per arva, laborans
 Utilius, tenui magnos de germine truncos
 Erigat; aut uno plures e semine culmos :
 Expediens, flavos tegat albis messibus agros.

Quid si Naturæ fas explorare sagaci
 Mente vias, alias & conciliare sapores
 Fructibus, aut alium dare floribus arte colore,
 Arboreos tetus vel maturare, vel atræ
 Frigoribus Brumæ vernos transmittere flores !

Hæc ego quām lētos opera inter agrestia condam
 Rure dies ! quō nōndum auri sitis improba sécum
 Et scelus & fraudes, inimicaque jurgia duxit ;
 Ales ubi timet úna dolos; ubi turbida soli
 Bella movent teto discordes æthere venti ;
 Martia nec somnos abrumpunt æra; nec alter
 Auditur gemitus quām Turturis; alter ad aures
 Nec strepitus vénit, æquorei quām sibilus Austrī,
 Somniferum vel aquæ murmur per saxa fluentis.

O ! nullo turbata metu pax hospita rotis !
 Quāndo dies erit illa, volans quā liber ab urbe,
 Carcere ut ex longo, puras sectabor agrorum
 Delicias; & in obscuro tranquilla recessu ,
 Omnibus ignotus, nulli gravis, otia ducam ;
 Méque fruar, nec fata timens, suprema nec optans.

A. LXX.

P R A E D I R U S T I C I L I B E R X I I.

Aves chortales.

X E G I quæ ruris erant : stat Villa fa-
lubri
Ædificata loco : sius est cerealibus ar-
vis

Cultor, & agrestum pecus auxiliare laborum.

Arboreis jam Poma rubent pendentia ramis;

Emicat irriguis Olus hortis : florea rivos

Prata bibunt : nitet alma Ceres ; socialibus uvis

Exultat gravis Ulmus. Habes jam Rustice plenis

Condita vina cadis, missas & in horrea fruges.

Nunc ut inemta parem festis obsonia mensis;

Choris Aves, & Apum cellas, ac lustra Ferarum;

Atque Columbarum turres, piscesque versu

Stagnia sequar. Mibi proh ! volucrum proh ! quanta Fe-

rarum

Obvia fert se türba ! sua dé turre Columbæ

Dulcia certatim lætis dant murmura rostris.

Binus Apum rutilis exercitus obstrepit alis,

Bella ciens, iterūmque cani sua prælia gaudens,
 Piscis ad extremas pinnis adremigat oras:
 Erigitur, tensasque Lepus mihi surredit aures;
 Plurimaque abjecto Fera libertatis amore
 Mitis adest, placitoque volens se carcere claudit.
 Se piæ cervicis Anas, & garrulus Anser,
 Tardâ mole movent: habitu Gallina modesto
 Progreditur: collum Gallus cristasque rubentes
 Eredit, & motis plaudit sibi lætior Alis.

PAVUS. Sed primos opere in tanto sibi Pavus honores
 Postulat: en pictas ut in orbem gemmens Alas
 Explicat; & caudæ longo quasi syrmate verrens
 Atria, Gallinas inter Gallumque minorem,
 Atque humiles inter Capos Anatumque cohortem
 Fluctivagam, cunctis mirantibus, altior unus
 Ingreditur; plumisque tumens cristaque superbis,
 Regia fastosque jaætat diademata frontis;
 Séque amat inprimis, cum per vernantia caudam
 Prata rotat; variisque trahens à Sole colores
 Emicat, & flores rutilo fulgore lacefit.

Condecoreret Pavo stellantibus atria plumis,
 Et vigiles agat excubias, suprema domorum
 Culmina nocte tenens; piæ det gemmea caudæ
 Ornamenta Ducum galeis; det & aurea flabra,
 Queis molles animant Zephyros æstate Puellæ;
 Romulidumque famæ licet ambitiosa decoras
 Quæsierit Volucres epulis; tu pône superbæ
 Frêna gulæ: neque enim propter convivia Pavus
 Nascitur, at blando recreet qui lumina visu.

Huic laudom cupidom magè quæ dapis, hordea tantum
 Vel Milium dabis, aut Vicias, aut vile Cuminum:
 Odit enim campos avido pede nobilis Ales
 Scalpere, & indigno vietum sibi querere furto.
 Cetera nil cures: quid enim tibi proderit ædes

Ponere, vel matri certos affingere nidos.

Hospita Pavonem tamis frondentibus arbore
Excipit; atque alios avis ambitious Penates
Non habitat, magnas veteri quam robore Quercus
Aut Platanos, quorum sub tegmine tutu quiescit;
Nil metuens; cæcum nisi cum caligine terras
Nox operit: pavide nam clamitat, excita somno;
Atque per obscuras, quem non videt amplius umbras,
Amissum queritur plumæ fulgentis honorem.

Pava suos silvis nidos abscondit, & ultrò
Incubat, ac mediis apparet rario agris;
Ut modicam cererem properatque pabula raptim
Carpit; & ad caros redeat, sua gaudia, Natos.

Nequicquam rutilis se se fert obvius Alis;
Et rotat in variis corpus revolvibile gyros
Pavus amans; pennæque levis blanditur amico
Verbere: nil formâ, querulo nil murmure, blandis
Nil agit illecebris; & inexpugnabile pectus
Conjugis haud alio quam prolis amore tenetur:
Illi indigens Curas, viduosque maritus
Impatiens sic ire diés, flagrat excitus unâ
Jam rabie: non ore tamen, non vindice pennâ
Audet in oblitam thalami consurgere Pavam:
Obstinet enim pia feminine reverentia sextus,
Ignibus ova suis inimica requirit, & atro
Funere semianimes, & vixdum munere vita
Donatos perimit fetus; Natisque reclusam
Ostendens lucem, lucis pater impius usum
Eripit: effreno tantum est in amore furoris.

Id metuens dulcem fruticosis femina partum
Abscondit latebris, & longâ ambage viarum,
Circuitu longo, nemorum per inhospita veros
Dissimulat calles; oculisque per omnia circum
Erigit, observans ne Pavus & ipse vicissim

PAVÆ
INCU-
BATUS,

Occulta timidos speculetur ab arbore gressus.

PAVO- Mox ubi Pullorum pars édita lucis in auras
NINI Prodiit; exultans successu Pava, laborumque
PULLI. Impatiens, reliquis non amplius incubat ovis:
 Nec magis ardet iners malenata poëmata Vates
 Edere, quām Pullos Avis ambitious recentes
 Gestiat è latebris in apertum éducere Cælum.

Continuò nemorum cæcos scrutare recessus;
 Ováque si reperis, formosa Puella, teponem
 Ne pudeat calidas intrâ supplere papillas,
 Maternásque vices pulchræ conferre Volucti:
 Cæsareo sic ova sinu te pefacta fovebat
 Livia, regales gaudens excludere Pullos.

Nutricis partes etiam si fortè subire
 Te pigrat; Pavum reliquis adjunge novellum:
 Accipiet, numeróque Parens lætabitur aucto.
 Aspice maternam quām dulcia gaudia mentem
 Pertentant; ut amat sobolis stipante catervâ
 Prodire, & totâ plausum sibi quærere villâ,
 Tum digressa domo per florea prata, per agros
 Agmen agit, seroque redux jam vespera, tutos
 Sedula componit viridi super arbore Pullos;
 Quò fallax néqueat Vulpes adrepere noctu.
 Debilibus si non valeant conscendere pennis,
 Ipsa Parens oneri succedit, & explicat Alas;
 Attollitque humeris: ortâ jam luce volantes
 Desiliunt ramis; & turba si quis ab omni
 Hæret iners, etiámque tremens, etiam inscius Aliis
 Possit an invalidis se credere; mater ab alto
 Dejicit, & primos jubet exercere volatus.

Cristula cœpit ubi capiti succrescere, Pavus
 (Ut pueri cùm gingivas aperire tumentes
 Denticuli nituntur) humi jacet æger, opémque
 Voce petit querulâ: manibus tu Villica blandis

Accipies; vincēnsque cibi fastidia; pressum
Lac dabis; & molli (neque esim fomenta dolorū
Altera) languentem viētu solabere Pavum.

Non furtim Gallina suos villatica Pullos GALLI
Sic pariet; totā glaciens sed chorte dolebit, NAE IN-
Et gemitu tristi nidis ablata reposcet CUBA-
Ova, quibus Genitrix vitam transfundat; & artus TU^s
Informes animet, blandōque calore resolvat.

Non tamen has nullo discrimine mater in artes
Eligitur; suspecta tibi sit junior ætas:
Ingenium primo mutabile semper in ævo est;
Nescit & ipsa diu Pullastrā immobilis uno
Stare loco: solers, usūque exercita longo
Accipitur veterāna: novem, vel plura Parent^z
Subjicies, si plura sinu complectitur, ova.

Si quid te miseret glocitantum, merge salubri
Flumine: maternos vanis cum questibus ignes
Fluminis excuties ope frigidioris; inani
Nec mœrore feres desiderioque cubandi
Ovorum à partu matres cessare diurno.
Per rostrum quoquè pluma joco trajecta, querentis
Gallinæ cohibet gemitus; & prolis aventem
Divertunt aliò dolor aut injuria mentem.

Hibernus gelido Boreas cùm spirat ab Axe,
Irrita Gallinæ suppones ova cubanti:
Appositā matri licet auxiliabere prunā;
Imbellis tamen intereunt à frigore Pulli.
Sed neque venturæ soboli felicior ætas:
Nam tonitru molles, operum primordia, fibras
Confundit, magno quatiens aviaria motu;
Et si fortè silent nubes, non parcer iniqui
Stella proterva Canis. Naturam imitare magistrum;
Et cùm Vere novo per opacos pendula saltus
Tecta parant gravidae volucres, luteoque cubiti

PRÆDI RUSTICI

GALLI- Intexunt molli junctas cum vellere plumas;
NA IN- Tu procul à strepitu nidos compone, recenti
CUBA- Substratos palea: largus jace pabula circum:
GU. Oblitásque sui matres hortare paratis
Ut vitam dapibus tueantur, & otia longo
Immiscere velint operi, nidoque relicto
Incolumem Pullis animam servare fovendis.

Ova patens pedibus rostróque invertit acuta;
Ut partes fundat sese calor æquis in omnes:
Ni faciat; tu sæpè rubro signata colore
Versabis memor ova: tuis cave Villica Natis
Tale ministerium, & tenues injungere Curas.
Incautis puer imprudens, avidusque sciendi
Omnia contrectat manibus, matrique cubanti
Déformis Vetulæ magis ossea dextra placebit,
Quam pueri formosa manus. Gallina protervum,
Voce ferox oculoque, nisi deterreat, ipsos
Afflit in vultus iratior, oraque rostro
Figit, & ungue manus notat implacata cruentas.

PULLI Dum moror & nimio per singula versor amore,
GENE- Vitalem interea senferunt ova calorem:
RATIO Solvit, & spatiis ab inanibus humor in auras
ET CON- Avolat; inque dies magis ac magis insita rerum
FORMA- Semina concrescunt, formas habitura morando:
TIO. Ac primùm varios genitabile germen in arcus
Dividitur, vivumque rudi molimine fetum
Ædificat: geminas albo jam turgida succo
Bulla duplex oculorum acies meditatur: utrumque
Jam cerebrum emergit, mox unde medullula tractu
Continuò totos sese diffundet in artus:
Sanguinei jam rubra micant primordia cordis:
Adjacet hinc, illinc compages ossea quondam,
Nunc moles informis, iners, similisque carinæ,
Quam trabibus manus artificis contenit aceris.

Nil

Nit apparet adhuc Volucris; mox omnia Soles
 Post quatuor manifesta: pedes & mollia crura
 Profiliunt, humerisque duplex adnascitur Ala.
 Prorumpunt oculi; caro contegit ossa; caputque
 Prodigialè tumet: cerebrum calvaria mollis
 Induit; & longo facies producitur ore.
 Jam rubet, & luteis differt arteria Venis:
 Jam rami truncò plures oriuntur ab uno,
 Et toti faciunt vitæ commercia moli.

Ordine tum duplīci costas Natura carinæ
 Adjicit; & ne quid spatio claudatur iniquo,
 Tegminibus nullis opera imperfecta coarctat:
 Corda micant adaperta: suos hinc pulmo recludit
 Folliculos, hinc cola jecur; dapibusque coquendis
 Ardet inextinctis mediâ focus ignibus alvo:
 Nam croceum Pullus molli babit ore vitellum:
 Hinc alitur, rupto dñec se carcere solvat.
 Longa cibum plexo defecant ilia tortu;
 Primâque lacteolum trudunt in vascula succum:
 Unde novos iterum vitæ purgatur in usus.

Hac ubi jam confecta; suis accommoda membris
 Pellis adest: stomacho cordis numerosa supellex
 Contigitur: cæco velans abdomen venter
 Intestina capit. Teneram dum plumâ Volucrem
 Vestierit, gelidis nōndum committitur auris,
 Sed jacet in ventrem medioque liquamine Pullus
 Innatat; huic caput & truncus flectuntur in arcum,
 Atque fatiscentes pendent cum cruribus alæ;
 Claustraque jam rostro rupturus iniqua, putamen
 Agreditur, fractoque emergit latus ab ovo:
 Miratur lucem insolitam, linguâque solutâ
 Pipilat, & teneram cognoscit voce Parentem.
 Inque sinus refūgit tepidos, alimentaque gustat
 Mollia vel matris rostro confracta molari.

PULLI
GALLI-
NACEI.

Ah ! ne se nimiis ingurgitet helluo granis ;
 Indigestus obest cibus ; & tu Villica molli
 Sæpe manu pressans, duram palpabis edacis
 Ingluviem Pulli : si plenior intumet escâ,
 Frenabis per longa gulam jejunia ; dôneç
 Confectus cibus in totos se dissipet artus.

Ipsam autem caveæ clathris include Parentem ;
 Ne procui abscedat villâ , prolémque tenellam.
 Longius herbosos agat errabunda per agros .
 Non feret impatiens arcto Gallina teneri
 Carcere : ludit enim circùm , gremioque foveatur
 Progenies ; humerólique super lasciva Juventus
 Afflit , & rostro maternas vellicat Alas ;
 Bellaque si quâ vigent , fratum certamine gaudet ,
 Auxiliî genitrix jam tum præsaga futuri ,
 Regnandam accipient Galli siquandò cohortem.

GALLI- Exacto déin mense Parens cum prole sequaci
NÆ IN Libera vicinis circùm spatiatur in agris ,
PULLOS Rimatûrque dapes quas éruit ungue ; tamisque
AMOR. Immemor ipsa suæ , Natos partitur in omnes .

Interea vigiles , prolis studiosa tenellæ ,
 Circumfert oculos ; & ubi super evolat , alto
 Pullorum exitium meditatus ab æthere , Milvus :
 Continuè sparsum clamosa recolligit agmen ;
 Inque suis excors bellique ignara periclis ,
 Pro sobole assurgens animis , & prodiga vitæ
 Demissis ad humum pennis (quo tegmine Pulli
 Securi lateant) horrentibus hispida plumis
 Colla caputque ferox levat in sublime ; duellum
 Nec refúgit , sed voce minax , interrita lentum
 Provocat & diris abigit clangoribus hostem .

Improvisa novo redeant si frigora Vere ;
 Villica flexibili calathos è vimine textos
 Mollibus insternat plumis ; queis sedula mater

Progeniem foveat pennis amplexa rigentem:

PITUI-
TA.

At non ulla magis teneræ metuenda Volucris

Pestis erit, quām si fauces pituita rigentes

Obsidet, & linguam crustā vestivit inertis.

Rumpe mōras, Pullum manibus cape; molliter ægrum

Os aperi, facilēmque sequi radicitus aude-

Pelliculam summā tractim divellere linguā.

Mox ubi jam teneros nutrit Pullaster amores;

Bellaque discordes surgunt in mutua fratres,

Jurgia componens, ferro se Villicus armet,

Spēmque maritalis thalami blandūmque parentis

Nomen & officium tollat; mensēsque saginet

Post aliquot grāndem mutato nōmine Capum:

Hunc arctis clausum spatiis, & luce carentem

Molle super fenum statues, dilutāque lymphis

Hordea prōsubigens, teretes formabis in offas,

Et largā dabis usquè manu, dum mole laboret

Ipse suā; & flavum niteat pinguedine dorsum.

CAPUS.

Si qua suæ capiunt Gallinam tædia prolis;

Jam neque demissis riget amplius horrida pennis,

Nec sobolem crebris singultibus anxia mater

Compellat glosiens, neque circunducere gaudet:

Ad noya semimarem formabis munia Capum,

Orbatos qui matre greges nutritor adoptet.

Urticas adhibe, & plumis sub ventre revulsis

Punge eutem: tacitā impatiens prurigine Capus

Adhucit molli testos lanigine Pullos,

Qui gremium dē more tepens, & amica sub Alis

Testa petunt, plumisque fricant nascentibus alvum.

Pruritum stimulosque levi mitescere tactu

Sentit, & (ut Volucres quoquè mutas inter amorem

Utilitas parit) officii non immemor, orbam

Accipit in prolem matris cum pectore Curas,

Jāmque suos gaudens per prata virentia Pullos

CAPUS

PULLO-

RUM

DUCTOR

Dicit agens; & qui dominari matribus ipsis
in segete
 Debuerat vir & custos, uxoria spado
 Plumiger officia, & maternas excusat artes:
 Mollior & vocem gloiens effeminat ipsum;
 Nec pudet immemorem generis, ridente Colono;
 Galle tuam matres inter deducere prolem.

ANSE- Anser Anasque suos quanvis excludere Pullos
RINIS
ET ANA- Optarint, tales neutri committite Curas:
TINIS Aequoreæ languent Volucres, nisi corpora lymphis
OVIS Abuerint: & ubi pigras adiere paludes,
INCUB-
BAT Vitalem reduces inimico rore calorem
GALLI- Extingunt; ruptis exit nec Pullus ab ovis,
NA. Ast odor infestas latè qui polluit ædes.

Incubat, & nutrix Anates Gallina tenellos
 Pascit agris, donec turmæ piscina vaganti
 Obvia nativos fluviorum invitet amores:
 Prótinus & gressu præceps humilique volatu
 Desiliens, strepitu læto sua Règna salutat,
 Ingrediturque vadum. Passis exterrita pennis
 Clamat & alternas volitat Gallina per oras,
 Audaces depressa vocans ad littora Pullos.

NETUOSA Nil minus aequoreis pergunt colludere lymphis,
 Et mergi, & fluidos humeris infundere rores,
 Remigioque pedum, rostroque agitare procaci
 Flumen; & exiguis caput objectare procellis.
 Diversum stupefacta genus tum déniue noscit,
 Et tacitum sub corde premens Gallina dolorem;
 Ad proprias ultro redit incomitata Volucres.

ANAS Illa licet socium jam non agat amplius agmen,
ET AN- Arva tamen jam grandis Anas herbofa gregatum
 ser. Pascitur, & Cælo Milvum si forte volantem
 Suspiciat, casus habilis prævertit acerbos:
 Garrulitatis enim sibi conscius, ore iapillum
 Mordicūs apprendens celerat, tacitusque salutem

Amne petit, quo dum fluctu suspensus oberrat,
Per resonas lato clamore tumultuat undas;
Ac Milvo veniente, caput demittit in amnem,
Et procul extat aquis, hostem frustratus ab a to
Delapsum, & madidis revolantem tardiūs Alis.

Culta vagetur Anis per rura; sed Anser alatur
Præfectus custode: satis nam morsibus agros
Demolitur edax, & adurit stercore prata,
Atque oblitus solidis Ansereculus herbis,
Abrumpit miserè collam, moriensque voraci
Gramen in ore tenet nondum tellure revulsum.

Mutuus amnicolas constanti fædere Pullos
Jungit amor: simul herbiferis spatiantur in agris,
Turmatimque lacus & dulcia balnea querunt.

GALLO-
RUM
PRÆ-
LIA.

Non ea pullastros pax & concordia Gallos
Colligat: æternas exercent unguibus iras;
Atque ubi rivales inter majora moventur
Pro gregis imperio, dulci pro conjuge bella;
Nec dominum, nec habere parem cristata Volucris
Jam patitur; fixumque manet vel sanguine regnum.
Querere, vel claro vitam committere fato;
Non silvas, non antra petunt secreta, sed ipsas
Inter chortis aves, quarum præsentia vires
Extimulat, placet ancipiti contendere bello.

Colla rigent hirsuta jubis, palearia mento
Dira rubent: pugnae præludia nulla, sed ambo
Partibus adversis facto simul impete duris
Pectora pectoribus quatunt, hostilia rostris
Rostra petunt, strictosque repulsant unguibus unguies.
Avulsa volitant pluma: crux irrigat artus;
Necdum odiis, iraque datum sati, horrida necdum
Bella cadunt, dominum victor dum straverit hostem,
Ductaque pulset ovans plaudentibus illa pennis,
Et sublime caput circumferat, atque triumphum

Occinat, & vacua solus jam regnet in aula.

- GALLI** Olli grande decus majestatēmque verendam
GALLI- Conciliant & qui fronti supereminet altæ
NACEI Fastigatus apex, calcaria quæ simul armant
HABI- Exornantque pedes, & quæ per colla, per armos
TUS. Aurea splendescit latè juba, quæque rubentes
 Barba tegit fauces, & non dejecta, sed altum.
 In caput, inque Itumeros erecta volumina caudæ.
 Acer & in Libycis Leo formidatus atenit.
 Horret ad aspectum Galli; nec sistere contrâ
 Ausit, ubi sœvas se martius Ales in iras
 Et plausu laterum cantique hortatur acuto.
 Nil sibi sed pavida Volucrum timet omnia turbæ;
 Et vigilēm dubius si quis fragor impulit aurēm;
 Circumfert oculos, levat ardua colla, suōque
 Securas jubet auxilio consistere matres.

Ille suas etiam Curas impendit alendis
 Conjugibus; pedibūisque Solum rimatus aduncis;
 Abstinet inventâ vir & pater optimus escâ,
 Et teneræ viëtum soboli sponsisque ministrat.

- GALLUS** Majores habitu Galli, quibus Indica homen
INDICUS Fecit humus, potuere novum dediscere Mundum
 Non patrios mores & libertatis amorem?
 Nam Dæmonos odere duces, odere Tyrannos;
 Et si forte jocos agitans in valle redit
 Alituum custos, quasi Regni insignia, chartam
 Alliger ad Galli collum; plebs excita circùm
 Infremit, intentatque minas, & candida mordax
 Colla petit, vanos rostro dum vindice fastus
 Auferat, & raptis permuta vulnera clarus
 Exuvias, alto circumferat ore papyrus.
 Inda sui nec amore viri Gallina nec ullis
 Tangitur illecebris; cupidus licet ille placendi
 Uxrem, quæ gramen humi detondet, amanter.

Circumeat, plūmis visus sibi pulchrior hirtis;
 Contractoque tumens collo, rubeaque superbus
 Ingluvie, curvum pendente proboscide rostrum
 Congeat, & partes tumidus se verset in omnes;
 Dēin ululans longis singultibus aera rumpat.

Pava suum contrā sic diligit anxia Pavium,
 Conjuge defuneto moriatur ut ipsa; tuosque
 Phædra, tuos Sappho Grais soror addita Musis;
 Atque tuos æquet Dido vel vincat amores.
 Hæc animam laqueo præclusit in æquoris undas
 Se præceps saltu dedit altera: tertia mœstum
 Conscendit moritura rogum; strictoque recludens
 Ense latus, vitam morti non credidit uni.
 At Pavam necat unus amor; violentior igne,
 Durior & ferro; talis & amarior undis.

Non ita lugubres amissi Compare Cygni
 Femina dat fletus: canit exequialia primum
 Justi viro, tum certa mori, per fluminis oras
 Errat; & ipsa spi cantatrix funeris, horam
 Provocat extreamam, festivo carmine fluctus
 Attestata, comes quām gaudeat ire marito.

Ghoræales inter volucres ne quarrite cynum;
 Littoreas habitat ripasi, loça sola; vagamque
 Piscator tolerat circum pigræ flumina vitam.

Mæandri tacito sed gaudeat ille recessu,
 Et liquidis tenerum modulis soletur amorem.
 Tu mensas ornare cibis non cantibus aures
 Pascere sollicitus, Capis instabis alendis.
 Äquoreus non deerit Alas, nec garrulus Anser,
 Quem largo sale continges: & ventre revalsum
 Ille toris plumam idabio, &c. Scriptoribus Alas,
 Saepè quibus pigræ non altius alte Vates
 Surgit humo, cantique novus strepit Anser inepto,
 Gallinas alat ioprimit; hinc Villica laudem

CYGNUS

AVIUM
 CHOR-
 TALIUM
 UTILI-
 TAS.

DE
PASCEN-
DIS
ALTI-
LIBUS.

Hinc & speret opes, lautisque obsonia mensis.
Bis det larga dapes, primùm cùm manè cubili.
Desiliere, priùs quām diffundantur in agros:
Dēin ubi clamoras revocat spes certa ciborum;
Invitātque eadens placidos Sol vespere somnos:
Nam cùm Sole (breyes spatii seu contrahit arctis
Bruma dies, nova seu demit dē noctibus Aestas)
It cubitum Gallina. Suo cùm lumine nuper
Defectus, medio Titan latuisset Olympo;
Deceptas memini venientes imagine noctis
Chortis Aves intrasse domum; mox dēinde cubili
Decessisse, diem Phœbo referente; priùsquam
Intempestivo clausissent lumina somno.
Obstupuere breves tenebras, & Solis obsti
Præcipitem, Gallo non compellantre, recursum.

Cognita

Hordea vel Milium spargat, vilésque minutim
Villica Lactucas truncet, Gaulésque virentes;
Pennatámque vocet noto clamore cohortem:
Plumiger expansis exercitus affluit Alis:
Nec secūs ac Domini cùm limina prima potenteris
Obsedere greges inopum, speratique prodit
Sportula; circumstat cubitis plebs sordida pressis,
Confusóque fores strepitu precibúsque fatigat.
Sic ubi vel cererem vel oluscula truncata refertis
Villica fert calathis, cùm genus omne Volantum
Irruit; ardentique licent ut plura juventæ,
Insiliunt gremio Pulli, dextramque morantem
Sollicitant, plenis ut pabula larga canistris
Expediat: jacit illa dapes; nec voce querentum
Amplius, ut legulo Voluerum strepit area rostro.
Porticus vestivos defendat frondea Soles,
Aligerūmque gregem pluvio tueatur ab imbre.
Hic cineres astunde, quibus se læta voluet
Pulvereo Gallina Solo: sit & obvia lympha,

Quam non prona vadis, sed tenso ad sidera collo
Haustibus absorbet crebris Gallina : foratis
Alveolis hinc, inde bibens caput inserat; alvi
Proluvies liquidam ne foeda coinquinet undam.

Sint Procul à Domini Testis aviaria; Pulli
Nec subeant imam nudâ nisi pelle culinam,
Membráque porcino vestiti pinguia lardo:
Pullus enim mundosque simo Gallina Penates
Sordidat; & Musis si dulcibus otia ruri
Oblectabis, Anas & garrulus Anser acutis
Usqâ lacefitas rumpent clangoribus aures.

GALLI-
NARUM

Contiguos furno nidos (tepor unde salubris
Pérveniat) compone tuí prope testa Coloni:
Audiat ut vigilem Gallum, qui manè canorâ
Voce diem citat, & Somnos abrumpit inertes.

Tútius est crassò paleata cubilia muro
Indere, quâm calathos fixis suspendere clavis;
Præcipiti quos sâpe ruit Gallina volatu.

Matribus in sobolis spem parturientibus, Ova,
Putria sint licet aut gypso conficta; relinquens.
Sedibus in mediis crates suspende, dolatis
In quadrûm baculis; ne quos sopor altus habebit,
Lubrica decipiât titubantes pertica Pullos.
Ut thalamos iterum, si quis habuntur, in altos
Consurgant, muro proclivis adhæreat asper
Formatis asper gradibus: par scandula matres
Adjuvet è pastu reduces, ut ad alma quietis
Munera succedant domibus. Sed vespere Sero
Applicitas remove scalas, ne vafra subintret,
Et vertat placidos Vulpecula funere somnos:
Omnia tentat enim Fera pessima, sanguine siccas
Ut satiet fauces; & gallinaria, tristi
Cade furens, miseræ funestet imagine cladis.

AMO-
VENDA
VULPES.

Tu quoquè nocte dolos; & si nil retia proflint

PRÆDII RUSTICI

Infandum proscribe caput; raptisque Juventus
 Venandi studio properet collecta sub armis,
 Exanimamque ferens læto cum murmure Vulpem;
 Circumeat villas; & adhuc à cæde rubentes
 Matribus ostentans fauces & crimina Furiis,
 Accipiat meritas pacto cum munere laudes.

UBI DE Hæc ego Masseraco meditabar rure, quietâ

MASSE- Tarnis ubi, ripis jam decrescentibus, undâ
RACA Lambere gaudet agros, & demiratus ab alto
VILLA. Gurgite nascentem Villam, camposque jacentes,
 Hæret iners, neqtique moras, & prædia circum
 Lentis errat aquis, studiosus & ipse locorum
 Et placidi, quo nos quoqæ vix avellimur, oti.

Annis ubi flexis redit in se pigrior undis,
 Mollia prata jacent; adverso littore rupes
 Erigitur, ramis quam multa virentibus arbor
 Contegit in scenæ faciem: dè culmine rupis
 Fons oritur, quem dura parens enixa, rigentes
 Præcipitem jacit in scopulos: dolet ille quod hortos
 Masseraci riguis nequeat decurrere lymphis;
 Vicinumque petens magno cum murmure Tarnim,
 Indecores queritur volvi sine nomine fluctus.

Ad strepitum labentis aquæ cum sepe solerem
 Gramineis recubare toris; Anatumque cohortem,
 Pullorumque greges per florea prata viderem;
 Novi quam faciles veniant in carmina Musæ,
 Tranquillus quas urbe procul strepitumque recessus
 Invitat; pariterque placent & dulcia rura,
 Hospitis & facies jucundo blandior agro.

A MY

PRÆDII RUSTICI LIBER XIII.

Columbae.

UÆ juvet , & lætas faciat quæ cūra
Columbas ,
Quos præbere cibos , quæ præstet po-
nere Tecta ,

Quæ studia & mores , quæ sit clementia gentis ,
Lamonide (tua jussa) canam . Dum tenuia conor ,
Tu regni int̄erea Curas & pondera rerum
Indefessus obis ; tu sufficis omnibus unus ,
Visus & imperium mājestatēmque verendam
Atque animi magnos hausisse à principe sensus :
Tantus ad agrestes nugas descendē , tuique
Vive diu similis : votorum hæc summa meorum :
Cetera Rex æqui justissimus arbiter ultro
Deferet , ac meritis summos æquabit honores .

Chaoniis primūm Sèdes ponenda Columbis ,
Urbe domoquē procul : Volucrum ne dulcia turbet
Otia vicinus fragor ; aut in septa domorum
Furtivo insinuans sese lapsu exiguis Mus
Nidorum populetur opes ; pastūque reversa

COLUM-
BARIX
SITUS.

P R A E D I I R U S T I C I

Incaſſum vacuis mater super īcubet ovis.

Præterea ſilvas, fluiōſque odore propinquas;

Idaliae Volucres : aspectum ſilva patentem

Eripit, & ramis prædo defenſus opacis

Sübſidet Accipiter, Cæloque frementibus Austris;

Importuna ciente concuſſæ murmura frondes.

Obſtrepit ingratum flumen, blandaque Columbas;

Temperie propioris aquæ, ſtudiōque lavandi

Invitat dorſo puras infundere lymphas:

Unde ſuum repetens mater poſt balnea nidum,

Incubat; atque ſinus madefacta, tepentibus ovis

Vitalem tollit, quem foverat antè, calorem.

Quà molli ſenſim tumet altior aggere tellus;

Unde patet latè liber proſpectus in agros,

COLUM- Seu Baccho veſtitur humus, ſeu meſſibus albet:

BARII Illic pône Larem, locus optimus ille Columbae.

STRUC- Marmoreis domus affurgat ſuffulta columnis:

TURA. Sin alios parum marmor ſervetur in uſus;

Impenſæ parcus, communibus utere faxis,

Undique circumdans murum modò lubrica fallat

Lamina nitentes Teſta ad ſublimia Mures.

Ipsa autem ſpatiis domuſ haud claudatur iniquis;

Anguſtos odit Volucris Cytherea Penates.

Lux nimia invalidos pullorum laedit ocellos;

Sufficiuntque duæ, juſto tamen ore, fenestræ.

Ad medium conveſta diem minor altera Solem

Excipit hibernum, medio patet altera Teſto.

Néve ſubire domos Milvus queat, útraque clathro

Munitur, cribrum forulis imitante rotundis.

Multi adeò muros lapidum cinxere corona;

Quà piger hiberno recreari Sole Columbus

Poffit, & ex leges aptare ex ordine plumas.

Parietibus niveam ſublimibus illine calcem:

Qualis enim nitidis vulgo color inſidet Aliis,

Talena

LIBER XIII.

Talem pura suis Ales latatur in esse
Moenibus; hospitium seu candida moenia monstrant;
Seu magis alliciat candardis gratia Tecti.

Attamen & Curas, primumque impende laborema. Natura

Interiora domus nidosque parare decentes.

Quot sibi nidorum formas novus extudit usus

Quis numeret: lento textos de vimine clavis

Suspendunt alii calathos: fabrilia multi

Ligna adhibent; truncis etiam, saxove cavato

Sæpe columbinos alii fodere Penates:

Frigidiora ferunt nodosam faxa podagram;

Lignaque vermiculos, molli importuna Columbo

Monstra, fovent: quod tu pestis genus omne cavebis?

Si teretes sicco fingas ex imbrice nidos.

Cocca focus levat æstivos argilla calores,

Et teneris eadem defendit frigora Pullis,

Nec lento lapidum in morem sudore madescit.

Stabat ubi perfecta domus, penetralibus hospe

Succedat, qui spe Curas non fallat inani:

Namque Columbarum duplex genus; altera major

Corpo, natura clementior, alba colore:

Aliigeros habet illa pedes, ocreatique tardè

Crura movens, imis verrit vestigia plumis;

Collectisque redux à fonte cubilia fœdat

Sordibus, & teneros inimico flumine Pullos

Lædit: quodque magis miserebere, sedula mater

Dum caro fovet ova finu, propiusque repenti

Admovet; offensas si quis fragor impulit aures,

Sese præcipiti fert in sublime volatu

Immemor, & geminos agit extra limina fetus.

Hæc metuens, pedibus quas Jupiter addidit Alas

Tondere, & vanum poteris rescindere luxum.

Huic non absimilem fert Cypria terra Columbam,

Quæ circumpositis cristato vertice plumis

COLUM-
BARUM
VARIA
SPECIES

Altior ingreditur, Regumque insignia jactat.

Utraque feturæ est habilis : nam seu furit agris
Sirius, aut Hiemis redit inclemens, nunquam
Cura cadit sibolis : vix nido abiere gemelli,
Cùm redit ovorum primus labor. Hanc ego cunctis
Anteferam, si parcat Heri curisque feisque,
Et gentis dè more cibum vestiget in arvis.

Altera mole minor, nec tam fecunda, domorum
Alta petit, gaudetque locos habitare remotos.
Cùm fruges tulit æstivas, vel semina rursum
Cepit humus; toto volitans rimatur inemtas
Rure dapæs, parvisque parat convivia furtis.

Non illi cicur ingenium, non candida vestis;
Sed cineri color est affinis : nulla moratur
Pluma pedes : nec celsus Apex in vertice surgit.
Vere parit, pergitque novos educere fetus;
Algida frigus ihers dum Bruma reducat : ab omni
Dein partu pigra cum sterili tellure quiescit.
Plumipedem hanc dicunt, Saxatilis ista vocatur,
Quod turres & saxa habitet. Si foedera secum
Ambæ ineant, iisdemque agitent sub moenibus ævum;
Denisor & patribus meliore simillima parte
Mox tibi commisto surget de sanguine proles,
Quæ parcat vietu, & fetus cum mensibus æquet.

FRE- Ergo age, quas in Ipm statuis submittere gentis
QUEN- Elige; & ut populi selecta colonia ponat
TANDUM Fundamenta novi, captivam clade paratis
COLUM- Ædibus, & quanvis tristem ne carcere solvas
BARIUM Imprudens, donec primos oblita Penates,
Et iussis habitet Tectis, & amoribus expes
Audeat indulgere novis: tum libera toto
Rure volet, portis uno post mense reclusis.
Ne tamen à domibus Cælo invitante recedat
Longius, atque suæ sub noctem nesciat ædes

Oblitâ remeare viâ, mittatur in auras
 Cùm fuerit subfuscâ dies, vel proximus Hesper.
 Excursus tunc illa breves propioribus agris
 Tentabit, neque se nigranti credere Cælo
 Ausa, novis discet paulatim assuescere Tectis.

Quas ne fortè domos mutatis transfuga signis
 Desereret Cyprius Volucris, nova castra secutus;
 Moris erat veterum foribus suspendere Murem
 Pennatum, cæsique caput deforme Juvenci,
 Nec non Balsameos, Storacisque incendere odores,
 Ostentare Lupi caput, immundosque rapacis
 Ardeolæ cineres medicatis spargere Tectis.

Conſilio melior tu larga cibaria præbe,
 Alliciatque tuas saturum præſepe Columbas.
 Cùm trucibus fera ſævit Hiems Aquilonibus, almam
 Unguis incassum terram roſtrōque fatigant:
 Pasce libens, vanūmque pius miferere laborem,
 Et quacūmque die bis mensam appone vocatis,
 Primūm ubi nona famem Caſili collegerit hora;
 Blandaque turre ſuper miſcentes murmura, victum
 Sollicito poſcunt ſtrepitū; rurſumque vocabis
 Ad cenam labente die, cùm Tecta Volucres
 Idaliæ, Cælo jam frigidore, revisunt.

Aſt ubi Sol medius breviores fecerit umbras
 Parce ſubire domos, intempeſtiva daturus
 Prandia: nam thalamis, curent ut corpora, ſeſe
 Componunt iterum, & mediā quaſi nocte filetur.

Si quæ fortè dapes magis arrifere Columbo,
 Ut Viciæ, & Milium, & pallentis grana Cumini,
 Vere dabis: nam Vere cibis melioribus altrix
 Mater eget, ſobolésque: Hiemi ſerventur Avenæ
 Et cribris excreta Ceres, grandésque minutæ.

Sunt mediā gaudent qui paſcere chorte Columbas;
 Seu pecus aligerum placeat numerare; cubantum

COLUM-
BARUM
VICTUS.

Seu matrum dulcem nolint turbare quietem.
Si mos ille juvat, certam doceantur ad horam
Urgentem tolerare famem; dum sibila mittas
Expectata diu, clamofaque cymbala pulsas;

Aut allisa manu repetito verbere faxa
Dent sonitum, totamque vocent ad pabula gentem;
Paret, & auditio circumfluit undique signo,
Quamque potest escam rapit impigra quæque Volucris;
Dum reliquæ pasci satagunt, si videris unam
Fastidire cibos, tristemque infistere Tectis;
Sal appene: cibi primum sal reddit amorem.

PUR- Ni procul & sordes, & funera cadavera mittas;
GANDUM Incassum tua Tecta gemes deserta Columbis:
COLUM- Nämque placet mundæ Volucri mundissima Sedes.
ARIUM Sæpius ergo domos purga; nec stercoris usum
Sperne columbini: generosior inde Lyæus,
Lætior inde Ceres: languentibus inde medentur
Pastores Ovibus: parcus tamen utere, Vitem
Sive foves, seu stercus humo cum semine condis:
Urit enim Vites simus igneus, urit Aristas.

VER- Quod supereft, Milvum in primis averte rapaceim?
TENDUS Milvus edax, quo non prædo crudelior alter,
MILVUS Nec qui fallendi plures exerceat artes,
Moliri infidias populo non cessat inermi.
Nunc medio se se sublimis in aëre librat,
Perniciem meditans, & idonea tempora captans:
Obscurâ nunc fronde latens, super arbore prædam
Asperat longè venientem: sæpe per auras
In varios volitat, quasi nil male cogitet, orbes.
Heu! male tunc Volucris Cælo se credit audax.
Tectave defessis remeavit pigrior Alis.
Despiciens vafer, ex alto per inane volantem,
Impedit, & pedibus comprehensam eviscerat uncis,
Quin etiam si quandò dies ad pascua totam

Lætior invitet plebem, Cæloque feratur
 Grex densus; medium ruit improvisus in agmen,
 Attonitamque fercx fugat in contraria turbam.
 Pars latet umbroso saltu: pars summa domorum
 Tecta petit; multæ dumos subiere, nec ipsos
 (Tantus amor vitæ, tantus timor hostis) apertos
 Defugere finis hominum. Tu criminè tanto
 Offensus, cape saxa manu, cape spicula vindex,
 Observansque ferum, plumbo transfige volantem:
 Armâque si desunt; gestu, aut clamore minaci,
 Infensus terre, & diram procul ejice pestem.

Annosas etiam Matres præsepibus arce:
 Nam, placidum quanquam genus, exitiabilis urit
 Invidiæ livor steriles ætate Columbas:
 Et, si vera fides, insanos mente furores
 Concipiunt; Juvenum nidos atque ova, benignæ
 Indolis immemores, populantur, & omnia vastant:
 Quod multi ut caveant, ubi vidit Cyprius ales
 Quartam hiemem (nec enim est plus quatuor utilis
 annos)

Dant & avos, proavosque neci, nec parcitur ulli;
 Totaque mutatis cum civibus oppida mutant.
 Insanum ne tu præceps imitere furorem:
 Parce, nec infantes uno pro crimine multos
 Dede neci: tanto minor est injuria damno.

Atque Columbarum pateat quod certior ætas:
 Unum, dum teneros retinent cunabula Pullos,
 Unguem adime, atque alium pariter rescinde quotannis
 Quæis quatuor cecidere ungues, seclude; tuique
 Non emtis dapibus faciant convivia Vernæ.

Nunc age qui mores, quæ sit natura Columbis
 Expediam, levium spectacula grandia rerum.
 Nam solæ filvis, hominum de more, reliquit
 Vitam agitant simul; atque ut habent communia cives

AMO-
VENDÆ
SENI-
RES
COLUM-
BÆ.

COLUM-
BARUM
MORES.

Oppida, sic illæ consortia Tecta frequentant,
At nulli Proceres, nulli placuere Tyranni,
Qui reliquum vulgus dura sub lēge tenerent.

Sed velut in prima nascentis origine mundi,
Cùm scelerata trucem nōndum Discordia vultum
Extulerat, neque Mars rastros mutarat in enses,
Nec scelus ediderat Styx horrida; quisque paternos
Exercens agros, nullo livore feraces
Alterius segetes, vicināque rura videbat;
Haud secus unanimes, in eadem turre Columbz
Innocuos sine lēge dies sine crimine ducunt.

Omnibus úna domus, quæ sola impervia rixis
Pémanet, unus inest amor omnibus, úna voluntas.
Et quæ sàpe fero populos discordia motu
Exagitat, nunquam civilibus otia bellis
Turbabit Cypriæ volucris; nec dulcia pacis
Vincula, plebis agens mentem in diversa, resolvit.

Nec modò pacatis penetralibus arma quiescant
Civica; sed studium tot convictoribus unum est:
Turmatim longinqua volant ad pascua : fontem
Sì sitit úna, petunt omnes : si Tecta revisit,
Tecta placent : tum si tristes pertæsa Penates
Arva petit rursus, Volucrum per inania nubes
Ponè subit, totóque volat denissima Cælo,
Quà dux cùmque viam monstrat : si segnior úna;
Vel Tecti vel prolis amans, comes ire recuset,
Huic reliquæ nullâ nidos formidine credunt,
Non fraudem, non infidias, non furta timentes;
Annofas si Cura fuit removere Columbas,
Quas aliena volunt furialibus ova vel Alis
Deficere in terram, vel iniquo frangere rostro.
Sed neque corruptos etiam livore maligno
Hos cædit in mores scelus exitiale : ministra
Turpiæ avaritiæ cædisque calumnia damnat

Nil prefectoras effetā atate Volucres.

Cum gravibus spicis flavos redimita capillos
Diva potens frugum faciles quarentibus escas
Suppeditat, latæ campis tunc omnibus errant:
Dóneç amor sobolis, noctis vel nuntius Hesper
Suaserit ire domum, dulcésque revisere Natos.

At cum terra riget glacialibus usta pruinis,
Conclusæ varios tunc intra septa domorum
Exercent ludos, tempusque, & tædia fallunt.

Sævitiem si fortè suam, si frigus & imbræ
Intermittit Hiems, Cælumque serenat Apollos;
Tunc Avis aprico spatiari Cypria Tecto,
Ungue fricare caput, rostróque laceſſere plumas
Gaudet, & instabiles adverso Sole colores
Fingere: nam rubris passim intermixta Pyropis
Nunc roseo credas gestare monilia collo,
Nunc Carbunculeum videoas ardere nitorem,
Moxque sinu glauco virides miscere Smaragdos.

Sæpe etiam steriles, Cælo invitante, vagantur
Per campos, & humum vanis conatibus ungue
Scalpentes, tardam Cererem, frugesque morantes
Increpitant: si quas alia dé Turre Columbas
Abduxere, novis instructa cubilia cedunt
Hospitibus; vitamque sub iisdem degere Tectis
Invitant, secumque cibis communibus uti.

HOSPI-
TALI-
TAS.

Quæ semel invasit per amenos herbida campos
Pascua non sociat Perdix; silvásque per omnes
Defendunt sua regna Feræ; Cythereia contrâ
Gaudet avis remeare suas comitator ædes.

Nulla tamen patrios nisi sollicitata Penates
Deserit, & clauso procul exportata canistro,
Reddit inoblitis ultro se libera nidis.

Utilis hinc bello Volucris; cum proximus hostis
Imminet, obſessam nécdum premit arctius urbem.

248 PRÆDII RUSTICI

Curfores parat aërios Fræctus, Avésque,
Idalias fert rure domum, conditaque mittit
Ad loca distractas urbana è turre Columbas;
Ut dubium per tutu regat commercia bellum.
Obsessis tellure viis, it nuntia Cælo,
Sub penis nexus ultro citróque tabellas,
Telorum secura ferens: quæ rure Penates
Urbanos remeat, spem civibus addit; ab urbe
Missa, docet clausis quæ sit fiducia turmis.

SOBOLIS
CURA.

Quid referam prolis studium: cùm Femina partu
Jam propior, nido sese non continet; ovis
Cuncta timens, gravidam sequitur Mas usquè Columbam
Oblitámque suî penitus & murmure blando
Increpat, & tutos hortatur amare Penates.

Undecimo matura die feliciter ova
Mater ubi pepérit, nunc Mas, nunc Femina Curis
Incubat alternis; rupto dum carcere Pullus
Exeat, & teneros lanugine vestiat artus.

Molliūs ut jaceant Nati, sibi vellere plumas
Instat amans Pater: at falsos ut in ora sapores
Inspuit, atque cibi primum inspiravit amorem;
Nec mora nec requies, lâbor unus utrique Parenti
Largas ferre dapes & edacem pascere prolem.

Lactea principio Pullis alimenta ministrant
Quæ revomunt ipsi: mox indigesta, calenti
Sed stomacho mollita, ferunt cerealia grana.
Sponte nisi fluat alba seges, plaudentibus Alis
Excutiunt gravidas, queis horret campus, aristas.

Furta Columbarum minus ignoscenda videbam
Nuper humo viridante sedens: namque ordine longo
Grandia cùm mollem rostro frumenta per herbam
Formicæ vêherent; hinc Mas, hinc Femina tritas
Obsedere vias; & onustis triste ferentes
Auxilium, Cererem tollunt ex ore: rapinam

Naud tamen infamant majori crimine : raptis
Indulgent vitam spoliis. It rursus , & agrum
Vestigans Formica , gerit non in sua prædam
Horrea venturam : lapsæ nam turribus altis
Ad nova continuo revolabant furta Columbae.

Grandibus ut primùm , pennâ non impare , Pullis
Aërias tentare vias , & querere victimum
Vis atque finunt ; nidis tum mater adultos
Ejicit , atque novæ jubet incunabula proli
Cedere : demigrant tristes , & fœdere pacto
Conjugii inter se subeunt sacra vinclæ , novisque
Prima novæ genti ponunt fundamina nidis.

Incorrupta sui conservant fœdera leæti ;
Et nunquam , nisi conjugium Mors impia solvat ,
Quam nidi sociam sémel admisere , relinquunt.
Si supereft , sponsæque videt vir tristia fata ,
Longa memor damni viduo suspiria nido
Tristis agit , lacrymis sponsam gemituque requirens.

Post ubi connubii , mortisque excessit imago ,
Innuptam tota querit de gente Columbam ;
Atque ut certa sui det amoris signa , volantem
Affidus sequitur : querulo tum gutture flamas
Explicat , & rostro petit oscula , dárque vicissim .
Tum levibus duram , simulata percitus irâ ;
Increpitat pennis , & amico verberat iætu .
Sæpe Solum verrens alâ pendente rotatur ;
Sæpe gemit , teneroque Procul blanditur amore .
Queis tandem viæ illecebris si Femina cedat ,
Casta ineunt pariter stabili connubia pacto .

Quos cecini , tales alia sub imagine mores
Ingeniūmque habuit , cùm Cypria sceptra teneret :
Nam Cypro fama est quondam regnasse Columbam .
Pristera nomen erat : primam cognoscere formam
Si juvat , atque omnes audire ab origine casus ,

FIDES
CONJU-
GIALIS.

META-
MOR-
PHESIS.

Accipite; & tristem mécum miserescite sortem.

Formosæ sobolis mater formosior olim
 Pristera spectabat placidos è littore fluctus:
 Mite fretum, sudusque dies, navésque paratæ
 Invitant pelago terras mutare silenti:
 Vicinumque Solo metiri puppibus æquor.
 Jam decrecentes silvas miratur & urbes
 Ire retro, subitâ cùm tempestate minaces
 Insurgunt venti: demittere cornua rector
 Imperat & tutos appellere remige portus:
 Jussa sed impediunt ventusque potentior arte,
 Femineusque pavor: refugi maris æstus in altum
 Abripit, & socias agit in contraria naves.

Puppe vehebatur Natis comitata duabus
 Pristera; quassatam post mille pericula pinum
 Excipit ignotis portus sine nomine terris.
 Ut Regina Solum tetigit, vultuque sereno
 Spem simulans, nonnulla dedit solatia Natis,
 Ipsa oculos sensit propiore tumescere fietu.
 Ut sècum gemat & lacrymis effundat habenas,
 Seposita fractos sub Quercu projicit artus,
 Multa movens animo quas vento accesserit oras,
 Quæ sibi spes vitæ, sponso quis mœror amanti.

In mediis fruticum tenebris tum fortè latebat
 Milvus, inhumanâ latro feritate timendus.
 Vidi, & ex facie mentem cognovit iniquam,
 Accessusque viri metuens fugit ipsa, fugámque
 Accelerent tristes hortatur Pristera Natas.
 Sed quid agant, pede nam melior jam proximus instat
 Milvus, & in tantis superest spes nulla periclis.
 Sollicitant votis Superos, vitâque pudorem
 Ut redimant, subitâ perimi vel morte precantur;
 Aut alio, si fas, in corpore ducere vitam,
 Alite mutari, pennisque revisere Cyprum.

Non vanæ cecidere preces, non irrita vota:
 Prótinus in plumas crines, velamina, vittas
 Ire vident: os in rostrum producitur, Alis
 Candescunt humeri, queis se per inania tollunt.

Milvus ut erectam nova per miracula prædam
 Vedit inexpertis se ferre per æra pennis;
 O! si Mercurius furum pater adjuvet, inquit,
 Humanisque suas humeris accommodet Alas!
 Adfuit interpres Divum, virgâque potenti
 Taeta superfulsis dat membra nigrescere plumis;
 Quem manibus tentans divellere Milvus amictum,
 Pro manibus pennis habet: eheu! clamitat amens;
 Eheu quid volui misero mihi! plura parabat
 Dicere, sed verbis jam deficientibus unco
 Imperfecta lipit rostro, quâ territus ipse
 Voce fûgit, prædámque iterum per inane volantem
 Insequitur: nec quas rapidus conceperat iras
 Nunc cecidere: manet sub eodem nomine Milvus:
 Sanguinis idem amor est, eadem feritatis imago;
 Nec volucrum satis est, hominum quoquè sanguine
 gaudet.

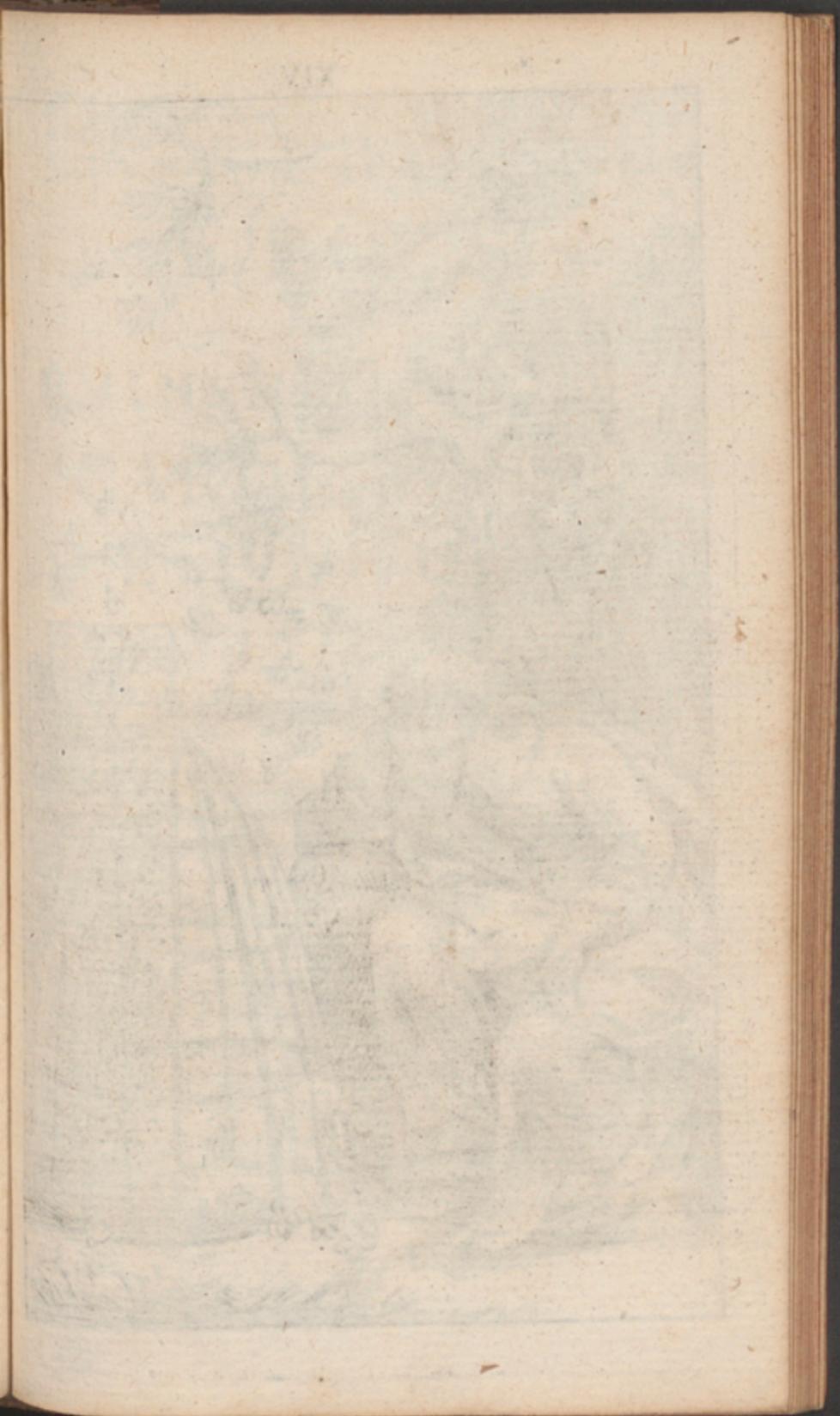
Interea Caelo volat anxia Pristera, Natas
 Vestigans nequicquam oculis: jam tuta tenebant
 Saxa procul. Cyprum Mater cognovit, & ædes
 Non procul esse suas meminit: videt atria Régis;
 Nec dubitat Sponsi, quanvis ignota, Penates
 Intrare, & tangi manibus, noménque suosque
 Dicere si poscit casus. Pro voce quot artes,
 Quot scit inire vias industria: si quis obortis
 Reginam absentem lacrymis gemitúque requirit:
 Huc volat, & dulces tristi cum murmure miscens
 Blanditias, rostro prodit se penè loquenti.
 Quà Natos videt ire suos, plaudentibus Alis
 Insequitur, tangi patiens, caroque foveri

Læta sinu, & blandas iterans gemebunda querelas
Accipiunt pueri Volucrem; fatūmque Parentis.
Dum crudele dolent; gemitus incognita mater
Temperat, & lusus eadem est, & causa doloris.

Sponsum autem in primis circumvolat ægra, maritæ
Affidet; & si trita manu det crustula Princeps;
Aut Volucri blandè palpaverit; oscula caris
Dat manibus, gemitumque imo de peñtore dicit.
Nil gemitus, nil alta juvant suspiria: nulli
Noscitur, & tacitum cunctis inspirat amorem.
Quamquam ignota, tamen Cypriis vitam egit in oris:
Hinc habet à Cypro sibi nomen. Pristera Græcis
Dicta fuit, veteres Latii dixere Columbam.

Illà dedit toti nomen cum sanguine genti;
Signaque regalis generis manifesta, Coronam
Vertice gestat ovans, regaliter ambulat, altas
Queis habitat prisco turres splendescere luxu
Gaudet, & ingenti sociarum fervore turbâ:
Et, quod feminineum vitium est, formosa videri
Nunc quoquè mutato vult corpore; namque superba
Altius ire vides, & circunducere collum,
Atque recompositas sub lêge reponere plumas.
Munditiæ studiosa, lutum deterget ab Alis,
Si quod ineſt: puras gradiens affectat ab omni
Sorde vias; & sola avium nec in arbore fidit,
Nec cæcum nemus ingreditur, non immemor olim
Silvestres steterit quanti subiisse latebras.

Servat adhuc mites animos & pacis amantes,
Et veterem non est oblita pudoris amorem:
Nam neque concubitu Volucris castissima novit
Indulgere vago: nubit sanctamque Marito
Præstat Sponsa fidem, nec vincla jugalia solvit,

A P E S.
AD
ÉMINENTISSIMUM
CARDINALEM
DE FLEURY.

NCLYTE Rómano fulges qui ma-
rice Præful,
Nobilitásque tuis clarum virtutibus of-
trum ,

Si tibi fausta placent æqui moderamina Regni,
Sacra Fides , amor in Regem , reverentia legum ,
Gens operum studiosa , sagax & strenua ; nostras
Præful amabis Apes , quas Conditor orbis in usus
Sed magis ad populi Regumque exempla creavit.

Aspice tranquillos ut cercâ lège labores
Exercent , mitique dies sub Principe condunt :
Illius ut vitæ plebs excubat , ille saluti
Plebis ; acerba vocent seu bëlla ; domive regenda
Sint opera , aut Hiemi primo jam Vere cavendu
Felices illâ Gallos in imagine , rerum
Te duce , cognosces : nullis æraria Fucis
Expilanda patent : in publica commoda cedit
Quidquid opum confert populus , nec bëlla lacefit .

Nec metuit Gens Marte potens : qui flectit habentis
Imperii , docilem te Præceptore juventam
Sic coluit Princeps , ut quo vix tempore norunt
Imperitare suis alii ; maturior annis
Arbiter Europæ sedeat ; bellisque tumente
Suadeat armatos pacem componere Reges.

O ! si dum releges per florea rura vagantum
Agmen Apum , subeat mentem studiofa juventus
Pervolitans libros , & mella Poëtica condens ;
Te nostrî miserescat , Apes ut Vere recenti
Si videoas blandâ subitâ spe messis opimæ
Destitui , florâsque sibi quos aura Favonî
Mollior ediderat , Boreæ subeuntis acerbo
Flamine vel perdi penitus , clausosve teneri.
Grex miserandus Apum , quibus irreparabile messis
Tempus abit , strepitus & inania murmura miscet ;
Dum sibi Veris opes Sol luce recludat amicâ.

Hæc éadem nos fata premunt : scis , optime Præfus ,
Millia Bercherius selecta volumina dono
Quot dederit : nobis hæc interdicta librorum
Copia ; quos dudum clausos fatalibus arcis
Vis inimica tenet : Lodoico Judice causam
Vicimus : huic tantum placidas fac commodet aures .

Ecce vides per acerba sequor vadimonia (1) versu .
Quæ facili tuleram ditissima munera Vates .
Litibus implicitum Musis me redde ; nec ultra
Indigno patiare situ putrescere , rodi
Vel Tineis monumenta , tui (dum vita manebat)
Ultima quæ mittent in secula nomen amici ;
Nostrâque sit tandem nobis donata , novémque
Decertata (nefas) jam Bibliotheca per annos ;
Téque favente meæ rursum sit debita Musæ .

(1) Vide in Opusculis Auctoris Epistolam , quâ lectâ
Illusterrimus Dom. de la Berchere , Collegio Tolosano suam
dedit Bibliothecam , pro qua vindicanda liti se molestissi-
gue obtulit Auctor .

252

P R A E D I I R U S T I C I L I B E R X I V .

Apes.

R T I F I C E S cano mellis Apes, ad
Tibridis oras
Quas cecinit Vatum princeps: ignoscite
Manes

Romulei, si quod calamis agrestibus olim
(1) Mollius annuerant gaudentes rure Camæno.
Carmen adhuc moveo: priscis incognita felis
Eloquar; & mirâ quantûm dulcedine versus
Virgilius, rerum tantum novitate placebo,
Veridicæ magis historiæ quam carminis auctor.

Principio montes Apis & deserta locorum
Vel nemorum tacitas, uni sibi commoda, silvas
Incoluit: dabat hospitium vitiosa vel Ilex
Aut cava & in festis rupes impervia ventis.
Dulcibus hanc herbis & odoro flore vocantes!
Suqsimus antiquos ultro contemnere saltus,
Urbanas & amare domos. Mel in oppida sécum

APES
E
SILVIS
IN PRI-
VATAS
DOMOS
ABDUC-
TÆ.

(1) *Horatius de Virgilio in Poëtica.*

Et ceras, & dôna tulit majora, laboris
Exemplum, purumque rei communis amorem.

A P U M Melliferæ tamen haud promutum est cognoscere gentis
I N G E - Ingenium, & certas in publica commoda Léges;
N I N U M Nesciti sese gaudent; lucimque pérōsæ
E T Flava tenebroso sub cortice mella reponunt,
L A B O - Nec speculatores oculos arcana domorum
R E S Explorare sinunt; sed in ora manisque volantes;
Q U A Visendi cupidos abigunt; monitosque tumenti
A R T E Vulnere deterrent, artes quin amplius aufint
C O G N O - Attentare suas: atqui tamen agnita magnam
V I T D . **M A -** Ferret Apis (tanta est operum solertia) laudem;
M A R A L D I . Una nisi moveat generandi gloria mellis.

Cetera qui norat rerum miracula, solers
(1) Naturæ scrutator, Apes ut disceret, ades
Effinxit vitreas; & in interiora penatum
Luminibus subiit tutis: secreta sub auras
Quæ tulit, Ascreao mens est comprehendere versu.

A P U M Non incerta laris, Volucrum dé more vagantum,
S E D E S Errat Apis, victum quærens sibi rure diurnum;
E T Fortuitaque levem noctu super arbore somnum
R E S P U - Fessa labore trahens: homines imitatur, & urbis
B L I C A . Consimiles éadem colit iþtra mœnia sedes;
Privataque rei studio ne publica damnum
Res, ut in humana patiatur gente, reponit
In commune cibos; venturæ provida Brumæ,
Quos Æstate legit: populum coalescit in unum
Quo neque justitiæ, nec amantior ordinis alter.

Totius huc spectant Léges & fœdera gentis
Cerea divitiis vigeant ut regna; novâque
Auxilium sibi prole parent; maneâque Nepotum

(1) *M. Maraldi. Histoire de l' Academie Royale de Sciences. 16. Nov. 1712. sur les Abeilles pag. 299. & suivantes.*

Ab hoc Auctore accuratissimo excerpta sunt que prodigio simillia de Apibus narrantur in hoc libro.

Immortale genus : studiis concordibus uni
 Incumbunt operi ; sed non labor omnibus idem
 Exercetur agris animosa Juventa : domorum
 Interiora Senes moderantur , & horrea complent
 Exuvias florum , quas advexere Minores.

Rure domique sagax agmen cum Sole diurnum
 Aequat opus : molli reficit nox corpora somno.
 At roseis ubi vesta rotis Aurora laborum
 Admonuit ; Vetulæ (somni quæ parcior ætas)
 Evigilant , & signa canunt plaudentibus alis ;
 Quo Juvenum rumpant pigram stridore quietem.
 Emicat , & reliquum pennâ vibrante Juventus
 Executiens somnum , se prædæ accingit agresti.
 Ac veluti quid bella vocant , canor æris inertes
 Extimulat turmas , & in horrida prælia mittit ;
 Non aliter strepitu sonitus imitante tubarum
 Florigeros se turba rapax hortatur in agros.

Prötinus erumpunt portis ; Casiamque Thymumque
 Omnibus ut circùm populentur latius arvis ,
 In diversa volant , acri quid nare sagaces
 Invitant odor & certæ spes blanda rapinæ.

Si cui fortè seges felix & copia florum
 Ditior occurrit , reliquas per inane volantes
 In partem vocat ; & numero recreante laborem ,
 Acrius incumbunt , ut ab omni flore legatur
 Melleus effluxit calicem qui sudor ad imum .

Nectareo cùm plena tumet vesicula succo ;
 Quæ flavos , velut utre , ferunt in Testa liquores ;
 Floribus insidunt iterum , ceramque recidunt ;
 Quæ foliis , villi vel pulveris instar , adhæret .

Decisam subigunt pedibus presstantque comanti
 Flore super ; Cœlo vel turbidiore quietum
 Haud procul inde locum querunt , ubi cerea possit
 Materies , raptim flores collecta per omnes ,

APUM
VARII
LABO-
RES,

APES
MELEX
IMO
FLO-
RUM
CALICE
HAU-
RIUNT.
CERAM
FOLIIS
RECI-
BUNT.

In tenues cogi mastas, loculisque reponi,
 Quos pedibus Natura dedit: cum plura pilosis
 Cruribus amplecti nequeunt; in flore madenti
 Membra volantates hamatis hispida villis,
 Quidquid inest ceræ rapiunt; tantoque gravatæ
 Pondere, cælestes carpunt non segnius auras.
 Vere magis celeratur opus, dum roscida totis
 Mella comis fudant Quercus Tillæque; priusquam
 Nectareus radiis solaribus avolet humor.

- Ex AR-** Si neque mella dabunt sese neque cera; tenacem
BORI- Eradunt Piceis viscum; quo munere rimas
BUS Obturare gelu contra, cerâsque domorum
GLUTEN Ad latera & summum possint suspendere Tectum.
REVEL- Sunt Apibus veluti duo brachia proxima collo,
LUNT. Et digitata manus; quâ detondetur ad herbis
APUM Cerea lanugo, lentum de cortice gluten
FORMA. Velitur, & struitur crates operosa favorum.
VECTU- Collecto quæ melle gravis cerâque Penates
RA. Vimineos Apis ingreditur, redolentia primùm
 Infert mella favis; dein cerea Tecta prehendit
 Unguiculis; mediâque domo stat pendula, raptas
 Non ut jactet opes; gravidam fed ut agmine facto
 Expediant sociæ, sequé in sua regna remittant.
 Involitat numerosa cohors, cerâaque revellit
 Ex humeris, operi cœpto quam protinus addit,
APUM Molitura favos: neque enim dum junior atas
SENIOR- Florea rura metit, Veteres ignava sequuntur
RUM Otia: venturæ soboli cunabula ponunt:
LABO- Horreâque ædificant ita festinata, favorum
EEs
DOMES- Ut nascente die si fundamenta locarint,
TICCI. Vespere cellarum quatuor stent millia, quales
 Dædalei manus Artificis vix æmula singat.
 Quæque suum fortitur opus: pars moenia condit;
 Pars molles subigit ceras; operumque labores

Pars imperfectos emendatura, revisit
 Alveolos, ceras aptans aut ungue revellens;
 Ne tenuis nimiūm paries vel crassior extet,
 Angulus aut abnormis: Apem comitantur euntēm
 Per forulos veluti famulæ, quæ fragmina ceræ
 Exportant, intrōve ferunt, ut postulat usus.
 Sunt quibus incumbit strūtas solidare frequenti
 Verbere pennarum crates, uterisque polire.

Cerea non temerè surgit strūtura favorum:
 Oppida nulla viis melius descripta, labores
 Ut quocūmque vocant, Apis huc breviore feratur
 Circuitu; & liber multis sit trānsitus: unum
 Quippe iter iñsistunt omnes, & in horrea prædam
 Una vehunt. Fervente liquor ne diffluat æstu,
 Obturant aditus, hiemique cibaria condunt,
 Mella relinquentes imis tamen obvia cellis
 Totius ad gentis victum, mensisque diurnas.

At neque munditiæ magnas par cūra per urbes
 Privatasque domos: nil sordis in ædibus, alvi
 Proluvies nec fœda jacet; consumtāque morte
 (1) Si qua peribit Apis, multis subeuntibus ultro
 Triste ministerium, Tectis exangue cadaver
 Exportant; odor infestus ne polluat ædes.

Excubias vigiliū fallens, impune penates
 Cùm sēmel intraflēt Limax cornutus, eosque
 Turparet fluidæ crasso lentore salivæ;
 Obstupuere domi gerulum, stimulisque frequentes
 Invasere fero retrahentem corpus ab iēti,
 Séque suæ vallo testæ spumisque tegentem:
 Irrita jam cùm tela forent; Apis adūcitat artes
 Ingeniosa suas, & ceræ prodiga totam
 Incrustat Cochleam, monstrum fatale recondens
 Hoc veluti tumulo, ne tetur afflaret odorem.

MUN-
DITIÆ
STU-
DIUM
IN AL-
VEARI.

(1) Plin. Lib. II. Cap. 18.

VIGILUM EXCUBIAE. Pestis acerba domos vix unquam invadit, Apesque
Occupat incautas: neque enim, cùm proximus hostis
Imminet, ac diris urbem circúmsonat armis;
Fida magis tenet obseßas Custodia portas,
Quàm quod Apum sibi commissis alvearibus agmen
Excubat, horrificâ defendens cuspide limen.

Vermis ubi vel Papilio temerarius audet
Sese inferre domo, centum cadit ictibus ipsas
Ante fores: monstrum magis exitiale, penates
Stellio si subeat; raucum Custodia murmur
Edit, & auxilium magno stridore reposcit.
Cessat ubique labor: turbatis agmina castris
Circumfusa volant; & in unum millia figunt
Spicula; præcipiti dum Stellio térritus iræ
Cedat, & aufugiens solvat formidine cellas.

APES ÆGRÆ CURANTUR, FIGRÆ PUNIUNTUR. (1) Si qua dœmi consistat Apis vel fessa labore;
Vel morbo tentata; volant & odora dolenti
Mella ferunt comites: (2) sed desidiosa severis
Otia castigant pœnis; & funere culpam
(In vulgus mala ne serpent exempla) recidunt.
APUM FOETU-RÆ. Quid majora loquar tantæ miracula prolis
Virgineum genus inter Apum: ter millia quinque
Missæ favis aliò migrare, novamque quotannis
Coguntur sibi per silvas inquirere sedem:
Et fieri quod posse neges, tot femina Natas
APUM REGINA. Una parit: (3) Regem Veteres dixerunt; sed acrēs
Inter Amazonidum veluti Regina catervas
Imperium exercet, Scythicos dominata per agros;
Plebeias sic inter Apes dux femina regnat,
Quam colit & miro vulgus dignatur honore.

(1) Ægris cibos ministrant. Plin. Lib. II. Cap. 18.

(2) Cessantium inertiam puniant morte. Plin. Lib. II. Cap. 10.

(3) D. Maraldi. pag. 313.

(1) Ut major foret imperii reverentia, membris
Majorem Natura modum dedit : albida frontem
Distinctam maculis decorant insignia Regni ;
Et micat in pennis color aureus : (2) unica toto
Dè grege nulla gerit diro metuenda veneno
Tela ; laboriferam regat ut sine sanguine gentem ;
Nec terrore sibi , fido sed amore fodales
Subjectis habeat : spes & fortuna penatum
Illius ex vita pendent : opera omnia cessant
Reginâ languente dolens plebs assidet ægræ ;
(3) Et si fata ferunt ut morbo concidat ; uno
Exequias luctu decorant , nec funera ducunt :
Exanimum circa corpus glomerantur in orbem ;
Et tristes querulo gemitus dant murmure , dònec
Has quoquè vel tollat mœror , causamve dolorum
Auferat ex oculis manus officiosa cadaver.
Ultima Reginæ post fata , juvencula Princeps
Matris in imperium succedit lata ; novoque
Cincta satellitio , vacua dominatur in aula.

Majestate suâ tantùm , telisque Clientum
Reginam armari voluit Natura ; suâsque
Cùm procul à Teëtis agit in certamina turmas ;
Bella regens , Ducis officium non Militis implet,
Ne totam sécum trahat in discrimina gentem.

Pertæsam si fortè domi Sol luce serenâ
Aureus invitat Cælo colludere ; numquàm

(1) Regis forma duplo quâm ceteris major : celsior ingressus : in fronte macula quædam canidicans. Plin. Lib. 11. Cap. 16.

(2) Rex vel nullum habet aculeum , vel usum ejus ei Natura negavit. Plin. Lib. 11. Cap. 17.

(3) Rege peste consumpto mœret plebs ignavo dolore , non cibos convehit , nod procedit , tristi tantum murmure glomerantur circa corpus ejus , subtrahitnr itaque : aliâs spectantes exanimem , lucrum non minnunt. Plin. Lib. 11. p. 18.

ARUM
REGI-
NA.

Indefensa volat : lateri se multa (1) Satelles
 Agglomerat : non ad pompæ regalis honores ;
 Promptior auxilio sed ut adsit ; humique jacentem
 Attollens dominam famularibus invehat alis.

Sat Comitum Regina licet sit amore suarum
 Tuta domi ; numerosa tamen Custodia circum
 Excubat ; & vigiles agit ad Prætoria noctes.
 Illius & stipant latus , atque hinc inde frequentes
 Involitant , (2) quoties oculos per cera Princeps
 Regna ferens , urget præsens recreatque labores.

FUCI. Othomanis autem veluti non una Tyrannis
 Conjugio stabili sociatur femina ; plures
 Sic habet in venerem præcepis Regina maritos ;
 Quos Fucos dixerunt : pecus spectabile mole
 Corporeâ , sed iners & in otia segnia natum :
 Queis mala regnandi veniat ne forte cupidus ,
 Uxorique viros pudeat servire , quotannis
 Invadit furibunda mares plebs omnis inermes ;
 Hos & Amazonio ritu vel morte peremptos
 Sternit humili , trepidosve suis procul ejicit alveis.

REGI- Explorans partum toros Regina paratos ;
NÆ Inserit alveolis caput , ut quæ nixibus edet
APIS Unis ova parens deponat singula nidis.
PARTUS. Circumstat stipata cohors , uterque dolentem
 Reginam mulcet pennis ; & murmure blando
 Hortatur duros partus tolerare labores.
 Illa retro gradiens averso corpore nidos
 Ingreditur : parientem abdit sexangula cera ;
 Turba ministra tamen pennas ad limina tensas
 Explicat , obducens fetæ quasi vela Parenti :
 Virginibus tantum pudor atque modestia cordi est.

(1) Fessum Regem humeris sublevant , portantque .
Plin. Lib. II. Cap. 17.

(2) Rex intus opera circuit , similis exhortanti . *Plin. Lib. II. Cap. 17.*

Non intermissio Regina puerpera fetu
 Ova decem vel plura parit, totidémque reponit
 Alveolis; & Matronas imitata potentes,
 Plebeis Apibus sobolem committit alendam.
 Accipiunt illæ curam, quâ publica pendet
 Res & gentis honor: toti carissima Regno
 Pignora maternis studiis & amore foventes,
 Auxilium sibi grande parant operúmque levamen.

APUM
ULLI.

Immutata dies quatuor stant ova: moveri
 Partus in Eruce faciem dēin incipit, artus
 Nascentes glomerans: quarto nutricula sole
 Candidulum defert niveo pro lacte liquorem;
 Mox docet Hyblæo gentis consuecere viētu,
 Mella diurna ferens. Octavo sole figuram
 Parvula mutat Apis; pellémque exuta (tenellum
 Quæ fovet, ac veluti puerilis fascia, corpus
 Involvit) fit avis turpi dé verme; pedésque
 Exerit, atque humeris quatuor mox induit alas.

Naturam si frigus iners tardaverit, auræ
 Una omnes agitant pennis; quem dura negabunt
 Tempora, supplentes motu fervente calorem.

Mollibus obturant nidorum limina ceris;
 Invalidam ne tentet Apem penetrabilis aér:
 Sed priùs hanc nigro claudant quām carcere. viētum
 Apponunt, bis sex alitur quibus illa diebus.

Consumto tunc melle, fore Apis ungue laceſcens,
 Angustum molitur iter; portisque reclusis
 Egrediens, lucem insolitam numerúmque fororum
 Ac strepitum, & mirâ suspensos arte labores
 Obstupet attonitæ ſimilis: mox fervore Teftis
 Cuncta videns; ne ſola domi ſtet pigra, ſodales
 Conſequitur primâ nidum quâ luce reliquit.
 Hortorum redit exuvias onerata, ſuāque
 Continuò ſolers excellit in arte, magistrus

APIS
NOVEL-
LA.

Et duce Naturâ; dum nos imitabile quantâ
Vel docet exemplum, vel tardior erudit usus,
Rebus in humanis scimus; longóque paratas
Tempore, vix ævi spatum breve perficit artes.
Interea nidos Apis una domestica mundat;
Restituensque fores sexangula limina fingit.

APUM
EXA-
MEN.

Aucta novis cùm jam fervent examina turmis;
Plenâque vix tantam capiunt alvearia plebem:
Sedibus emigrat patriis, aliâque Juventus
Sub Duce prima novo ponit fundamina Regno.

Ævi flore nitens Teætis Regina sub iisdem
Crevit, & imperio jam sese intelligit ortam;
Règnandâque alibi meditatur cogere gentem.

Ergo multisonis civilia classica pennis
Manè dies aliquot canit; hortatûrque sodales
Ut vetus hospitium fugiant, sua signa secutæ.
Reginam circumstat Apum plebs tota canentem:
Hanc oculis, hanc aure bibunt; dulcedine bombi
Et rutilis captæ pennis blandâque juventâ.

Cerea confuso strepitu studiisque faventum
Teæta sonant: illis nec florea rura diebus
Pervolitant, nec melia legunt, urgêntve labores
Intra Teæta suos: vitæ concordia plebem
Nil antiqua movet; privatis publica cedit
Res studiis; trepidat domus interiore tumultu;
Et fremit ad portas incondita turba volantum.
Ut cùm bælla tament civilia; födere necedum
Abrupto coëunt Cives & in arma feruntur:
Sed dubias gliscens studia in contraria mentes
Sollicitat, tacitôisque serit Discordia motus.

Instaurat Regina sonos; iterumque sodales
Præcipitare fugam monet; inclinatâque vulgi
Pectora si videat, tum dénique signa revellens,
Egreditur prior, & vocat agmina fida suarum.

Pfima ruens portis Fucorum turba morantes
 Excitat, & rauco cogit velut ære catervas.
 Stat Regina domus super ardua Tecta, cohortem
 Expectans; magno quæ protinus agmine circum
 Involat, stridensque novâ se principe jactat.
 Amplexu gens tota fidem testatur; & arcti
 Federis in signum, pressum glomeratur in orbem.

Haud mora, cunctando ne frigeat ardor eundi,
 Dissipat amplexus Regina, jubetque Penates
 Deserere: obscurant Cælum quæ multa sequuntur
 Millia, natales ultro fugientia cellas.

Non procul hinc viridi juncta super arbore sidunt,
 Innectumque pedes pedibus; tumidique racemi
 Agmen in effigiem lento stat pensile ramo.
 Inde gravi vocat alarum stridore fodales,
 Incertas animi satiæne relinquere nidos
 Et saturum præsepe, novis an fidere regnis.

Antiquis emissâ favis non una Juventus
 Digreditur; Veteres aliquot migrantibus addunt
 Se comites, ut cuncta novo moderentur in alveo.
 Egregio plures Juvenum de flore vicissim
 Blanditiis Vetus retinent; ut oalentia late
 Rura metat; cerâque domos ac melle Juventus
 Instruat; agrestes ætas neque fessa labores
 Desuetos repeatat, longæ vel condita Brumæ
 Ante diem viæ consumat mella diurno.

Sæpe sibi non visa satiæ comitata, vel imbrema
 Præmetuens, redit ad patrios Regina Penates,
 Delectus factura novos: plebs omnis euntem
 Subsequitur: veteres noctem non amplius unam
 Hosptio indulgent; nisi longior ingruat imber.

Si pigræ incœpti reduces; nec sponte relinquunt
 Otto Sole domos; vi protruduntur & armis.
 Si steterint illæ contrâ; paribusque resistant

APUM
EXA-
MEN.

Viribus; & veteres neque possint pellere turmas;
 Nec Tectis abigi; quos agmina neutra duello
 Evicere Lares, simul útraque partibus æquis
 Auspicisque colunt communibus: alta domorum
 Pars habitat, pars ima tenet; sed nulla laboris
 Nulla duas inter vitæ commercia gentes.

**APUM
BELLA
CIVILIA**

Mox eadem bini velut intra mœnia longam
 Non servant populi pacem; Tectoque sub uno
 Vix consanguineos inter stat gratia fratres;
 Haud secus aligerum studia in contraria scindit
 Sese vulgus Apum, factis ubi partibus ædes
 Divisas habitant: privatæ publica rixæ
 Bellâ trahunt; sed ne cæco per opaca domorum
 Marte truces ineant pugnas; cum prælia bombo
 Terribili cecinere, foras pars útraque latos
 Aëris in campos acies producit apertas.

Involitant hinc, inde, mori vel vincere certæ;
 Et rabidas accidunt diris stridoribus iras.

Agmen agunt binæ pennis fulgentibus auro
 Reginæ, mediisque volant in millibus: ingens
 Turba Duces cingit, neque miscat prælia, donec
 Ancipitis suprema vocent discrimina belli.

Antevolat, Martémque ciens utrînque Juventus.
 Effera prorumpit; mox agmina tota sequuntur:
 Immiscentur Apes Apibus; vibratique figunt
 Spicula, & horrendum dant accipiuntque venenum;
 Lethifer inspirat fixæ quod euspidis ictus.
 Mutua cognatae passim per vulnera turmæ
 Civili pereunt acie: labuntur utrînque
 Corpora læsa, nivis ritu, quæ nube solutæ
 Decidit, hibernis Aquilonibus æcta per auras.
 Necdum iras animosa phalanx & prælia ponit;
 Dum medio belli cum robore femina Princeps
 Concederit; grandi quæ stat victoria clade:

Agmina Reginam promis fortissima telis
 Circumfusa tegunt; & ad unam mille venitur
 Funeribus: sed ubi semel occidit illa; quiescunt
 Arma recompositis animis; nec longius ira
 Procedit quam Martis atrox furor: unus utique
 Terminus est; & si positâ formidine viæ
 Indecorique fugâ sparsæ victricibus ausint
 Addere se comites, non exturbantur: eisdem
 Fas dapibus Tectisque simul communibus uti.

Exitium & tantas vulgo gens provida rerum
 Anteuenit clades: nam dum virguncula nullo
 Septa satellitio servit Regina Parentis
 Imperio, necdum meditatur condere regnum
 Ipsa sibi, sociamque fugæ deducere turmam;
 Hanc tacitâ nece clam tollunt; gentisque rainam
 Unius interitu redimunt; quo more Tyrannos
 Barbaricos inter manet haeres unus in aula;
 Divisi ne bella gerant civilia fratres.

Reginæ parcunt juveni, numerosior artis
 Cum populus Tectis habitat; rerumque suarum est
 Laxet ut angustas emissâ Colonia Sedes.
 Publica sed poscunt ubi commoda rursus inanes
 Mollibus impleri ceris ac melle Penates;
 Reginam perimunt juvenem: Duce namque peremptâ
 Natales vaga non fugiunt Examina cellas.

Melliteris ergo caveis exire Juventam
 Non patiuntur Apes; quoties pars maxima morbo
 Aut improvisis perit imbribus: optima quanquam
 Augur Apis norit ventos & nubila Cæli;
 Nec procùl excurrat pluviam impendente, vel ædes
 Præperibus repetat pennis; inopina fugacem
 Sæpe tamen subito tempestas occupat imbre,
 Ad terram miserè affligens; ubi naufraga vitam
 Demersas inter segetes amittit in undis.

Zij

APES
 CIVILI
 DISSI-
 DIO
 OCCUR-
 RUNT
 JUNIO-
 REM
 REGI-
 NAM
 INTER-
 FICIEN-
 TES.
 Ex Plin.
 Lib. II.

Ejusdem
 interitu
 migrati-
 runt
 examen
 continent.
 Quoties
 vel magna
 contigit
 Apes
 clades.

Fatalem mœret fortē domus anxia; clauso
Cūm raras ad Tecta videt se reddere Cælo.
Felices quas fortē cavo vel robore Quercus
Excipit aut Platanus frondentibus hospita ramis.

*Vel cùm
Apianus
Alvear
amplia-
vit.*

Sæpe migraturas Apianus ipse dolosā
Fraude retentat Apes, spatiis majoribus ædes
Amplificans: vacuas sedes stupet inscia turba;
Et subitum mitatur opus; Juvenumque catervam
Stare jubet Duce sublatā; gaudētque capacis
Intra septa domūs possè horrea plura, novosque
Ædificare favos, queis larga cibaria condat;
Cura laboriferam tangit quæ maxima gentem.

*Ant cùm
fera Apes
Alvear
spolia-
runt.*

Nec semel ambrosio cellas ubi melle replerunt,
E silvis erumpit Apum fera turba, domique
Congestas populatur opes, atque omnia vastat.
Nam veluti gelido quondam fundebat ab Axe
Barbara terra viros; queis longior annuus agri
Cultus erat, facilisque sibi per furta, scelusque
Quærere malebant fruges & vivere rapto;
Prætabunda cavis nemorum sic Quercubus adsunt
Agmina, quæ gentis proprios exosa labores,
Non ceras non mella Hiemi provisa reponunt;
Horrea sed subitis vastant aliena rapinis;
Et toto quem Vere cohors operosa coëgit,
Unius expedient viatum per furta diei.

Effera gens & mole valens & viribus audax
Nil dubitat plenos Apibus tentare receſſus,
Expilare palam diffractis horrea ceris,
Atque novum, si quæ muſſat, scelus addere furto;
Et raptis opibus dulcem quoquè tollere vitam.
Mella vident impune rapi, cerasque recidi,
Corruere & muros, desolarique penates;
Nec cuiquam est animus furaci obſistere turmæ.
Cogeret hæc miseræ facies tristissima cladis

Maturare fugam, nova quam Regina parabat:
 Illius at tantis mors luctibus additur; unamque
 Interimunt Vetulæ, cellis ut tota novandis
 Permaneat, cerisque ferens ac mella Juventus,
 Acrius incumbat, propior quod Bruma, labori.

Interea vacuas flavo dum nectare cellas
 Implet Apis, non pigra sequi pudet otia Fucos:
 Tecta fovent; vel si qua dies invitat amicâ
 Luce frui; pecus ignavum spatiatur in horto,
 Nil faciens operis, sed inania murmura miscens;
 Et quanvis habeat validas ad pondera vires,
 Nil tamen afflictis curat succurere rebus,
 Obvia vernantes neque fugere mella per agros:
 Molliter in teneris recubat sed floribus, escæ
 Immemor, ad saturum donec præsepe recurrit,
 Servataq; Hiemi gaudens consumere fruges.

Indignantur Apes; sibolis sed amore creandæ ab Apibus
 Férvida gens iras in idonea tempora differt: interi-
 Autumno redeunte, tonans cùm Jupiter imbræ
 Comparat; & sterilis monet annus parcere victu,
 Unanihi tunc bella crient asperrima motu,
 Et stabulis abigunt Fucos, aut (1) funere tollunt,
 Non fecus ac urbem propior cùm territat hostis;
 Obsidio ne longa famem ferat, oppida vulgi
 Fæce levant, mittuntque foras quod inutile bello est:
 Sie ubi pulsat Hiems jam proxima, frigore pigrum
 Obsessura domi gentem; præsepibus arcent;
 Interimuntque Mares; & quæ pia turba sororum
 Exequias celebrat, cascos ad limina Fucos
 Projicit; extremo seu non dignatur honore
 Funeris ignavum pecus, aut spectare peremptum
 Vindictaque frui post fata novissima gaudet.

Obscuris si fortè locis, turbante tumultu,

(1) Certum est Apibus Fages interfici. Plin. L. 11. C. 17.
 Z iii

Delituere aliqui; non horrida bella resūmunt
 Pacatis jam rebus Apes: trepidantibus ultrò
 Indulgent vitam Fucis; sed ab ædibus illos
 Protinus exturbant, & junctis viribus unum
 Attollunt tres vel quatuor, raptumque per auras
 Extra limen agunt: procul effugit ille, faméque
 Confectus moritur: tan̄i est, aliena secutum
 Pabula, frugifero non assuevissē labori.

- FUCO-** Extinctos reparat Fucus Ver ova recludens,
RUM Integra quæ nidis Hiemem mansere per omnem:
REPA- Quanquam adē exosum genus est, ut saepe tenellam
RATIO. Progeniem & clausos intra cunabula Fucus
 Aggrediantur Apes, & acerbo funere mergant.
 Non errant in cæde truci: cunabula Fucus
 Majores majora fovent; parituraque mater
 Ova suis æquo ponit discriminē nidis.
 Hos foribus subeunt fractis, formataque nōndum
 Membra trahunt cellis, & humi morientia fundunt.
- APUM** Altera pars superest Apes curare; sed inter
CURA. Et Volucres, & nostra Feras in Tecta receptas
 Utilis est Apis una, virūm nil indiga cura:
 Depopulatur enim florentia rura, favosque
 Sponte replet; ceras direpraque mellā labore
 Indefessa novo reparat; rerumque suarum
 Ut status est, auctam pellit retinētve Juyentam.
 Emissis nova Tecta para; Casiāmque Thymūmque
 Et flores prope castra ferens, occursē laboris;
 Ne faciat via longa moram laſſetque vagantes.
 Præterea solare famem Brumæque nivalis
 Acre gelu. Vigili permittens cetera genti,
 Et magis exemplo gaudens quām melle potiri;
 Pacificum pecus observa: miserabere sortem
 Degeneresque animos humanæ gentis, amicā
 Demiratus Apes Tectis in pace sub iisdem

Vivere concordes , & nos in mutua natos
Commoda , flebilibus miserè contendere bellis.

Antiquæ mentem subeat pietatis imago ,
Cùm sua Christiadæ sic in commune ferentes
Omnia , condebant placidos sine crimine Soles .

Et veteris ne vana putas præconia famæ ,

(1) Nunc etiam Mare trans altum jacet angulus Orbis ,

Quem qui norit , Apum credat me nomine gentis

Illiū ingenium & varios celebrasse labores .

DIGRES-
SIO DE
PARA-
GUENSI
POPULO.

Non certis armenta notis non limite signant
Arva ; sed in medium quærentes omnia , fruges
Horrea convestant in publica : nulla politos
Disciplina viros latet opportuna tuendis
Imperii rebus : terram pars scindit aratro ;
Pars niveos secunda greges ad pascua dicit :
Pars frumenta terit faxis , aut excoquit igne ;
Atque alii falces , alii fabrilia tractantur ;
Arma ; domique suæ timuit qui mande labanti ,
Sole cadente redux ab aratro , cuncta Colonus
Sarta videt , testisque nihil formidat apertis .

Consilio non jure Seres dominantur : ab annis
Una potestatem facit experientia rerum ;
Unaque lex est juris amans sua cuique voluntas .
Non homines (proprium qui nil potiuntur ,
Cuncta tenent) auri fulgor capit : una per illos
In pretio est pietas ; alii nec peccora torquent
Invidiæ stimuli quam quos movet æmula virtus .

Eruant quanquam pueros exempla Parentum ,
Formandæ tamen haud desunt precepta Juventæ ;
In commune placet fungi communia gentis .

(1) Le Paraguay ; Voyez la Relation du R. P. Floren-
tin Capucin , inserée dans le troisième Recueil des Lettres
édifiantes & curieuses , écrites des Missions étrangères , où
est rapporté tout ce qui suit .

Pignora; ne patrum privatæ publica curæ
Totius incumbat spes & fiducia Regni.

Quos populi legere Duces rerūmque magistros
Ille manet lābor, ut Juvenum quam quisquis ad artem
Aptior est, primis hanc edoceatur ab annis.
Æqua pares inter sunt omnia; nullaque primas
Obtinet, aut aliam gravat ars insignior artein:
Cuique decora sua est, si recte factitet: agris
Rustica vertendis, bello vel sumta gerendo
Arma parem faciunt, si par industria, laudem.

Quanquam habitet pax alta locis; nec bella laceſſat
Gens æqui justique tenax; tentare nec ausint
Finitimi Populi terras, quas fama tuetur
Roboris invicti; tamen arma Ducēsque paratos
Semper habent, Martisque truces formantur in usus,
Non belli studio, longæ sed pacis amore.

Hæc operum requies, Sacris jam ritè peractis,
Tympanaque & lituos festis audire diebus,
Et Peditum turmas Equitūmque videre sub armis
Innocuae inter se pugnæ simulachra cientes.
Sic juvenes ensem pariter durūmque ligonem
Affueti tractare manu, nec corpora castris
Fluxa ferunt, nec cæca rudes in prælia dextræ.

Felicem ditione tenens Hispania gentem
Ad subitum novit bellum quam promta Juventus;
Nuper enim magno rerum discrimine jussi
Regis in auxilium socias adjungere vires,
Nobile continuo juvenum coit agmen ad armas
Et totis acies veluti Cadmeia terris
Extitit: egregias miratur Iberia turmas;
Obstupuitque magis, medium cum vidi in hostem
Fortiter ire viros, celeremque referre triumphum,
Altera nec præter laudem sibi præmia velle.
Compositis redeunt armis ad aratra, Senumque

Imperio lati parent qui bella regebant.

Fortunata minus veteris quæ secula Romæ
Carminibus celebrant Vates. Hic fortis Arator
Castra sciens agrisque pari disponere Curâ,
Vomere permixtus Fasces plaustrumque Curuli:
Pauca relinquebat patrii quæ jugera fundi
Viatrix Roma colit, Bellatorique Senatus
Villicat; & reduci, Victorum præmia, cultos
Reddit agros: quanto satius communibus arva
Publica Bobus arat pinguis novus incola terræ.

Omnibus unus enim vel servit Miles, agrestem
Rusticus aut operam confert; unique vicissim
Rure suum impendunt omnes & in urbe laborem.
Alterius sic messe fruens & sorte locorum,
Cui segetes perierte suæ, nec ditior amplas
Inter opes, nec egens in paupertate, secundis
Non rebus tumet, adversis neque frangitur; aquam
Fortuna mentem servans in utraque, minusque
Damna dolens sibi cum toto communia Regio.

Nescia gens nostrî vivit; nec ab hoste tuetur
Sed magis externis à Religionibus Oras:
Appositæ struxere domos ad littora; portus
Ut peregrina suos intret si navis; amicè
Hospitio excipiant, sed ad interiora venire
Rêgna vetent bominès cupidòs audita videndi.
(1) Inde Caledonias vulgavit fama per urbes
Loïolidas dare jura viris, sceptrisque potiri,
Qualia fortè dolent dites Orientis ad Oras
Sacrilegis erepta dolis sibi regna: verendam
Hæresis ausa Crucem pedibus calcare, patentes
Una subit Japonum portus: nil quippe profanis
Vana Deûm simulachra timent hac hospite templis.

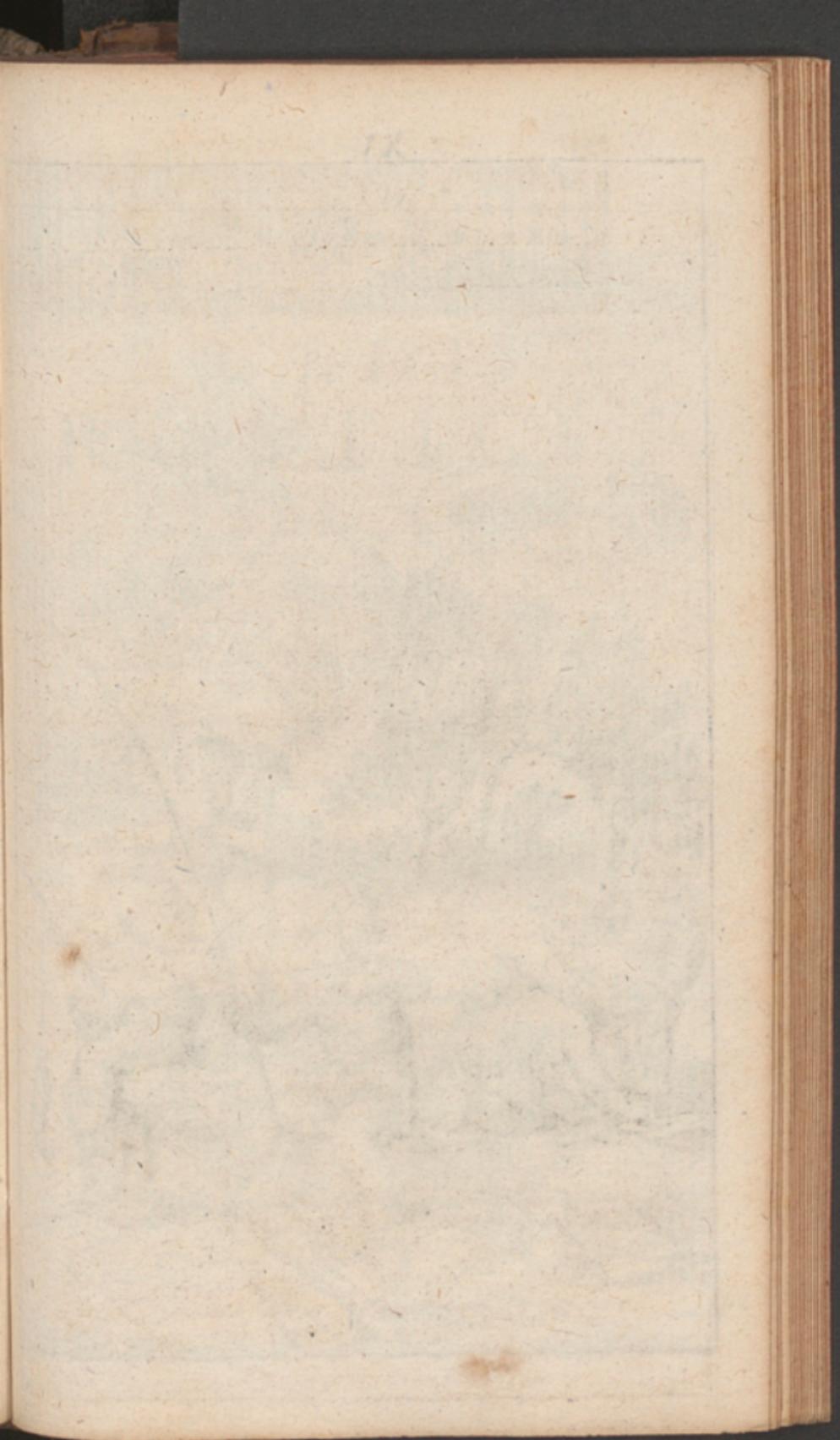
Non gentem imperio, sed Religione tenemus:

(1) Voyages de Correal.

Confiliis hominum parent, hanc vivere vitam
Qui docuere; Deum sanctè venerantur, amantque
Christi dulce jugum, cui gens sanctissima subdi
Tum magis atque magis gaudet, cum cogitat olim
Ut nemorum per opaca vagi vixere Parentes,
Religio queis nulla fuit; rituque Ferarum
Contiguis ut vivit adhuc gens impia silvis;
Fausta sibi dum secla fluunt, regnanteque per illos
Alma fides, pax & pietas, & copia rerum.
Semina nos colimus faustis quæ jecimus agris;
Atque per immensos Christo novo Rēgna labores
Quærimus, hac operum solâ mercede, quod emtam
Sanguine divino gentem cælestibus oris
Afflere, & rigidæ placeat virtutis alumnos
Reddere, quos homines fieri vix posse putares.

Fortunata nimis gens, in commune beatos
Si pergent agitare dies; Apibúsque magistris
Commoda magna sibi pariant, dum publica quærunt.

P R A E D I I R U S T I C I L I B E R X V.

Stagna.

 ER T animus mea stagnicolas ad Prædia Pisces
 Addere , quos olim teneris meditabas
 in annis.

Accipe , Lamoni , paucis meliora lituris
 Carmina , qua nomen quondam fecere Poëtæ ,
 Queis sine nec Vites nec haberet fortè Columbas ,
 Nec quæcumque tibi maturior extudit ætas .

Quas ego (1) fabellas mutatique Numine Divum
 Corpora gaudebam puerili ludere versu ,
 Forsan & his animum poterit recreare Nepotum
 Nobile par , faustis qui sub penetralibus altæ
 Semina mentis alunt , nondum exemplaria græca
 Vel romano manu versantes , tisque tuosque
 Sed propriis mores , atque aurea dæta legentes ,

(1) Hunc Libro , quem primum omnium junior scripsit
 ram , multas intexi fabulas ; Rapinum quem meritò laudari
 videbam ducem fecimus . Nondum ab hac anilitate
 omnino resipheram cum paucos post annos Columbas , Vi-
 ges & Olus in lucem edidit .

Dulce rudimentum virtutis, & optima quondam
Fratribus ingenuis ad avitam hortamina laudem.

Officia & regni partes implere secundas
Cursonium postquam docuisti, longius olim
Ut patriæ prosis etiam post fata, colendam
Assumis Nati sobolem, longamque Nepotum
Dum seriem Lodoix orbi parat, ipse vicissim
Regibus æquævos gaudes formare Ministros,
Exemplis monitisque tuis qui pondera rerum
Sustineant, patriumque ferant in secula nomen.

Stagna gregi qui rure paras habitanda natanti,
Irrugis præcineta tibi seu montibus arva
Absorbent resiles immenso gurgite lymphas,
Naturæ non artis opus : seu vallis in arctum
Sic coit, ut facili frenentur pariete rivi;
Utere fortunæ donis & forte locorum.

Camporum qui plana colit, licet aggere multo
Vix bene contineat graviorum pondus aquarum,
Nil desperet : opum vis & labori omnia vincunt.

Flumineos ubi terra jacens imitabitur alveos,
Sit segeti quanvis ager ingeniosus alendæ,
Stagnet aquis ; fulcentque rates quod vomer arabat
Æquor ; & amnicolæ depascant humida Pisces
Gramina, quæ simæ tondebant antè Capellæ.

Pòst ubi squamigero lustrum non amplius unum
Servierint pècori, lymphis exhausta, vicésque
Stagna per alternas annorum quinque Colonæ
Reddita, majori patient cum fenore fruges.
Triticeam sic vallis opum ditissima messem
Educat & Pisces ; & in æquore fluctuat uno
Lympha segesque Notis undans ; eadémque vicissim
Règna tenent & flava Ceres & candida Nai's.

Hospitium rivis alli, Piscique futurum,
Stagna parant mediis in collibus; unde virentes
Desiliens

Desiliens prono pede lympha perambulat hortos,
Arboribus vel clausa cavis tellure sub ima
Clam fluit; & subito tollens se ludicra factu,
In pluvios recidit latè resonabilis imbræ.

Sæpe manu factas aqua vincit pondere moles
Eluctata viam; & magno cum murmure sécum
Squamulosam per culta trahit cerealia gentem.
Undisonos rivo cum desertore fecutus
Transfuga Piscis agros, latè spatiatur, & almas
Nunc segetes, nunc prata tenet; nunc æquore mersas;
Carpit ruris opes, & liberiore vagari
Flumine gestit ovans; sed aquâ fugiente lutofis
Immoritur fulcis, & vota miserrima damnat.

Qualis ubi raptus Juvenis popularibus undis
In veticum ruit, & fines perrumpit honesti;
Jämque per omne scelus fertur, quocumque furentem
Dulcibus illecebris trahit imperiosa voluptas.
Illiū at postquam, Torrentis more, fugaces
Effluxere dies & gaudia vana, relictus
Jam sibi, nec cœno (primos quo polluit annos)
Avelli potis, hæret iners; mortemque sub ipsam
Irrita vota facit vitæ melioris amore.

Piscis amat tacitos alta sub rupe recessus,
Quies lateat timidus, vel frigus amabile captet.
Tu gentis studio indulgens, imitare cavatos
Quos Natura sinu scopulis informat ades.

Sed quia contortis latebrarum anfractibus, intrâ
Torpet iners pigrōque situ corruptitur humor;
Arboribus circum positis umbracula Pisci
Tendere maluerim, sécum modò larga caducas
Devehat unda comas nemorum; ne tabida putri
Subsidat cum fronde lues, & flumina sœder.

Ergo peregrinos juga per declivia rivos
Duc age; stagnantes ut aquas nova lympha perenni

STAGNI
AGGER
DIRU-
TUS.

STAGNI
LATI-
BULA

UMBRA-
CULA.

Submoveat cursu. Ripis quæ labitur altis
Æquoreum ciet unda pecus, strepitique sonoro
Invitat lacubus sese subducere clausis.
Tu crates oppone fugæ, quibus altior amnis
Effluat; & nisu quibus oblitentur inani
Squamigeri cives; indignantesque teneri
Principites oculis fluctus post claustra sequantur.

CAS-
TELLO-
RUM
FOSSÆ
PISCI-
BUS
OPPER-
TUNÆ.

Nulla gregi statio magis opportuna natanti,
Quam quæ lympha fluet Villarum mœnia circum
Defensura tuos atque ornatura Penates.
Piscis enim sinuosa vagos per flumina cursus
Exercens, Hiemis Soles nunc captat amicos:
Nunc iterum nigram tecti spatiatur ad umbras;
Dum calet, & fluvio violentior incubat Æstas;
Te neque jejunæ capient oblivious gentis:
Quippe sui Piscis meminisse jubebit, ab undis
Rectior emergens, & hiante voracia pandens
Ora fame: patulis cerealia dôna fenestræ
Mellitâsque puer, quibus abstinet ipse, placetas
Projicit, & spectat gaudens hinc, inde Natantes
Una trahunt plures avido qui crustula morsu.
Reliquias cenæ mensis dat Verna remotis:
Intestina Coquus Leperum, Piscésque vorandos
Piscibus, & Patrum quoquæ projicit ilia Natis.

Tu quoquæ certa docens ad signa venire vocatos
Tritineam sparges segetem, ludosque Natantum
Bellaque despiciens; vel adacto in viscera plumbos;
Vel sub aqua missis nervo pulsante sagittis,
Venandi studio, Solis securus & imbris,
Indulgere domi poteris; seu flumina Piscis
Summa secat, sive in vacuum micat aëra saltu.

FRE-
QUEN-
TANDA
BISCI-

Stagna pares ubicumque, novos accessere cives
Tempus erit; primos cum Vere cupidinis ignes
Sensit amans, ipsaque calens quoquæ Piscis in unda

Mutatas vix sentit aquas; prægnansque tumenti
Fert utero sècum numerosam Femina prolem.

Quare age vicinos humentia lina per amnes
Tende, dolis instructa: rubros innecte colores,
Vitreæ quos cupidus sequitur per flumina Piscis.
Præterea captâ velut Alite callidus Auceps
Utitur; ut plures vocet unius ore Volucres,
Quas positis fallat laqueis, viscóque tenaci:
Retibus implicitus sua sic in vincula Pisces
Piscis agit; tantùm possunt exempla, timorem
Ut minuant. Non sponte tamen studiisque nocendi
Cives ille suos, nostrâ sed perfidus arte,
Decipit; & mutæ scelus excusabile gentis;
Agmen ab insidiis si non absterret amicum.
Unus homo est proprii generis qui proditor, ultro
Illaqueat, sibi quos similes Natura creavit.

Si qua jacet medio rupes in flumine, multus
Piscis ineft: quod nosse potes cùm gurgite ab imo
Tollitur in bullas efflata Natantibus aura.
Quos non saxa dabunt, imitaberis arte recessus,
Deniergens cæsâ vinclâs ex ilice frondes.
Piscis ubi dape pellectus consueverit uti
Ramorum hospitio; suspendes retia circùm,
Iliceâsque trahes alto dé flumine virgas,
Humida squamigeros agitans ad lina Natantes.
Rursus aquis fasces & frondea Tecta repones;
Insidiisque novam structis sectabere prædam.

Captivos ad stagna ferunt quæ dolia Pisces
Accipient superis lumen spirabile costis;
Et tibi si fluvius, si fons occurat eunti,
Amnicolam bonus amne gregem solare recenti.

Omnia non omnis nullo discrimine Pisces
Stagna colit: nam lymphâ situ vel torpet inertis,
Vel graciles fundo tellus imitatur arenas;

A a ij

RUS
STAGNA

(Ubi de
piscatu.)

Egeritürque novo fluetu mutabilis humor.

- PISCES** Si stagnis jacet unda pigris immota, palustrē
QUI IN Immites (1) Album, & (2) Percam, timidosque (3)
TOR-
PENTI- Sarachos
BUS Qui totidem referunt, dorso variante, colores,
ALUN- Adverso quo Sole trahit Thaumantias Iris.
TUR. Sequanicos addes (4) Epelanos, atque minorem
 (5) Chalcidem, & elingues, vulgi solatia, (6) Tincas,
 (7) Anguillásque capi faciles, cùm flumine ab alto
^{(Ubi dē} Anguill- In mare descendunt: ut enim peregrina quotannis
^{lis.)} Australes sequitur Progne trans æquora Soles;
 Sic ubi tristis Hiems Aquilonibus asperat undas;
 Frigoris impatiens fluvios Anguilla rigentes
 Deserit, & Pelagi tepidis hibernat in oris,
 Æstivosque redux gelido levat amne calores;
 Littoreas captans umbras & frigus aquarium.

Ergo locum fraudi capies, ubi faxea moles
 Fluminis angustat fauces; per iniqua viarum
 Influat ut Cereri violentior unda terendæ,
 Verfandisque molis: medio quas aggere pandunt
 Crescenti portas fluvio, coeuntibus arctum
 In spatum kannis sternet: declivis arundo
 Præcipites rimis effundet hiantibus undas,
 Vimineoque cadens ultro se carcere claudet
 Quæ sequitur pronus Anguilla volubilis amnes.
 Opportuna fugæ captabit tempora, tutum
 Cùm dabit amnis iter brumali turbidus imbre.

Sed velut armigeras si quis devolvere turmas
 Nocte parat; tenebris quoquè callidus utitur hostis;
 Ut ruat incautas inopino Marte cohortes.

Retia Piscator sic indeprena lutofis
 Fluminibus tendens, fugitivum intercipit agmen,
 (1) Able, petit poisson. (2) Perche. (3) Sarache (4)
 Eperlan. (5) Celerin. (6) Tanche. (7) Anguille.

Versutosque dolis vincit fallacibus astus.

Torpenti quoquè gaudet aquâ (1) Ballerus oberrans
Littoribus , nec non Itali (2) Pigus incola Latii,
(3) Alburnusque vorax , veterique simillima Trutæ
(4) Umbla , minax rostro sed iners ad prælia Piscis :
Nam licet armatas triplici dens ordine fauces
Munit ; innumeræ tamen irruit unus in Umbrias
(5) Lucius , &c passim fluctus impune cruentat
Cæde ferox : adeò est animus præstantior armis.

Ausoniis etiam veniet peregrinus ab undis
(6) Carpio ; ramentis fulvi qui vescitur auri ,
Atque alio præscos in corpore servat amores :
Exul enim Latii olim Saturnis in oris
Cùm fugeret Jovis armæ , ratem condescenderat , ultra
Benacum facturus iter : pretiūmque vehendi
Solverat , atque dato scelus irritaverat auro.
Jámque gubernator navis , cognomine Catpus ,
Omnia furaci quod carperet ungue , parabat
Vincia Deo : mentem ex vultu præsenit iniquam ;
Ulturusque nefas puppi Saturnus ab alta
Redore in Nautusque maris dejecit in undas ;
Naufragaque in Pisces mutavit corpora , naves
Qui sectantur adhuc , aurique cupidine flagrant ;
Séque adeò humanæ testantur origine cretos.

Dives aquæ si forte lacus interfluit amnis ,
Provenient melius maculefo tergore (7) Barbus ,
Et (8) Leuciscus , aquam scindens quo more per auras
Excussum nervo jaculum volat ; unde (9) Sagittæ
Nomen habet: vivo gaudent quoquè fulmine (10) Mullus ,
Perpetuisque tumet venter cui fertilis ovis

(1) Bordelière. (2) Pigo ou Carpe piquante. (3) Ables.
(4) Umble, Chevalier. (5) Brachet. (6) Carpon , espèce de
Saumon qu'on trouve dans le Lac de Garde. (7) Barbeau.
(8) Gardon ou Siège. (9) seconde espèce de Gardon, qu'on
appelle Vandive ou Dart. (10) Surmuler, espèce de Barbeau.

Metamorphosis.

(1) Phoxinus, & rostro fodiens quæ (2) Barbota limum,
 (3) Lotaque fetoso pendet cui barbula mento,
 Et (4) Squalus, & Ranæ rictu (5) Musella superne
 Turpis, in Anguillam quæ dñsinit, atque (6) Thymallus
 Fontis amans, referensque Thymi fragrantis odorem,
 Et graciles avidus qui (7) Gobio sorbet arenas,
 (8) Percaque duritie carnis gratoque sapore
 Æquoreos referens (9) Mullos, (10) Capitoque minutis
 Partus aculeolis, rictuque (11) Silurus hianti,
 Et quæ Truta foret, nisi rostro obtusior, (12) Umbra.

Utraque stagna volens habitat, mensisque per omnes
 Ubere (13) Cyprinus torrentia flumina partu
 Torpentisque lacus opulentat: Cypria nomen
 Quo Venus ipsa suum pro fertilitatis honore
 Imposuit: Carpam Galli vertere vocantes.
 Æquoreos inter non cautior altera Pisces,
 Obsessas ubi sensit aquas, mediisque teneri,
 Nunc scopulis latet exesis, nunc flumine summo
 Enatat, atque levi transmittit retia saltu;
 Nunc sub aquis immota manens, vel mordicunt herbam
 Ore tenet, mersumve luto caput inserit alte,
 Invitam ne lina trabant; & saepe sub ipsis
 Cassibus effodiens, res observata, saluti
 Non tantum cavit ipsa suæ; sed retia dorso
 Substinet, & captum vulgus miserata, patentes
 Officiosa vias aperit, queis turba Natantum
 Diffugiat minor, & casses frustretur inanes.

Non aliud qui durando tot secula vincat

(1) Phoxine ou Veron. (2) Barbote. (3) Lote. (4) Muniier, parce qu'il se tient près des moulins, ou Villain, parce qu'il se nourrit d'ordures. (5) Lamproye. (6) Espèce de Truite dont la chair sent le Thym. (7) Goujon. (8) Perche, poisson qui vit aussi dans l'eau dormante. (9) Munge, poisson de Mer. (10) Cabot. (11) Silure. (12) Umbra. (13) Carpe.

Piscis erit : Cyprinus enim vetus incola fontis
 Belláquei, vidit qui Gallica sceptrá tenet es
 Valesios, vitreis idem miratur ab undis
 Borbonios rerum dominos ; patribúsque Nepotes
 Aspicit absimiles habitu : proh ! tempora quantūm
 Obstupeat mutata magis, si gentis honores
 Noverit, & toto partos sciat Orbe triumphos.

Jámque licet senio squamis canentibus albent,
 Regia longævæ sulcant quæ flumina Carpæ ;
 Non sterilis, non fræta tamen, nec inertior ætas.
 Nam vetulæ ludis agitant juvenilibus undas ;
 Præsidioque loci tutæ, non gurgitis alti
 Imæ tenent; vastâ littus sed mole legentes,
 E manibus carpunt escas, & cetera sese
 Belláquei produnt inter miracula ruris ;
 Exultantque magis, Lodoix cùm Magnus ad amnem
 Ambulat, & quales habuit florente juventâ ,
 Haud alias animi vires & corporis efficit.
 Imperii non lustra putas ter quinque peracta ;
 Ni partos numeres terraque marique triumphos,
 Vel grandes Atavo videoas astare Nepotes.

Gloria divitibus quanquam non ultima mensis
 Accedat, ne quære tamen quos Lucius amnes
 Incolat : hunc Stagno si quis concluserit, idem
 Et Milvo placidas in eadem turre Columbas,
 Gallinisque potest socias adjungere Vulpes ,
 Atque trucem stabulare Lupum cum mollibus Agnis.
 Sævit enim in Pisces dirus regnator aquarum ,
 Nec proprio parcit generi ; nisi fortè paludes
 Obscenas habitans, clamosis expleat atram
 Ingluviem Ranis ; cœno quas eruit alto
 Multa coaxantes nequicquam, obitumque sub ipsum
 Irrita jastantes patulo convicia rictu.
 Quin & cœruleis ubi garrulus Anser in undis

LUCIUS.
Brochet.

282 PRÆDII RUSTICI
Ludit, & instantis pluviae certissimus augur,
Mergit aquis retrahitque caput, fluidumque supinis
Infundens humeris rorem, se proliuit amne;
Lucius incautam rabido trahit ore Volucrem
Improbus, & fluvii deducit ad ima vorandam:
Audet & in Pueros, vitreis cum fortè fluentis
Mollia membra lavant, sceleratos stringere dentes.

TRUTA. Truta vagos amat obscuris in valibus amnes;
Et pigris injecta vadis, oblita decorem
Ipfa sium, partus & amorum nescia, vitam
Tristis agit, tardumque refert in carne saporem.
Tædia tanta levat, fessas errore viarum
Qui stagnis affundit aquas; Trutæque vaganti
Providet hospitium labentis ad ostia rivi,
Et mollem meminit ripam vestire perenni
Gramine, fulgenti fabulo conspergere fundum,
Saxorumque morâ lympham irritare loquacem.
Talibus auxiliis vix Truta carebit: aquarum
Gaudet enim strepitu: nec, quæis inclaruit olim;
(Cum tacitos coleret virgo procul urbe recessus)
(Meta-
morpho-
sis.) Dediticit priscos, mutato corpore, mores.

Purpleos inter flores Quercusque virentes
Ibat, & ingenti labens cum murmure pronas
Rivus agebat aquas, nemorisque silentia rauco
Turbabat strepitu. Sub opacis frigora captans
Illicibus, vitreique sedens in margine rivi
Truta verecundos gaudebat fingere vultus,
Aureolosque levi crines innectere nodo.

Illa sibi dum sola placet, faciemque venenis
Inficiens, maculis variat nigrantibus ora;
Haud procul hinc per densa latens fur lustra Feratur
Lucius è latebris oculos in virgine figit,
Incertum est opibus captos an amore: decora
Nam facies vestisque pari fulgore nitebant,

Proxima sensit ubi nemoris virgulta moveri,
Pavit ad aspectus hominis perterrita virgo;
Et toto fugiens hinc, illinc littore, Divos
Clamat, & in tantis duplicat pia vota periclis.

Præruptæ suberat rupi nitidissimus altæ
Gurges aquæ: cursu virgo conscendit anhelo
Saxorum moritura jugum; vitâque pudorem
Servatum bene credit emi, si vertice prono
In medias se mittat aquas: pede fervidus instat
Lucius; & tristi perituram funere Trutam
Apprensâ dum veste tenuet, communibus ambo
Præcipites obeunt fatis, vitâque resumunt
Consimilem; Piscisque nova sub imagine servant,
Lucius audaces animos & cœdis amantes,
Trutâque feminineos trepido sub corde pavores.
Purpureis remanet guttis stellata: decorus
Virgineo sedet ore pudor: stat gratia vultus;
Quæquo suit socias inter pulcherrima Nymphas;
Nunc inter reliquos est formosissima Pisces.

Cœde furens non unus erit qui stagna cruentet
Lucius; amnicolas agitat Discordia fratres:
Alter in alterius meditatur fata perennes
Insidiæ: premit imbellem qui viribus audax;
Majorésque, virùm dè more, minoribus instant
Terribiles; & quæ saltus infamat & urbes,
Vis eadem Martisque furor dominantur in undis:
Nec potuit bona Pax, terris ejecta, sub ipfis
Fluminibus, placidos inter remanere Natantes,
Mutuas sed quoniam Piscis per funera vitam
Sustinet, alternæ nonnulla est gratia cœdis.

Quid memorem clades alias, quibus effera Lutra
Depopulatur aquas. Inter saliceta penates
Ædificat cœcos; & lictore spectat ab alto
Æquorei pecoris ludos & prælia, tristi

MUTUA
PISCUM
CÆDES.

VARIÆ
STAG-
NORUM
PESTES.

Lutra.

Quæ ditimit nece bellantum : nam sævior hostes
 In medios celeri ruit improvisa natatu.
 Paucā fami, sed non odiis cæcōque furori
 Corpora sufficiunt : Pisces eviscerat ; atro
 Sanguine tinguntur fluctus ; semesāque passim
 Turbatis fluitant resupina cadavera lymphis.
 Exultans animis, & cædis imagine gaudens,
 Lutra cavis laceros Pisces taboque fluentes
 Congerit, ac tetros inter pernoctat odores.

Fallaces allii pedicas & retia tendant ;
 Vel saturis Lutram invitent succedere nassus :
 Tu cape tela manu ; densisque absconditus umbris ;
 Dum tacito struet ipsa suas è littore fraudes,
 Cæde fatigatas referet vel ab æquore fauces ;
 Sterne Solo ; dulcēsque tuis da Piscibus escas,
 Vulnere confosam mittens in flumina Lutram.
 Ne faciat quoquè cæsa metus ; huic detrahe pellem ;
 Quam Matrona potens multo mercabitur ære.

Si nidum tenerosque Feræ deprendere Ptilos
 Contigit ; absenti sobolem furabere matri ;
 Et dum mollis adhuc ætas facilisque doceri,
 Piscandi cicurem Lutram formabis ad artes ;
 Atque ubi transverso steterint suspensa fluento
 Lina ; cavernosos rimabitur illa recessus,
 Ejectos specubus Pisces in retia trudens :
 Ut Canis excitos agit in venabula Cervos,
 Et tacito sequitur Leporum vestigia rostro.

(Ubi d^e
 Præd^d Tempora fallebam , rerum ô suavissime , fesum
 D. de A studiis & ab urbe , tuo qui rure , disertis
 Resse- Sed salibus recreas magis , ingenuoque lepore :
 guier.) Nämque suum à rivo nomen sortita propinquo
 Villa licet mihi præ reliquis tua rideat agris ;
 Si tamen absueris , jam me non floribus hortus ,

Aurigeri non amnis aquâ, non mollia verno
 Prata colore juvant, non rauco murmure mecum
 Visus & ipse queri nemora inter frondea rivus,
 Ipsa etiam studii hortatrix, eadémque levamen,
 Laurea silva vagam tua post vestigia mentem
 Vix revocare potest, & amicis reddere Musis.
 Sæpius ergo tuo cùm te veniente redibant
 Deliciæ ruri, placuit piscofa secundum
 Flumina; nunc timidos Lutrâ famulante Natantum
 Exagitare greges; nunc ad vivaria, sumptu
 Quæ tibi regali Patres constructa pararunt,
 Stare simul, docilémque vadis immittere Lutram;
 Illius & pisces educere fauce trementes.

Æquoreos etiam Mures, Fibrumque voracem,
 Qui desolatas populantur cædibus undas,
 Aggrediere dolo: subeuntem in flumina Fibrum
 Siquando procul aspicias è littore, telum
 Nec quicquam expedies pharetrâ, mortémque parabis:
 Gnarus enim fraudum, fur enarat usque sub amni;
 Nec quibus ingreditur, ripis emergit ab iisdem.

Jam si Canna virens & juncea sylva palustres
 Obsedere lacus, medios ne cædite culmos:
 Qui remanet vitiabit aquas putredine truncus;
 Et nova vivaci seges abs radice resurget.

Commoda velléndis adhibetur cymbula Cannis:
 Pellitis alii manibus capita alta tenebunt;
 Atque alii remis lembum contoque saligno
 Adversum impellent, contentaque brachia ducent;
 Donec arundineam moveant ad littora sylvam.

Piscosæ sed nulla magis metuenda paludi
 Pestis erit, quâm dira famæ: cerealia lymphis
 Spargite dona viri: morbo sublata latent
 Si qua peribit Ovis, si quis Bos inter arandum
 Concederit, subita postratus morte; vorandum

*Mures**Aquati-**c.**Fiber**sen**Cafior.**Arundi-**næs.**Juncea**Arandi-**næs.**Fames.**Fames.**(ubi de**cibo**Piscium.*

Mittite squamigeræ, convivia grandia, genti:
 Projicite &c tritas Glandes; vilémque Faselum,
 Et Ficus longo corruptas imbre , suisque
 Poma sub arboribus passim quæ strata jacebunt:
 Piscis enim stimulante fame crudásque (Ferarum
 More) vorat carnes, Ovis instar gramina tondet,
 Et ritu Volucrum depascitur helluo fruges;
 Nec jejuna suis à civibus abstinet ora.

Nequicquam (1) Cobites, (2) Cottusque & (3) Gobio
 tutum

Littus amant : Anguilla vorax vada tranat, & atram

PISCICULI.
 Pisculis replet ingluvem. Cum turba Natantum
 Cætera grandescat; nullis cur Phoxinus annis
 Et Cottus minor & Gobites ac Gobio crescant;

Dicite Pierides nanæ primordia gentis.

Oceano propior pigris ubi tardius undis

(*Meta-
 morpho-
 sis.*) Volvitur Eridanus, Juvenum manus inclita quondam
 Dum recreant animos ludo; placidumque per amnem
 Conjiciunt lapides, qui summa per æquora crebro
 Subsiliant saltu, metuentes flumine mergi,

His tum fortè locis alto sub gurgite Olio

Naiades æquoreas dulci sermone tenebat,

Deceptos narrans Ephires absentis amores.

Turbari vitreas faxorum grandine lymphas

Audiit, & medijs Ægle caput extulit undis;

Jussit & hinc pueros procul esse; minasque severas

Intonuit, nisi paruerint: risere mihi antem,

Saxaque mutato jaculantes impia ludo,

Digna tuis refer hæc, aiunt, responsa querelis.

Exanimi perculta metu se protinus Ægle

Reddit aquis; totumque replens ululatibus amneis;

Proh scelus ! & nobis illuditur ! ausaque sacrum

Hoc caput & dictis faxisque lacestiere, vivet

(1) *Loche.* (2) *Cabot.* (3) *Goujon*, petit poisson.

Turba

Turba procax : est quod teneris ignoscitur annis ;
 Nulla sed in Divos ætas sine criminè peccat.
 Eia agite, &c nostræ Monstrum quod serviat iræ,
 Monstrum immane , ferox , vicino accersite Ponto.
 Dixit, & Oceano votis famulante Sororum ,
 Terribilis visu facies emergit ab undis.
 Prospexere simul , simul intremuere , fugamque
 Tentarunt pueri ; sed iners fugientibus instat
 Membra ligans timor : exanimis sternuntur ; humique
 Prostratos laniat , sesequi in flumina Monstrum
 Projicit ; ac tristi rorantes sanguine fauces ,
 Quasiens turpe caput , fluvialibus abluit undis.

Horrendam Nymphæ cladem gemitisque cadentum
 Audierant ; irasque placet satiare videndo.
 Femineo quid non possunt in corde juventus ,
 Et decor , in pueris etiam post fata superstes ,
 Qualis inest flori , qui cum succisus aratro est ,
 Pulcher adhuc , languente licet cervice , recumbit.

Credula res amor est : spectant hinc , inde cruorem
 Effusum , ac Juvenes sparsim tellure jacentes ,
 Et dubitant metus an mors straverit : altera molli
 Tentat corda manu , digitisque recludit ocellos :
 Altera in extremis querens num fortè labellis
 Halitus erret adhuc ; os molliter applicat ori ,
 Oscula prætexens pietate : sed irrita seram
 Cura requirit opem : nam quos in littore versant
 Impia mors animâ gelidos spoliaverat artus ;
 Jämque tenebrosas fauces inamabilis Orci
 Flebilis Umbra tenens , trucis implacata Charontis
 Pectora pene movet precibus fletuque decoro.

Tristia Naiades miseratae fata jacentum ,
 Oravere Deos , ut vivus in ima rediret
 Osca Calor : nullis sed flectunt Numina votis :
 Et precibus plus in pœnam valuisse dolentes.

Frigida membra trahunt alto tumulanda sub amnē.
 Post ubi cœruleos tetigere cadavera fluctus;
 Fit puerūm novā forma: brevi manus ultraque pinnā
 Contrahitur: squamis riget aspera pellis: in unam
 Crura pedesque simul caudam falcantur; & undas
 Jam secat adversas fluviis novus incola, priscam
 Ingenio referens membrorum & mole juventam:
 Nam genus hoc nullā crescent ætate, perennes
 Exercent ludos, rixantur, amantque vicissim;
 Et nequeunt prisco puerūm de more, nec una
 Vivere, nec sociā fese divellere turbā.

PISCES Nocturno supereſt Pisces à fure tueri,

A FU- Armatisque trabes imo demergere fundo,

RIBUS Retia quæ teneant unco furacia morsu.

CALX Dâmina ferunt graviora, malis qui mista venenis
 ET Pabula, vel vivam jaciunt in flumina calcem.

DAPES Haſit ubi pestem, violentior énatat undas

VENE- Piscis; & in varios amnem secat ebrius orbes,

NATE Æquora summa tenens; cœlestis ut aëris haſtu

INJEC- Compescat furiale malum, quod viscera torret:

TAE Sed stomacho magis usquæ furit tērrima labes;

PISCI- Et jam deficiunt vires animique natantem;

BUS. Jam trahit extremas ægris pulmonibus auras;

Et fluitat resupinus aquis: dolet ipse malorum

Auctor, & exigui vastata cupidine lucri

Stagna videns, diras sceleris reus improbat artes;

PISCUM Ut pingues facilisque capi vivaria mensis.

RECEP- Sufficiant Pisces; angustum pariete ducto

TACU- Claude locum, pleno quæ défluit amnis ab alveo:

LUM. Murmur enim labentis aquæ, vel odora Natantes

Esca trahens, dulci coget succumbere fraudi.

Vimineæ pandent iter irremeabile nassæ;

Captivumque gregem largo solabere victu,

Ut pinguem clauso ducas è carcere prædam.

Post aliquot messes, verno cum tempore longa
 Christicole pascunt uno jejunia Pisces;
 Tempus erit stagnis emittere flumen apertis,
 Squamigerumque pecus plenis efferre canistris.
 Laxatis infra portis erumpit aquae vis,
 Per valles per saxa sonans, virisque ministrans
 Fluminibus nullo mirantibus imbre tumentes
 Ad pelagus solito ferri violentius undas.

STAGNA
EXHAU-
RIENDA

Interea turbatur aquis: vagus undique Piscis
 Cursitat, & lympham jam deficiente, supremos
 Consequitur fluctus: stagnis sed lapsus ab altis,
 Vimineos cadit in corbes; vitamque relinquens
 Cum fluvio, tenues animam diffundit in auras.

Ne pereat gens tota; vagae miserere Juvantes;
 Pisciculumque vadis haerentem tolle, futurae
 Spem fibolis; vivumque novae demitte paludi:
 Enat; & rerum trepidus, latique vacantes
 Admiratus aquas, lacubus dominatur avitis.

Exhaustis remanet stagnis Anguilla, palustri
 Mersa luto caput & sinuosa volumina torquens:
 Repentem per stagna manu comprehendere tenaci;
 Ne fluat; & vacuam, cum jam cepisse putabis,
 Fortunae similis, frustretur lubrica dextram.

Fertilibus dites scateant dum Piscibus undae,
 Retia nulla trahes; prima tibi messis in herba
 Ne pereat: nassis poteris fallacibus uti,
 Littoreumque nigris accendere noctibus ignem:
 Piscis enim novitate rei perculsus, ad oras
 Proximus accedit rutilas; avidusque sciendi
 Dum stupet & flamمام crepitantem concipit aure,
 Retibus incautum supera, vel fige tridenti.

PISCA-
TUS IN
STAGNO
NONDUM
FRE-
QUENTI

Curarum vacuas aliis fas artibus horas
 Fallere, piscesum quibus haud populaberis amnem.
 In primis viridante sedens in margine ripae,

Fatalique vagos invitans munere Pisces,
Objicies dapibus tectum lethalibus hamum.

LINEA Gramineam nuper, memini, Puer amnis ad oram
PISCA- Sederat, ingenti juvenum spectante catervâ.
TORIA, Tortile procerâ pendebat arundine linum:
 Æquoreæ objiciens genti celata dolosis
 Æra cibis: tacito puer alta silentia nutu
 Imperat, infidum jaciens in flumina ferrum.
 Conspicuus barbâ vitreas tum fortè per undas
 Grandior errabat Mullus: videre volentem
 Nolentemque dapes morsu contingere, prono
 Nunc labi fluvio, caudâ nunc remige fluctus
 Ire per adversos; & quò revocabat edacem
 Notus odor, flexis iterum se reddere gyris.
 Qualis ubi tædam pictis circumvolat alis
 Papilio, gaudens quo mox periturus ab igne est.

Interea presso Pueris vix spiritus ore
 Dicitur: alternâ fluitat spe mobile peccus
 Ambiguoque metu: prædâ lætantur optimâ,
 Amissâmque dolent; & in uno pisce sub undis
 Defixis hærent oculis, ardenterque tuendo.
 Imperiosa metum vincit gula: credulus escam
 Corripit, & fuso sorbens cum sanguine Barbus
 Sentit inesse dolos: sed quò magis ore venenum
 Expuere, & ferro tentat subducere fauces,
 Altius æra manent laeso defixa palato.
 Prótinus elatâ piscator arundine Barbum
 Extrahit, & siccâ moriturum extendit arenâ.

Ille suum spectans fluvium, dat in aëra faltus
 Térque quatérque leves, animisque cadentibus udâ
 Cum nequeat grave corpus humo jam tollere, pulsat
 Indignante solum caudâ; mox ilia dicens,
 Infestas animam moriens expirat in auras.

Nullus erat tanto spectantum ex agmine, Piscis

Qui barbam pinnásque manu contingere nollet.

Hic tum fortè puer fabellam aggressus anilem
Barbus, ait, carnosā dedit cui barbula nomen,

(Metamorphosis.)

Vir quondam letho propriet̄ fessūsque senectā,

Jam prop̄ centenos vitæ compleverat annos:

Frons erat antiquā rugosior llice, pronum

In terram caput, ora cavo deformia rictu,

Excusī dentes, manus ossea, fusa comantis

Cæsaries barbæ mento demissa jacebat;

Nodosūsque gradum baculus firmabat inertem.

Fluminibus teneros affueverat ille per annos,

Humida lina trahens; atque ut proiectior ætas

Debilitat veteres, sed non extinguit, amores;

Sestabatur aquas; & quanvis obsitus ævo,

Piscibus insidians gaudebat adunca dolosis

Æra cibis tegere, ac puerilem ducere prædam.

Cùm semel extremā senior confisteret orā,

Percutiens baculo lambentem littora Piscem,

Nec titubata tenens lævi vestigia ripā,

Pronus in undosum miserè devolvitur amnem.

Cum rapidis luctatur aquis; & flumina dudum

Inguistata bibens, languentia brachia plausis

Jactat aquis; precibūsque magis quam viribus usus,

Vota facit, nihil hæc quoquæ profectura roganti.

Jámque ferebatur lymphis exangue cadaver,

Cum senis interitum miserans Regnator Olympi

Vive, sed æquoreos Pisces ait inter, aquarum

Incola vive novus: neque enim quæ vita manebat

Est tanti, primos cures redivivus ut artus;

Effetique brevem mavis tibi corporis usum.

Dixit; &c in tenues panduntur brachia pinnas;

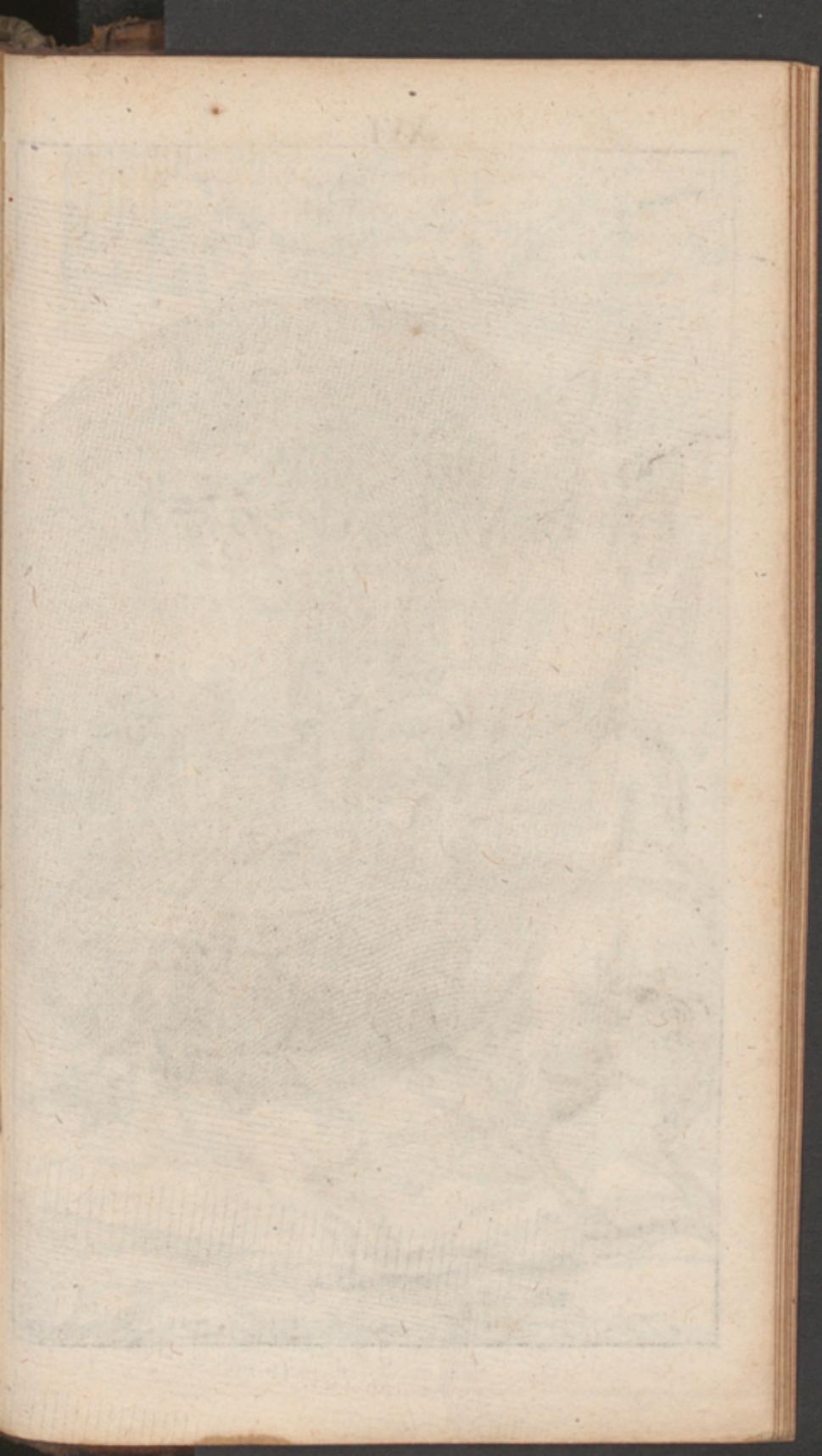
Contractique pedes caudam junguntur in unam;

In squamam toga panniculis consuta rigescit;

Et prop̄ qualis erat, spinæ manet arida crates;

Barbāque pendet ádhuc mento concreta senilis;
Exciderant dentes : gingiva remansit inermis;
Omnia quæ priscam referunt in Pisce senectam;
Ipsaque maturos ævi provectior ætas
Nobilitat Barbos ; & queis mortalia passim
Cetera depereunt, sibi laus accedit ab iannis.

Præbueram vanis pueri sermonibus aures,
Incipio queis pauca super; variisque secutus
Piscatorum artes, & tristia fata Natantum;
Sors eadem, dixi, vos ô lectissima turba,
Insidiaque manent similes : nam piscibus unis
Extuderat quos prisca dolos industria; pejor
Fallendis adhibet jam nunc mortalibus ætas;
Vírque virum capit, infidi vel muneric hamos
Objiciens avidis nimiū, vel retia tendens
Indeprensā parum cautis, aut oppida miscens;
Turbidiora suis profint ut tempora rebus.
Hac ætate capit vos insidiosa voluptas,
Melle linens sua dona, gravi quæ tristia quandam
Pectora torquebunt sensu. Vidisti ut escam
Deliciisque breves vitæ mercatus ademtā,
Interit Piscis, dulci malè credulus hamo:
Non aliter fraudem blandis inimica voluptas
Occulit illecebris; quibus inconsulta Juventus
Si capitur, jam non magis hausta venena tenaci
Egerit ex animo, captus quām Piscis aduncum
Sanguineis potuit divellere faucibus hamum;
Sed longo merore brevem dulcedinis usum
Eternisque luet vix cognita gaudia pœnis.

XVI

PRAE DII RUSTICI LIBER XVI.

Vivarium.

A M O N I U S, peragrata priùs quām rura relinquam,
 Silvestres agitare Feras jubet : ardua quanquām,
 Jusſia faceſcentes , ponamus tenuia primūm
 Claſtra domoſque tibi , Villæ Lepus hospes agrestis ; LEPO-
 Septa paraturi ſilvas majora per altas RARIUM
 Et Capreæ , & Damae timido , Cervóque fugaci.

Seu parvas habitat laxáſve Cuniculus ædes ; CUNICU-
 Sive domi captivus agat ; ſeu liber apertis LORUM
 Expatietur agris ; densam mirabere prolem , FOECUN-
 Natorūmque greges ; quos indefeffa laborum DITAS,
 Mater alit , partus anni cum mensibus æquans :
 Pendet enim ſoboles Nutricis ab ubere , ventrem
 Cūm nova prægnantis tendit fetura tumentem .

Captivum vasto Leporem juvat æquore cursus
 Exercere vagos , & aprico ludere campo ;
 Indulge ſpatiis ; arcti ne rædia norint

Cæreris; & testem referant in carne saporem.

CUNICU-
LORUM
CLAUS-
TRA.

Vix poteris muro gentem cohibere fugacem;
Ni quantūm æthereas paries affurgit in auras,
Obruta sint imis tantūm fundamina terris.
Fosso humum cavat ungue Lepus, muroque sub ipso
Quærit iter; tristi quo se subducere claustro
Possit, & immensis errare licentiūs agris.

Liberioris enim vitæ spes blanda Ferarum
Sollicitat genus omne: famem pluviásque nivales
Atque Hiemem nudo tolerare sub æthere malunt,
Arctiūs amissâ quām libertate teneri,
Et saturis lare sub certo præsepibus uti.

Sunt qui structilibus ducunt pro mænibus undam;
Et præcincta cavis vallant Leporaria fossis:
Dant & aquis Pisces; ludens ut pascat uterque
Grex oculos, mensisque cibis exornet inemptis;
Littoréque ex uno jaciant & missile plumbeum
In Lepores & in æquoreos cava retia Pisces.

Ferrea quæ Lepori subitam dat fistula mortem;
Terrificum pyrio cum pulvere feta sonorem
Edidit, auditum trépidat grex omnis ad iactum:
Sed mox cum sonitu pavor evanescit in auras;
Stratique gaudentes ludunt per corpora, nostrī
Consimiles, quorum blandos mors dira sodales
Ex oculis in busta rapit; tristisque sepulchri
Immemorem tamen exigimus per gaudia vitam.

Si placet auritam nova claudat ut insula gentem;
Effodiens circùm, colles imitare supinos,
Aggestâ in cumulum tellure: Cuniculus alta
Gaudet humo, tutos ubi ponat ab imbre Penates.
Serpit enim, Pullisque nocet, qui lubricus amnis
Insinuat sese raræ per inania terræ.

Fossa autem, spatiis Lepores quæ continent arctis;
Bis denos sit lata pedes; demissaque sensim

Hinc facilem det ripa viam redeuntibus ; illinc
 Alveus adversâ sit inexsuperabilis orâ ;
 Ut cùm se tacitum mitret fugitivus in amnem ;
 Littorâque audaci petet ulteriora natatu ,
 Ungue Lepus fluidam , prærupto margine , terram
 Vellicet incassum ; pedibûsque adrepere tentans ,
 Décidat ; & quoties nisu sâblimis inani
 Erigitur , toties altis ruat óbrutus undis ;
 Viribus ac tandem jam deficientibus , ultro
 Vertat iter , vanumque fugæ deponat amore.

Vel molles Lepori Viciæ vel Avena ferantur ;
 Plurimâque hinc , illinc pomis labentibus arbor
 Sufficiat dulces epulas , Aquilâque ruentis
 Arceat insidias , & latè brachia tendens ,
 Temperet æstivos umbrosâ fronde calores .
 Prætérea fenum furfurque dabuntur , olûsque
 Irriguis passim quod inutile vellitur hortis .
 Parce tamen , quâvis gratos , apponere Caules :
 Caulis enim noto Lepores infamat odore ;
 Quod faciunt & lenta Salix , & Populus alba ,
 Et quæcumque viret ripis propioribus arbor .
 Conciliant dulcem contrâ argutumque saporem
 Nardus odora , Thymus , Serpillum & Canna palustris .

Captivum solare gregem ; nec parciùs herbas
 Injice ; ne tenuet macies ignobilis artus ;
 Unus enim Lepores impastos inter ; edendi
 Fervet amor : Veneris neque norunt præmia , blandam
 Nec sobolem curant educere : tristior illos
 Cura domat : terram fodiunt , avidôque latentes
 Herbarunt stirpes corrodunt dente , nec ipsam
 In sobolem sœvos horrent quoquè vertere morsus :
 Seu furor est , pietâsve magis ; lentâque putetur
 Durius esse fame , quam dente perire paterno .

Sed non una fames Catulorum sanguine patrem

CUNICU- Ora docet temerare : novos ut femina partus
LORUM Cogitet , & teneros non aspernetur amores ;

PROLES. Mas necat ipse suam , stimulante libidine , prolem .
 Tantum audet scelerum Veneris malesuada voluptas .

Non ignara mali , quoties ad pascua mater
 Progreditur ; nidos stipulis fenóque relictos
 Occulit , & sparsam pedibus superaddit arenam .
 Tu cave ne reseres aditus , quos illa (Maritum
 Formidans) herbis & pulvere cōtegit alto .
 Si patuere fores ; stupet ipso in limine mater ,
 Accusansque virum , retro vestigia flectit ,
 Ne cæfos videat , spectacula tristia , Natos .

CUNI- His occurre malis ; & quos tellure sub alta
CULUS Excavat ungue Parens , faxis imitare Penates .
MAS Angusti pateant aditus , quos vespere claudes ;
ARMIL- Nocturnos ne vafra dolos meditetur inermem
LATUS. In populum Felis . Ne vir gregis ipse domorum
 Interiora furens subeat , prolisque cruento
 Tingat humum : ferro sint hispida colla trisulco :
 Qualia torquatus vulgo gerit arma Molossus .
 Tristior ingreditur Lepus armillatus ; & arctis
 Insertans foribus caput , ad Penetralia matrum
 Eluctatur iter ; domibisque exclusus , ab ipso
 Limine nequicquam blandos suspirat amores .

Dura gerit trito quæ mas insignia collo ,
 Hunc équidem instituunt dominum pecorisq; Maritum ;
 Furtivo petulans audet tamen igne Juventus
 Debita jura tori vel aperto invadere marte .
 Pârce procos volucri , media inter prælia , plumbō
 Figere rixantes ; ne pro mare femina pñnam
 Persolvat : nam sæpe graves muliebriter iras
 Exercent , & bêlla gerunt asperrima Matres .
 Aediculas sera subiens dē nocte , jacentes
 Aggrediere mares , quos in convivia captos

Curabis pingui saturos laxare saginâ.

Vesper ubi monet æstivæ decadere nocti ;

Nequicquam compellis agens in Tecta : receptum

Non audit lasciva cohors : hinc , inde per agrum

Curritat , & gaudet spretis incauta periclis

Æstivas Jove sub nudo traducere noctes ,

Nec matutinâ prohiberi graminis herbâ.

CUNI-

CULI

CLAU-

DENDI

VES-

PERE.

Erudiendus erit vastâ qui voce Molossus

Commoneat , morsûque pigros in Tecta propellat.

Ille ubi se campo medius tulit , atque minaci

Latratu ferus insonuit , grex totus in imos

Erigiturque pedes , arrectisque auribus astat;

Et pedibus plausos , viso Cane , percutit agros.

Haud mora securis properant succedere Tectis

Imbellésque fugâ Matres , mollisque Juventus.

Quæ maestare paras epulis , exercita longo

Dulcius ut sapient Leporum corpuscula cursu ,

Pernicem compelle Canem , clausoque domorum

Effugio , pedibus tantum cursûque salutem

Quærat , & effuso Lepus evolet ocior Euro.

Mille legit relégitque vias ; jam jämque teneri

Credit , & elusos audit concurrere dentes :

Immemor ad clausos sed dum redit usquè Penates }

Vincitur , & duro tandem comprehensus ab hoste ,

Supremo clamore fores compellat iniquas.

Sed jam tempus Apros filvii Cervosque fugaces

Venatu meliore sequi : quæ rustica spectant

VIVA-

RUM,

Prædia ; quæ duros voluisti nosse Colonos ,

Omnia jam confecta. Tibi , quæ pauca supersunt ,

Scribimus , ô rerum decus & turela mearum ,

Lamonide: neque enim mihi dulcior ulla laborum

Sit requies , quâm si tēcum instituenda Ferarum

Hospitia ingrediar ; Launæaque rura peragrans ,

Adjiciam fundo decus immortale , novasque

Delicias, domino dignas & sorte locorum;

Quæs tēcūm, non spe tantūm præsumita Nepotus.

Progenies, Atavo sed jam tibi nata, fruatur.

(*Ubi dē
priorum
quindēcim
librorum
argue-
mento.*) Huc adē! agrestis jam tædia nulla movebit
Rusticitas: non durus ager rumpendus aratro,
Non seges ardenti sub sole metenda, nec imbreſ
Inter, Oliva manu nobis quatienda rigenti,
Non infestandus rastris operosior hortus,
Nec musto tingenda novo fōrdentia crura.

Lanigeræ procul hinc pecudes, pecudūmique magistris
Mugitūsque Boum: non auribus obſtrepet Anser;
Non alta tibi tristè gement è turre Columbae;
Iratae nec Apis morsus & tela timebis;
Nec lentus ſrides ſtabis Pifator ad undas,
Hamatum tremulā moderatus arundine linum.
Nobiliore Feras ſtudio, genus acre Luporum,
Et celerem saltus intra venabere Cervum.

Quo Quare age Launæum nemus ingrediamur: aquarum
LOCO Audio præcipites lapsus; tenebroſa locorum
CLAU- Asperaque intueor, densisque rigentia dumis.
DENDÆ Ille Feris placet horror: amant per opaca jacere
FEBRA. Silvarum virgulta, fuos ibi condere fetus,
Et procul à ſtrepitū ſecurum accersere ſomnum.

En ut dives aquæ rivus per gramina lœtas
Itque reditque vias, ſilvamque perambulat omnem
Incertus quæ parte fluat, quo trāmite cæcos
Evadat saltus: quoties heu! laſſus & expes
Hac Cervus vitam atque ſitim deponet in unda.

Quæ tibi mobilibus latè vernantia rivis
Prata virent, herbis nullo morientibus æſtu,
Triticeis albent quæ meſſibüs arva, relinques
Pascendis inarata Feris. Ubertima quanquam
Vestiat herba Solum; pingues & ab Ilice glandes
Turbidus excutiat pennis ſtridentibus Auster,

Cū

Cùm nix arva teget, vel inertī frigore nudos
 Terra sinus constringet; erit supplenda per altum
 Siccior herba nemus; posito quò Dama pavore,
 Quò Lepores, quò torvus Aper, pictusque decoris
 Capreolus maculis, & feedis naribus Urus,
 Atque leves Capreæ, celsique in cornua Cervi
 Conveniant: quam tu specula securus ab alta
 Despicies variam circum præsepio gentem:
 Ut caveis cùm festa suis eduxerat olim
 Roma Feras, latóque dabat spectacula Circo.

Impensæ levis est quodcumque paravimus: agros
 Immensos vallare, Feras inhibere fugaces:
 Hoc opus, hæc longi moles operosa laboris.
 Non placet humentem formis componere terram,
 Fronde superposita, Tecti vice; qualibus hortos
 Parietibus gravidasque solent circundare Vites.
 Terreus hiberno sensim corruptitur imbre,
 Et Lepores claudit maletuto carcere murus.

Nec tua præcinges ductis vivaria lymphis:
 Scilicet oppositus Cervos remorabitur amnis,
 Horrida qui, timidum quanquam pecus, aequora tranant;
 Lata petant Cypriis ut trans mare pascua terris.
 Alter in alterius tergo capita alta reponunt;
 Alternantque vices; & qui prior agmen agebat,
 Postremus subit, & dorso fulcitur amico.
 Non oculis terram, noto sed odore sequuntur:
 Ardua pro levibus Cælo stant cornua velis;
 Remorūmque loco pedibus vada falsa propulsant.

Æquales opibusque tuis animisque labores
 Aggredere, & solido circum duc mœnia saxo;
 Quæ, si fata finant, quo honos & fama manebunt
 Lamoniidum, totidem stent incorrupta per annos.

Roboribus terrâ fixis extrema viarum
 Claudiere nil prohibet; vacuos ut liber in agros.

FERÆ
MURIS
CLAU-
DENDÆ.

Captivis pateat gregibus prospexit; & Ursos

Atque Lupos avidis possint spectare viator

Luminibus, dentes nec formidare minaces.

Saxe circuitu surgent dum mania longo;

Accipe quis melior succedere debeat hospes.

CERVUS. Ante alios aderit Cervus, quem pulcher adornet

Frontis honos, oculis grandes, exilia crura,

Cornuaque in plures ramos diffusa, pedumque

Mobilitas, celeres vincat quæ fulminis alas.

Cum reliquas Natura Feras vel dente vel astu;

Cornibus aut saevis, vel adunco armaverit ungue,

Aligeris Cervum pedibus donavit inermem;

Plana quibus fugiens rapit æquora, sequè periclis

Expedit; & lucos inter ne cornua densis

Implicit arboribus, collum resupinat, itérque

Tendit ab obscuris in aperta novalia silvis.

Ignava cum torpet iners pinguedine; campos

Rarus adit, silvisque latet, viridiania furtim

Pascua vix ausus clauso decerpere Cælo;

Dum redimat per longa citos jejunia cursus.

Si qua fides, Cervus primo cum Vere quotannis

Nobile frondosi capit is decus exuit, imis

Se nemorum latebris recipit, metuitque videri.

Sic cultus studiosa domi se continet ultro

Femina; turritæ linum nisi textile fronti

Altius insurgat, veteri quam cornua Cervo.

Arboreo cum dein capiti succrescere pulchrum

Cœpit onus, silvas iterum camposque patentes

Ambitiosus adjit: vitrei quoquè fontis ad oras

Cernit inexpletum liquidis ramosa sub undis

Cornua; nec tantum correptus imagine formæ

Gaudet hiens; habitum sed Venatoris & arcum,

Et quibus est periturus amat spectare sagittas,

Ac levium vecors stupet ad miracula rerum,

Hinc stolidos speculis ad retia trudere Cervos
Non labor est , captosque novis includere septis.

Finibus at quoniam patriis ejectus , avitas
Cervus inoblio revocat sub pectore silvas ,
Aeternumque dolet spatiis detentus inquis;
Materno teneros furem ab ubere fetus :
Hinnultus ut claustro primis affluescat ab annis ;
Tedia nec subeant desideriumque locorum
Quae fuerint vix nota sibi , sed finibus iisdem
Esse putet clausum , sua queis vivaria , Mundum .
Optimus hic vita modus & mensura beatæ est ,
Nil vidisse , suis melius nil noscere regnis.

HINNU-
LI,

At neque difficilis querentibus Hinnulus : oras
Namque per extremas nemorum solet edere fetus
Cerva suos , ubi nulla Lupi vestigia cernit :
Quem pavet in primis furem per opaca vagantem .
Ergo latens alta Venator ab Ilice Cervam
Despiciat , cum laeta suos ad pascua Natos
Producit ; saturosque docet saxa obvia cursim
Et frutices foveasque levi transmittere saltu :
Natales repetit cunas exercita cursu
Progenies , nigrante Parens quam contingit umbrâ :
Sed vitium est juvenile , diu non posse quieto
Stare loco . Celebres saltus , pertesa Penatum ,
Cum paribus gaudens colludere Cerva , frequentat ;
Atque suos , matrum confidentissima , Pullos
Se procul hinc absente putat vel longa morarum
Tedia posse pati , vel inertes ducere somnos .
Profiliens latebris improvida turba , paratos
Incidit in casses ; lacrymisque miserrima seris
Flet genitrix raptos , carissimâ pignora , fetus .

Secula , Lamonide , vivant cum plurima Cervis ;
Ne lateat feros artas diurna Nepotes ,
Si placet Hinnuleo torquem circundare collo ,

Hæc paucis super inscribam : *Tum vivere cœpi,*
Cum pia Lamonius properans vir ad arma togatis,
Edomini fer a monstra, jugis enatae Gebennis.
Extinxitque facem, quam mentibus Hæresis altis
protulerat, toti laturam incendia regno.

APER. Setigeri sobolem tutantur amantiūs Apri:
 Dulcibus invigilant nidis; & uterque vicissim
 Excubitor, teneræ nunc mas, nunc femina proli
 Assidet, educens strictos in prælia dentes.
 Quis tacitâ clam fraude, palam vel Marte laceisset,
 Quos vigili defensor Aper statione tuetur!
 Cum soli timet ille sibi, non provocat hostes,
 Ni priùs emissio cogant in prælia telo:
 Ast ubi Procellis nemora inter opaca fovendis
 Accubat eductos ultro prorumpit in enses,
 Atque viatorem transverso evicerat icu;
 Ni cadit in vultum præceps, tacitusque tenet se
 Fusus humi, vitamque tuens imitamine mortis.

Sævior errat Aper stimulante libidinis æstu.
 Effera rivalem vocat in certamina Verrem,
 Tundit humum pedibus, revolutos naribus ignes
 Colligit; & dentes mordaci cote recurvos
 Exacuit; costasque luto loricat, & armos
 Arboris affictu durans in vulnera, setis
 Asperat hirsutis, spumasque agit ore minaces.
 Imbellis procùl & Capreæ Cervique paventes
 Diffugiunt, neque stat contrà genus acre Luporum.

At non ille suos silvis & rure furores
 Continet: ingreditur pagos, unaque ululatus,
 Et timor, & luctus subeunt, & mortis imago.
 Conclamat pueri Matrem; puerisque requirit
 Exanimata parens: concurrit ad arma juventus,
 Arma viri capiunt: sed inulto sanguine tinctum
 Carpit iter fugiens, lucisque ingressus, in ipas

Savit Aper Quercus, ac dentibus obvia quæque
Dissécat, & laceris signat vestigia ramis.

Quis putet auditis mitescere cantibus Aprum,
Horribilèmque Feram modulis in retia duci?
Oppotuna dolo capies angusta viarum;
Appositisque plagis nemus ingrediere, canoris
Armatus fidibus, dulcique instructus avenâ.
Ad cytharae sonitum fœdas Aper arrigit aures,
Et sequitur quoquaque trahit vis blanda canentum;
Nec meminit tensos, vixtus dulcedine; casles.

Avulsum nemore ex alto dum femina totis
Quærit agris gemebunda virum; tu nota Ferarum
Antra petens, nullo sobolem custode reliq' tam
Arboreis educ latebris: grunnitibus auras
Porcelli querulis implent; miseramque vocantes
Auxilio, nodosa vocant ad retia Matrem.

Rupicapræ teneros contrâ venabere Pullos,
Si Matrem teneas: adeò est studiosa Parentis
Progenies, ut si deduci fune ligatam
Viderit; adjungens fese, latus applicet ulro
Captivo Matris lateri, consortsque malorum
Illijs irritet consoleturque dolores.

Capreolum noto Perdix in retia cantu
Pellicet: nam mirus amor conjungit utrumque.
Pascuntur per prata simul; simul oscula gaudent
Jungere, & herbosis una colludere campis.
Formosæ dorso pecudis formosior ales
Insilit; aut celsis se cornibus altior effert.

Dum potuit fugisse virum confortia Perdix;
Novit amicitiae Leges & sacra tueri
Fœdera: sed nostros, cicur atque domestica, mores
Induit ac fraudes; & amico perfida cantu
Appositos vocat in casles, & fallit amantem.
Ille ubi captus erit, plures in retia mittes.

RUPI-
CAPRA.

CAPRE-
OLUS.

Capreolos, silvam reperis si fortè per altam
 Lustra, quibus viduas traducit femina noctes:
 Namque alios post fata viri meditatur amores,
 Nec sequitur desponsa Procum; sed prævia blandis
 Illecebris ad opaca vocat spelæa, suosque
 In thalamos trahit; & quavis sperata doloſi
 Gaudia præripiant casses; tamen usque volentes
 Capreolos agit ex altis in retia silvis.
 Non Danai domus immaduit crudelius olim
 Cæde virūm, Capræ quam decipiente, peremtis.
 Conjugibus virgulta rubent, & prounuba tellus.

BUBA- Bubalus inspectis qui Venatoribus amens

LUS. Sic latitat, caput ut dumis silvestribus unum
 Occultans, laceranda truci det terga Molosso,

FIGAR- Venatu facili capietur: at omne Caprārum,

GUS. Quod supereft, silvestre genus, Pigargus & Ibex;

IBEV. Damaque prærupti teneant si culmina montis,

DAMA. Obsidione locum cinges, per & invia faxa

Durum iter ingrediens, Canibus comitatus odoris;

Aspera dumosæ vinces fastigia rupis.

Stant in præcipiti, & per prodigiosa locorum

Intervalla levem Capræ dant corpore saltum:

Collectosque ruens Ibex revolutus in artus,

Se lapidum rotat in morem: miratur ab alta

Rupe Canis, latransque minas intentat inanes,

Quem non dente potest, fugientem voce laceffens.

Dum stupet attonitus mirâ vertigine rerum,

Accelera; vallēmque prius quam crura per imam

Explicit, insidias & retia tende fugaci.

Sæpe plagas sub rupe, jugo Speculatus ab alto,

Desilit; atque suis, velut uncō, cornibus Ibex

Saxosis enata locis virgulta capessens,

Per medium curvâ stat pendulus arbore clivum.

Sed nocet ipse suæ, quam consulit arte, saluti

Nam medio tensis dum pendet in aere membris;
 Non adeunda quidem Canibus, sed pervia plumbo
 Saxa tenens, & glande latus transfixus acerbâ,
 Infelix perit ante diem: si viva fuisset
 Nodosis Fera cæpta plagis, habitanda manebant,
 Pro sterili tellure, feris pro montibus, arva
 Graminea, & nemorum loca læta virentibus umbris.
 Ignavâ sic sœpe cadit formidine lethi
 Inconsultus homo: sic spes abjecta salutis
 Præcipitat mortem, fatis dubitantibus: ipsam
 Nam Fortuna solet post cetera tollere mentem.

Nullus erit nostros qui dignior incola saltus
 Occupet, indomitâ quam qui cervice Juvencus
 Altior ingreditur silvas, altèr na superbo
 Crura movens fastu, lucos mugitibus imos
 Terrificans, & adesse monens, cui vulgus inerme
 Cedat, & obsequio veneretur supplice regem.

Saltibus è patriis quem vis humana revulsit,
 Agrestis comitem vitæ sociumque laborum;
 Hospitio nemorum Taurus reddatur avito,
 Et placidos agitet tranquilla per otia Soles;
 Immunisque operum, vacuis vel obâmbulet agris,
 Gramina depascens pingui vernantia pratos
 Vel satur umbroso Salicum sub tegmine, molli
 Fultus humo, procumbat iners, & ruminet herbas.

Ille quidem Jove sub nudo pernoctat; & altis
 Silvarum latebris Hiemem defendit aquofam.
 Non saturis habitat stabulis: sudore madentes
 Nulla tricat costas manus officiosa Bubulei:
 Sed nequæ colla jugo supponere cogit, acerbis
 Tergora nec stimulis urit, nec stipite querno
 Membra dolat. Non plena domi fenilia, latiss
 Pascua sed fundis, dulces in cespite somni;
 Aurea libertas, & nescia vita laborum.

BOS
 FERUS
 ET
 SYLVESTRIS.

Quæ bonus indulge nemoralibus otia Tauris.

Hinc epulis Vitulos, fortes ad aratra Juvencos

Accipies; acuensque feros in prælia Tauros,

Martis inexpertam formabis ad arma Juventam.

(Ubi dè Nónne vides ut Ibera paret gens fortia bello

Indicrō Peñtora, Taurorum cursus instructaque festas

cum feris Prælia concelebrans, veteri de more, per urbes.

Tauris Nämque ubi confedere viri; pictisque sub armis

certamine,) Egregius stetit in media bellator arena,

Tela Solo desixa tenens; jactata per auras

Impavido Taurus petit irritamina cornu.

Demissis ad terram oculis dum pronus in hostem

zoff Irruit, obiectam contrâ nec respicit hastam;

zunzus Ferri aciem petit imprudens; & vulneris auctor

tr Ipse sui, fracco démittit in ossa cerebro;

SAYLAWSE Præcipiti tantum nocet acrior ira duello.

REBES Sunt qui, bina feri Bovis inter cornua, pelle

g Impingunt oculis piceatam; & luminis orbum

g Sanguineis urgent stimulis impune Juvencum.

g Ille caput quatit, & risum tollente coronâ;

g Huc, illuc incertus abit, Cæloque requirit

g Arrectâ cervice diem; dumque irrita jactat

g Cornua, &c in ventum vires effundit inaness;

g Usquæ novis foditur telis, totumqne perrat;

g Purpureo signans vestigia sanguine, Circum.

Nunc ab Equo pugnâ qui nobiliore lacescit

Terribiles irâ Tauros, nec fraude nec ullis

Utitur insidiis: animo viridique juventâ

Fretus, Equum citat; & pugnæ præludit, in arctos

Quadrupedem flectens orbes: tum provocat hostem;

Qui cum carcéribus præceps erupit, & idum

Jam stricto propior cornu meditatur; habenam

Flectit Eques celerem; gyroque elapsus, euntem

Impetit, & longâ Taurum ferit impiger hastâ.

Ille dolore ferox , sequitur per aperta volantem
 Aequorā Quadrupedem ; sed idonea tempora captans
 Instat Eques , vulnūsque ferens lethale , Juvencum
 Sternit humi ; viētōrque virūm conversus in ora ,
 Laude suā fruitur tacitus , plausūque faventum.

Venandi studio supereſt includere filvis
 Horribilem feritate Lupum , Vulpēmque dolosam.
 Proh quantum exolvar pretium mihi Vilica ! quanti
 Pastor emat ! merito damnem si carcere fures.

Non ita difficile est vivam deprendere Vulpem :
 Poſt ubi compertum quo ſe nocturnāque condat
 Furta cavo ; tetros accendat intūs odores ,
 Et pefitos primo tēdant in limine caſſes .
 Impatiens fumi ſubit ultro retia Vulpes :
 Vincit enim versuta dolor quoquē pectora , præſens
 Exitii neque poena ſinit meminiflē futuri.

Mirā fraude Lupum capies , pifcaria celans
 Aera cibis : carnes & inextricabilē ferrum
 Hauiſt ubi , viſ nulla potest exolvere rubras ,
 Non Ovium jam cæde ſuo ſed ſanguine , fauces .

Præcipites etiam in foveas gula trudit edacem
 Imperiosa Lupum . Cæcos telluris hiatus
 Cónuge fronde levi : vinclis ſtet mollibus Agnus
 Désuper evinctus , querulā qui voce Parentem
 Evocet : auditō properat Lopus acrior Agno ,
 Et prædā ſtimulante ruit ; ſecūmque fragofam ,
 Subſidente ſolo , deducit ad ima ruinam .
 Dum paver , & tantis quā ſe ratione pericliſ
 Expediat ; ſecum foſta meditatur in ima ;
 Et trepidum lacerat , nec edit famis immemor Agnum ;
 Demittes valido ſuſpensam fune , gravēmque
 Roboreis caveam clathris , quam porta recludat
 Penſilis : emiſſo lapidum perterritus imbre ,
 Sponte ſuā Lopus iligno ſe carcere claudit ;

LUPUS.
 VULPES.

Cæloque eductus, revolubile corpus in orbem
 Circumagit, lucem fugiens oculosque videntum.
 Illudunt capto pueri, vanâque tumentem
 Jam rabie, & stricto nequicquam dente minacei,
 Ingenti vicina trahunt per compitâ plausu.

DE Venantum locus ingenuas hic ire per artes,
VENA- Et canibus telisque sequi genus omne Ferarum.
TIONE. Nobilium labor ille virum est, bellique cruentâ
 Dulce rudimentum: Juvenes exercita cursu
 Corpora venando durant ad frigus & aestum,
 Corda sibi generosa parant, animâque capacem
 Mortis, & expertem media inter tela pavoris:
 Exercent &c ad ârma manus; astûque Ferarum
 Ac nemorum insidiis, & bellicâ furtâ docentur,
 Hostilisque dolos: domitorum strage Luporum
 Nobile Martis opus discunt, & ab hoste tuentur
 Defensos Apris à vastatoribus agros.

Fluxit in hos Juvenum nunc mollis inertia mores;
 Ut nisi venandi studium firmaverit artus,
 Torpeat enervi cum corpore bellicus ardor:
 Deseruere pilam, simulachráque ludicra pugnæ,
 Et celeres in Equo cursus: non flumina nando
 Trajicere, & duris juvenilia membra palæstris
 Exercere juvat, piëtis sed ludere chartis,
 Concertare scyphis, Mimóque obscœna jocantî
 Flaudere, vel Satyri risus captare dicacis,
 Próque tuba mollem chelyn, & peccare docentes
 Historias, vel quos moriendo Cygnea cantant
 Ora Tragædorum querulos audire dolores.
 Vestitu indulgent muliebriter, orâque fuco
 Dedecorant, speculümque magis quam ferrea tractant
 Tela manu: dant vei choreis vel amoribus unum
 Dulcibus aut epulis ludum: resolutâque luxu
 Corpora militia tradunt; nisi forte Diana

Quām Veneri se vire, Ferisque nivosa sequendis
Per loca maluerint acri præludere bello.

Cautior exemplo mores & tempora Princeps
Emendare volens, ubi magna negotia Regni
Explicuit, vacuas rerum venatibus horas
Dans Lodoix, bellum Gallos desuescere longā
Pace vetat; Juvenum florem per acerba locorum
Indefessus agit vaga post vestigia Cervi;
Et soles hiemēmque pati, Martisque labores
Ferre docet, præsēnsque levat: duce Principe sudor
Errōrēsque placent; neque jam palatia curant,
Cūm populi Lodoix amor īnde recedit, & Aulæ
Delicias sēcum montes transmutat in altos.

(Ubi de
Lndovico
XV.)

Italidum Ravafine decus, qui clarus avito
Nomine, gentilem post secula multa redonās
Virgilium Patriæ, nobis quas ille reliquit
Ruris opes, tu perge sequi: jam (1) prata, meāsque
Falce retractasti Vites meliore; suisque
Prædia donasti lymphis; venatibus aptos
Ingrediens lucos; quas, ô clarissime Vatum,
Exercere tuum est, amplectere versibus artes.
Me fatis est potuisse vias aperire Poëtis,
Certatim studiis qui se communibus uno
Mēcūm curriculo nunc effudere; monēntque
Solvere tempus Equos, & aperto cedere campo.

Unum ergo Canibus Cervum cursūque lacescam,
Præteriens Leporēsque vagos, Vulpēmque rapacem,
Et Capream, & latēs inimicum messibus Aprum.

CERVI
VENAN-
DI

Ne tamen incerti nemorūm per densa vagemur,
Vestiganda Feræ nobis spelæa, priūsquam
Bellantum campis acies procedat apertis:
Fortuitis neque enim lustris, vagus hospes, opacos
Per saltus habitat Cervus; sed pœscua propter

INQUI-
SITIO.

(1) Varia Ravafani Poëta Itali poëmata.

Stat sua cuīque domus, frondentibus abdita ramis;
 Atque illum stabulis nisi deturbarit avitis
 Vis infesta Canum, Venatorūmque tumultus,
 Non aliā veteres permutat sēde Penates.

Si quem nāctus eris primo qui flore juventæ
 Fervidus antevolet zephyros; hunc respue, cursu
 Ne Catulos ipsāsque vago clamore fatiges
 Incassum silvas; & spe ludaris inani.

DELECTUS. Anteferes Cervum qui jam gravitate senili
 Tardior est, astūque magis quām robore pugnat;
 Certāque signa pedum notōsque relinquit odores,
 Inscriptis graviora premens vestigia terris.

Non dubiis autem indiciis agnoscitur ætas:
 Ipsa pedum, molles remanet quæ sculpta per agros;
 Forma docet, nāmque in senium vergentibus annis;
 Contrahitur, neque jam partes divisus in ambas.
 Pes appetet humi; longo sed tritus ab usu
 Cernitur, & luteis infigitur altius arvis.
 Stercora si qua cavis occurrant aspera rugis
 Pinguiāque; annosae sint hæc quoquè signa senectæ:
 Præterea Cervus, rerum inscius, hospita recto
 Tramite Iustra petit: longo sed cautor ævo,
 Dissimulans iter, implexos per mille viarum
 Circuitus, stabulis sese frondentibus abdit,
 Afluctos repens, orto jam Sole, penates.
 It quoquè jam senior passu breviore; nec annos
 Post aliquot, plantis cum posterioribus uno
 Anteriora pedum coēunt vestigia signo.

Talibus instructus monitis Venator, opacos
 Mane petit; tellus albet dum rōscida, saltus.
 Prævius it loro Catulus devinctus, odorā
 Rimetur qui nare Feram; & vestigia nāctus
 Certa pedum, læto gressu caudāque trementi
 Admoneat dominūm, neque jam dubitanter obserret,

Compressa

Compressa sed voce petat ramosa latensis
 Testa Feræ: stricto reprimis tunc fune Molossum;
 Ulterius ne tendat iter; Cervumque fugacem
 Excutiat latebris, vastumque effundat in æquor.
 Namque levem pavet ad strepitum; gnarisque periclit
 Membra toro levat; atque oculos è limine circum
 Conjicit; arrectaque sonos examinat aure.

Ancipitem si fortè vides, nec vana timentem,
 Falle dolo; tacitumque jubens per densa latere
 Silvarum virgulta Canem, Pastoria mitte
 Sibila; vel resonâ Quercus invade securi,
 Et frondatorum modulos imitare canendo;
 Depositâ donec jaceat formidine Cervus,
 Et teneram qui nocte vagus depascitur herbam;
 Stratus humi somno det languida membra diurno.

Ne prædâ tamen incassum lætere reportâ,
 Haud procùl ad dextram deflecte; Feramque relinquens
 In medio, spatiis circum procede recurvis;
 Cautius observans spredo num fortè cubili
 Fugerit hinc aliò, pulsus formidine, Cervus.
 Quod dum nare Canis scrutabitur; inter eundum
 Aesculeos ferro passim tu dejice ramos.
 Semiputata suis pendent quæ brachia truncis
 Sigtabunt iter ambiguum: Canis orbe peracto
 Prima quiescentis releget vestigia Cervi.
 Tunc iterum silvis cedens, virgulta refringes
 Monstratura vias; ut cum lux crastina Mundo
 Fulserit, indiciis certis & tramite noto
 Hesternos iterans cursus, ad pristina noris
 Lustra Feram rediisse: pedum tum denique formam
 Avelles humente solo; nec ferre pudebit
 Stercus humo, Cervi propter spelæa, repertum:
 Ut loca mox conditi petens, quam vincere verbo
 Non poteris, magnâ venantium astante coronâ,

Hoc utrōque tuam defendas indice causam.

VENA-
TIONIS
APPA-
RATUS.

Jam positā prope fontis aquas in cespite mensā
Conſedēre viri ; fraudatāque corpora ſomno
Simplicibus curant epulis hilarisque Lyæo :
Jámque Canum clamora cohors epulatur & ipsa
Parciūs ; ut vacui rabies quoquè ventris edaces
Acriūs in Cervum stimulet ; ſibi nāmque ſuſque
Venantur Catuli menis ; Hominēſque Ferāſque
Publica communi dudum lex colligat uſu ;
Ut quantum ſperant, tantū ſibi mutua proſint.

Dates
108.

Interea miſſi variis & partibus adſunt Exploratores nemorum ; prædæque repertæ Demonstrant per signa pedum maniſta ſenectam.

Omnibus ut primūm fandi data copia , Cetus
Eligitur ſenior, quem plāna per æquora Cælo
Cornua tollentem, praeftet ſpectare ſequaces
Ante Canes ; qui fraude vafer quā laſſat , eadē
Venantium stimulet curas ; & tardior ævo
Post aliquot cedat , defectus viribus , horas.

Æquavos inter Cervos placet ille , nigranti
Exterior nemorum quem contegit angulus umbræ :
Nempe per immensos illinc protruditur agros ;
(i) Notior ut Canibus ſiat, nulloque trahantur
Dein errore , nemus refugit cùm Ceryus in altum.

Hunc ubi frondoso ſtat proturbare cubili ,
Surgitur : optatum pugnæ dat buccina ſignum ;
Quo fremit auditō Quadrupes ; & ſeffile tergum
Subjiciens Equiti, campo ſefe arduus infert,
Exiliunt , nemorūmque Canes teſtantur amorem ,
Et querulis demī ſibi vincula vocibus instant.

Non temerē tamen , & ſine lēge feruntur in hostem.

(i) Notior fit per odorem graviorēm quem diſſundit Cervus curſu exercitus, ut explicatur in ſra. p. 315. Nare recognoſcunt , &c.

In varios partita globos it odora Canum vis:

Præficitur Dux cuique suus : generosior altis
Militat in silvis acies, Cervumque lacepsit;
Et procùl hinc variâ reliqui statione locantur,
Post emensa vagis qui cursibus æquora, fessam
Excipiant, firmèntque novo dèin robore turmam.
Præsidia hæc immota manent; nec prælia tentant
Antè Ducis quām justa vocent : levis ala jubetur
Ponè sequi per nota viæ compendia, præsens
Ut Canibus ferat auxilium, cùm postulat usus.

Composita belli facie, proceditur altum
In nemus ; & fruticum denso munimine septam
Obsidione Feram cingunt, lustroque propinquant.
Stant Equites circùm dextrâ, lèvâque, Canumque
Turba sagax hinc, inde Feram rimata, canoro
Latratu pavidam exagitat. Ne protinus erres,
Sedulus observa jam tum vestigia Cervi;
Cùm celèr è latebris in apertos proflit agros:
Semper enim lateri comes indivisus amico
Junior accumbit Cervus ; qui fædere miro
Auxilium vetulo ferat, accipiâque vicissim.
Callidior longoque senex exercitus usu
Pascua tutâ docet, juvenemque tuetur inermem:
Ast ubi res agitur pedibus cursuque, periculum
Sponte subit; sociumque jubens consistere silvis,
Junior audacis tentat certamina cursus.

Ergo fugax impune nemus transmittat & agros,
Tu Cætulos, qui ponè vagis latratibus instant,
Voce tubâque voca, primas hortatus odorâ
Quærere nare vias, primosque iterare labores.
Imperio parent ægrè, reducésque latentem
Atque tenebroso dubitantem exire cubili
Excutiunt Cervum : fugit ocior ille, morâsque
Corrigit, & flexis retro per colla per armos

UTRA
• CER-
VUS
E
LATE-
BRIS
EJEE-
TUS.

Cornibus, evadit lucum : tum vertice recto
 Arva volans per aperta, Notos post terga relinquit,
 Silva virūm strepitū sonat & clangore tubarūm,
 Latratūque Canum : quanvis intelligat unum
 Se tanto clamore peti, nec vanus obserret
 Ima per ossa tremor ; primo tamen impete Cervus
 Mobilitate pedum viget, & juveniliter agris
 Exultans, ævi florem mentitur, & annos
 (Astutæ fraus prima Feræ) tegit alite cursu ;
 Conceptas ut spes adimens animūmque sequendī,
 Suadēat alterius latebras inquirere Cervi.

CERVUS Mox ubi Venantum, juga post frondentia, sesa
ASTU- Abstulit ex oculis; pedibus diffusis, ad astus
TIAE. Verit se solitos; recto nec tramite fertur,
 Sed per itus reditūsque, pedum vestigia turbat;
 Vel curvis magnos spatiis vagus errat in orbes :
 Tum leve corpus humi mittit procūl alite saltu,
 Indeprena Canes fallant ut signa sequentes.

Pinguis si Taurum reperit per pascua, dorso
 Infilit; & costis hærens, uterūmque rigenti
 Calce premens, celerare gradum jubet : ilia risu
 Concutiunt circūm qui quadrupedante Coloni
 In Bove prospectant equitantem & grandia Cælo
 Cornua tollentem Cervum : novus herbida cursor
 Emmensus sic arva, Canes ubi lusit odoros,
 Desiliens fluit ad terram ; Taurōque relicto
 Vepre latet, reputans sècum quā fraude tenacem
 Consilii, quibus aut ludat vafer artibus hostem.

Ambiguis ne cede dolis ; oculoque fugacem
 Camporum per plâna Feram licet usquè sècutus ;
 Ne breviora tamen compendia quare viarum :
 Observata Canes retro vestigia Cervi
 Circuitus per mille legant ; ut deinde sequaces
 Signa pedum teneant, longo jam cognita cursu.

Lassus enim silvis iterum succedit opacis;
 Séque viæ comitem Cervis errantibus addens,
 Immiscet pacata suis armenta periclis;
 Alteriusve petens ramosa cubilia Cervi,
 Excutit hunc thalamis, qui viribus integer hosti
 Concurrat, pedibus fretus Phœbōque cadenti.

Hic dubios & voce Canes hortare tubaque;
 Et quorum tibi nota fides, Labrona, Melampum,
 Ichnobaten, Leucon, & Ilactora sepe vocatos
 Nomine compella proprio; quæ gloria tangit
 Extimulatque Canes, dominorum & laudis amantes.
 Tisque laborantes variarum errore viarum
 Confirma monitis Catulos; si fortè revisens
 Signa pedum, mutata Feræ vestigia noris.
 Ast ubi consimilis vénit in certamina Cursor
 Par ætate, pares signans in pulvere plantas;
 Arbitrio dirimenda Canum est res tota sequentum.
 Nare recognoscunt illi sudore madentem,
 Jamque viâ, longoque pedum certamine lastrum.
 Cervus enim longos cùm vasta per æquora sudans
 Explicuit cursus, graviorem expirat odorem,
 Quam cùm manè recens silvis egressus ab altis,
 Præpetibus summam plantis vix libat arenam.

(Ubi dè
 Canum
 sagaci-
 tate)

Ergo vias hinc inde Canes rimantur odoras,
 Atque ubi dè numero quis fortunatior omni
 Nare fatigati re legit vestigia Cervi,
 Continuò sècios latrans compellat; at illi
 Altius erectâ spectant cervice monentem,
 Despiciuntque, Canes inter si nullius ille
 Nominis est meriti que: fidem sed si quis anili
 Voce facit, longo miles veteranus ab usu
 Cognitus; accurrunt omnes, junctoque feruntur
 Agmine, dum resonis tandem latratibus actam
 Effundant iterum spatiofa per æquora prædam.

Cervus ab antiquo silvæ frondentis abactus
 Hospitio, quanvis jam fractus & ilia pulsans;
 Spem tamen & cursu vires affectat anhelo;
 Dôneç ab aspectu longè semotus, onustum
 Ad dextram, lœvâaque caput demittit, & ægros
 Molitur titubans, exhausto robore, paflus.

Prælia si post longa Canes videantur & ipsi
 Segniùs ire : recens atque integra turma labantes
 Sustineat, socioque novas ferat agmine vires;
 Jámque fatigatam suspiriâque ægra trahentem
 Exagitans majore Feram clamore, pavorem
 Augeat, & solâ fractam formidine vincat.

In cæleri cùm nulla super fiducia cursu ;
 Nulla fugæ, spes nulla dolî ; quæ sola salutis
 Occurrit via, præcipitem se Cervus in altum
 Flumen agit : prono nantem rapit alveus amnî;
 Et cùm jam pedibus gradiens contingit arenam,
 Ne qua fugam liquidum per iter vestigia prodant,
 Per vada longa viam fecat ; egressusque fluento,
 Vix movet ignavo torpentina frigore crura.

Instabunt tepido Catuli sudore madentes ;
 Orâque projectis pandentes arida linguis.
 Igneus ardor ager nando per flumina Cervum
 Velle sequi : cohibe audaces, & nave paratâ
 Trânsvehe ; ne tepidos penetrabile frigus in artus
 Gliscat, & enervi solvat torpedine vires.
 Agmine partito, ripas hinc, inde sagaci
 Nare legant ; nactique Feræ vestigia, letis
 Dévia continuò latratibus agmina cogant.

CERVI Hand procul inde metu Cervus pereulsus inertis,
MORS Sollicitâ capit aure sonos Hominumque Canumque,
 Feralémque tubam, præfigia tristia mortis,
 Audit ; & exanimis quanquam trepidusque, pavorem
 Comprimit ignavum, tumidâisque recolligit iras;

Sive suos etiam moriens non exuat astus ;
Sive novas addant suprema pericula vires.
Ima sedens in terga , caput sublimis & armos
Erigit ; ac furiis accensus , turbida diris
Asperat ora minis ; ut , qui pavet ipse , timorem
Inciat , retrisque Canes avertat , inulto
Vel non indecorum timidus det sanguine vitam.
Ergo lacestantes confusis vocibus hostes
Provocat intrepido similis ; frontemque minacem
Arduus ostentans , parat horrida vulnera cornu.
Circumstant magno Catuli clamore ; nec audent
Ancipitis propriis tentare pericula belli.
Si quis erit rudis incauto qui cominus hostem
Dente petat ; subita prostratus morte , cohortem
Admonet arguto procùl ore laceſſere Cervum ,
Atque obſtare fugæ ; noto dum buccina cantu
Optatos ſonet interitus , ſparsamque per agros
Triftia Venantum vocet ad ſpectacula turmam.

En vita mortalibus habent quem gaudia finem !
Non tacita fine triftia , morsumque doloris
Percipitur multo quæſita labore voluptas.
Æger enim , vita positâ ſpe , Cervus inertes
Confugit ad lacrymas ; & flexo poplite , frontem
Arboream demittit humi , vitamque precatus
Suppliciter , tristes immurmurat ore querelas :
Quo gemitu concuſſi animi miserantur , & orant
Unanimes tanto vitam indulgere dolori.
Sed neque Venator lacrymis , nec voce movetur
Supplice , crudeli latus immiferabilis enſe
Transadigit : revolutus humi pede Cervus iniquam
Tundit humum ; vitamque nigro cum ſanguine fundit
Ah ! dupliſi ſalem morti ne trade jacentem ;
Et ſtricto fit cura Canes removere flagello ,
Intima ne laſerent ayido præcordia morsu.

Ætati tamen indulge; Catulūisque laborum
Insciis, & duras rudis instituendus ad artes,
Discat inexpertā dulcedine sanguinis æstum
Ferre gravem, longo nec dēinde fatiscere cursu.

Exanimis postquam Fera cōcidit, ense recisum
Tolle pedem; quæ dōna manent insignia Regem,
Aut alium qui dē numero præstantior omni
Adfuerit: servata sibi convivia; plaustro
Impositum Catuli Cervum comitantur ovantes;
Quem magno ferā comedant sub nocte paratu.

Ante fores Cælo mensam Venator aperto
Instruit: incensis ardent cenacula lychnis;
Atque ubi jam structor manibus versata cruentis
Iliaque & carnes aspergine sanguinis atri
Condit, & tostis exosses frugibus escas
Intrivit, domibus fluit ingens turba relictis;
Ut Canibus Joves sub nudo cenantibus astent.

Ipsæ adeò decorant epulum, studioque videndi
Stant cupidæ, fero metuunt nec ab æthere matres.
Mox ubi dulcè sonans vocat ad convivia cornu,
Auditō clangore ruunt; nec pabula morsu
Prōtinus invadunt, sueti parere regentum
Imperio Catuli: stat turba famelica circùm;
Et longum jussis stationibus hæret in orbem,
Ora tenens defixa cibis, oculosque voraces
Intuitu pascens; læto dum buccina signo
Expectata capat genialis tempora cena.

Ecumpunt, agilémque levi dant corpore saltum
Unà omnes; uno velut impete miles in hostem
Irruit, ut primùm Tubicen feralia cornu
Bella canens, movet effusas in prælia turmas.
Incumbens epulis avidus conviva, palato
Fercula moroso non feligit optima, parcus
Temporis; objectas nec dentibus áterrit escas;

Sed pleno simul ore trahit, simul ingerit alvo.
Nee requies, dōnec mensas nudarit acernas;
Atque hilares mixto vocum det murmure saltus.
Hinc nemorum tanto satur exardescit amore;
Ut cūm dēinde toro cenatus membra reponit,
Silvestres repeatat Canis inter somnia lucos;
Vadāque venandi studio simulachra fecutus,
Allatrētque Feras, cursusque extendat inanes.

Hæc quæ rure super cecini, florentibus olim
Imperii rebus mihi cœpta, jacentibus iisdem
Interrupta diu steterant; cūm totus in unum
Irrueret Regnum bellis socialibus orbis;
Itala gens illinc consurgeret, inde rebellis
Hesperiæ pars magna, ferox hinc Marte Britannus;
Hinc Batavus, junctisque potens Germania turmis.

Mille locis ăcies distractimus; obruta nécdum
Cessisset numero virtus, nisi pestifer annus
Arma juvans inimica, famem morbōsque tulisset;
Et quos non poterat ferro Mors vincere, Gallos
Corrupto Cœli tractu tentasset, in unam
Armaſſetque Polum Terrásque & Tartara gentem.

Quæ ſluere diu Muſæ inter bēlla, refumunt
Nunc animum & calamos, ſalvis cūm dénaire rebus;
Major ab immensis emersit Gallia dāmnis;
Et cūm fortunam Lodoix qui nuper acerbam
Infractus tulerat, dulci non ebrius, orbem
Vincere quem poterat fatis felicibus uſus,
Maluit optatā rurſum componere pace;
Urbibus haud multis redimens ditissima Rēgnā
Hesperiæ, & terras Phœbo ſub utrōque jecentes;
Bellorum quæ finis erat, quæ meta laborum.

Nunc verò Regni luſtris ter quīnque peractis,
Pluribus insignem Lauris, pietate ſenectam
Nobilitat, veræque docet virtutis amore,

320. PRÆDII RUSTICI LIBER XVI:

Quem Puér à Natis Natorum ad Sceptra relictus
Ex Atavo discit, Patréisque redonat ademtum,

Nos autem domito quos sæpius orbe fideles
Bellorum socios habuit; cùm fata benignis
Amplius haud obstant animis, & in alta quietos
Otia Francigenas transmittit; & ubere rerum
Pace beat, quos ad summum decus extulit armis;

PINIS.

INDEX RERUM.

A

- A** Bies. p. 100
Acetum. 219, 178
Ædificatio. 15, &c.
Aëpis salubritas. 4 & 13
Æltas. 132
Æltas aurea. 246
Ager ferax. 6
Agri molitus. 22, 140, 150
Agricolæ vita fortunata. 41
&c. 190 Dic̄tator ab
agricolâ factus. 130, 271
Agriculturæ commendatio. 41
130, 222 præcepta. 48
Agni. 72 Allia. 141, 187
Altilia. 1. 11 Alvear. 254
Alveus Regius 10, 212
Ambitio. 41
America. 54, 179
Amicitia. 8, 57, 70, 303
Amurca. 120
Amygdala. 108
Anacreon. 209 Anas. 232
Anguilla. 278, 289
De Anima Brutorum 88
Animantium arma. 71, 300
Exempla. 90 Indefisia.
88 Remedia. 63, &c.
Anni, partes quatuor. 131
Anser. 232 Aper. 302
APEs. 1. 14 Apes agre. 258
feræ. 266 Florilege. 255
Funerantes. 257 Novelle.
261 Apum bella. 264
Cellæ. 256 Clades 263
Examen. 261 Excubia.
258 Fætura. ibid. Forma.
256 Ingenium. 254 La-

- bores ruri. 255 In alveari.
256 Munditia. 257 Pulli.
261 Apum REGINA 158
Ejus forma. 259 Imperium.
258 Satellitum. 260 Parti-
tus. ibid. Mors. 258 Re-
gina junior. 259, &c.
Apum respublica. 254
Apianum vinum 211
Apium. 174, 186
AQUA fontana. 5 Fluvialis.
15 Gelata. 165 Nutrin-
plantarum. 116 Palustris.
4 Putealis. 4, 5 Rigua.
172 Rosacea. 174 Salut-
berrima. 4 Retenta mo-
bus. 11, 275 Aquæjacti-
tus 275 Aquæ latentis in-
dicia ejusq; scrutatores. 12
Arator, Aratio. 31, 132, 150
ARBORES. 1. 5. & 6. Ar-
borfluvialis. 98 frugifera.
100 inversa. 120 lan-
guens. 120 spoliata frondi-
bus. 123 substituenda. 92
101 succosior. 120, 118
Arborum casus. 122, 124
forma, humana similis. 113
insitio. 102 luxuries. 102
morbi. 1. 6. ordines. 96, 97
putatio. 109 satio. 101,
105, 155 succus. 118 va-
rietas. 94
Arbusculæ. 36, 93, 123
AREA messoria. 21, 172
Area in hortis. 173
Arena. 17
Argumentum. 2, 223, 298

- Aries.** 73 Armenta. I. 3.
Afinus. 59
Assumptio B. Virginis. 143
Astronomus. 33, 43
Avaritia. 42 Auceps. 277
AUTUMNI descriptio 147
 B
Bacchus. 193, 207, 209
Barbus 291
Bavillæum rûs. 29
Bellaqueus fons 281
Belli simulachrum 270
P. Belot, è Soc. Jesu. 26
D. de Belfunce, Massiliensis Episc. 67
Beta. 175 Betulla. 119
D. Bignon 79
Blitera. 11, 211
Boëmarum divinatio. 145
BOMBYES 134, &c.
Bos. 53 *Bos emeritus.* 58
indomitus. 55, 305
Boum amicitia mutua. 57
domatio. 55 *morbi.* 61
Brassica. 176 *Briareus.* 194
Bubalus. 304 *Bubulcus.* 158
Eucolicum carmen. 33
Euxus. 99
 C
Cæmentum. 17
Cafetum. 216
Calx. 18, 288
CAMPANIA. 24, &c.
Campanulæ vitreae 185
P. Campistron è Soc. Jesu. 26
Canephoræ feminæ. 39
CANIS. 75, 83, 315, &c.
Canicula. 147 *Canna.* 285
Capparis. 181, 186
Capra. 77, 203 *caprarius,* 34
Caprea Silvestris. 304
Capreolus. 303 *Capus.* 231
Carbo. 23 *Caries.* 123
Carpa. 280 *Carpinus.* 96
Carpio 279 *Carthesius.* 86
Casei confectura. 69
Casia. 99 *Castanea.* 108
Castor. 285 *Catella.* 83
Catuli. 85 *Causidicus.* 43
Cauletus Preses insulat. 220
Cavea. 307
Cavum cuniculi. 296
Vulpis. 307
Cedrus. 106
CELLA vinaria. 207, &c.
Cellæ Apum. 256
Cepa. 181, 189
Cerasus. 109 *Ceres.* 193
Certaminaristica. 145, 306
cun feris Tauris. 306
CERVUS. 300, &c.
Cervum venari. 315
Charitatis martyres. 65
Choreæ rusticae. 144
CHOR'S. I. 22. Chortalium avium utilitas. 235
Christi Crux. 169, 271
Resurrectio. 169
Cicada. 90, 140
Cicer. 182, 187
Ciconia. 184 *Cinara.* 181
CIRCUITUS succi. 114
Cisterna. 15 *Citrus.* 107
P. Cleric, è Soc. Jesu. 25
Cena agrestis. 200
Colles vitiferi. 193
COLUMBÆ. I. 13.
Columbarium. 244, 239
Comœdia. I
Communitas vita. 269
Condituræ variae. 54, 156
Confessio. 168
Conscientia. 188
Convivia. 39 *Rustica.* 52,
 78, 143, 157, 189
Coriago. 62
Cortex arboris. 104
Corylius. 13 *Christa.* 236

- Crates in stagno. 276
 Crux Christi. 169, 271
 Crucigeri. 126 Culex. 207
 Cucurbita. 176 Culina. 20
 CUNICULUS. 293, &c.
 Cupressus. 96 Curculio. 19
 Cursonius. 274 Cygnus. 235
 Cyprinus, pisces. 280
- D
- Dama. 304
 Delphini mors. 138
 Dei cultus. 48, 174
 Democritus. 209 Dido. 235
 Diluvium. 213, &c.
 Disciplina Morum. 65
 Dolii spiramentum. 218 Sufficio. 219 Domus. 6, 16, 18
 Druidæ. 126
- E
- Ebrietas, Ebrius. 209, 214
 Elapidandus ager. 9
 Elegia. 2 Enceladus. 194
 Endivia. 186 Ennius. 209
 Equus. 53 Eruca. 124, 203
 Eucharistia. 168
 Eumæus. 41
 Exempli vis. 37, 57, 277
- F
- Fabulæ. 273
 Factones popularium. 49
 Falx vincatica. 199 fenaria. 137 Fames. 295
 Famulorum delectus. 34, 49
 Favorum construclio. 256
 Febris. 44, 61, 114
 Fenestræ. 18, 240
 Fertilis terræ indica. 4
 Fertilitas Pyri præcox. 124
 Festi dies. 48, 142, 189
 Fiber. 88; 285 Ficus. 106
 Firmus. 151 Columbinus. 244
 Fistula. 33 Flabrum. 224
 Flos. 174 Flos succisus. 287
 Flores Arborum. 108, 181
- Fluvius. 98, 148 Gels constrictus. 160, 164
 Fodinæ. 15, 23, 192
 Feminæ. 39, 300
 FENISECIUM. 137, 150
 Fenile. 139
 Fenum. 159 Fenus. 43
 Fons. 12, 26, 28, 104, 238
 Formica. 124, 184, 248
 Fortuna. 58, 106, 122
 Fossæ Castellorum. 276
 Leporarii. 294
 Fossio, fossor. 35, 200
 Fovea. 307 Fraga. 177
 Fraxinus. 119 Frigus. 163
 Frugalitas prisæ. 60, 182
 Fucus. 260, 263, 267
 Fulica. 83 Fundamenta. 18
- FUNDI delectus 3 Distributio. 22 Reparatio. 8
- G
- Gabianus fons. 212
 Gallia. 126, 319
 GALLINA. 227, 230
 Gallinarium. 237
 GALLUS Gallinaceus. 233
 Indicus. 234
- Gelu. 122, 202
 Gigantæ. 194
 Glacies astati reponenda. 159
 Gluten. 256 Gramen. 132
 Grando. 141, 122, 202
 GREGES lib. 4 Greges disperiti. 80 Grex pernives
 pascens. 159 pernoctans in agris. 76, 151
- H
- Hæresis. 2, 127, 142
 Hamus. 290, 307
 Hasta venditionis. 36
 Hebdomada major. 168
 Hedera. 124
 HEBRA odora. 173 Medicæ
 189 Herbarum vis. 63, 125

- Hinnulus. 301 Hircus 77
 Hirudo hansta 63
 Hirudines larvii. 102
 Hirundo. 70 Histriones. 144
 Hominis corpus. 113, 215
 Homines novi. 106, 122
 Hordeum. 141 Horrea. 19
HORTUS. lib. 9. p. 171
 Hortus bene confitus. 30 in-
 cultus. 28 Horti positio. 172
 sepimentum. 173 Horti oli-
 torii amanias. 187
 Hospitalitas. 21, 112, 247
HIEMS. 157, 163
I
 Japonia. 271 Ibex 304
 IGNES subterranei. 14
 Indigestus cibus. 61, 230.
INSITIO 102, 125, 148
 Insula è mari orta. 15
 Insula cuniculis frequē. 294
 Invocatio. 2 Joci. 20
IRRIGATIO arborum. 116
 hortorum. 180 peponum.
 185 pratorum. 133
 Judex. 8, 41, 43
 Jugum Bovis. 56, 57
 Juventus effeminata. 308
 effrena. 275
L
LABOR cistos val etiudinis
 42, 188 Morum. 38 La-
 bores Hiberni. 158, 161,
 167 pluvio tempore 38, 156
 Labyrinthus. 97
 Lactuca. 176, 178, 189
 Lacrymæ vitis. 211
LAMONIUS 3, 19, 91,
 142, 171, 239, 274, 301
 Lana. 77; 137
 Lanifarium. 79 Lanista. 131
 Larvae. 145 Latères 17
 Launaum rus. 297
 Læticarii homines. 61
LEPORARIUM. 293
 Lepus. 84, 88, 203, 221
 Libertatis amor. 294
 Licurgus. 189
 Lima, Urbs Americae. 117
 Limax. 184, 257
 Linea piseatoria. 290
 Lites. 8, 41, 42, 49, 188
 Loiolidae. 24, 95, 127, 271
 Lucius pisces. 281
LUDOVICUS Magnus. 1,
 127, 1, 8, 180, 281, 319
LUDOVICUS XV. 139, 309
 Lunaris supersitio. 183, 198
 Lupus. 34, 86, 307
LUTRA. 283
 Luxus. 39, 60, 150
M
 Magnes. 88 Magi. 163
 Mâlus anrea. 107 punica. 175
 Manna. 118
 Masseracum. 238
 Massilia. 65 D Maraldi. 254
MATER pueros alens. 47
 Medici. 7, 93, 188
 Mel. 255 Meliphylon 190
 Mensæ secundæ. 105
MESSIS. 22, 140 Messor. 51
 Metamorphosès. 190, 194,
 249, 282, 286, 291
 Miles prædator. 7, 43 Miles
 ab Agricola. 32, 130, 279
 Militia disciplina. 270, 308
 Milvus. 244, 250
 Moletrina. 278
 Monspelium. 24, 66
 Mors. 137, 294, 305
 Morus. 97, 135
 P. Morgues è Soc. Jesu. 27
 Mucor. 124. Mula. 59
 Mundi creatio. 89
 Murus terrens. 173, 299
 Mas-Muscipula. 183, 134
 Muscus. 124 Myrrha. 118

N	PLANTARUM delectns.	100
Nassa. 288	Naufragus.	291
Navigatio.	Satio.	92, 101, 105
Nidus.	Nutritmentum.	114, 197
Nitrum.	Respiratio.	118
Nix.	Odium mutuum.	135
Noëmus. 213	Platanus.	120
Nubes. 204	Pluvia.	15, 204
NUPTIÆ Rusticane.	Pluviæ impendentis signa.	74
Nux.	Polus.	101
O	Pomus.	19, 105, 121
Obris fluvius.	Pontifex Maximus.	126
OLEA	Populus arbor.	99
OLITOR.	Porcellus.	81, 303
Olivarum conditura.	PORCUS.	80, 46
OLIVITAS, oleum.	Porticus.	21, 236
OLUS. l. 9.	PRATA.	9, 22, 133, 137
OVIS. 71	Pristera.	249
Ovum.	Propago Vitis.	166, 203
P	Provila in hiemem.	156
PAGANALIA.	Puella rusticana.	50, 73
Palus,	PUERI agrestis educatio.	47
Pampinatio.	PULLI generatio.	228
Papilio.	Pulvinus in hortis.	179
PARAGUENSES.	PUTATIO.	109, 198
PASCHALE festum.	Puteus.	5, 172
D. Pardo d' Figueira.	Pituita.	231
Pascua.	Pyrus.	109
Q	Quadragasma.	166
PASTOR.	Quercus.	96
PAVUS. 224.	Quintinius.	179
Peccatum Originale. 2.	R	167
PECORA. lib. III. & IV.	Rabies.	86.
Pedamen vitis.	Rana.	16, 281
PEPO. 185, &c.	Raphanus.	179, 186
Perca. 280	Rapinus.	171
Perdix.	Ravasinus.	309
PESTIS Bonn.	Reditus agrorum.	5, 22
Pestis Massiliensis	Repastinatio.	201
Pharmaca. 44	D. Resleguier.	284
Phædra. 235	D. Riquet.	11
Philomela.	Rivus.	44, 172, 282, 298
Philosophus.	Divus Rochus.	65
Phæbus. 208	Rubigo.	130
Picus. 125	Rupicapra.	343
PISCATUS	Rus neglectum.	28, 35 bene
PISCES		
Pituita. 231		
Plagæ Ceti.		
Plagæ Ceti.		

cultum.	29, 40	Ruris	Thus.	118	Tilia.	96, 127
amenitas	148, 220	Opes.	Tonitru.			136
	149, tranquillitas.	222	Tonsura	Ovium.	78, 137	
Rusticanus	puer.	48	Tradiculorum	Iudicis.	25	
Rusticatio.	148, 220		Truta.	282	Tumot.	62
Ruta.	63		V			
		S	VACCA.	54, 67		
Sabulum.	17	Dé Vacuo.	218			
Salgama.	46, 156	Vappa.	204, 219			
Sappho.	235	Vectura.	156, 158			
Scabies.	62, 76	Vene arborum.	116			
Scrobés.	100, 101	VENATIO.	308, &c.			
Seculum aureum.	140, 246	VER.	131	Vervex.	76, 81	
Seges.	102, 150, 154	Vermes.	124	Versaliae.	180	
SEMENTIS.	Semen.	Vespertini	Ruficorun labo-			
Seminarium.	100	res.	20, 159, 161			
Senectus.	9, 291	Via.	5, 7, 97			
Sericum filum.	437	Vicinitas	Pradii.			
Serpens.	184	Vicinus	bonus & nequam.			
Serpentinus lapis.	64	VILLA.	Situs.			
Sol.	89, 180	Spectacula.	144			
Spinachia.	176, 178	Villa	reflexa.			
Spiritus vini.	14, 204, 215	VILLICA.	44, &c., 116			
Florum.	119	VILLICUS.	35, &c. 156			
Stabulum.	20	VINDEMIA.	151, 203, 219			
STAGNA.	lib. XV. p. 273	VINUM.	lib. XI. p. 207			
Stellio.	258	Vipera.	63			
Sterquilinium.	21	Virgilius.	191, 196, 253			
Succus arborum.	114, 118	Visceratio,	la. citréée.			
Terræ.	104, 158	Viscus,	Gni de Chêne.			
Sulcus aquarialis.	152	VITIS.	lib. X. p. 191			
Supelix infesta.	45	Vitulus.	55, 68			
Sus.	80, &c.	VIVARIUM.	lib. XVI. p. 293			
Silva parcendum.	23, 94	Ulysses.	48			
Silva excisa.	24, &c. 193	Umbracula.	95			
T		Volucris.	95, 148, 220			
Taberna diversoria.	21	Voluptatis illecebra.	292			
Talpa.	183	Tarnis fl.	238			
Taurus.	305	Taxus.	99			
Tempestas.	216, 250	Uva.	45, 204, 206			
Terra fertilis.	6 inculta	Vulpes.	237, 307			
	184 non senescens.	Z				
Terra cultus.	49, 184	Zelus animagen.	272			
		Zone.	192			
		FINIS.				

